

Управління культури, з питань релігій та національностей
Волинської обласної державної адміністрації
Волинський краєзнавчий музей
Волинська державна обласна універсальна наукова
бібліотека імені Олени Пчілки

КАЛЕНДАР
знаменних і пам'ятних дат Волині
на 2019 рік

Київ, 2018

УДК 94(477.82)(059.3)

К 17

Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2019 рік / Упр. культури, з питань релігій та національностей Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Київ, 2018. – 273 с.

«Календар знаменних і пам'ятних дат Волині» видається з 1991 року. До нього включаються матеріали про визначні події історії, громадсько-політичного і культурного життя області, ювілеї видатних уродженців краю та відомих діячів, життя і діяльність яких пов'язані з Волинню.

Посібник відкривається хронологічним переліком пам'ятних дат на 2019 рік. Про основні події подаються: дата, назва, авторська текстова довідка, список літератури, в якому вказуються документи, книги, статті зі збірників і періодичних видань, довідники та бібліографічні посібники.

У «Календарі» є Показачик імен видатних діячів, представлених у ньому, Географічний показачик населених пунктів, списки авторів, які брали участь у написанні історичних і біографічних довідок, та укладачів бібліографічних списків.

Видання буде корисним для працівників культури та освіти, викладачів, студентів, краєзнавців.

Редактори-упорядники:

Є. І. Ковальчук, канд. іст. наук

А. А. Понагайба

Відповідальні за випуск:

А. М. Силюк

Л. А. Стасюк

Видано в авторській редакції

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та інших відомостей несуть автори публікацій.

ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ВОЛИНИ НА 2019 РІК

СІЧЕНЬ

- 2 січня 75 років від дня народження Д. М. Курдельчука (1944–2016) – першого Президента Української іноземної юридичної колегії, заслуженого юриста України
- 2 січня **60 років від дня народження В. Я. Малиновського** (1959) – українського вченого-політолога, громадсько-політичного діяча
- 4 січня 80 років від дня народження О. М. Шмакова (1939–1978) – українського художника
- 4 січня 60 років від дня народження В. Р. Протопоп (1959) – української художниці
- 5 січня **75 років від дня народження П. П. Старушика** (1944) – заслуженого працівника культури України
- 6 січня 125 років від народження Й. В. Герасимовича (1894–1982) – графіка, члена Спілки художників СРСР
- 6 січня **80 років від дня народження В. В. Демчука** (1939) – українського біохіміка, педагога
- 6 січня **80 років від дня народження М. М. Мах** (1939) – заслуженого працівника культури України
- 7 січня **70 років від дня народження Л. І. Брюховецької** (1949) – української журналістки, кінокритика та кінознавця
- 8 січня 60 років від дня народження О. П. Опанасюка (1959) – українського композитора та музикознавця
- 10 січня **135 років від дня народження Г. Є. Климчука** (1884–1983) – заслуженого агронома Української РСР, завідувача Торчинської сортопробувальної дільниці
- 14 січня **70 років від дня народження О. М. Гембіка** (1949) – українського художника
- 14 січня **75 років від дня народження І. В. Дзямулича** (1944) – заслуженого працівника освіти України
- 16 січня 95 років від дня народження В. П. Киричука (1924–1944) – Героя Радянського Союзу
- 18 січня 105 років з часу виходу першого окремого видання драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» (1914)
- 20 січня 110 років від дня народження Я. Й. Фітцке (1909–1940) – археолога, дослідника Волині
- 22 січня 65 років від дня народження М. В. Кравчук (1954) – заслуженого майстра народної творчості України
- 22 січня 100 років від дня проголошення Акту Злуки УНР та ЗУНР та події на Волині у цей час (1919)
- 24 січня **115 років від дня народження Г. Г. Лойка** (1904–1995) – заслуженого артиста України
- 27 січня **180 років від дня народження П. П. Чубинського** (1839–

- 1884) – українського етнолога, фольклориста, поета, громадського діяча
- 29 січня 60 років від дня народження В. В. Пилипчук (1959) –** заслуженого працівника культури України
- 30 січня 185 років від дня народження В. Б. Антоновича (1834–1908) –** українського історика, етнографа, археолога, археографа

ЛЮТИЙ

- 2 лютого 75 років від часу вигнання нацистських окупантів з міста Луцька (1944).**
- 5 лютого 40 років від дня відкриття Музею історії сільського господарства Волині-скансену (1979)**
- 5 лютого 85 років від дня народження Б. О. Жука (1934) –** заслуженого працівника культури України
- 11 лютого 80 років від дня народження Г. С. Берези (1939) –** Героя Соціалістичної Праці, заслуженого працівника сільського господарства Української РСР
- 11 лютого 75 років від дня народження В. Т. Денисюка (1944) –** волинського краєзнавця, культурно-освітнього діяча, заслуженого працівника культури України
- 13 лютого 60 років від дня народження О. В. Синютіна (1959) –** заслуженого діяча мистецтв України
- 16 лютого 75 років від дня народження О. Р. Валенти (1944–1991) –** українського художника.
- 19 лютого 70 років від дня народження В. А. Жовтянського (1949) –** українського вченого фізика, державного та громадського діяча
- 26 лютого 120 років від дня народження Б. М. Білецького (1889–1969) –** українського педагога, директора Луцької української гімназії
- 28 лютого 100 років від дня народження В. В. Кухарського (1919–1986) –** заслуженого вчителя Української РСР

БЕРЕЗЕНЬ

- 1 березня 90 років від дня народження А. В. Свідзинського (1929) –** українського вченого фізика, першого ректора Волинського державного університету імені Лесі Українки
- 3 березня 95 років від дня народження Н. С. Тиравської (1924–2018) –** українського хореографа та громадської діячки
- 9 березня 205 років від дня народження Т. Г. Шевченка (1814–1861) –** українського поета і художника
- 10 березня 105 років від дня народження М. П. Куделі (1914–2004) –** культурно-освітнього і громадського діяча, учасника національно-визвольного руху за незалежність України, шевченкознавця
- 10 березня 80 років від дня народження Т. К. Вінцюка (1939) –** українського вченого кібернетика

- 10 березня 75 років від дня знищення Армією Крайовою і Батальйонами Хлопськими села Сагринь (1944)**
- 11 березня 100 років від дня народження О. І. Корецького (1919–1997)** – українського іконописця
- 13 березня 80 років від дня народження Г. С. Кухарської (1939)** – організатора бібліотечної справи на Волині
- 16 березня 60 років від дня народження Н. Ф. Вирович (1959)** – заслуженого працівника культури України
- 17 березня 70 років від дня народження А. О. Маренич (1949) – народної артистки України
- 20 березня 80 років від дня народження В. Я. Ілляшенко (1939) – заслуженого працівника освіти України
- 24 березня 75 років від дня народження В. Б. Більчика (1944–2015)** – волинського поета, прозаїка та композитора
- 27 березня 80 років від дня народження В. Я. Ліщука (1939) – волинського поета
- 27 березня 65 років від дня народження Ю. М. Сороки (1954) – українського історика

КВІТЕНЬ

- 3 квітня 75 років від дня народження Н. Г. Глазиріної (1944) – заслуженого працівника культури України
- 7 квітня 65 років від дня народження Т. Г. Коць (1954) – заслуженого вчителя України
- 14 квітня 65 років від дня народження В. А. Чепелюка (1954) – народного артиста України
- 15 квітня 105 років від дня народження М. О. Савчука (1914–2002) – українського художника
- 15 квітня 95 років від дня народження Г. М. Королькової (1924–2016) – заслуженого вчителя України
- 25 квітня 75 років від дня народження Г. В. Гоменюк (1944)** – заслуженого працівника культури України
- 27 квітня 65 років від дня народження А. І. Квасюка (1954) – заслуженого працівника культури України
- 29 квітня 100 років від часу заволодіння волинського отамана В. П. Оскілка у тимчасовій столиці УНР Рівному (1919)**

ТРАВЕНЬ

- 3 травня 65 років від дня народження А. С. Витришука (1954–2017) – волинського фотохудожника та краєзнавця
- 3 травня 60 років від дня народження В. І. Лебедюка (1959)** – заслуженого тренера України
- 5 травня 65 років від дня народження Д. А. Головенка (1954) – заслуженого працівника культури України
- 9 травня 75 років від дня народження Є. М. Смолярчук (1944)** –

- заслуженого працівника культури України
- 11 травня 80 років від дня народження О. О. Рисака (1939–2003) – українського літературознавця, поета, педагога
- 16 травня **100 років від часу «Луцької катастрофи» (1919)**
- 22 травня **65 років від дня народження О. О. Байдукова (1954–2009)** – українського скульптора
- 25 травня **90 років від дня народження Ю. Г. Трач (1929–2000)** – заслуженого вчителя України
- 25 травня 85 років від дня народження П. П. Маха (1934–2011) – українського письменника і публіциста
- 31 травня 55 років від дня народження Г. П. Махонюк (1964–2017) – заслуженого майстра народної творчості України
- 31 травня 55 років від дня народження С. П. Махонюк (1964–2009) – майстра народної вишивки

ЧЕРВЕНЬ

- 2 червня 90 років від дня заснування у місті Луцьку Товариства імені Лесі Українки (1929)
- 6 червня 60 років від часу відкриття у місті Луцьку музичного училища (1959)
- 6 червня 90 років від дня народження Е. М. Ольшевського (1929–2016) заслуженого артиста України
- 7 червня **90 років від дня народження О. В. Киричука (1929–2016)** – українського педагога, заслуженого працівника освіти України
- 7 червня **65 років від дня народження О. Г. Потурая (1954–2015)** – українського поета, публіциста і прозаїка
- 13 червня 85 років від дня народження В. С. Ревухи (1934–1995) – українського письменника, перекладача, публіциста
- 16 червня **90 років від дня відкриття в місті Луцьку Волинського краєзнавчого музею (1929)**
- 17 червня 50 років від дня народження Л. М. Куль (1969) – волинського краєзнавця, директора Іваничівського районного історичного музею
- 19 червня 70 років від дня народження П. І. Хлебніка (1949) – заслуженого працівника культури України
- 20 червня 55 років від дня народження Е. О. Чуприк (Котюк) (1964) – заслуженої артистки України
- 28 червня **60 років від дня народження В. П. Вірковського (1959)** – заслуженого працівника освіти України
- 29 червня **170 років від дня народження Олени Пчілки (1849–1930)** – української письменниці, етнографа, фольклориста, громадської діячки, матері Лесі Українки

ЛИПЕНЬ

- 1 липня 70 років від дня народження Я. Є. Корнилюка (1949) – заслуженого працівника культури України
- 3 липня 65 років від дня народження П. П. Савоша (1954) – заслуженого артиста України
- 4 липня 70 років від дня народження О. А. Мізюка (1949) – заслуженого працівника культури України
- 5 липня 100 років від дня народження О. П. Отт-Скоропадської** (1919–2013) – громадської діячки, останнього керівника гетьманського руху
- 6 липня 75 років від часу завершення «Битви за Ковель» та вигнання** нацистських загарбників з Ковеля (1944)
- 10 липня 70 років від дня відкриття Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки** (1949)
- 12 липня 80 років від дня народження П. Д. Аврука (1939–2002) – волинського краєзнавця і поета
- 14 липня 70 років від дня народженням В. Д. Недужка** (1949) – заслуженого працівника освіти України
- 17 липня 85 років від дня народження Й. Г. Струцюка (1934) – українського письменника, заслуженого діяча мистецтв України
- 20 липня 25 років від часу проведення першого Міжнародного фестивалю «Поліське літо з фольклором» у місті Луцьку (1994)
- 23 липня 80 років від дня народження В. І. Шингура (1939–2008) – українського художника
- 24 липня 75 років від дня народження О. Д. Огнєвої (1944) – українського сходознавця, заслуженого працівника культури України
- 27 липня 95 років від дня народження Д. Д. Довбошинського (1924–2002) – українського художника
- Липень 75 років від часу вигнання нацистських загарбників з теренів Волинської області** (1944)

СЕРПЕНЬ

- 1 серпня 70 років від дня народження Н. В. Федченко** (1949) – заслуженої артистки України
- 7 серпня 200 років від дня народження Пантелеймона Куліша** (1819–1897) – українського письменника, історика, етнографа, громадського діяча
- 12 серпня 85 років від дня народження О. П. Негоди (1934) – заслуженого працівника культури України
- 15 серпня 55 років від дня народження В. М. Михальської (1964) – української художниці
- 17 серпня 90 років від дня народження М. М. Дімуна (1929) –

- українського художника, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України
- 22 серпня 135 років від дня народження Миколи Косача (1884–1937) – українського громадського діяча, брата Лесі Українки
- 23 серпня 55 років від дня народження О. С. Ядчук-Мачинської (1964) – української художниці
- 27 серпня 85 років від дня народження В. І. Лучука (1934–1992) – українського письменника
- 28 серпня 120 років від дня народження С. Мацка (1899–1967) – польського вченого-ботаніка, дослідника Волині
- 29 серпня 60 років від дня народження М. С. Якубовської (Маткобожик) (1959) – української поетеси
- 31 серпня 70 років від дня народження В. П. Коблева (1959) – українського геолога

ВЕРЕСЕНЬ

- 1 вересня 75 років від часу заснування Гнідавської семирічної школи, нині – Луцький НВК «Гімназія № 14 імені Василя Сухомлинського» (1944)
- 1 вересня 80 років від дня народження М. М. Кучинка (1939) – доктора історичних наук, вченого-археолога і педагога
- 1 вересня 80 років від початку Другої світової війни (1939)
- 2 вересня 70 років від дня народження Ю. М. Лелюкова (1949–1984) – волинського вчителя, який загинув, рятуючи учнів**
- 7 вересня 50 років від дня народження І. І. Котовича (1969) – українського письменника**
- 9 вересня 75 років від часу укладання «Угоди між Урядом УРСР і Польським Комітетом Національного Визволення про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР» (1944)**
- 10 вересня 75 років від дня народження Л. А. Михальчука (1944–2009) – волинського краєзнавця
- 17 вересня 80 років від дня вторгнення Червоної армії на терени Західної України
- 21 вересня 60 років від дня народження О. В. Конського (1959) – українського художника
- 27 вересня 80 років від дня заснування газети «Радянська Волинь» (нині – «Волинь») (1939)

ЖОВТЕНЬ

- 4 жовтня 90 років від дня народження В. Ю. Ковальчука (1929–2016) – волинського майстра-гончара
- 7 жовтня 160 років від дня народження С. С. Гамченка (1859–1934) – українського археолога**

- 11 жовтня 75 років від дня народження Ю. Й. Бахмачука** (1944) – заслуженого працівника сільського господарства України, почесного працівника Держводгоспу України
- 11 жовтня 70 років від дня народження А. А. Вихованця** (1949) – заслуженого працівника культури України
- 19 жовтня 85 років від дня народження С. О. Новицького (1934) – українського та американського актора, кінорежисера
- 19 жовтня 85 років від дня народження В. Д. Старенько (1934–2008) – Героя Соціалістичної праці
- 20 жовтня 90 років від дня народження З. М. Євницького** (1929–2013) – волинського краєзнавця, історика і педагога
- 20 жовтня 70 років від дня народження А. Ф. Мельник** (1949) – українського економіста, заслуженого діяча науки і техніки України
- 22 жовтня 80 років від дня народження М. І. Богуша (1939–2018) – заслуженого журналіста України
- 23 жовтня 135 років від дня народження Н. І. Букатевича** (1884–1984) – українського філолога
- 26 жовтня 115 років від дня народження Д. П. Васильєва (1904–1944) – Героя Радянського Союзу
- 27 жовтня 70 років від дня народження М. Г. Тиского (1949) – українського історика і громадського діяча
- 30 жовтня 135 років від часу першодруку поезій Лариси Косач під псевдонімом «Леся Українка» (1884)

ЛИСТОПАД

- 7 листопада 90 років від дня народження Р. Г. Метельницького (1929–2007) – українського архітектора і художника
- 8 листопада 100 років від дня народження Д. П. Іващенко** (1919–2004) – волинського дисидента
- 9 листопада 135 років від дня народження С. К. Липинського** (1884–1954) – вченого, агронома-селекціонера
- 10 листопада 80 років від дня народження А. Н. Миронченка (1939–2014) – заслуженого майстра народної творчості України
- 13 листопада 70 років від дня народження К. В. Борисюка (1949) – українського художника
- 14 листопада 70 років від дня народження А. С. Яворського (1949) – українського військовика, голови Ради організації ветеранів Державної прикордонної служби України Волинської області
- 17 листопада 30 років від часу створення Волинського обласного товариства краєзнавців (1989)
- 20 листопада 105 років від дня народження Д. О. Остапука (1914–1984) – волинського краєзнавця, засновника Любомльського краєзнавчого музею

- 20 листопада 65 років від дня народження Е. П. Сабової-Дишко (1954) – української художниці
- 22 листопада 85 років від дня народження І. П. Федорчука (1934–2013) – Героя Соціалістичної Праці

ГРУДЕНЬ

- 4 грудня 85 років від дня народження І. Д. Сензюк (1934–2009) – майстра вишивки та робіт з бісеру
- 4 грудня 80 років від часу створення Волинської області (1939)
- 6 грудня 135 років від часу народження М. Й. Куликівського** (1884–1956) – підполковника Армії УНР, одного з організаторів 1-го Українського полку ім. Т. Шевченка, співзасновника Українського національно-державного Союзу у США
- 8 грудня 155 років від дня народження Й. К. Пачоського (1864–1942) – вченого-біолога, природодослідника
- 8 грудня 115 років від дня народження П. М. Жолтовського (1904–1986) – українського вченого-мистецтвознавця
- 12-14 грудня 425 років від часу проведення у Торчині Синоду Київської Церкви**, на якому було вироблено т. зв. Торчинські артикули (1594)
- 15 грудня 75 років від дня народження Л. Т. Прищук** (1944) – заслуженого працівника освіти України
- 18 грудня 90 років від дня народження Н. В. Яцюк** (1929) – заслуженого вчителя України
- 18 грудня 65 років від дня народження М.З. Рубана (1954) – українського художника
- 19 грудня 65 років від дня народження В. В. Чухрая (1954) – українського фотохудожника
- 22 грудня 60 років від дня народження І. Є. Шешка (1959) – волинського краєзнавця, директора Горохівського народного історичного музею
- 26 грудня 95 років від дня народження Г. О. Гуртового (1924–2012) – українського історика, краєзнавця, засновника Торчинського народного історичного музею
- 30 грудня 105 років від дня народження Д. Л. Шумука (1914–2004) – українського дисидента

XXX

- 750 років** від часу смерті Василька Романовича, князя волинського (1269)
- 590 років** від часу з'їзду монархів європейських країн у місті Луцьку (1429)
- 575 років** від часу першої писемної згадки про с. Вишнів, тепер Любомльського району (1444)
- 575 років** від часу першої писемної згадки про смт. Головне, тепер Любомльського району (1444)
- 575 років** від часу першої писемної згадки про с. Запілля, тепер Любомльського району (1444)
- 575 років** від часу першої писемної згадки про с. Кримне, тепер Старовижівського району (1444)
- 575 років** від часу першої писемної згадки про с. Радовичі, тепер Іваничівського району (1444)
- 575 років** від часу першої писемної згадки про с. Світязь, тепер Шацького району (1444)
- 575 років** від часу першої писемної згадки про с. Чаруків, тепер Луцького району (1444)
- 525 років** від часу першої писемної згадки про с. Звірів, тепер Ківерцівського району (1494)
- 475 років** від часу першої писемної згадки про с. Радовичі, тепер Турійського району (1544)
- 450 років** від часу першої писемної згадки про с. Козятин, тепер Горохівського району (1569)
- 450 років** від часу входження Волині до складу Речі Посполитої (1569)
- 450 років** від часу надання містечку Хорлупи, тепер село Ківерцівського району магдебурзького права (1569)
- 350 років** від дня народження і 300 років від дня смерті Кароля Станіслава Радзивілла (1669–1719) – 6-го олицького ордината
- 250 років** від часу спорудження Іосафівської церкви (тепер церква Іоана Богослова) в с. Бірки, тепер Любешівського району (1769)
- 225 років** від часу спорудження Покровської церкви в с. Любитів, тепер Ковельського району (1794)
- 175 років** від часу спорудження ансамблю Вознесенської церкви та дзвіниці в м. Горохів (1844)
- 150 років** від часу спорудження Георгіївської церкви в с. Піски, тепер Горохівського району (1869)
- 150 років** від часу спорудження Свято-Преображенської церкви у смт Стара Вижівка (1869)
- 140 років** від часу переїзду родини Косачів до Луцька (1879)

- 135 років від часу першого перебування Лесі Українки в с. Скулин та урочищі Нечимне
- 125 років від часу спорудження церкви Різдва Богородиці в с. Хворостів, тепер Любомльського району (1884)
- 115 років від дня народження С. В. Сарцевича (1904–1987) – українського скульптора
- 110 років від часу опублікування першої історичної праці В. К. Липинського «Данило Братковський...» (1909)
- 75 років від часу відновлення роботи Ягодинської митниці (1944)
- 70 років від часу створення тресту «Західшахтобуд» (1949)
- 65 років від часу відкриття Нововолинських шахт №1, 2, 3 (1954)
- 60 років від початку роботи Нововолинських шахт № 5 і 8 (1959)
- 30 років від часу створення Ковельського історичного музею (1989)

СІЧЕНЬ

2 СІЧНЯ

60 років від дня народження В. Я. Малиновського (1959) –

українського вченого-політолога, громадсько-політичного діяча

Малиновський Валентин Ярославович – доктор політичних наук, професор, академік Академії політичних наук, професор кафедри політології та державного управління Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Народився 2 січня 1959 р. в м. Рожище Волинської області. У 1981 р. закінчив Рівненський державний інститут культури. З 1981 по 1983 роки проходив строкову військову службу.

У кінці 1980-х років Валентин Малиновський активно включився в громадсько-політичне життя Волині. Був одним із засновників Рожищенського осередку Народного руху України, районну організацію якого згодом очолив. У ці роки під керівництвом В. Малиновського організації вдалося досягти вагомих результатів у боротьбі з районною комуністичною партноменклатурою, відродженні українських традицій, піднятті національної свідомості краю. Отримавши підтримку земляків, у 1992 р. був обраний депутатом Волинської обласної ради. Згодом був обраний співголовою Волинської крайової організації НРУ, членом Великої ради НРУ.

У 1992 р. розпочалася кар'єра державного службовця В. Малиновського, котра тривала 22 роки. Роботу в органах влади розпочав на посаді керівника секретаріату Рожищенської районної ради народних депутатів.

З 1993 р. працював радником глави Волинської облдержадміністрації з політичних питань. З 1993 по 1994 роки був членом Луцького міського виконавчого комітету. У грудні 1994 р. призначений на посаду заступника начальника управління культури Волинської облдержадміністрації.

У 1995-1996 роках навчався в Українській Академії державного управління при Президентові України, яку закінчив з відзнакою, отримавши кваліфікацію магістра державного управління та диплом Університету Північного Лондона (M.P.A. Master of arts public administration). Стажувався в Міжнародному Інституті публічної служби (Париж, Франція) та Міністерстві закордонних справ України.

Після навчання в Академії повернувся на Волинь, де був призначений на посаду першого заступника начальника управління культури облдержадміністрації. У 1998 р. паралельно з державною службою розпочав педагогічну діяльність на кафедрі політології Волинського державного університету імені Лесі Українки. Ним були розроблені навчальні програми і викладалися курси, які вперше апробовані на Волині: «Державне управління», «Місцеве самоврядування», «Регіональне управління», «Державна служба», «Виконавчі органи влади», «Законодавчі органи влади», «Політична культура управління», «Політичний менеджмент і

маркетинг», що було вагомим внеском у справу підготовки спеціалістів для роботи в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

У 2002 р. В. Я. Малиновський успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Оптимізація функцій органів виконавчої влади України: теоретико-методологічні засади» в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, отримавши науковий ступінь кандидата політичних наук. У 2004 р. йому присвоєно вчене звання «доцент».

З 2002 по 2005 рік працював на постійній основі помічником-консультантом народного депутата України. У 2002 р. В. Малиновський повертається до активної політичної діяльності: обирається головою Управи Волинської обласної організації Української Народної партії. З початком Помаранчевої революції стає членом обласного Страйкового комітету, а згодом – обласного відділення Комітету національного порятунку – керівних органів революції у Волинській області.

Після перемоги Помаранчевої революції, у березні 2005 р. призначений начальником новоствореного Управління державної служби Головного управління державної служби України у Волинській області, яке очолював до вересня 2014 року. За цей час під його керівництвом було започатковано проведення в області Всеукраїнських конкурсів «Кращий державний службовець» та «Призна адміністрація», щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми державного управління на сучасному етапі державотворення», видання довідника «Кадровий склад органів влади Волині», проведення Обласної спартакиади «Здоров'я» серед державних службовців, організована Школа молодого державного службовця. В. Малиновському присвоєно 5 ранг державного службовця.

У січні 2012 р. успішно захищає докторську дисертацію на тему «Концептуальні засади трансформації територіальної організації влади України: регіональний та місцевий рівні» у Національному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова з присудженням наукового ступеня доктора політичних наук. У 2014 р. йому присвоєно вчене звання «професор». У вересні 2014 р. Малиновський В. Я. завершив державну службу і зосередився на науковій і педагогічній діяльності. Він переходить на постійну роботу у Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки на посаду професора кафедри політології та державного управління, на якій працює й сьогодні. У 2015 р. за його ініціативою та активною участю ліцензується нова для університету спеціальність «Державна служба».

З 2015 р. – з початком реформи з децентралізації влади в Україні В. Малиновський у складі регіональної робочої групи Волинської облдержадміністрації працював над Перспективним планом формування спроможних громад Волинської області. З липня 2016 р. в якості регіонального консультанта з юридичних питань проекту USAID «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» (ПУЛЬС)

Асоціації міст України займається формуванням об'єднаних територіальних громад. У 2017 р. Волинська область за основними показниками Мінрегіону стає одним із лідерів децентралізаційної реформи серед регіонів України.

Зважаючи на праці, присвячені історії рідного краю, у 2015 р. В. Малиновський стає членом обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

У вересні 2016 року обирається академіком Академії політичних наук.

В. Я. Малиновський є відомим в Україні фахівцем і практиком у галузі публічного управління, одним із фундаторів нової наукової галузі «державне управління». Виданий ним у 2000 р. навчальний посібник «Державне управління» був одним з перших вітчизняних навчальних видань у цій науковій сфері, а «Словник термінів і понять з державного управління» 2005 р. – найповніший на той час в Україні. Загалом вчений є автором 220 наукових праць, зокрема десяти одноосібних монографій: «Державне управління» (2000, 2003, 2009), «Державна служба: теорія і практика» (2003), «Словник термінів і понять з державного управління» (2005, 2006), «Територіальна організація влади України: концептуальні засади трансформації» (2010), «Становлення і розвиток місцевого самоврядування у Волинській області: 1990-2010 рр.» (2013), «Становлення і діяльність Народного Руху в Рожищенському районі» (2016), «Публічна служба в Україні» (2018) та співавтором 24 колективних монографій.

Науковий доробок вченого охоплює широке дослідницьке поле з державного управління, місцевого самоврядування, публічної служби, політології, регіоналістики, територіальної організації влади, децентралізації влади, адміністративно-територіальної реформи, краєзнавства, історії. Працюючи на перетині кількох наукових галузей, В. Малиновський у своїх працях актуалізує проблеми державотворення, відгукується на суспільно-політичні виклики, пропонує вирішення непростих питань сьогодення. У профілі вченого в Google Scholar Citations за наукометричними параметрами в галузі наук «політологія» і «регіоналістика» В. Малиновський займає перше, а «державне управління» – третє місце серед вчених України.

В. Я. Малиновський нагороджений ювілейною медаллю «10 років Незалежності України» (2001), Подякою Президента України (2004), Почесною грамотою Головного управління державної служби України (2006), Почесною грамотою Волинської обласної державної адміністрації (2000, 2009), Почесною грамотою Волинської обласної ради (2009, 2013), Подякою Волинської обласної державної адміністрації (1996), Почесною грамотою професійної спілки працівників державних установ України (2011, 2015), Подякою Ковельського міського голови (2013), Почесною грамотою Рожищенської районної державної адміністрації (2001, 2009), Подякою Рожищенської районної державної адміністрації (2014), Срібним нагрудним знаком СНУ імені Лесі Українки (2015), Подякою Федерації професійних спілок України (2018).

Іван Ковальчук

Література:

Актуальні проблеми державного управління на сучасному етапі державотворення : матеріали IV наук.-практ. конф. 16–17 груд. 2010 р. / ред.: В. Я. Малиновський, Т. М. Литвиненко. – Луцьк : Волиньполіграф, 2010. – 159 с.

Актуальні проблеми державного управління на сучасному етапі державотворення : матеріали V наук.-практ. конф. 27 жовт. 2011 р. / ред.: В. Я. Малиновський, Т. М. Литвиненко. – Луцьк, 2011. – 224 с.

Актуальні проблеми державного управління на сучасному етапі державотворення : матеріали VI наук.-практ. конф. 22 листоп. 2012 р. / ред.: Т. М. Литвиненко, В. Я. Малиновський. – Луцьк, 2012. – 178 с.

Актуальні проблеми державного управління на сучасному етапі державотворення : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. 14 листоп. 2013 р. / ред.: Т. М. Литвиненко, В. Я. Малиновський. – Луцьк, 2013. – 198 с.

Гендерні підходи у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / ред.: Т. М. Литвиненко, В. Я. Малиновський, О. Я. Ярош. – Луцьк, 2012. – 204 с.

Державне та муніципальне управління в умовах політико-адміністративної реформи : матеріали наук.-практ. конф. 17–18 трав. 2007 р. / ред. В. Я. Малиновський. – Луцьк : Волин. книга, 2007. – 187 с.

Децентралізація державного управління та розвитку місцевого самоврядування в контексті європейської практики : матеріали наук.-практ. конф. 2–3 жовт. 2008 р. / Волин. обл. держ. адмін., Упр. держ. служби Гол. упр. держ. служби України у Волин. обл. ; ред. В. Я. Малиновський. – Луцьк, 2008. – 154 с.

Кадровий склад органів влади Волині у 2007 році : стат. матеріал / ред. В. Я. Малиновський. – Луцьк, 2008. – 22 с.

Кадровий склад органів влади Волині у 2008 році : стат. матеріал / ред. В. Я. Малиновський. – Луцьк, 2009. – 22 с.

Кадровий склад органів влади Волині у 2009 році : стат. матеріал / ред. В. Я. Малиновський. – Луцьк, 2010. – 22 с.

Кадровий склад органів влади Волині у 2010 році : стат. матеріал / ред. В. Я. Малиновський. – Луцьк, 2011. – 23 с.

Кадровий склад органів влади Волині у 2012 році : стат. матеріал / ред. В. Я. Малиновський. – Луцьк, 2013. – 22 с.

Кадровий склад органів влади Волині у 2013 році : стат. матеріал / ред. В. Я. Малиновський. – Луцьк, 2014. – 25 с.

Малиновський В. Я. Державна служба: теорія і практика : навч. посіб. / В. Я. Малиновський. – Київ : Атіка, 2003. – 160 с.

Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. / В. Я. Малиновський В. Я. – Луцьк : Вежа, 2000. – 558 с.

Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. – Вид. 2–ге, доп. та перероб. / В. Я. Малиновський. – Київ : Атіка, 2003. – 576 с.

Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. – 3-тє вид., переробл. та допов. / В. Я. Малиновський. – Київ : Атіка, 2009. – 608 с.

Малиновський В. Я. Публічна служба в Україні : підручник / В. Я. Малиновський. – Київ : Кондор, 2018. – 312 с.

Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління / В. Я. Малиновський. – Київ : Атіка, 2005. – 240 с.

Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. – Вид. 2-ге, доп. і виправл. / В. Я. Малиновський. – Київ : Центр сприяння інституц. розвитку держ. служби, 2005. – 254 с.

Малиновський В. Я. Становлення і діяльність Народного Руху в Рожищенському районі : монографія / В. Я. Малиновський. – Луцьк : Ініціал, 2016. – 222 с.

Малиновський В. Я. Становлення і розвиток місцевого самоврядування у Волинській області (1990–2010 рр.) : монографія / В. Я. Малиновський. – Луцьк : Ініціал, 2013. – 352 с. : іл.

Малиновський В. Я. Територіальна організація влади України: концептуальні засади трансформації / В. Я. Малиновський. – Луцьк, 2010. – 451 с.

Малиновський В. Я. В'ячеслав Липинський і сучасне державотворення / В. Я. Малиновський // Соціально-економічні доміанти людського і технологічного розвитку України, 24 квіт. 2014 р : XII міжнар. наук.-практ. конф. / ред. О. П. Самойленко. – Луцьк, 2014. – С. 138–140.

Малиновський В. Я. Державотворчий досвід держави П. Скоропадського / В. Я. Малиновський // Соціально-економічні доміанти людського і технологічного розвитку України, 24 квіт. 2014 р : XII міжнар. наук.-практ. конф. / ред. О. П. Самойленко. – Луцьк, 2014. – С. 12–13.

Малиновський В. Я. Ідеї В'ячеслава Липинського в сучасних процесах націєтворення / В. Я. Малиновський // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2012. – № 21 (246) : Міжнародні відносини. – С. 4–10.

Малиновський В. Я. Ідеї консерватизму В. Липинського / В. Я. Малиновський // Актуальні проблеми розвитку суспільства: історична спадщина, реалії та виклики ХХІ століття : Х міжнар. наук.-практ. конф. / МАУП, Волин. ін-т ім. В. Липинського. – Луцьк, 2012. – С. 29–33.

Малиновський В. Історичні передумови виникнення місцевого самоврядування / В. Малиновський // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в історії України та Волині : матеріали 50 Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України і 495-річчю надання Ковелю Магдебурзького права, м. Ковель, 12–13 груд. 2013 р. / упоряд. А. Силюк. – Ковель, 2013. – Вип. 50. – С. 375–378.

Малиновський В. Я. Передумови зародження Народного Руху в Рожищенському районі / В. Я. Малиновський // Політологічні читання пам'яті професора Богдана Яроша : зб. наук. пр. / ред.: Я. Б. Ярош, В. І. Бортніков. – Луцьк, 2015. – Вип. 4. – С. 74–79.

Малиновський В. Я. Становлення і розвиток місцевого

самоврядування у Волинській області (1990–2010 pp.) / В. Я. Малиновський // Борис Клімчук: Я – син волинської землі. – Луцьк, 2015. – С. 140–145.

Малиновський В. Ближче до людини! : [розмова з українським вченим, політологом, професором СНУ імені Лесі Українки В. Малиновським / розмову вела В. Олещенко] // Телерадіогазета. – 2014. – 21 трав. – С. 16.

Малиновський В. Виграють рішучі, а хто вичікуватиме, той програє : [розмова з українським вченим, політологом, професором СНУ імені Лесі Українки В. Малиновським / розмову вела Ю. Пашкова] // Слово правди. – 2015. – 2 лип. – С. 6 ; Місто вечірнє. – 2015. – 2 лип. – С. 6.

Малиновський В. Від декларативного – до реального самоврядування : [розмова з українським вченим, політологом, професором СНУ імені Лесі Українки В. Малиновським / розмову вів І. Гордійчук] // Діалог. – 2013. – 25 квіт. – С. 5.

Малиновський В. Віднині родичам працювати разом не можна. Забороняє закон : [інтерв'ю з українським вченим, політологом, професором СНУ імені Лесі Українки В. Малиновським / взяла інтерв'ю Л. Шишко] // Відомості. UA. – 2011. – 22–28 верес. – С. 1, 6.

Малиновський В. Відтепер подарунок чиновнику розцінюватиметься як корупція [інтерв'ю з українським вченим, політологом, професором СНУ імені Лесі Українки В. Малиновським / взяла інтерв'ю Л. Шишко] // Відомості. UA. – 2011. – 29 верес.–жовт. – С. 1, 6.

Малиновський В. 95 років державній службі в Україні / В. Малиновський // Слово правди. – 2013. – 23 трав. – С. 6.

Малиновський В. Замість 16 районів на Волині можуть створити п'ять повітів : [інтерв'ю з українським вченим, політологом, професором СНУ імені Лесі Українки В. Малиновським / взяла І. Костюк] // Відомості. UA. 2011. – 19–25 трав. – С. 1, 4.

Малиновський В. Концептуалізація поняття «регіон» / В. Малиновський // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – 2012. – № 4. – С. 163–171.

Малиновський В. Механізм досягнення гендерного паритету у сфері публічної влади / В. Малиновський // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – 2012. – № 3. – С. 73–81.

Малиновський В. «Нас називали рухівцями» : [розмова з українським вченим, політологом, професором СНУ імені Лесі Українки В. Малиновським / розмову вела О. Ковальчук] // Рожищанин. – 2015. – 18 серп. – С. 1, 3.

Малиновський В. «Пропоную Волинську область поділити на 5 повітів» : [інтерв'ю з українським вченим, політологом, професором СНУ імені Лесі Українки В. Малиновським / взяв інтерв'ю О. Пирожик] // Волинь-нова. – 2012. – 9 серп. – С. 3.

Малиновський В. Регіональний рівень організації влади країн Європи: сучасний стан і тенденції розвитку / В. Малиновський // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – 2013. – № 1. – С. 139–147.

Гуйтор М. М. Територіальна організація влади України: концептуальні засади трансформації / М. М. Гуйтор // *Влада та управління : зб. наук.-практ. конф.* – Чернівці, 2012. – Вип. 2. – С. 272–277.

Головатий М. Місцеве самоврядування очима вченого / М. Головатий // *Діалог.* – 2014. – 13 лют. – С. 12.

Гордійчук І. Від декларативного – до реального самоврядування / І. Гордійчук // *Волин. газ.* – 2013. – 25 квіт. – С. 3, 8.

Данилюк В. «Книга буття» волинської влади / В. Данилюк // *Волин. газ.* – 2014. – 2 січ. – С. 1, 4.

Костюк І. Замість 16 районів на Волині можуть створити п'ять повітів / І. Костюк // *Відомості. UA.* – 2011. – 19–25 трав. – С. 1, 4.

Линдюк О. Проблеми модернізації державної служби України в умовах глобалізації / О. Линдюк // *Держава та регіони.* – 2016. – № 2. – С. 118–123.

Мельник В. Джерело з підказкою про граблі: на Волині побачило світ видання про становлення місцевого самоврядування / В. Мельник // *Уряд. кур'єр.* – 2014. – 17 січ. – С. 10.

Мацюк Р. Прапор нашої волі / Р. Мацюк // *Наш край.* – 2017. – 17 серп. – С. 1–2.

Новітня історія Волині // *Діалог.* – 2013. – 5 груд. – С. 2.

Пирожик О. «Пропоную Волинську область поділити на 5 повітів» / О. Пирожик // *Волинь-нова.* – 2012. – 9 серп. – С. 3.

Стасюк С. Як не втратити територіальної цілісності України: ризики та загрози територіальній цілісності України, а також основні шляхи мінімізації цих ризиків з'ясував доктор політичних наук, професор Валентин Малиновський / С. Стасюк // *Аверс-прес.* – 2014. – 17 квіт. – С. 4.

Тертичка В. Науковий погляд на державне управління / В. Тертичка // *Наш ун-т.* – 2010. – № 3. – С. 19.

Якименко М. Навіщо нам карликові райони та сільради? / М. Якименко // *Голос України.* – 2011. – 20 трав. – С. 4.

Яковлева Н. Маємо нову книгу про район / Н. Яковлева // *Наш край.* – 2016. – 20 жовт. – С. 3.

Малиновський Валентин Ярославович // *Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка.* – Київ, 2017. – Т. 18 : Лт – Мал. – С. 695.

Федчик Ю. 2 січня 55 років від дня народження В. Я. Малиновського (1959) – українського вченого-політолога, педагога, управлінця, громадсько-політичного діяча / Ю. Федчик // *Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2014 рік / упр. культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба.* – Луцьк, 2013. – С. 12–18.

Валентин Малиновський: час працює проти Луцька. Луцьк [Електронний ресурс] // ВолиньUA.com : сайт. – Режим доступу : <https://volynua.com/2018/09/11/news/valentin-malinovskij-chas-pracyuye-proti-lucka/>. – Назва з екрану.

Малиновський Валентин Ярославович. Луцьк [Електронний ресурс] // Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки : сайт. – Режим доступу : <https://eenu.edu.ua/uk/structure/mal>. – Назва з екрану.

5 СІЧНЯ

75 років від дня народження П. П. Старушика (1944) – заслуженого працівника культури України

Народився Петро Пилипович Старушик 5 січня 1944 року у красивому куточку природи в селі Замшани, що на Ратнівщині, в багатодітній сім'ї. Від природи хлопчик мав чудові музичні здібності. Першою людиною, котра захопила Петра музикою, був сільський самородок-скрипаль, рідний дядько Адам. Ще хлопчиком Петро Старушик ходив слухати його гру на весіллях. А пізніше і сам почав грати з ним. У рідному селі закінчив семирічку, а невдовзі вступив на музичне відділення Луцького педагогічного училища. Там працювали відомі педагоги Марія Тесунова, Микола Самохваленко та Георгій Мірецький. Вони і прищепили любов до композиторства. Петро Старушик навіть пробував у ті юначі роки складати власні мелодії до пісень.

У 1965 році після закінчення навчання в училищі Петро Пилипович отримав направлення в Горохівську середню школу імені І. Я. Франка вчителем музики і співів. Сам заочно продовжував навчатися на музично-педагогічному факультеті Рівненського педагогічного інституту. Невдовзі здібного педагога запросили на роботу у Горохівську дитячу музичну школу. Тут Петро Пилипович працював з 1968 року. Спочатку – викладачем по класу баяна і завідувачем відділу народних інструментів, згодом – заступником директора з навчально-виховної роботи. У 1976 році Петра Старушика призначено директором Горохівської дитячої музичної школи. На цій посаді він пропрацював 25 років, виховавши десятки здібних професійних музикантів, які з вдячністю згадують свого вчителя. Горохівська дитяча музична школа тоді входила у п'ятірку найкращих. На базі школи відкрито філії – дитячі музичні школи у Берестечку та Сенкевичівці. За хорошу роботу Петро Пилипович нагороджувався почесними грамотами районної та обласної рад, районної та обласної державних адміністрацій, управління культури і туризму облдержадміністрації, зазначком Міністерства культури «За відмінну роботу», Почесною грамотою Міністерства культури і мистецтв України. Саме цей період у житті митця був найплідніший на композиторській ниві. В цей час він написав пісні «Ой, чого ти почорніло» на слова Тараса Шевченка, «Вечірна година» на слова Лесі Українки, цілу низку творів на слова місцевих поетів: «Рідне місто моє», «Дума про долю», «Величальна Україні», «Дума про Берестечко» на слова Діани Радчук, «Пісня про

Світязь» на слова Олени Криштальської, «Дика рожа», «Печихвостівські вогні» на слова Євгена Рекрута та інші.

Багато працює Петро Пилипович і після того, як переступив пенсійну межу. Він продовжує радувати людей своєю творчістю, щиро ділиться своєю високою майстерністю з молодими аматорами. У 2001 році Петро Старушик здійснив ще одну мрію: створив при Горохівському районному Будинку «Просвіта» камерний хор «Дзвони», якому у 2003 році присвоєно почесне звання «Народний аматорський камерний хор». Петра Старушика називають «батьком» і чоловічого вокального квартету РНД «Просвіта», яким він керує дотепер. Ці колективи неодноразово займали призові місця на обласних фестивалях духовної та повстанської пісні. Петро Пилипович має хороші вокальні дані, співає у вокальному чоловічому квартеті РНД «Просвіта», протягом 30 років – у народній аматорській капелі працівників культури району.

Від природи Петро Пилипович дуже творча і працьовита людина. Від Бога у нього рідкісний багатогранний таланти. Особливо виділяється його композиторська діяльність. У нього народжується красива музика, яка приносить насолоду для душі. 2003 року побачила світ збірка творів для хору та ансамблів на духовну тематику «Я Богу дякую за все». Його книги склали «Літургія», піснеспіви «Молитва», «Ой, Сину мій, Ісусе», «Миколай», «Многії літа» та інші. Вони пронизані глибиною святої православної віри, яка веде людину до храму для очищення душі.

2007 року вийшла друком друга книга талановитого митця «Тобі, Україно, молитва душі». У ній зібрано молитовні та духовні співи, пісні на слова класиків української літератури Тараса Шевченка, Лесі Українки, Леоніда Глібова, літераторів Волині. Всі вони по своєму талановиті і цікаві. У 2014 році світ побачило нове видання збірки вокально-хорових та інструментальних творів Петра Старушика «Обіймись, Україно!» Це — третя книга талановитого митця.

За свою сорокарічну творчу діяльність Петро Старушик виховав сотню професійних музикантів та написав чимало творів. А ще — безліч аранжувань, перекладів народних пісень для хору, обробок народної музики для різних ансамблів.

За значний особистий внесок у розвиток національної культури і мистецтва Старушику Петру Пилиповичу 2015 року присвоєно звання «Заслуженого працівника культури України».

Творам П. Старушика властиве розмаїття, творча фантазія, яка завжди базується на народній основі й збагачена власною інтерпретацією кожної композиції. Плідна праця Петра Пилиповича свідчить про його неабиякий талант і велику любов до музичного мистецтва. Автор віддається творчості сповна, збагачуючи кращі традиції розвитку музичної культури Волині та України.

Наталія Карабін

Література :

Старушик Я. Обіймись, Україно! : вокально-хорові та інструмент. твори / Я. Старушик. – Луцьк : Надстир'я, 2013. – 79 с.

Старушик Я. Тобі, Україно, молитва душі : вокально-хорові твори / Я. Старушик. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 64 с.

Старушик Я. «Я Богу дякую за все...» : зб. творів для хору та ансамблів на духовну тематику / Я. Старушик. – Горохів, 2003. – 71 с.

Стефанишин М. Камертон душі Петра Старушика / М. Стефанишин // Стефанишин М. Про час, про себе і про мистецтво : спогади, ст., метод. розробки, рец., відгуки, думки друзів і т. ін. / М. Стефанишин. – Луцьк, 2016. – С. 137.

Влашинець Л. Талант, увінчаний вдячністю Богові і любов'ю до України / Л. Влашинець // Горохів. вісник. – 2013. – 18 січ. – С. 4.

Дідик О. Він Богу дякує за все / О. Дідик // Горохів. вісник. – 2007. – 3 лют.

Ланівець О. Композитор з Горохова / О. Ланівець // Вісник. – 1996. – 3 трав.

Ланова О. День народження у нього тричі / О. Ланова // Досвіт. зоря. – 2004. – 3 січ.

Палюх Є. Солодкий нектар пісень / Є. Палюх, С. Цюриць // Яровиця. – 2016. – № 3/4. – С. 197–204.

Радчук Д. Покладу на музику слова... / Д. Радчук // Горохів. вісник. – 2004. – 1 трав.

Мирослав Стефанишин: композитор, музикознавець, фольклорист : біобібліогр. покажч. / упоряд.-ред. А. А. Понагайба, упоряд. Н. С. Пилипюк. – Луцьк : Терези, 2017. – 148 с.

Про композитора П. П. Старушика – с. 25.

Двічі народжений. Луцьк. [Електронна адреса] // Волинська газета : сайт. – Режим доступу : <http://volga.lutsk.ua/view/2529/2/>. – Назва з екрану.

Старушик Петро Пилипович. Луцьк. [Електронна адреса] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. – назва з екрану.

6 СІЧНЯ

80 років від дня народження В. В. Демчука (1939) – українського біохіміка, педагога

Демчук Володимир Васильович народився 6 січня 1939 року у селі Пониковиця Бродівського району Львівської області.

У 1966 році Володимир Васильович закінчив біологічний факультет

Львівського державного університету імені Івана Франка, а в 1971 році захистив кандидатську дисертацію зі спеціальності «Біохімія» на тему: «Вивчення хімічного складу і фізико-хімічних властивостей гемоглобіну».

З 1972 року Володимир Демчук працює у Луцькому державному педагогічному інституті імені Лесі Українки на посаді доцента факультету фізичного виховання, а з 1 січня 1973 року по серпень 1993 року – деканом новоствореного природничо-географічного факультету.

У 1993 році завдяки старанням В. В. Демчука на базі природничо-географічного факультету було створено ще чотири: біологічний, географічний, хімічний, факультет міжнародних відносин.

З вересня 1993 року по вересень 2011 року В. В. Демчук працював деканом хімічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки, який нараховує 5 кафедр: екології та навколишнього середовища, загальної та неорганічної хімії, органічної та біоорганічної хімії, фізичної та колоїдної хімії, аналітичної хімії. На факультеті створено лабораторії: рентгено-структурного аналізу, синтезу і росту кристалів, навчальні лабораторії органічної, фізичної, аналітичної, органічної хімії.

З листопада 2005 року В. В. Демчука переведено на посаду професора кафедри органічної та біоорганічної хімії.

Володимир Васильович – автор 60 наукових праць, серед яких монографія «Вітаміни та основні харчові речовини в обмінно-фізіологічних процесах організму і лікуванні захворювань».

За безпосередньою участю В. В. Демчука була зібрана колекція мінералів і гірських порід та створений геологічний музей університету. В музеї, експозиція якого складається з 16 розділів, представлені колекції мінералів та гірських порід з Волині, України та інших регіонів Європи, Азії та Африки. Володимир Васильович є одним із авторів книги «Чарівне царство мінералів».

Разом з колективом кафедри Володимир Васильович досліджує теми: «Хімічні проблеми екології», «Вивчення природних біологічно-активних речовин», екологія мисливсько-промислових звірів та еколого-фізіологічні показники ссавців тощо.

Високий професіоналізм, відданість науці, компетентність, стриманість, доброзичливість характеризують стиль роботи Володимира Васильовича.

Крім того, В. В. Демчук – висококваліфікований викладач із багаторічним стажем роботи, який досконало володіє ефективними методами організації навчально-виховного процесу, забезпечує високу результативність навчання студентів.

Володимир Васильович велику увагу приділяє вихованню екологічної свідомості, культури та інформованості молоді щодо питань екології. Багато його наукових статей присвячено саме цій проблемі, яка є актуальною на сьогодні. Серед них: «Особливості екологічної культури студентів інституту фізичної культури і здоров'я молоді Волинського державного університету імені Лесі Українки», «Проблеми формування екологічної культури

працівників закладів охорони здоров'я», «До питань про рівень екологічної інформованості учнів старших класів середньої школи».

За багаторічну працю на ниві науки та освіти В. В. Демчука нагороджено: нагрудним знаком «Відмінник освіти України», Почесною грамотою Міністерства освіти України, Почесною грамотою Волинської обласної державної адміністрації, медаллю «65 років ВДУ», Почесною грамотою Верховної Ради України.

Оксана Гаврилюк

Література:

Бельський Г. В. Чарівне царство мінералів : опис колекції геол. музею ВДУ ім. Лесі Українки / Г. В. Бельський, В. В. Демчук. – Луцьк : Ініціал ; Вежа, 2000. – 48 с. : іл.

Демчук В. Аналіз рівня свідомості та знань студентів-біологів / В. Демчук, В. Крюков, К. Сологор // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1998. – № 4 : Біологія, медицина – С. 162–164.

Демчук В. В. До питання про рівень екологічної інформованості учнів старших класів середньої школи / В. В. Демчук, Н. Б. Грейда, К. А. Сологор // Екологія і освіта : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси, 1996. – С. 62–65.

Демчук В. В. Дослідження екологічних проблем Волинської області у процесі викладання екології та підготовки дипломних робіт студентами біологічного факультету / В. В. Демчук, К. А. Сологор, Я. А. Омельковець // Екологія і освіта : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси, 1996. – С. 39–41.

Демчук В. В. Луцький педагогічний інститут ім. Лесі Українки / В. В. Демчук // Географічна енциклопедія України. – Київ, 1990. – Т. 2. – С. 298.

Демчук В. В. Особливості екологічної культури студентів інституту фізичної культури і здоров'я молоді Волинського державного університету ім. Лесі Українки / В. В. Демчук // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2000. – № 4 : Фізкультура і спорт. – С. 96–99.

Демчук В. В. Присутній у звершеному / В. В. Демчук // «Чуєш, брате мій...» : спогади про Н. В. Бурчака. – Луцьк, 1999. – С. 20–21.

Демчук В. В. Проблеми формування екологічної культури працівників закладів охорони здоров'я / В. В. Демчук, В. Л. Крюков, К. А. Сологор // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2006. – № 15 : Біологічні науки – С. 74–78.

Демчук В. В. Соціально-економічні аспекти підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні / В. В. Демчук, В. Л. Крюков, К. А. Сологор // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. – Київ ; Луцьк, 1996. – С. 127–129.

Демчук В. В. Сучасний стан популяцій парнокопитних Волині / В. В. Демчук, К. А. Сологор, В. В. Сухопор // Матеріали XLI наукової

конференції професорсько–викладацького складу і студентів ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1995. – Ч. 3. – С. 18.

Сологор К. А. Адаптивні зміни індекса серця у деяких видів рукокрилих (Chiroptera) / К. А. Сологор, В. В. Демчук // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2002. – № 6 : Біологічні науки – С. 102–104.

Сологор К. А. Еколого-фізіологічні адаптації крові рукокрилих (адаптивна реакція крові) / К. А. Сологор, Я. А. Омельковець, В. В. Демчук // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1999 – № 4 : Біологічні науки – С. 108–109.

Сологор К. А. Современное состояние популяций речного бобра на территории Волынской области / К. А. Сологор, М. Г. Битлецкая В. В., Демчук // Материалы VI съезда терилогического общества РАН. – Москва, 1999. – С. 17–19.

Сучасний стан вивчення фауни рукокрилих (Chiroptera) Волинської області / К. А. Сологор, Я. А. Омельковець, В. В. Демчук, М. Г. Білецька // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2004. – № 1 : Біологія, медицина – С. 111–113.

Фауна парнокопитних Волині : аналіз сучасного стану / К. Сологор, В. Демчук, О. Король, В. Сухопор // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1997. – № 1 : Біологія, медицина – С. 22–25.

Сторінки історії Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк : Ред.-вид. від. ВДУ ім. Лесі Українки, 1998. – 108 с.

Про В. В. Демчука – с. 10–11.

Демчук Володимир Васильович // Волинський державний університет імені Лесі Українки : 65 років. – Луцьк, 2005. – С. 371.

Заброварний Б. Й. З історії Волинського державного університету імені Лесі Українки / Б. Й. Заброварний // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2003. – № 12 : Економічні науки. – С. 5–12.

Про В. В. Демчука – с. 7.

Хімічний факультет: Володимир Васильович Демчук: декан факультету // Волинський державний університет імені Лесі Українки: 65 років. – Луцьк, 2010. – С. 128.

Гончаренко Н. У ВНУ – ювіляр! / Н. Гончаренко // Наш ун–т. – 2009. – № 2. – С. 15.

Хімічний факультет // Наш ун–т. – 2009. – № 5 (36). – С. 1–4 (дод.).

Гаврилюк О. 6 січня 70 років від дня народження В. В. Демчука (1939) – українського вченого-біохіміка і педагога / О. Гаврилюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2009 рік / упр. культури Волин. ОДА ;

Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук ; відп. за вип. А. М. Силюк, Л. А. Стасюк. – Луцьк, 2008. – С. 13–15.

Гаврилюк О. 6 січня 75 років від дня народження В. В. Демчука (1939) – українського вченого-біохіміка і педагога / О. Гаврилюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2014 рік / упр. культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2013. – С. 26–30.

Природничо-географічному факультету – 30 років : довідник. – Луцьк : Вежа, 2006. – 95 с.

Про В. В. Демчука – с. 60–62.

Кафедра органічної та біоорганічної хімії. Луцьк [Електронний ресурс] // Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки : сайт. – Режим доступу : <http://wiki.eunu.edu.ua/wiki/%D>. – Назва з екрану.

6 СІЧНЯ

80 років від дня народження М. М. Мах (1939) – заслуженого працівника культури України

М. М. Мах – колишній директор Волинської обласної бібліотеки для юнацтва.

Марія Михайлівна Мах, холмшачка за походженням, народилася 6 січня 1939 року в с. Воля Обшанська Білгорайського повіту Люблінського воєводства (Польща). У 1944 році разом із сім'єю була репатрійована в Україну. На Волині проживає з 1947 року. Навчалася в середній школі №1 м. Луцька, Ківерцівському культурно-освітньому технікумі, Київському державному інституті культури.

Трудову діяльність розпочала на посаді бібліотекаря Луцької міської бібліотеки, потім успішно працювала в обласній бібліотеці для дорослих. Чималий відрізок професійного шляху Марії Михайлівни пов'язаний із Волинською бібліотекою для дітей, де вона заклала підвалини бібліографічної служби, працюючи на посаді завідувача відділу.

У 1977 році в Україні формувалася мережа бібліотек для юнацтва, завданням якої була активізація роботи книгозбірень із молодіжною аудиторією. За рекомендацією управління культури Волинського облвиконкому з 20 вересня 1977 року Мах М.М. призначено директором новоствореної бібліотеки, яка спершу розміщувалася в будівлі міської бібліотеки №3, а з січня 1978 року отримала приміщення в історичній будівлі монастиря бернардинів у центрі Луцька.

Марія Михайлівна зуміла за короткий час укомплектувати штат бібліотеки висококваліфікованими фахівцями та ефективно використати кошти, призначені для внутрішнього ремонту приміщення пам'ятки архітектури та створення ядра книжкового фонду. Не шкодуючи сил, Марія Михайлівна разом із колегами – Ольгою Сергіївною Шурмою, Галиною

Іванівною Демичевою виїжджала в бібліотеки республік Прибалтики, аби придбати цінні видання. Завдяки її енергії бібліотека відчинила гостинно двері для відвідувачів в листопаді 1978 року. Гості відкриття – учасники Республіканського семінару інспекторів управління культури облвиконкомів та головних бібліотекарів із координації обласних наукових бібліотек України – були вражені дизайном інтер'єру та наповненням нового бібліотечного закладу Волині.

За роки керівництва бібліотекою (1977–2014) Марія Михайлівна Мах утвердила за собою імідж сміливого управлінця – новатора, здатного до прийняття нестандартних рішень. Уперше в стінах керованого нею закладу в 1970–1990-і роки були запропоновані якісно нові форми організації дозвілля підростаючого покоління – музичні диско-вечори, під час яких відбувалося гуртування молодіжного середовища Луцька. На зламі 1990-х років у бібліотеці діяв театр книги (керівник – актор облмуздрамтеатру імені Тараса Шевченка Іван Гусар).

Бажання йти в ногу з життям, прагнення якісних змін в обслуговуванні користувачів Марії Михайлівні вилилося в прийнятті рішення щодо комп'ютеризації бібліотеки, яка в 1996–1997 рр. стала на шлях співпраці з МФ «Відродження». Потім була реалізація партнерської угоди з IREX щодо створення в бібліотеці центру для навчання в мережі Інтернет (2002–2003 рр.). За її наполяганням бібліотека придбала програму автоматизації бібліотечних процесів УФД «Бібліотека» та техніку для штрих-кодування фонду. Користувачі бібліотеки з задоволенням користуються перевагами дистанційного обслуговування, а також звертаються за інформацією до пункту Європейської інформації.

Про громадянську патріотичну позицію Марії Мах свідчить її участь в громадському житті. Очолювала обласний осередок організації «Жіноча громада». У 1994–1998 рр. була помічником народного депутата Миколи Григоровича Жулинського. Багато лучан завдячують Марії Михайлівні вирішенням своїх особистих питань.

У вересні 1998 року під час відзначення Всеукраїнського дня бібліотек Марії Михайлівні Мах присвоєне звання Заслуженого працівника культури України. З грудня 2014 року вона перебуває на заслуженому відпочинку, проте не пориває зв'язків з колективом, який заснувала.

Марія Михайлівна чимало зусиль доклала до реалізації таланту і розвитку творчого потенціалу свого чоловіка, відомого українського письменника Петра Петровича Маха (1934–2011), завжди підтримувала його в радісні і сумні миті його життя. В пам'яті цієї неординарної жінки закарбувалися зустрічі з відомими українцями, які гостювали в родині Махів – Олесем Гончарем, Іваном Драчем, Борисом Олійником та ін.

Людмила Стасюк

Література:

Мах М. Інформаційні технології в забезпечення навчально-виховного процесу юнацтва / М. Мах // Минуле і сучасне Волині та Полісся : розвиток

бібліотечної справи в краї : матеріали XVI Волин. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 65-річчю Волин. держ. обл. універс. наук. біб-ки ім. Олени Пчілки. – Луцьк, 2005. – С. 118–120.

Мах М. М. Місце бібліотеки в життєвій компетентності молоді / М. М. Мах // Про стан та перспективи розвитку музейної та бібліотечної справ в населених пунктах України. – Київ, 2004. – С. 35–37.

Мах М. М. Бібліотечна Волинь – юнацтву / М. М. Мах // Бібліосвіт. – 2003. – № 6. – С. 19–22.

Мах М. М. Інформаційні технології у забезпеченні навчально-виховного процесу юнацтва / М. М. Мах // Бібліосвіт. – 2004. – № 4. – С. 20–26.

Мах М. М. Навіщо бібліотеці комп'ютер / М. М. Мах // Шк. світ. – 2002. – № 19. – С. 16.

Мах М. М. Під лежачий камінь і вода не біжить / М. М. Мах // Віче. – 1997. – 18 верес. – С. 18.

Мах М. У бібліотеках – нові книги / М. Мах // Волинь-нова. – 2012. – 29 верес. – С. 4.

Мах М. М. Це нашої історії сторінки... / М. М. Мах // Бібліосвіт. – 2007. – № 2. – С. 4–8.

Денисюк В. Одержимі творчістю : про мист. та культ.-освіт. Уч-ща Волині / В. Денисюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 228 с.

Про М. М. Мах – с. 211–212.

Єфремова А. Волинська обласна бібліотека для юнацтва: етапи становлення та розвитку / А. Єфремова // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Бібліотеки – осередки культури, освіти, науки: шлях довжиною у 75 років : матеріали LIV Волин. наук. істор.-краєзнав. конф., присвяч 75-річчю від дня заснування Волинської ДОУНБ імені Олени Пчілки, 28 трав. 2015 року, м. Луцьк / відпов. за вип.: А. М. Силук, Л. А. Стасюк. – Луцьк., 2015. – Вип. 54. – С. 85–92.

Мах Марія Михайлівна: заслужений працівник культури України // Слава і гордість культури України. Випускники Волинського державного училища культури і мистецтв ім. І. Ф. Стравінського 1952–1997 рр. / автор. проекту, збирач матеріалів А. П. Антонюк. – Луцьк, 2017. – С. 33–35.

Онуфрійчук М. Мах Марія Михайлівна / М. Онуфрійчук // Онуфрійчук М. Холмському роду нема переводу : розповіді про депортованих українців із Холмщини, доля яких пов'язана з Волиню / М. Онуфрійчук. – Луцьк, 2005. – С. 68–69.

Вербич В. Волинська обласна бібліотека для юнацтва : приреченість на майбуття / В. Вербич // Луцьк. замок. – 2002. – 19 верес. – С. 9.

Дмитрієва Н. Віртуальні читачі з усього світу користуються послугами обласної бібліотеки для юнацтва / Н. Дмитрієва // Луцьк. замок. – 2005. – 29 верес. – С. 3.

Зубрик Т. Місток між книгою і читачем / Т. Зубрик // Аверс-прес. –

2007. – 27 верес. – С. 3.

Кісьонок О. Мах Марія Михайлівна / О. Кісьонок // Навчання та робота. – 2004. – 28 верес. – С. 7.

Клімчук Л. Завжди юна своїми читачами / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2007. – 16 серп. – С. 4.

Пахолок З. Хай живе бібліотека! / З. Пахолок // Луцьк. замок. – 2012. – 8 листоп. – С. 10.

Стасюк Л. Її покликання – бути берегинею / Л. Стасюк // Волин. газ. – 2011. – 29 верес.

Філатенко А. Молодь іде до своєї бібліотеки / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2007. – 18 серп. – С. 6.

Філатенко А. Подаровані долею щасливі літа / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2009. – 13 січ. – С. 7.

Харів О. Інтелектуальна пожива для бібліотек від фонду «Новий Луцьк» / О. Харів // Луцьк. замок. – 2013. – 28 берез. – С. 4.

Волинь бібліотечна : довідник / ред. Е. С. Ксендзук. – Луцьк, 2003. – 44 с.

Про М. М. Мах – с. 13–14, 37.

Дубень О. 6 січня 75 років від дня народження М. М. Мах (1939) – директора Волинської обласної бібліотеки для юнацтва, заслуженого працівника культури України / О. Дубень // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2014 рік / упр. культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2013. – С. 30–33.

Глушич В. 6 січня 70 років від дня народження М. М. Мах – директора Волинської обласної бібліотеки для юнацтва, заслуженого працівника культури України // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2009 рік / упр. культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук ; відп. за вип. А. М. Силюк, Л. А. Стасюк. – Луцьк, 2008. – С. 15–18.

Мах Марія Михайлівна // Жінки України : бібліогр. енцикл. слов. – Київ, 2001. – С. 279.

«У бібліотеці навіть проводили дискотеки» : [інтерв'ю з директором Волинської обласної бібліотеки для юнацтва Марією Мах / інтерв'ю взяла Юлія Малєєва]. Луцьк. [Електронна адреса] // Волинські новини : сайт. – Режим доступу : https://www.volynnews.com/news/rest/u_bibliotetsi_navit_provodyly_. – Назва з екрану.

7 СІЧНЯ

70 років від дня народження Л. І. Брюховецької (1949) – української журналістки, кінокритика та кінознавця

Лариса Іванівна Брюховецька — український кінокритик, кінознавець, головний редактор журналу «Кіно-Театр», член Правління Національної спілки кінематографістів України, старший викладач кафедри культурології Національного університету «Києво-Могилянська академія», керівник Центру кінематографічних студій НаУКМА.

Народилася 7 січня 1949 року в с. Запілля Любомльського району. Батько, Іван Григорович Кисіль, корінний житель, працював у колгоспі. Мати – Галина Сергіївна, родом із Чернігівщини, працювала вчителькою.

У 1955–1963 рр. Лариса Брюховецька навчалась у Запільській восьмирічній школі. Після цього, середню освіту здобувала в школі №1 м. Любомля. По закінченню школи один рік працювала піонервожатою у навчальному закладі с. Гороховище Любомльського району.

У 1967–1972 роках навчалася на факультеті журналістики Київського державного університету. Після закінчення, два роки працювала кореспондентом газети «Вперед» в смт. Бородянка Київської області.

З 1974 до 1982 року Лариса Брюховецька була науковим редактором розділу «Мистецтво» Української радянської енциклопедії. В 1982–1993 рр. працювала завідувачем відділу мистецтва журналу «Київ». У цей період побачили світ її дослідження «Випробування творчістю» (1985), «Література і кіно: проблеми взаємин» (1988), «Поетична хвиля українського кіно» (1989).

У 1988 році Л. Брюховецька була прийнята в Національну спілку кінематографістів України.

У 1993–1995 рр. Лариса Іванівна перебувала на посаді кореспондента гуманітарного відділу журналу «Київ». У 1994 році за серію публікацій в галузі літературно-мистецької критики отримала премію імені Олеса Білецького Національної спілки письменників України.

З 1995 року працює старшим викладачем кафедри культурології Національного університету «Києво-Могилянська академія». Відтоді є головним редактором журналу «Кіно-Театр», заснованого з ініціативи її студентів.

У 2000–2004 рр. Лариса Брюховецька була членом комітету з Національної премії імені Т.Г. Шевченка, в 2004–2009 рр. – член Правління і член секретаріату Національної Спілки кінематографістів України, у 2000–2010 рр. – член Експертної ради з питань кіно Міністерства культури України, в 2004–2013 рр. – член Комітету з Державної премії ім. О. Довженка.

За вагомий внесок у розвиток духовної культури, популяризацію у світі культурно-мистецької спадщини України у 2005 році отримала звання «Заслужений працівник культури України». З цього часу є також керівником Науково-дослідного Центру кінематографічних студій НаУКМА.

Паралельно Л. Брюховецька досить активно працює в сфері

кінознавчих досліджень. Підтвердженням цьому є вихід її монографій: «Леонід Осика» (1999), «Приховані фільми. Українське кіно 90-х» (2003), «Іван Миколайчук» (2004), «Кіносвіт Юрія Іллєнка» (2006), «Кіно часів своєї юності» (2008). Тоді ж ряд її статей, оглядів, передмов, рецензій, інтерв'ю з'являються у газетах «Культура і життя», «Літературна Україна», «Хрещатик», «Урядовий кур'єр», «Дзеркало тижня», «День», журналах «Новини кіноекрана», «Київ», «Жовтень», «Вітчизна», «Всесвіт», «Україна», «Слово і час», «Вавилон ХХІ», «Кур'єр Кривбасу», «Кіно-Театр», наукових збірниках «Українське мистецтвознавство», «Polska-Ukraina: partnerstwokultur», «StudiaFilmoznawcze», «CanadianSlavonicPapers», «Наукові записки НАУКМА», «Наукові записки КНУТКТ ім. І. Карпенка-Карого» та ін.

У 2009 році в галузі кіномистецтва Л. Брюховецька отримала премію ім. Івана Миколайчука Київської міської держадміністрації. Відтоді побачили світ книги дослідниці: «Своєрідне кіно Леоніда Бикова» (2010), «Кіномистецтво» (навчальний посібник, 2011), «Магія паралельного буття» (2013), «Найцікавіша історія України. Екранні версії» (монографія, 2014), «“Солодке” життя найважливішого з мистецтв. 2001–2015» (2015), «Кінопростір Антона Тимонишина» (монографія, 2016), «На полі кінематографічному. Сценарії Івана Драча» (монографія, 2016), «Перерваний політ. Українське кіно часів ВУФКУ: спроба реконструкції» (2018). Також вона виступила упорядником, редактором та автором окремих збірників, присвячених українському та зарубіжному кіно.

«Світова кінокласика» – вип. 1, вип. 2, вип. 3, вип. 4, вип. 5, вип. 6, вип. 7, вип. 8; «Поетичне кіно: заборонена школа», «Олександр Довженко і кіно ХХ століття», «Микола Гоголь. Інтерпретації», «Українське кіно від 1960-х до сьогодні. Проблеми виживання», «Кінорежисер світової слави», «Українські обличчя кіно й театру», «Сергій Параджанов і Україна», «Репресовані кінематографісти. Актуальна пам'ять».

Лариса Брюховецька – дружина В'ячеслава Брюховецького, українського літературознавця, педагога, доктора філологічних наук, професора, громадського діяча, Героя України, почесного президента Національного університету «Кієво-Могилянська академія». Разом виховали двох доньок – Ольгу та Оксану.

У 2018 році підтримала звернення Європейської кіноакадемії на захист ув'язненого у Росії українського режисера Олега Сенцова.

Юрій Фініковський

Література:

Кінорежисер світової слави : зб. ст. / упоряд. Л. Брюховецька. – Київ : Логос, 2013. – 213 с.

Миколайчук І. В. Сценарії / І. В. Миколайчук ; упоряд. М. Є. Миколайчук, вступ. ст. Л. І. Брюховецька. – Київ : Ред. журн. «Міжнародний туризм», 2008. – 544 с.

Світова кінокласика. Вип. 6 : зб. ст. / упоряд. Л. Брюховецька. – Київ : Задруга, 2011. – 140 с.

Українське кіно від 1960-х до сьогодні. Проблема виживання : зб. наук. ст. / уклад. Л. Брюховецька. – Київ : Задруга, 2010. – 252 с.

Брюховецька Л. І. Випробування творчістю : молоді режисери укр. кіно / Л. І. Брюховецька. – Київ : Мистецтво, 1985. – 136 с.

Брюховецька Л. І. Іван Миколайчук / Л. І. Брюховецька. – Київ : Академія, 2004. – 272 с. : іл.

Брюховецька Л. І. Кіномистецтво : навч. посіб. / Л. І. Брюховецька. – Київ : Логос, 2011. – 390 с.

Брюховецька Л. Кінопростір Антона Тимонишина від ракет Фау-2 до Артура Абста / Л. Брюховецька. – Київ : Лазурит-Поліграф, 2016. – 208 с.

Брюховецька Л. Леонід Осика / Л. Брюховецька. – Київ : Академія, 1999. – 219 с.

Брюховецька Л. І. Література і кіно: проблеми взаємин : літ.-крит. нарис / Л. І. Брюховецька. – Київ : Рад. письменник, 1988. – 181 с.

Брюховецька Л. І. Поетична хвиля українського кіно / Л. І. Брюховецька. – Київ : Мистецтво, 1989. – 171 с.

Брюховецька Л. Приховані фільми. Українське кіно 1990-х / Л. Брюховецька. – Київ : АртЕк, 2003. – 384 с.

Брюховецька Л. Досвід викладання курсу «Кіномистецтво» в немистецькому вузі / Л. Брюховецька // Сучасні проблеми художньої освіти в Україні : зб. наук. пр. / Ін-т проблем сучасного мистецтва. : медіаосвіта в Україні. Сучасний стан, проблеми розвитку / ред. В. В. Святогорова. – Київ, 2008. – Вип. 4. – С. 37–41.

Брюховецька Л. Волинське Полісся дочекалося... / Л. Брюховецька // Кіно-Театр. – 2017. – № 1. – С. 10–11.

Брюховецька Л. Смак свободи / Л. Брюховецька // Кіно-Театр. – 2017. – № 1. – С. 4–5.

Брюховецька Л. Хотіла б я піснею стати... / Л. Брюховецька // Кіно-Театр. – 2018. – № 1. – С. 26–27.

Романюк М. Брюховецька Лариса Іванівна / М. Романюк // Романюк М. Оратаї журналістської ниви: українські редактори, видавці, публіцисти : у 2 кн. / М. Романюк. – Львів, 2004. – Кн. 2 – С. 16.

Брюховецька Лариса Іванівна. Луцьк [Електронна адреса] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану.

Лариса Брюховецька. Луцьк [Електронна адреса] // Укрінформ: сайт. – Режим доступу : https://www.ukrinform.ua/authors/larisa_bruhoveckaa.html. – Назва з екрану.

10 СІЧНЯ

135 років від дня народження Г. Є. Климчука (1884–1983) – заслуженого агронома Української РСР, завідувача Торчинської сортовипробувальної дільниці

Григорій Євдокимович Климчук народився 10 січня 1884 р. у с. Деревок (тепер Любешівського району). Його батько був малоземельним хліборобом, наймитував, оскільки поліська земля не давала можливості прогодувати сім'ю. У старші роки Григорій Євдокимович згадував, що сім'я була глибоко релігійною, зокрема, дуже шанували свято Покрову Богородиці, яке у селі було храмовим. І для нього особисто воно становило особливе значення, «веселого і святкового дійства», яке завжди очікував і ретельно до нього готувався. У 1900 р. 16-річний Григорій почав навчатися у Любешівській двокласній школі, потім – у Пінську екстерном склав екзамен на звання сільського вчителя. У 1910–1914 рр. він вчителював у земському народному училищі села Бережне, що неподалік від батьківського дому.

З вересня 1914 р. Григорій Климчук перебував на фронті Першої світової війни. Саме з цього часу почав писати щоденник, у якому оповідав про різні випадки, які траплялися з ним під час служби. Григорій Климчук повідомляє про нові призначення його корпусу, який перекидають з «німецького кордону» на «австрійський», про кількість ешелонів, маршрути пересування, характеризує настрої солдат. Він писав, що у вересні 1914 р. став свідком маневру, коли командування імперських сил дозволило силам противника частково форсувати Віслу, а потім вдарило усіма наявними частинами. Разом з тим, у записах за кінець грудня є моменти, які характеризують зростання невдоволення війною, розуміння її непотрібності: «Всепоглинаюча війна», «Бідні мученики солдати», «Пішов у небуття кривавий рік». Це підкреслювалося ще й тим, що його рідний брат, який служив у полку 3-го Кавказького корпусу, брав участь у боях на р. Сян, потрапив у німецький полон і мав сильні проблеми зі здоров'ям.

Г. Климчуку притаманне загострене сприйняття світу, увага до фактів і різноманітних деталей. Ідучи дорогами війни, він дивиться на світ очима селянина, описує ліси, ґрунти, звертає увагу на урожайність. Під час солдатських простоїв він відвідував католицькі та уніатські храми, відводив час для самоосвіти, зокрема, згадував, що читав українську книжку.

Коли почалася революція 1917 р., Григорій Климчук входив до солдатського комітету Четвертої армії, був головою продовольчої комісії. У 1919–1920 рр. він перебував в Омську, де екстерном склав екзамен за гімназію, а потім у Владивостоці навчався у політехникумі, брав активну участь у різних подіях. Бажання займатися сільськогосподарською справою привело його в академію імені К. Тімірязєва, де він, починаючи з 1921 р., п'ять років здобував освіту. Тут ним зацікавився академік Д. Прянішніков, який написав позитивну характеристику, зазначаючи, що він запам'ятався як досвідчений працівник, який, окрім загальної агрономічної освіти, має практичний досвід з вирощування «південних» культур.

У другій половині 1920-х рр. Григорій Климчук побував у кількох відрядженнях, у яких навчався на практиці застосовувати здобуті знання: 1923 р. працював практикантом на тютюнових плантаціях Нікітського саду, досліджував тютюнові насадження Криму; 1924 р. на півдні України і в Ставропольському краї проводив дослідження на можливість вирощувати там бавовну, але науково довів, що це не можливо; 1926 р. – працював в лабораторії загального землеробства академії К. Тімірязєва над питаннями збереження зерна та борошна. В результаті теоретичної і практичної підготовки він сформувався як фахівець в галузі насінневої справи.

У 1930–1932 рр. Г. Климчук перебував у Монгольській Народній Республіці, де надавав допомогу щойно створеним державним господарствам. У 1934–1938 рр. він науковий співробітник науково-дослідного інституту добрив, агротехніки та агрогрунтознавства Всесоюзної академії сільськогосподарських наук. У ці роки науково-дослідна діяльність Г. Климчука була пов'язана з виробництвом, де працював як агроном-експериментатор, оскільки він проводив польові дослідження, залучаючи експериментальну базу інституту, а також колгоспи та машинно-тракторні станції.

З перших років німецько-радянської війни Г.Климчук перебував в народному ополченні Москви, залучався до будівництва оборонних споруд. Після цього відряджався у Башкирію, щоб налагодити виробництво зерна для армії.

Виходячи на пенсію агроном вирішив переїхати на малу батьківщину, на Волинь. Не лякали його навіть розповіді про повстанський рух, який тут був у розпалі. Григорій Климчук був одним з організаторів сортодільниці на базі с. Деревок Любешівського району, яку з 1947 р. очолив. Під його керівництвом на бідних поліських піщаних ґрунтах вдалося вдвічі, а подекуди і втричі збільшити врожай зернових і просапних культур. Так, зернові почали давати в середньому по 24–26 центнерів з гектара, картопля – по 250–300, а кукурудза – більше 60 центнерів.

Оскільки господарство в с. Деревку з невідомих причин згоріло, у 1948 р. Г. Климчуку доручили створити сортодільницю у с. Буяни біля Торчина. З масиву колгоспу «Перемога» виділили 100 гектарів землі, де ніколи не родила пшениця. Агроном відразу розкрив причину цього явища. Запровадив сівозміни, удобрення полів гноєм. За вісім років роботи тут було випробувано кілька сотень різних сортів сільськогосподарських культур. Експериментами встановили найраціональніші терміни сівби. В результаті було досягнуто значних для Волині врожаїв – 52 центнери пшениці з гектара, який показав сорт «Веселоподолянська-499». Дослідженнями Г. Климчука вдалося встановити, що високі врожаї на місцевих ґрунтах дають сорти озимої пшениці «Лютесценс-17» і «Лісостепка-75», озимого жита «Таращанське-4», «Харківське-194», ячменю «Уманський» та ін.

З Торчинським райкомом партії у Г. Климчука з початку 1950-х рр. спалахували сутички. Райком давав розпорядження сіяти, а Г. Климчук заперечував, називав кращі терміни сівби. Як депутат Торчинської районної

ради, мусив кілька разів доводити на сесіях потребу вводити сівозміни, хімічним аналізом визначати, яких добрив потребує кожне поле. Це була боротьба науки з партійною диктатурою.

Завершував він свою діяльність на посаді завідувача Любешівської сортодільниці. З серпня 1960 р. перебував на пенсії, але підтримував зв'язок з сільськогосподарським виробництвом. Помер волинський вчений-агроном на сотому році життя 22 листопада 1983 р.

За життя Г. Климчуку були надані різні нагороди, одним з найпочеснішим було звання «Заслужений агроном України», а ще він заслужив людську шану і повагу.

Олександр Мельник

Література:

Бишевич П. К. Любешівщина: з глибин століть – у майбуття : іст.-краєзн. нариси / П. К. Бишевич, І. С. Журавлюк, П. А. Клубук. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 228 с.

Про Г. Є. Климчука – с. 218.

Гуртовий Г. Торчин у цифрах і фактах / Г. О. Гуртовий. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2011. – 32 с.

Про Г. Є. Климчука – с. 23.

Луцький район: минуле і сучасність : іст.-інформ. вид. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2001. – 186 с.

Про Г. Є. Климчука – с. 39.

Климчук Григорій Євдокимович (1884–1983) // Роде наш красний...: Волинь у долях краян і людських документах / упоряд. Л. К. Оляндер. – Луцьк, 1996. – Т. 1. – С. 231–247.

Муха Н. Деревок святкує / Н. Муха // Нове життя. – 2006. – 17 черв. – С. 2.

Муха Н. Деревок, чим живеш? / Н. Муха // Нове життя. – 2006. – 5 серп. – С. 6–7.

Поремчук М. З добрим ім'ям усі 55 років / М. Поремчук // Нове життя. – 2002. – 10 серп. – С. 4–5.

Тинчук В. Один із роду красного... / В. Тинчук // Нове життя. – 1998. – 11 лют.

Чурило О. Що найкраще для Полісся? / О. Чурило // Волин. газ. – 2005. – 20 жовт. – С. 12.

14 СІЧНЯ

70 років від дня народження О. М. Гембіка (1949) – українського художника

Олександр Миколайович Гембік народився 14 січня 1949 року у місті Камені-Каширському Волинської області, де і здобув середню освіту. У 1976 році закінчив відділення графіки Львівського поліграфічного інституту імені Івана Федорова – нині Українська академія друкарства. Це стало

початком професійного творчого шляху художника, де він вперше опанував фах ілюстрування книжок та розвинув свій мистецький хист.

О. М. Гембік – член спілки дизайнерів України, Спілки незалежних художників Угорщини, асоціації образотворчої спілки «Незалежний Угорський Салон», яка входить до міжнародної асоціації АІАП ЮНЕСКО. Сфера діяльності: дизайн графічних систем. Він є автором багатьох плакатів, листівок, рекламних постерів, буклетів, книг і проспектів, друкованих на Волині. Автор розробок багатьох логотипів, фірмового стилю ВАТ «Волинь-агрохім» (1994), підприємств «Самсон», «Аполлон», «Олень», «Мавка-інтер» (1994-98 рр.). Оформлені книги: Т. Г. Шевченка «Посланіє» (1999), «Рідкісні рослини Волині» (1989), «Дикі звірі Волині» (2003), Леся Українка «Сім струн» (1999), Юрій Покальчук «Химера» (1993), Валентина Зінченко «Мальви на рушничку» (2007), М. Богуш «Залишитися у вічності» (2008), упорядник Ярослава Хортяні «Пам'яті невинних жертв» (2007) тощо.

Виставкову діяльність Олександр Гембік розпочав у 1978 році в Луцьку. Брав участь у багатьох групових міжнародних виставках (Україна, Іспанія, Німеччина, Угорщина) та кількох персональних: Бостон (США, 2003), Кестгей (Угорщина, 2002), Будапешт (Угорщина, 2007, 2008). Зокрема, Віденська мистецька галерея «Тіме», яка гостинно відкрила свої просторі виставкові зали для художників так званих нововідкритих та невідкритих східних культур, серед інших робіт виставила в 2009 році й акварелі та деякі графічні роботи Олександра Гембіка. Так само була відібрана і його скульптурна композиція «Дон Кіхот і Санчо Панса» для постійнодіючої експозиції галереї. Загалом же О. Гембік представив тут роботи, де були зображені деякі українські фольклорні мотиви та графічну інтерпретацію творів Лесі Українки, зокрема «Лісової пісні» (ця робота постійно знаходиться у Центрі української культури в Будапешті). Пастельні роботи художника на тему біблійних мотивів викликали жвавий інтерес з боку прочан церкви Св. Варвари. Релігійна громада цього храму у Відні придбала кілька картин О. Гембіка з цього циклу. Цікавими є відбитки гравюр українських краєвидів та есклібрисів, виконаних у класичній техніці різаної гравюри на дереві та лінолеумі.

У 2017 році персональна виставка робіт Олександра Гембіка відбулася у виставковій залі Російського культурного центру угорської столиці. Уродженець Луцька представив на виставці майже півсотні робіт – пейзажі, портрети, абстрактні композиції, декоративні панно, ліногравюри, есклібриси, натюрморти, великі живописні полотна. Як зазначали критики, експоновані картини відображають біблійні сюжети, фрагменти з давньогрецької міфології, історії та сучасного життя України й Угорщини, зокрема, серед них серія робіт про рідкісні рослини Волині, зразки ілюстрацій до випущених Товариством української культури в Угорщині збірок книг «Посланіє» Тараса Шевченка, «Сім струн» Лесі Українки, «Мальви на рушничку» Валентини Зінченко, української поетеси Угорщини, «Прихована правда» (про Голодомор 1932-1933 років в Україні). Виставкові твори «Козак Мамай» та «Лукаш і Мавка» з часом поповнили художню

колекцію Центру української культури і документації угорської столиці. Кілька художніх робіт українського митця експонувалися на 17-й всеугорській і міжнародній виставці у Галереї ім. Потокі будапештського Центру культури.

Олександр Гембік бере активну участь у культурному житті української громади в Угорщині. Є один із співвидавців ілюстрованого журналу «Громада». Нещодавно на сцені приміщення Державного самоврядування українців Угорщини відбулася прем'єра сучасної вистави-комедії «Обережно – жінки!» Андрія Кучеренка, художнє оформлення якої виконав український художник-графік.

Олександр Гембік належить до митців львівської школи графіки та дизайну, які працюють у сферах дизайну графічних систем, середовища, промислового дизайну. Його включено до альбому-каталогу «Дизайн. Львівська школа» (2017).

Живе і працює в місті Будапешті (Угорщина).

Оксана Вознюк

Література:

Гембік О. І фіалками цвітуть українські слова / О. Гембік // Луцьк. замок. – 2004. – 4 берез.

Вернісаж Олександра Гембіка // Віче. – 2010. – 2–8 верес. – С. 16.

Гуменюк Н. Між Світязем і Балатоном: мандрує художниця-доля Олександра Гембіка, малюючи на полотні його життя українські та угорські мотиви / Н. Гуменюк // Віче. – 2003. – 21 серп. – С. 5.

Пирожик О. Штрихи волинського дизайну в Будапешті / О. Пирожик // Волин. губерн. відом. – 2003. – 27 лют.

Стасенко О. О. Гембік Олександр (14.01.1949, м. Камінь-Каширський Волин. обл.) – графік і дизайнер / О. О. Стасенко // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2007. – Т. 7 : Г-Ді. – С. 34.

Гембік Олександр. Луцьк. [Електронна адреса] // Art Galleri Галерея мистецтв : сайт. – Режим доступу : <https://www.volart.com.ua/art/gembik/>. – Назва з екрану.

Роботи О. Гембіка виставлялися у Відні Луцьк. [Електронна адреса] // Громада : сайт. – Режим доступу : <http://hromada.hu/2009/nom>. – Назва з екрану.

14 СІЧНЯ

75 років від дня народження І. В. Дзямулича (1944) – заслуженого працівника освіти України

Іван Васильович Дзямулич народився 14 січня 1944 року в с. Дубриничі Перечинського району Закарпатської області. Після закінчення Дубриницької середньої школи у 1961 році вступив до Ужгородського державного університету. З третього курсу був призваний до армії. Служив у Прибалтійському військовому окрузі. Після демобілізації з вересня 1966 року продовжив навчання в університеті, який закінчив у 1969 році та отримав направлення на Волинь. Розпочав педагогічну діяльність вчителем фізики Журавичівської середньої школи Ківерцівського району.

Невдовзі молодого, енергійного педагога, організатора багатьох молодіжних заходів комсомольці району обрали своїм ватажком. Потім були роки роботи на різних посадах в комсомольських, партійних та радянських органах. У серпні 1986 року був призначений завідувачем навчальної частини із загальнотехнічних дисциплін Луцького кооперативного профтехучилища. З грудня 1987 року до липня 1990 року Іван Васильович очолював Луцьке професійно-технічне училище № 2.

Два роки поспіль працював в апараті виконавчого комітету обласної Ради, обласної державної адміністрації.

У 1992–2005 роках – начальник обласного управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації.

Виважена і цілеспрямована кадрова політика керівника управління забезпечила щорічне збільшення питомої ваги вчителів з вищою освітою. За десять років (1993–2003) освітній рівень педагогів початкових класів зріс із 59,3% до 70,4%. Обласне управління освіти і науки спільно з Волинським інститутом післядипломної педагогічної освіти запровадило обласний конкурс «Вчитель року», що підготувало ґрунт для успішної участі вчителів Волині в оголошеному в 1995 році щорічному Всеукраїнському конкурсі. За роки роботи Івана Васильовича п'ять вчителів стали переможцями Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року».

З введенням Закону України «Про дошкільну освіту» більш предметною стала робота щодо відновлення раніше закритих дошкільних навчальних закладів. На початок 2003–2004 навчального року в регіоні працювало 296 дошкільних закладів, в яких виховувалось 19,3 тисячі дітей.

Відповідаючи на виклики нового українського суспільства, І. В. Дзямулич розгорнув активну діяльність щодо створення навчальних закладів нового типу. За його сприяння в області створено 12 закладів для здібної та обдарованої молоді. Якщо у 1991–1992 навчальному році шкіл з поглибленим вивченням окремих предметів було 89 (9,6 тис. учнів), то в 2000–2001 з поглибленим і профільним навчанням відповідно 182 школи (понад 15 тис. учнів). На базі 20 закладів другого атестаційного рівня утворено 13 закладів нового типу: 7 ВПУ та 6 професійних ліцеїв.

Під керівництвом Івана Васильовича проведено значну роботу щодо комп'ютеризації навчальних закладів та інформатизації навчально-

виховного процесу. Ним ініційовано прийняття розпорядження голови обласної державної адміністрації «Про проведення в області акції «Комп'ютерний клас – кожній школі», що значно збільшило забезпечення комп'ютерною технікою шкіл області. Так, лише у 2002–2003 навчальному році в школи надійшло 114 комп'ютерних комплексів, що наблизило деякі райони до державних вимог забезпечення комп'ютерною технікою. Однак, у 2004 році лише 70 шкіл мали доступ до Інтернету, про що йшлося на розширеному засіданні колегії управління освіти і науки облдержадміністрації в січні 2005 року.

І. В. Дзямуличем багато зроблено для реалізації регіональних освітніх програм «Вчитель», «Шкільний автобус». Успішно реалізовувалась в області міжнародна програма «Сприяння просвітницькій роботі «рівний – рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя». Вона впроваджувалась в 150 школах області.

Прийняття обласної комплексної програми «Творча обдарованість» активізувало роботу педагогів з розвитку дитячої обдарованості. В свою чергу, значно зросла кількість переможців та призерів Всеукраїнських олімпіад та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт.

Надзвичайно важкою для освіти Волині була друга половина 1990-х років, коли місяцями вчителям не виплачували заробітну плату. Значну частину свого робочого часу начальник управління проводив у містах та районах області, зустрічався з педагогами у навчальних закладах, намагався стабілізувати ситуацію. І це йому вдавалось.

У 1997–2004 роках І. В. Дзямулич очолював редакційну колегію науково-методичного вісника «Педагогічний пошук», видання управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації та Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти й активно друкувався у ньому.

Успішна багаторічна педагогічна діяльність Івана Васильовича відзначена почесним званням «Заслужений працівник освіти України» (2001 р.), знаком «Відмінник освіти України» (1994 р.), Почесними грамотами Міністерства освіти і науки України (1993, 1999, 2002 рр.).

І з виходом на заслужений відпочинок Іван Васильович бере активну участь у педагогічних заходах управління освіти, науки та молоді облдержадміністрації.

Галина Романчук

Література:

Дзямулич І. В. Усякого терпіння є межа / І. В. Дзямулич // Віче. – 1995. 24 лют. – С. 4.

Дзямулич І. В. Головна наша турбота – якість освіти / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 1999. – № 3 (23). – С. 4–7.

Дзямулич І. В. Головне – знання, вихованість і здоров'я дітей / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 1998. – № 1 (17). – С. 6–9.

Дзямулич І. В. Екзамен в школах / І. В. Дзямулич // Волинь. – 1994. – 14 трав. – С. 2.

Дзямулич І. В. Заклади освіти у виявленні, вивченні і збереженні народної культури Волині / І. Дзямулич // Пед. пошук. – 2003. – № 2 (38). – С. 9–12.

Дзямулич І. В. Змінити суть, а не міняти вивіски : розмова з нач. упр. освіти Волин. облдержадміністрації / І. В. Дзямулич // Нар. трибуна. – 1992. – 9 верес. – С. 4.

Дзямулич І. В. Кожному громадянину України – рівний доступ до якісної освіти / І. Дзямулич // Пед. пошук. – 2003. – № 3 (39). – С. 8–11.

Дзямулич І. В. Людину гартує праця / І. В. Дзямулич // Мол. ленінець. – 1973. – 18 серп. – С. 2.

Дзямулич І. В. Незабаром – пора до школи: яким буде цей навчальний рік? : [інтерв'ю з І. В. Дзямуличем / інтерв'ю взяла Н. Балик] // Волинь. – 1995. – 19 серп. – С. 2.

Дзямулич І. В. Новий навчальний рік легким не буде / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 1998. – № 2–3 (18–19). – С. 6–9.

Дзямулич І. В. Новий навчальний. Проблеми і перспективи / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 1997. – № 3 (15). – С. 5–7.

Дзямулич І. В. Новій Україні – нового вчителя, нову школу / І. Дзямулич // Пед. пошук. – 2004. – № 3 (43). – С. 13–15.

Дзямулич І. В. Новому тисячоліттю – принципово нову школу / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 2000. – № 3 (27). – С. 6–9.

Дзямулич І. В. Освіта Волині. Десять років незалежності / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 2001. – № 3 (31). – С. 5–8.

Дзямулич І. В. Освіта на новому етапі реформування / І. Дзямулич // Пед. пошук. – 2002. – № 3 (35). – С. 5–8.

Дзямулич І. В. Основні напрями вдосконалення управління освітніми закладами / І. Дзямулич // Пед. пошук. – 2002. – № 2 (34). – С. 10–11.

Дзямулич І. В. Позитивна оцінка – не аргумент для заспокоєння / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 2000. – № 1 (25). – С. 3–9.

Дзямулич І. В. Поступ до розвою духовності / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 2000. – № 2 (26). – С. 11–15.

Дзямулич І. В. Про підсумки роботи установ і закладів освіти області у 2002 та завдання на 2003 рік / І. Дзямулич // Пед. пошук. – 2003. – № 1 (37). – С. 6–11.

Дзямулич І. В. Програма «Освіта». Проблеми і завдання / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 1994. – № 4. – С. 3–9.

Дзямулич І. В. Розбудова національної системи освіти – основа розвитку особистості, суспільства, держави / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. 2001. – № 4 (32). – С. 6–8.

Дзямулич І. В. Село зі школи починається / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 1999. – № 2 (22). – С. 9–11.

Дзямулич І. В. Сільська школа. Традиції та новаторство / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 2000. – № 4 (28). – С. 6–8.

Дзямулич І. В. У Франції вчителі не розуміють, що таке затримка зарплати : [інтерв'ю з І. В. Дзямуличем / інтерв'ю взяв С. Крещук] // Волинь.

– 1998. – 8 груд. – С. 2.

Дзямулич І. В. Управління виховною роботою в процесі становлення національної школи / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 1995. – № 8. – С. 8–11.

Дзямулич І. В. Училище змінює статус / І. В. Дзямулич // Мол. ленінець. – 1990. – 4 серп.

Дзямулич І. В. Щастя тобі, новий навчальний / І. В. Дзямулич // Пед. пошук. – 1996. – № 3 (11). – С. 4–6.

Дзямулич І. Незабаром – пора до школи: Яким буде цей навчальний рік / І. В. Дзямулич // Волинь. – 1995. – 19 серп. – С. 2.

Дзямулич І. Плекаємо майбутнє України / І. Дзямулич // Нар. трибуна. – 1993. – 1 верес. – С. 2.

Дзямулич І. Тільки той народ сильний духом, у якого є національна рідна школа / І. Дзямулич // Молода Волинь. – 1992. – 22 груд.

Дзямулич І. Школа – наша головна турбота / І. Дзямулич // Волинь. – 1992. – 24 груд.

Дзямулич І. Школа сьогодні і завтра / І. Дзямулич // Волинь-експрес. – 1993. – 7 трав. – С. 2.

Балик Н. Перші кроки національної школи / Н. Балик // Волинь. – 1992. – 1 груд. – С. 4.

Вегера Л. Про підсумки роботи установ і закладів освіти області за 2004 рік та основні завдання на 2005 рік / Л. Вегера // Пед. пошук. – 2005. – № 1 (45). – С. 4.

Голотюк С. Відроджений дитсадок – втілення мрії / С. Голотюк // Нар. слово. – 2004. – 9 верес. – С. 1.

Дубінчук В. Школи Турійщини отримують комп'ютери / В. Дубінчук // Нар. слово. – 2003. – 6 лют. – С. 1.

Філатенко А. Терпіння вчителів не вічне / А. Філатенко // Волинь. – 1995. – 19 груд. – С. 2.

Школа – наша головна турбота : виклад доп. нач. обл. упр. освіти Івана Дзямулича на сесії обл. ради нар. деп. // Волинь. – 1992. – 24 груд. – С. 1, 2.

24 СІЧНЯ

115 років від дня народження Г. Г. Лойка (1904–1995) – заслуженого артиста України

Лойко Григорій Григорович – радянський, український актор – народився 24 січня 1904 у місті Любомль. Навчався у 3-й майстерні-студії Мистецького об'єднання «Березіль» у Білій Церкві, нині Київської області, під керівництвом Я. Бортника та Київському театральному інституті. Працював у Харківському (1931–1944) та Київському (1944–1965) театрах музичної комедії. Із 1951 року – заслужений артист УРСР.

Був одружений з українською актрисою музичної комедії Катериною Олексіївною Мамикіною.

Переважно втілював образи із комедійним забарвленням. У 1995 році з'явився в кіно «Нестерка». Зіграв роль Канделябра у фільмі «Ні пуху, ні пера!» (1973, режисер – В. Іванов).

Працював на озвучуванні мультфільмів: «Пригоди Перця» (1961), «Заєць та їжак» (1963), «Казка про царевича і трьох лікарів» (1965, читає текст).

Його основні ролі: Черевик («Сорочинський ярмарок»), Писар («Майська ніч»), Яшко-артилерист («Весілля в Малинівці») режисера О. Рябова, Боні («Сільва»), Леопольд Воляп'юк, Пелікан («Принцеса цирку» І. Кальмана), Негош («Весела вдова» Ф. Легара).

Свій земний шлях закінчив 16 жовтня 1995 року в м. Київ.

Юлія Хвас

Література:

Лабінський М. Г. Лойко Григорій Григорович (24.01.1904. м. Любомль Волинської області) – актор / М. Г. Лабінський // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2016. – Т. 17 : Лег-Лощ. – С. 637.

Лойко Григорій Григорович // Кіномистецтво України в біографіях : (кінодовідник). – Київ, 2004. – С. 353.

Лойко Григорій Григорович // Мистецтво України : біогр. довід. – Київ, 1997. – С. 373.

Лойко Григорій Григорович. Луцьк [Електронний ресурс] // Вікіпедія : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%BE%D>. – Назва з екрану.

Лойко Григорій Григорович. Луцьк [Електронний ресурс] // Енциклопедія сучасної України сайт. – Режим доступу : http://esu.com.ua/search_articles.php?id=56302. – Назва з екрану.

27 СІЧНЯ

180 років від дня народження П. П. Чубинського (1839–1884) – українського етнолога, фольклориста, поета, громадського діяча

Павло Платонович Чубинський – класик української етнографії, відомий громадський діяч, географ, статист, поет, один із засновників Південно-Західного відділу Російського географічного товариства в Києві.

П. Чубинський народився 15 (27) січня 1839 р. на хуторі Чубинський біля м. Бориспіль. Закінчив Другу київську гімназію, навчався в Санкт-Петербурзькому університеті на юридичному факультеті. Повернувшись в Україну в 1861 р., П. Чубинський брав активну участь у громадському житті, належав до числа «хлопоманів», які організовували недільні школи для селян, та почав вивчати різні аспекти традиційно-побутової культури українців. За це в 1862 р. його вислали до Архангельська, де з початку 1863 р. вчений займався вивченням північного краю. Завдяки цим дослідженням його обирають членом-кореспондентом московського Товариства сільського

господарства, членом-співробітником Вільно-економічного Товариства, дійсним членом Товариства любителів природознавства, антропології та етнографії.

У березні 1869 р. П. Чубинський був обраний дійсним членом Російського географічного товариства, а в травні йому доручили керівництво статистично-етнографічною експедицією в Південно-Західний край. За планом товариства, дослідження повинно було охопити три губернії: Київську, Волинську і Подільську. П. Чубинський включив ще й до переліку Мінську, Гродненську та Люблінську губернії, Сідлецьку та Бесарабську області. Вчений активно та ретельно здійснив підготовчу роботу, склав спеціальну програму для збирання різноманітного матеріалу зі сфери традиційно-побутової культури, розіслав її установам та особам, які добре знали життя на місцях, опублікував програму в газетах «Киевские губернские ведомости» і «Черниговские губернские ведомости».

Під час експедиції П. Чубинський був й на Волині (тодішній Волинській губернії). У ході першої подорожі з Житомира маршрут експедиції проліг територією Новоград-Волинського і Старокостянтинівського повітів на Поділля, Бесарабію, Польщу, а на зворотному шляху вчений побував у Володимир-Волинському, Дубнівському і Кременецькому повітах Волинської губернії, а також у містах – Ковелі, Луцьку, Рівному, Овручі, Малині та Радомишлі. Зимова експедиція 1869–1870 рр. майже повністю була присвячена обстеженню Волинської губернії, де П. Чубинський відвідав Ковельський, Луцький, Рівненський, Овруцький повіти. В проведенні експедиції П. Чубинському сприяли мирові посередники третьої та четвертої дільниць Луцького повіту Г. Беляєв і О. Пошиленко і другої дільниці Житомирського повіту – В. Гловачевський, які повідомили експедиції етнографічні відомості з цих дільниць. Також професор Київської духовної академії, колишній вчитель Кременецької семінарії М. Петров надіслав значний за обсягом збірник повір'їв і обрядів, зібраних за його вказівкою учнями Кременецької семінарії. Професор Кременецької семінарії Хойнацький передав матеріали свого вихованця Ящинського про весілля та ігри у м. Полонне Новоград-Волинського повіту.

Зібрані матеріали були опубліковані у семитомному виданні (дев'ять книг) під назвою: «Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край, снаряженной Императорским Русским Географическим обществом: Юго-Западный отдел: Материалы и исследования, собранные действительным членом П. П. Чубинским» впродовж 1872–1878 рр.

У 1873 р. Російське географічне товариство присудило П. Чубинському Золоту медаль за експедицію та зібрані матеріали. Ще одну Золоту медаль за «Труды...» вчений отримав у 1875 р. на Міжнародному конгресі у Парижі. Оцінили заслуги П. Чубинського і в Санкт-Петербурзі, де в 1879 р. йому присудили Уварівську премію Петербурзької академії наук.

Дослідження П. Чубинського сприяли формуванню української

етнографічної науки. Його праці залишаються актуальними і сьогодні, адже містять надзвичайно цінний та багатий матеріал з різних сфер традиційно-побутової культури українців, зокрема й волинян та поліщуків.

Світлана Чибирак

Література:

Чубинський П. Ангели на сходах неба / П. Чубинський. – Київ : Глобус, 1992. – 16 с.

Чубинський П. Календарь народных обычаев и обрядов / П. Чубинський. – Київ : Муз. Україна, 1993. – 80 с.

Чубинський П. Мудрість віків: укр. народознавство у творчій спадщині П. Чубинського : у 2 кн. Кн. I–II. – Київ : Мистецтво, 1995. – 445 с.

Чубинський П. Труды этнографическо-статистической экспедиции вь Западно-Русский край. – Київ : Ред. заг.-пед. газ., 2004. – 128 с.

Чубинський П. Ще не вмерла Україна / П. Чубинський. – Київ : Обереги, 1991. – 16 с.

«Я сів те, що Бог послав...»: ст. публ., наук. та літ. творчості Павла Чубинського / П. П. Чубинський ; авт.-упоряд.: Н. В. Зелінська, І. І. Капраль, О. І. Думанська, О. В. Палюх. – Львів : Світ, 2009. – 256 с.

Чередниченко Д. Павло Чубинський / Д. С. Чередниченко. – Київ, 2005. – 376 с.: іл. – (Особистість і доба).

Борисенко В. Розвиток української етнології від другої половини XIX ст. до сьогодні / В. Борисенко // Українська етнологія : навч. посіб. / ред. В. Борисенко. – Київ, 2007. – С. 77–92.

Васильєва І. Чубинський Павло Платонович (15(27).01.1839 – 14(26).01.1884 рр.) / І. Васильєва // Державні, політичні та громадські діячі України. – Київ, 2002. – Кн. 1. – С. 197–198.

Верменич Я. Таланти і талан Павла Чубинського / Я. Верменич // Історичний календар'99. – Київ, 1998. – С. 37–39.

Марківська Л. Особливості формування волинської національної еліти : (від найдавніших часів до кінця XIX ст.) / Л. Марківська // Інтелектуальна еліта Волині. – Луцьк, 2012. – С. 20–30.

Павло Чубинський // Народжені Україною : меморіал. альм. : у 2-х т. – Київ, 2002. – Т. 2. – С. 738–739.

Сегеда С. Павло Чубинський / С. Сегеда // Український пантеон / С. П. Сегеда. – Київ, 2013. – С. 158–159.

Чибирак С. Експедиція в Західно-Руський край і Волинь (1869–1870 рр.) / С. Чибирак // Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє. – Луцьк, 2008. – Т.1. – С. 75–76.

Чибирак С. Етнографічні дослідження Волині у 60-х рр. XIX ст. / С. Чибирак // Наукові записки. – Рівне, 2013. – Вип. XI. – С. 248–251.

Чибирак С. «Праці...» П. П. Чубинського як джерело до вивчення традиційного світогляду населення Волині / С. Чибирак // Минуле і сучасне

Волині та Полісся. Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-річчю від першої писемної згадки про Володимир та 110-річчю від дня народж. О. Цинкаловського. – Луцьк, 2008. – Вип. 27. – С. 266–269.

Чибирак С. Український етнограф Павло Чубинський і Ковельщина : до 175-річчя від дня народж. / С. Чибирак // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в історії України та Волині : матеріали 50 Всеукр. наук.-істор. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України і 495-річчю надання Ковелю Магдебурзького права. – Ковель, 2013. – Вип. 50. – С. 44–48.

Чубинський П. П. // Провідники духовності в Україні. – Київ, 2003. – С. 592–593.

Щербакова В. Павло Платонович Чубинський / В. Щербакова // Краєзнавство в Україні: сучасний стан і перспективи : наук. зб. – Київ, 2003. – 232 с.

Юзюк С. Музично-фольклористичні дослідження на теренах Волинської області у XIX–XX ст. / С. Юзюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Народна культура і музеї : матеріали четвертої Всеукр. наук.-етногр. конф., присвяч. 80-річчю від дня народж. Олекси Ошуркевича. – Луцьк, 2013. – Вип. 44. – С. 291–297.

Волга Л. Народний дім Павла Чубинського / Л. Волга // Уряд. кур'єр. – 2003. – 18 квіт.

Етнограф, фольклорист, поет, громадський діяч : до 165-річчя з дня народж. Павла Чубинського (1839–1884) // Вісн. Кн. палати. – 2004. – № 2. – С. 55.

Жарчинська О. Гімн «Ще не вмерла Україна» імена Чубинського і Вербичинського зробив безсмертними / О. Жарчинська // Вісник+К. – 2016. – 21 квіт. – С. 17.

Іванова Г. Невмируща пісня / Г. Іванова // Дем. Україна. – 2009. – 6 лют. – С. 19.

Ісаченко Л. Рука на серці і Чубинський / Л. Ісаченко // Уряд. кур'єр. – 2009. – 31 січ. – С. 1, 10.

Коляда І. Науково-культурницька та громадська діяльність П. Чубинського / І. Коляда // Історія в суч. шк. – 2012. – № 11–12. – С. 49–51 ; 2013. – № 2. – С. 37–39.

Коляда І. «Он умел метко наблюдать народный обычай, схватывая его существенные черты». П. П. Чубинський: науково-культурницька та громадська діяльність / І. Коляда // Історія в шк. – 2012. – № 2. – С. 9–14.

Коляда І. П. П. Чубинський: штрихи до історичного портрету : (до 135-ї річниці заснування Південно-Західного відділу імператорського Російського геогр. т-ва) / І. Коляда // Історія в шк. – 2008. – № 4. – С. 12–17.

Кухта Н. Казкознавчий доробок П. Чубинського / Н. Кухта // Народознав. зошити. – 2000. – № 3. – С. 565–566.

Нагірняк З. Павло Чубинський: поет, фольклорист, етнограф / З. Нагірняк // Шлях Перемоги. – 2009. – 11 лют. – С. 8.

Панченко В. «Сила чорноземна наш Чубинський...» / В. Панченко // Історія в шк. України. – 2009. – № 5. – С. 40–44.

Павло Чубинський: нові монети України // Нумізматика. Фалеристика. – 2009. – №1. – С. 5.

П. Чубинський – етнограф та географ // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2014. – № 8. – С. 20.

Пушкар Н. Волинський краєзнавчий музей: період стагнації / Н. Пушкар // Волин. монітор. – 2014. – 17 лип. – С. 8–9.

Скрипник Г. Народознавча спадщина Павла Чубинського з погляду сучасної етнології / Г. Скрипник // Нар. творчість та етногр. – 2009. – № 2. – С. 4–22.

Федоренко В. Життя і творчість автора державного гімну / В. Федоренко // Дивослово. – 2009. – № 1. – С. 8–9.

Шпак В. Його дослідження стали улюбленими книжками Лесі Українки / В. Шпак // Вільн. шляхом. – 2014. – 8 лют. – С. 5.

Андрусак Т. Чубинський Павло Платонович / Т. Андрусак // Довідник з історії України : (А–Я). – Київ, 2001. – С. 1064.

Павло Чубинський // Історія України : універсал. іл. довід. / В. К. Губарев ; пер. з рос. Б. М. Губарева. – Донецьк, 2008. – С. 266–267.

Чубинський Павло Платонович // Шаров І. 100 видатних імен України / І. Шаров. – Київ, 1999. – С. 458–463.

Біографія Павла Чубинського Платонович [Електронний ресурс] // Only Art : сайт. – Режим доступу : <https://onlyart.org.ua/biographies-poets-and-writers/chubynskiy-pavlo-biografiya/>. – Назва з екрану.

Павло Чубинський: енергія душі та розуму [Електронний ресурс] // День : Україна Incognita : сайт. – Режим доступу : <http://incognita.day.kiev.ua/pavlo-chubinskij-energiya-dushi-ta-rozumu.html>. – Назва з екрану.

Чубинський Павло Платонович [Електронний ресурс] // Інститут історії України : сайт. – Режим доступу : <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&...> – Назва з екрану.

29 СІЧНЯ

60 років від дня народження В. В. Пилипчук (1959) – заслуженого працівника культури України

Валентина Володимирівна Пилипчук znana українська бандуристка та педагог, народилася 29 січня 1959 року в с. Брани Горохівського району. З часом, її батьки переїхала до Горохова. Любов до музики у Валентини проявилися з дитинства. Помітивши це, батьки віддали її в Горохівську музичну школу, яку вона успішно закінчила, навчаючись паралельно у

Горохівській середній школі № 1 імені Івана Франка, в якій вона отримала перші навички гри на бандурі від своєї першої вчительки музики – Галини Павлівни Кусевич.

У 1976 році вступила до студії по підготовці акторських кадрів при Національній заслуженій капелі бандуристів України ім. Г. І. Майбороди у Києві. Це був колектив високої хорової культури з висококваліфікованими бандуристами, які віртуозно володіли цим давнім та національно-знаковим інструментом. У столиці Валентину Володимирівну навчали: Валентина Гаврилівна Підгорна (сольний спів), відомі бандуристи: професор Київської консерваторії Сергій Васильович Баштан та Володимир Павлович Лобко. Це талановиті педагоги, видатні концертні виконавці, які зробили вагомий внесок у розвиток музичної культури України. Як пригадує Валентина Володимирівна: «Вони навчали не лише віртуозній техніці гри на бандурі, а й витримці у праці, яка так необхідна в шліфуванні таланту».

Після закінчення Студії, у 1978 році Валентина Пилипчук поступила на другий курс Чернігівського музичного училища імені Л. М. Ревуцького, де її вчителем та наставником по класу бандури була Марія Никифорівна Поклад – учениця засновника бандурного мистецтва та видатного педагога-бандуриста Володимира Андрійовича Кабачка. Навчання в училищі Валентина поєднувала з активною суспільно-громадською та гастрольною діяльністю. «Навчаючись в училищі, паралельно ми об'їхали з культурними програмами та концертами весь пострадянський простір та близьке зарубіжжя», – згадує Валентина Володимирівна.

Після закінчення училища у 1981 році, Валентина Пилипчук повернулася на Волинь, розпочала свій творчий шлях у Волинській обласній філармонії як солістка концертного гурту «Музичний лекторій». Згодом працює у Волинському народному хорі, який на той час очолював народний артист України Анатолій Пашкевич.

З 1982 по 1986 роки навчалася на музично-педагогічному факультеті при Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова. Під час університетського навчання вагомий вплив на вдосконалення музичного мислення та шліфування професійної майстерності Валентини мали цікаві лекції та практичні завдання викладачів Авдієвського Анатолія Тимофійовича (хорове диригування) та Віри Михайлівни Любимової (сольний спів).

В університеті вона стала першою бандуристкою на музично-педагогічному факультеті. Згодом відкрили клас бандури. Під час навчання в університеті починаються гастролі бандуристів.

У 1986 році Валентина переїжджає до Луцька та розпочинає трудову діяльність у Луцькому педагогічному училищі по класу бандури та постановки голосу. За час педагогічної роботи вона виховала плеяду здібних учнів-бандуристів, які стали переможцями конкурсів різних рівнів: Оксану Стефанишину, Тетяну Тихонюк, Олену Кучер, Ірину Клецько, Олену Гербу, Адріану Попковську, Яну Міляшкевич, Марію Балик. Зі слів її вихованців: «Валентина Володимирівна з великою любов'ю та ентузіазмом віддається

улюбленій справі – гри на бандурі, не шкодуючи для нас, учнів, часу і сил, переживає за нас, як рідна мати...».

Творча та популяризаторська діяльність мистецтва гри на бандурі Валентини Пилипчук вийшла за межі педагогічного училища. У 2003 році вона очолила Волинський обласний осередок Національної спілки кобзарів України. Ця громадська організація зі статусом Національної творчої спілки об'єднує всіх шанувальників кобзарської сфери України – від еліти до поодиноких самоучок. Популяризація спілкою мистецтва гри на бандурі здійснюється через організацію та проведення концертів сучасних кобзарів, фестивалів, конкурсів, тематичних семінарів, підтримки як окремих виконавців, так і музичних колективів.

З метою відродження, збереження та популяризації кобзарського мистецтва, втілення в житті ідеї національно-патріотичного виховання української молоді на найкращих зразках народної та сучасної пісні, Валентина Пилипчук ініціює у Луцьку ряд культурних акцій. Так, з 2003 року започатковано Всеукраїнський дитячий огляд-конкурс «Волинський кобзарик», який проводиться щорічно донині. В конкурсних прослуховуваннях беруть участь окремі виконавці, учні музичних шкіл, шкіл мистецтв, загальноосвітніх шкіл з поглибленим вивченням музики, кобзарських шкіл і студій, виконавці аматори. Нині цей конкурс набув статус міжнародного, що надає унікальну нагоду почути на Волині бандуристів не лише з усіх куточків нашої країни, але із закордону.

Валентина Володимирівна – авторка проекту фестивалю «Козацька родина», для участі в якому запрошуються сімейні, родинні ансамблі бандуристів. Проведення конкурсу та фестивалю кобзарського мистецтва на Волині не випадкове, адже мистецтво гри на бандурі має своє коріння, яке необхідно продовжувати розвивати і надалі. Така форма підтримки та пошуку талановитих творчих родин сприяє вивченню народної творчості та духовному оновленню суспільства. Вже стало традицією, що на святкування Дня незалежності у місті Луцьку, п'ять років поспіль проводиться «Кобзарське віче», куди з'їжджаються бандуристи-інструменталісти та бандуристи-співаки з усієї України.

Ці мистецькі фестивалі – справжнє свято, яке єднає шанувальників бандурного виконання та наповнює душі слухачів любов'ю до рідного краю, вірою та надією на неподільність і непереможність нашого народу.

Важливим напрямком роботи Валентини Пилипчук є сприяння збереженню та розвитку культурних зв'язків з українською діаспорою, яка шанує та розвиває кобзарське мистецтво в Канаді, Австралії, Польщі та інших країнах. Для прикладу, у жовтні 2018 року Валентина Володимирівна взяла активну участь в організації гастролей на Волині Української капели (капелі) бандуристів імені Т. Г. Шевченка з Північної Америки. Ця капела (капеля) впродовж цілого століття служила та продовжує служити мистецтву гри на бандурі, що є реальним підтвердженням того, що численна українська діаспора перебуває в єдиному з нами духовному просторі. Так, збереження таких творчих зв'язків із закордонним українством є одним із

найважливіших чинників зміцнення авторитету України в світі та інтеграції нашої країни в світове співтовариство.

За вагомих особистий внесок у розвиток української культури та творчі здобутки, популяризацію кобзарства та мистецтва гри на бандурі Указом Президента України №1001/2008 від 6 листопада 2008 року Пилипчук Валентині Володимирівні присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України».

Сьогодні Валентина Пилипчук як вчитель-методист продовжує викладати клас гри на бандурі у Луцькому педагогічному коледжі. Її викладацька, творча та організаторська діяльність вкотре переконує, що стародавня бандура як музичний символ України сьогодні є візитівкою у світовому музичному мистецтві, який утворює самобутність та неповторність українського музичного мистецтва.

Тамара Андрейчук

Література:

Пилипчук В. Конкурс «Волинський кобзарик» у системі музично-естетичного виховання молодого покоління / В. В. Пилипчук // Пед. пошук. – 2013. – №1 (77). – С. 69–71.

Бубенщикова О. Кобза третього тисячоліття / О. Бубенщикова // Волин. газ. – 2007. – 8 листоп. – С. 14.

Головачук С. Фестиваль дивострун / С. Головачук // Волин. газ.+Кур'єр 7 муз. – 2011. – 27 жовт. – С. 1.

Єднаймо душі словом Кобзаря ; Свято Кобзарського мистецтва // Яровиця. – 2014. – № 1–2 (3–4). – С. 200–201.

Клімчук Л. «Волинський кобзарик» згуртував кращих бандуристів держави / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2007. – 8 листоп. – С. 13.

Клімчук Л. Свято української душі / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2011. – 27 жовт. – С. 16.

Клімчук Л. У Луцьку змагалися кобзаріки з усієї України / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2009. – 22 жовт. – С. 9.

Коструба Н. Грай, бандуро, грай... / Н. Коструба // Слава праці. – 2008. – 13 берез. – С. 8.

Крайванович С. Змагалися кобзарі / С. Крайванович // Вісник. – 2005. – 27 жовт. – С. 3.

У вінок великому кобзареві // Луцьк. замок. – 2008. – 6 берез. – С. 2.

У Луцьку відбувся Міжнародний конкурс юних бандуристів // Народ. справа. – 2009. – 22 жовт. – С. 1, 3.

Філатенко А. «Волинський кобзарик» зібрав друзів / А. Філатенко // Волинь. – 2005. – 1 листоп. – С. 3.

Цюриць С. Шевченкове слово, що піснею стало / С. Цюриць // Луцьк. замок. – 2005. – 10 берез. – С. 4.

Ющенку сподобалася волинська бандуристка [Електронний ресурс] // Волинські новини : сайт. – Режим доступу : https://www.volynnews.com/news/archive/iushchenku_spodobalasya_volynska_bandurystka/. – Назва з екрану.

ЛЮТИЙ

2 ЛЮТОГО

75 років з часу вигнання нацистських окупантів з міста Луцька (1944)

Підрозділи вермахту були вибиті з Луцька в ході Луцько-Рівненської наступальної операції військ Червоної армії. Вона тривала з 27 січня по 13 лютого 1944 р. (датування за І. М. Белкіним) і здійснювалася силами правого крила 1-го Українського фронту. Основні завдання були покладені на 13-у (командувач генерал-лейтенант М. П. Пухов) та 60-у армії (командувач генерал-лейтенант І. Д. Черняхівський). Їхні війська у взаємодії з партизанами мали завдання розгромити німецьке угруповання в районі Рівного і Луцька, вийти з лісисто-болотистої місцевості й оволодіти важливими в оперативному плані районами Рівне, Луцьк, Шепетівка для нанесення майбутнього удару на Чернівці.

Після артилерійської підготовки 27 січня 1944 р. 13-а армія розпочала наступ силами 76-го і 24-го стрілецьких корпусів на рівненському напрямку. У цей же день 1-й і 6-й гвардійські кавалерійські корпуси просунулися до р. Стир і захопили невеликий плацдарм на західному березі. На світанку 29 січня кавалерійські корпуси повернули на південь і здійснили рейд по лісах аби вийти у тил ворога. До кінця дня 30 січня 6-й корпус пройшов близько 30 км і вийшов у район Цумані – Деражного. У цей час 1-й гвардійський кавалерійський корпус у районі Ківерців розбив 35-й піхотний полк 19-ї угорської дивізії і продовжував вести бойові дії на підступах до Луцька.

Станом на 1 лютого 2-а гвардійська кавалерійська дивізія просувалась в напрямку Теремно, Підгайці, Лище; 7-а гвардійська кавалерійська дивізія наступала на Луцьк з півночі, а з с. Звірів атакувала 1-а гвардійська кавалерійська дивізія.

2 лютого о 6 год. ранку 121-а стрілецька дивізія 13-ї армії увійшла в місто, але бойові дії ще тривали. Підрозділи вермахту відійшли за р. Стир і зайняли оборону в районі Гнідави. Противника вдалось витіснити з цих позицій лише 5 лютого. Саме цю дату варто розглядати, як день вигнання нацистських окупантів з Луцька. За радянськими даними під час боїв за місто було захоплено в полон 1 600 солдатів і офіцерів противника, 49 гармат і мінометів, 22 танки і 24 склади з військовим майном. Про втрати Червоної армії відомості відсутні.

Загалом в ході Луцько-Рівненської наступальної операції вдалось звільнити понад 200 населених пунктів, серед них два обласних – Луцьк,

Рівне та шість районних – Ківерці, Колки, Маневичі, Олика, Теремне, Цумань. Фронт стабілізувався на лінії Маневичі – Колки, далі по річці Стир до Млинова.

Луцько-Рівненська наступальна операція сприяла успішній ліквідації оточених німецьких військ під Корсунь-Шевченківським, оскільки ворог змушений був кинути в район Рівне – Луцьк до десяти дивізій з резерву та інших ділянок фронту. За доповідями, втрати противника склали 5–6 тис. солдат убитими і пораненими та 2 тис. полоненими. Інші дані наводять такі цифри: понад 22 тис. убитих і поранених. З матеріально-технічних ресурсів – 100 танків, 426 гармат і мінометів, 575 кулеметів, 110 автомашин, 76 різних складів під Рівним та Луцьком.

Загалом радянсько-німецькі бої в районі Луцька 1944 р. потребують подальшого вивчення із залученням різних типів джерел. Станом на сьогоднішній день переважна кількість праць із цієї теми відноситься до радянської історіографії, що у свою чергу формує тенденційне і упередження бачення цієї теми.

Богдан Зек

Література:

Денисюк В. Визволення Волині від фашистських окупантів: 60 років / В. Денисюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 34 с.

Зек Б. М. Луцьк у роки нацистської окупації (1941–1944) : монографія / Б. М. Зек. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 419 с.

Безродний Є. Рівненсько-Луцька наступальна операція 1944 року / Є. Безродний // Україна в полум'ї війни. 1941–1945. – Київ, 2005. – С. 277–284.

Грицюк В. Рівненсько-Луцька наступальна операція – складова стратегічної операції радянських військ на Правобережній Україні 1944 року / В. Грицюк, С. Сидоров // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки воєнної історії краю : матеріали XXX Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2009. – С. 271–274.

Кудь В. Визволення населених пунктів і території Волинського Полісся від німецько-фашистських загарбників в 1944 році / В. Кудь // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Історія сіл і міст Західного Полісся. Маневиччина : матеріали XIII Волин. наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2004. – С. 46–48.

Головачук С. Вдячність – ветеранам / С. Головачук // Волин. газ.+Луцьк. – 2013. – 7 лют. – С. 1.

Єщенко В. Як ми визволяли Луцьк / В. Єщенко // Волинь-нова. – 2009. – 3 лют. – С. 4.

Кирильчук А. Як визволяли Луцьк / А. Кирильчук // Гроно. – 2010. – 9 берез. – С. 5.

Коструба Н. Вікопний лютий 1944 року / Н. Коструба // Слава праці. – 2010. – 2 лют.

Костюченко Л. 2 лютого – 56-а річниця початку визволення Волині від

фашистів / Л. Костюченко // Рад. Волинь. – 2000. – 3 лют.

Лівіцька О. Ревізії – не підлягає / О. Лівіцька // Волин. газ. – 2009. – 5 лют. – С. 2.

Лівіцька О. Хроніки визволення / О. Лівіцька // Слава праці. – 2005. – 31 берез.

Люпа В. Забутий полк: Дню визволення Луцька присвячується / В. Люпа // Сім'я і дім. – 2001. – 1 лют.

Омелянчук І. Крок у безсмертя / І. Омелянчук // Уряд. кур'єр. – 2004. – 6 лют.

Яровенко С. Лютневе протистояння / С. Яровенко // Рад. Волинь. – 2011. – 17 лют. – С. 3.

Дубень О. 2 лютого 70 років від дня визволення м. Луцька від фашистських загарбників (1944) / О. Дубень // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2014 рік / упр. культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд. : Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2013. – С. 37–39.

Рівненсько-Луцька наступальна операція 1944 р. // Енциклопедія історії України / ред. В. М. Литвин. – Київ, 2012. – Т. 9 : Прил–С. – С. 216.

2 лютого – день визволення Луцька від фашистських загарбників [Електронний ресурс] // Волинська обласна рада : сайт. – Режим доступу : <http://volynrada.gov.ua/news/2-lyutogo-den-vizvolennya-lutska-vid-fashistskikh-zaharbnikiv>. – Назва з екрану.

2 лютого – день визволення Луцька від нацистських загарбників [Електронний ресурс] // Волинь-нова : сайт. – Режим доступу : <https://www.volyn.com.ua/news/96321-2-liutoho-den-vyzvolennia-lutska-vid-natsystrykykh-zaharbnikiv>. – Назва з екрану.

11 ЛЮТОГО

80 років від дня народження Г. С. Берези (1939) – Героя Соціалістичної Праці, заслуженого працівника сільського господарства Української РСР

Берега Галина Сергіївна народилась 11 лютого 1939 року в селі Йосипівка (сьогодні – Городок) Луцького району в сім'ї селянина. Батьки Галини Сергіївни виховували у своїй доньці почуття любові до ближніх, допомоги та милосердя. Саме ці риси виявили Сергій та Віри Мусійчуки у січні 1943 року, коли переховували єврейську родину Шер і порятували від смерті маленьку Фриду. Це відбувалося у час, коли нацистська окупаційна влада розстрілювала залишки луцької єврейської громади. Німецькі поліцаї приходили також у двір Мусійчуків. Галина мала тоді лише кілька років, але запам'ятала, як батьки переховували дівчинку, а потім передали сім'ї, що жила на хуторі поблизу села. На знак глибокої вдячності за допомогу,

надану єврейській родині під час Другої світової війни, у червні 2014 року Сергію та Вірі Мусяйчукам присвоєне звання «Праведник народів світу» (посмертно). Як нащадок сім'ї, цю нагороду із рук посла Ізраїлю Реувен Дін Еля отримала Галина Береза.

Після того, як на території Волині завершилися бойові дії, Г. С. Береза почала здобувати освіту. У 1954 році вона закінчила Одерадівську восьмирічну школу. З 1955-го до 1958-го років працювала в колгоспі імені Щорса Луцького району. Надалі переїхала жити в село Коршів, де працювала завідувачкою дитячим садком колгоспу імені Лесі Українки до 1964 року. Після цього стала ланковою по вирощуванню буряків колгоспу імені Чапаєва. У 1966–1969 роках перебувала на вечірньому навчанні у Новокоршівській школі сільської молоді, де отримала середню освіту. 1972 року закінчила Горохівський радгосп-технікум та здобула спеціальність «агроном». За період трудової діяльності вона проявила себе вмілим організатором колективу. Багато уваги приділяла дисципліні праці, впровадженню досягнень науки та напрацьованого досвіду. Саме тому, ланка Г. С. Берези щороку отримувала високі врожаї цукрових буряків.

Її майстерність, вміння працювати з любов'ю передавалась кожному. Ланкові, які працювали з Г. С. Березою відзначали, що вона була лагідною, простою і хорошою людиною. Окрім цього, дбала і про побут членів ланки, про організацію їхнього дозвілля. Основну роботу Г. С. Береза поєднувала з рукоділлям, ткацтвом. Роботи Галини Сергіївни демонструвались на районних та обласних виставках народної творчості.

За високі трудові досягнення у підвищенні врожайності, збільшенні виробництва сільськогосподарської продукції у 1971 році їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. Відданість Галини Сергіївни своїй праці підтверджувалась показниками і в наступні роки. Так, у 1979 році ланка, очолювана нею, одержала з кожного гектара понад 500 центнерів цукрових буряків. Г. С. Береза нагороджена орденом Леніна (1971 р.) та орденом Жовтневої Революції (1973 р.). У 1989 році їй присвоєно почесне звання «Заслужений працівник сільського господарства Української РСР».

Г. С. Береза двічі обиралася депутатом Верховної Ради УРСР від Луцького виборчого округу Волинської області (десятого скликання 1980 – 1985 років та одинадцятого скликання 1985–1990 років.). У 1988 році була членом Центральної виборчої комісії народних депутатів Радянського Союзу.

З 1992 по 1994 рік працювала головою Коршівської сільської ради.

Г. С. Береза користується авторитетом серед жителів Луцького району, бере активну участь у громадській роботі територіальної громади Луцького району та зокрема Коршівської сільської ради.

Алла Сахнюк

Література:

Про присвоєння тов. Березі Г. С. почесного звання «Заслужений працівник сільського господарства Української РСР» // Рад. Волинь. – 1989.

Берега Г. С. Висока агротехніка – добрий урожай: пропаганда передового досвіду : [буклет] / Г. С. Берега. – Луцьк, 1982. – 3 с.

Берега Г. Рекорди – норма для наших буряководів : [буклет] / Г. Берега. – Луцьк, 1975. – 2 с.

Берега Г. Від здобутого – до вищих рубежів / Г. Берега // Слава праці. – 1983. – 27 верес.

Берега Г. З 500-центнерним урожаєм / Г. Берега // Рад. Волинь. – 1984. – 27 листоп. – С. 2.

Берега Г. Здобутки і нові рубежі / Г. Берега // Хлібороб України – 1981. – № 2. – С. 15.

Берега Г. Квітни, рідний краю! / Г. Берега // Слава праці. – 1983. – 7 листоп.

Берега Г. Ми – колективісти / Г. Берега // Рад. Жінка. – 1983. – № 10. – С. 1.

Берега Г. Моє жіноче щастя / Г. Берега // Слава праці. – 1984. – 14 липня.

Берега Г. Найцінніше добриво / Г. Берега // Слава праці. – 1978. – 10 січ.

Берега Г. Спокійно дивимося в майбутнє / Г. Берега // Сіл. вісті. – 1980. – 26 лют.

Берега Г. Тут моя радість, тут моє щастя / Г. Берега // Слава праці. – 1981. – 10 лют.

Берега Г. Хай буде хліб на нашому столі: побажання відомих волинян / Г. Берега // Рад. Волинь. – 1989. – 1 січ. – С. 1.

Хропко І. Ефір і громадська думка / І. Хропко. – Київ : Знання, 1987. – 48 с.

Про Г. С. Березу – с. 25.

Харів Г. Її четверта висота / Г. Харів // Харів Г. Це наша з тобою біографія / Г. Харів. – Львів, 1985. – С. 129–134.

Андрійчук М. Галина Сергіївна Берега – ланкова колгоспу імені Держинського Луцького району : інтерв'ю з делегатами / М. Андрійчук // Рад. Волинь. – 1988. – 15 черв. – С. 1.

Аршулік Л. Зустріч з кандидатом / Л. Аршулік // Слава праці. – 1985. – 25 січ.

Берега Галина Сергіївна: наш кандидат у депутати Верховної Ради УРСР // Слава праці. – 1980. – 14 лют.

Бородулін С. Ювілей героїні / С. Бородулін // Слава праці. – 1989. – 16 лют.

Вегера Л. Пропонують обрати делегатом / Л. Вегера // Слава праці. – 1988. – 24 трав.

Вегера Л. Стосується кожного / Л. Вегера // Слава праці. – 1988. – 12 лип.

Жижара З. Рушник вишиваний на щастя / З. Жижара // Рад. Волинь. – 1985. – 13 лют. – С. 3.

Коструба Н. Галина Береза: «Не шукайте щастя по світах», – такий життєвий принцип сповідує Герой Соцпраці, яка нещодавно відзначила 70-річчя / Н. Коструба // Слава праці. – 2009. – 17 лют.

Коструба Н. Герой праці вишила портрет Героя нації / Н. Коструба // Слава праці. – 2010. – 11 лют.

Коструба Н. Щедрість душі Галини Берези / Н. Коструба // Слава праці. – 2014. – 18 лют. – С. 3.

Крещук С. Галина Сергіївна Береза, Герой Соціалістичної Праці, депутат Верховної Ради Української РСР, ланкова колгоспу імені Чапаєва Луцького району / С. Крещук // Рад. Волинь. – 1982. – 28 лип. – С. 1.

Крещук С. Героїня з Коршева: відверта розмова з Героєм Соціалістичної Праці Г. С. Березою / С. Крещук // Волинь. – 1996. – 21 трав. – С. 1.

Люди Волині // Рад. Волинь. – 1984. – 23 жовт. – С. 1.

Марценюк П. Повчальний приклад героїні / П. Марценюк // Рад. Волинь. – 1986. – 13 трав.

Пахолок Л. Праця – джерело добробуту: бесіда з депутатом Верховної Ради УРСР, Героєм Соціалістичної праці, ланковою колгоспу імені Чапаєва Луцького району Г. С. Березою / Л. Пахолок // Рад. Волинь. – 1983. – 5 лип. – С. 1.

Романенко Г. Галина Сергіївна Береза, Герой Соціалістичної Праці / Г. Романенко // Слава праці. – 2004. – 20 листоп.

Слово про товариша: колективна розповідь про кандидата у депутати Верховної Ради Української РСР, ланкову буряківничої ланки колгоспу імені Чапаєва Луцького району Г. С. Березу // Рад. Волинь. – 1980. – 15 лют. – С. 3.

Харів О. Були колись депутати Верховної Ради... / О. Харів // Волин. газ. – 2005. – 17 листоп. – С. 14.

Хотимчук Є. Пішли дівчата в ланку / Є. Хотимчук // Сільські вісті. – 1981. – 23 лют.

Хотимчук Є. Рушники ланкової / Є. Хотимчук // Вісті з України. – 1986. – № 13. – С. 8.

Хотимчук Є. Талант ланкової / Є. Хотимчук // Хлібороб України. – 1986. – № 2. – С. 5.

Якименко М. Шануючи красу / М. Якименко // Сільські вісті. – 1981. – 7 трав.

Береза Галина Сергіївна (1939 р.) – ланкова колгоспу ім. Чапаєва Луцького району // «Звеличені працею!»: уродженці та жителі Волин. обл., удостоєні звання Героя Соціалістичної Праці в 1951–1989 рр. – Луцьк, 2018.

– [Плакат].

Ланкова Галина Сергіївна Береза. – Луцьк, 1977. – [Плакат].

Береза Галина Сергіївна [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Береза_Галина_Сергіївна. – Назва з екрану.

Береза Галина Сергіївна [Електронний ресурс] // Юніонпедія : сайт. – Режим доступу : https://uk.unionpedia.org/Береза_Галина_Сергіївна. – Назва з екрану.

13 ЛЮТОГО

60 років від дня народження О. В. Синютіна (1959) – заслуженого діяча мистецтв України

Народився Олександр Володимирович Синютін 13 лютого 1959 року в с. Заворичі Броварського району, що на Київщині. Вже з дитинства оволодів грою на фортепіано, баяні, відчув поклик до композиторської творчості. Як розповідає сам Олександр Володимирович, музичну освіту він опанував у дошкільному віці, навчившись грати на подарованій батьком гармошці.

Це захоплення і стало долею. Олександр Синютін вступає на навчання до Київської музичної школи на Подолі. Його наставником був дивовижний чоловік – незрячий музикант Анатолій Олександрович Сіобко. Надскладні музичні твори він спочатку виконував сам. І цим прищеплював справжню любов до мистецької праці. Вже в шостому класі Олександр Синютін написав не тільки пісню «Перша вчителька», що було цілком закономірним, а й поклав на музику слова Володимира Сосюри «Білі акації будуть цвісти». Згодом Олександр Синютін закінчив Рівненський державний інститут культури.

У 1980-х роках життєва дорога привела Олександра Володимировича в м. Кузнецовськ на Рівненську атомну станцію, де працював спочатку заступником директора, а згодом директором Палацу культури Рівненської АЕС. Тут він сповна віддався пісенній творчості, налагодив співпрацю з справжніми професіоналами. В 1989 р. Олександр Синютін вперше влаштував свій творчий авторський вечір.

З 1991 р. він незмінно живе і працює в Маневичах. Спочатку стає художнім керівником районного будинку культури, а згодом і очолює даний заклад у Маневичах.

Його волинський колега, голова обласної організації Національної ліги композиторів України Мирослав Степанович Стефанишин, вважає, що крім таланту, в Олександра Синютіна дуже багато творчої енергії, музичної фантазії, вихованої на ідеалах української класики. У творах Олександра Синютіна слухачам до вподоби здатність автора бути надзвичайно чуйним до інтонації української народної музики і сучасної української пісні. Ним створено десятки мелодій на слова землячки Віри Барановської, відомих поетів Василя Гея та Йосипа Струцюка, Івана Корсака, поетів-піснярів

Миколи Гнатюка, Наталії Зубицької, Тараса Музичука, Михайла Лапківа.

Багато співаків вважають за честь виконувати його чарівні мелодії. Крім Алли Опейди, твори Олександра Синютіна співають Сергій Бень, Леонід Гнатюк, В'ячеслав Судима та ін. Найвідоміші твори митця – «Скарб України», «Є любов одна на світі», «Моя Вкраїно», «Молитва матері», «Зорепад кохання». Остання пісня, і слова і музика написані Олександром Синютіним. Саме ця пісня увійшла в концерт радіофестивалю «Краща пісня року» в 1999 році.

Жителі Маневицького району пам'ятають позивні місцевого радіо, що були взяті з пісні «Маневицький край», творцем якої є також Олександр Синютін.

Олександр Володимирович працює, як вчитель в Маневицькій середній школі № 2, навчає дітей музики і співу і, як вважає він сам, ці уроки відіграють велику роль у формуванні особистості, світогляду, вмінні провести межу між добром та злом.

Саме серед дитячого гамору та пустощів, в шкільних буднях і народжуються пісні для дітей, як от гімн школи, музичну основу якого митець плекав, виношував у собі пів-року. В шкільному репертуарі пісні «Першій вчительці», «Шкільні обереги» та ін.

Композитор Олександр Володимирович Синютін присвятив усе своє творче життя для відродження справжньої української музики та пісні.

Олена Дубень

Література:

Синютін О. Пісня – моя доля : пісенна зб. / О. Синютін. – Луцьк : ПП Іванюк, 2004. – 120 с.

Вербич В. І сходять пісенні троянди / В. Вербич // Вербич В. Під куполом спільного неба : есеї та діалоги / В. Вербич. – Луцьк, 2006. – С. 192–194.

Бичкова О. Пісня – моя доля / О. Бичкова // Нова доба. – 2005. – 12 лют.

Бичкова О. Для рясного цвіту і щедрого плоду / О. Бичкова // Нова доба. – 2003. – 26 лип.

Бичкова О. Олександр Синютін – композитор і вчитель / О. Бичкова // Нова доба. – 2002. – 16 листоп.

Блінова В. Пісні Алли Опейди народжуються у Маневичах / В. Блінова // Досвіт. зоря. – 2004. – 21 серп.

Вербич В. Творча зоря Олександра Синютіна / В. Вербич // Луцьк. замок. – 2002. – 5 груд.

Вербич В. Дарує пісенні троянди / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2003. – 12 черв.

Вербич В. Олександр Синютін: «Бог веде людину» / В. Вербич // Сім'я і дім. – 2009. – 19–25 берез. – С. 5.

Вербич В. Олександр Синютін: музика – поклик душі / В. Вербич // Луцьк. замок. – 2001. – 20 верес.

Вербич В. «Я завдячую Господу» / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. Трибуна. – 2005. – 27 січ. – С. 9.

Веремчук О. Бравіссімо, маестро! / О. Веремчук // Нова доба. – 2009. – 28 лют.

Грибовицький В. Пісня трьох сердець / В. Грибовицький // Луцьк. замок. – 2001. – 22 листоп.

Клімчук В. Бенефіс маестро Олександра Синютіна / В. Клімчук // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2002. – 28 листоп.

Концерти: «Зустріч з піснею» Олександра Синютіна // Волинь. – 2002. – 23 листоп.

Кулеша А. Пісня – його доля / А. Кулеша // Слава праці. – 2005. – 12 лют.

Лапків М. У пісенному полоні / М. Лапків // Слава праці. – 2002. – 23 листоп.

Мельниченко Т. Триумф Олександра Синютіна / Т. Мельниченко // Нова доба. – 2002. – 30 листоп.

Школа: уроки музики веде композитор // Волинь. – 2001. – 20 листоп.

Ювілей: творчий ужинок Олександра Синютіна // Волинь-нова. – 2009. – 24 лют. – С. 2.

Ярошук А. Мелодії, народжені поліссям / А. Ярошук // Слава праці. – 2002. – 21 груд.

Мирослав Стефанишин: композитор, музикознавець, фольклорист: біобібліогр. покажч. / упоряд.: А. А. Понагайба, Н. С. Пилипюк. – Луцьк : Терези, 2017. – 125 с.

Про О. В. Синютіна – (19).

Столярчук Б. Митці Рівненщини : енцикл. довід. / Б. Столярчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Рівне : Зень О., 2011. – 385 с.

Про О. В. Синютіна – с. 298.

Легендарний композитор з Волині отримав нагороду Верховної Ради [Електронний ресурс] // Волинська правда : сайт. – Режим доступу : <https://pravda.lutsk.ua/>. – Назва з екрану.

19 ЛЮТОГО

70 років від дня народження В. А. Жовтянського (1949) – українського вченого фізика та громадського діяча

Віктор Андрійович Жовтянський – член-кореспондент Національної академії наук України, доктор фізико-математичних наук, професор, державний службовець 3-го рангу, завідувач відділу плазмових процесів і технологій Інституту газу Національної академії наук України.

Як жартома заявляє сам ювіляр, він народився на професорському кутку старовинної Олики, маючи на увазі, що недалеко від родинного обійстя, де принаймні три століття господарювали його діди-прадіди, була хата, в якій ще в дореволюційний період народився та виріс інший майбутній професор – філолог П. К. Волинський (1893–1982). Це – Дворець, колишнє передмістя Олики (нині – у складі села Залісоче Ківерцівського району). Його першими вчителями, які прищепили також любов до краєзнавства, були батьки – Андрій Степанович та Ольга Іванівна. Він встиг, що нечасто буває, детально опитати їх про молоді роки та коріння роду. Це й лягло потім в основу нариса «Олицький феномен». Його батько був добре відомим на Волині радянського періоду секретарем підпільного райкому КПЗУ, мама – також входила до молодіжного підпілля; обидва зустріли 2-гу світову війну в польських в'язницях. Андрій Степанович був ще й скарбником Олицької філії Луцької «Просвіти», найбільшої на Волині. І саме з неї виросли майбутні члени і КПЗУ, і націоналістичної організації.

Майбутній вчений з дитинства вирізнявся значною допитливістю та наполегливістю. Це допомогло йому в майбутньому на всіх посадах, на яких він працював, не бути просто «місцелюстителем», а ставити ті чи інші надзадачі та досягати їхньої реалізації. Йому було легко вчитися в своїй Залісочівській восьмирічній школі, яку він пізніше назвав «Могилянкою» значної частини Волині.

Після дворічного навчання в Олицькій середній школі він знову в 1966 р. повернувся в свою першу школу в якості вчителя англійської мови. І залишив після року роботи тут обладнаний ним фізичний кабінет.

З 1967 р. – студент радіофізичного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. В порядку громадського навантаження постійно обирався головою студентської ради гуртожитку. Після закінчення з відзнакою навчання на пропозицію фундатора української наукової школи фізики плазми професора Моргуліса Н. Д. у 1972 р. поступив до університетської аспірантури; тут же на радіофізичному факультеті продовжив працювати на посадах від інженера до провідного наукового співробітника.

Створив лабораторію динаміки плазми та фізики газового розряду і розробив сучасні методи спостереження та дослідження швидкоплинних плазмових процесів. За ці розробки нагороджений трьома медалями Виставки досягнень народного господарства СРСР. Лабораторія успішно продукує наукові результати вже понад сорока років. На їхній основі захистив кандидатську та докторську дисертації.

У кінці 80-х рр., з початком демократизаційних процесів у суспільстві, брав активну участь у розробці пропозицій щодо надання Київському університету статусу національного. За активну участь у громадському житті вишу та професійні досягнення у 1988 р. був обраний прямим голосуванням співробітників до Великої вченої ради – вищого самоврядного органу Університету.

Того ж року трапилась зовні непримітна подія: пролітаючи над весняною Оликою літаком місцевої авіації, він був вражений красою містечка. Після цього в районній газеті з'явилась його велика публікація «Це наша пам'ять». Для нього вона означала початок понад 30-річного марафону щодо донесення до людей цієї перлини, в якій зосереджено 7 пам'яток національного значення.

Весною 1990 р. обраний депутатом, а у серпні – членом Президії, головою Комісії з питань науки і технологій Київської міської ради народних депутатів. З того часу здійснював наукову роботу в Університеті аж до захисту докторської дисертації на засадах сумісництва. Одним з основних напрямів роботи Комісії було обране енергозбереження (ще у відсутність на той час законодавства з цього питання). У 1990-92 рр. Київрада здійснювала, фактично, виключні владні повноваження щодо життя столиці – саме тому її демократичне крило прийняло рішення щодо переходу членів Президії на постійну роботу в Київраду. Як член Президії, був активним учасником подій у зв'язку з підняттям на Хрещатику 24 липня 1991 р. Національного прапора України.

У 1992-93 рр. – голова Комітету з питань науки і технологій Київської міськдержадміністрації (КМДА). У цей період став, зокрема, ініціатором і автором розпорядження Представника Президента України у м. Києві від 05.08.92 № 798 щодо початку відновлення Золотоверхого Михайлівського монастиря у Києві; у цій справі дуже вагомою була підтримка Олеса Гончара. Ініціатор проведення археологічних досліджень на території колишнього Межигірського Спасо-Преображенського монастиря в зв'язку з пошуками фрагментів бібліотеки Ярослава Мудрого та послідовно продовжує розробку цієї проблеми й надалі. Основним професійним досягненням цього періоду стала розробка міської програми з енергозбереження – вперше в незалежній Україні.

У перші роки незалежності України бере активну участь у зарубіжних наукових конференціях з метою популяризації своєї держави.

У 1994 р. опублікував у районній газеті цикл публікацій «Перлина чи руїна?», протиставляючи таким чином своє означення Олики означенню Ю.Крашевського як «руїни Волині».

У 1996 р. запрошений на роботу до Державного комітету України з енергозбереження (ДКЕЗ), де послідовно організував діяльність управлінь: стандартів, норм і нормативів, правового, стратегії та економічних механізмів енергозбереження, освіти, інформатизації та пропаганди енергозбереження. З березня 1999 р. – заступник Голови ДКЕЗ, де координував роботу визначальних за функціональними напрямками енергозбереження управлінь Комітету. Йому було достроково присвоєно третій ранг державного службовця постановою КМУ № 2300 від 13.12.1999 р. за виконання особливо важливих завдань, зокрема – за розгортання в Україні державної програми енергозбереження в бюджетній сфері. Одним з найбільших проєктів у рамках цієї програми стала реконструкція системи освітлення центральної частини Луцька, в якій поєднуються і краса, і

енергетична ефективність. Основним же результатом діяльності в ДКЕЗ стало створення системи законодавства з енергозбереження, узагальненої ним в колективній монографії.

У 2004 р. подав у відставку з причин незгоди з відходом уряду Януковича від європейських принципів енергозбереження, з того часу працює в Інституті газу НАН України, де став членом-кореспондентом НАН України зі спеціальності «Газоплазмові процеси в енергетиці» (2012). Особливо цінує присудження йому в 2017 р. академічної премії імені Н. Д. Моргуліса, який був його університетським учителем.

Основний напрямок діяльності цього періоду – розробка технологій переробки в Україні небезпечних відходів з використанням плазмових методів. У кінцевому підсумку вона орієнтована на вирішення однієї з найбільших цивілізаційних проблем сучасної України в екологічній сфері – переробці донних мулів станцій водоочищення, забруднених токсичними важкими металами. З цієї проблеми він є автором розділу в міжнародній колективній монографії, виданій у 2018 р. найбільшим світовим видавництвом технічної літератури в Лондоні.

У цей же період виконав найглибші розвідки історії Олики, зокрема почав вводити в науковий обіг матеріали архіву Стрітенської церкви на Залісочі. Автор публіцистичних статей напівавтобіографічного характеру з проблем розвитку науки, культури природокористування та історії «малої» Батьківщини в популярному академічному виданні «Світогляд».

Географія його наукової активності сягає від Австралії, де працює його співавтор, фізик-плазмовик світового рівня Ентоні Б. Мерфі через Азію, звісно – Європу, до штату Міннесота в США. А в часі – від першої згадки про Олику в 1149 р. аж до перспектив переробки в майбутньому радіоактивно забрудненого Рудого лісу Чорнобильської зони та скорочення водосховищ дніпровського каскаду ГЕС.

Організатор низки міжнародних конференцій в Україні та інших країнах з проблем енергоефективності та фізики низькотемпературної плазми.

Активний учасник наукових конференцій «Радзивілі в історії України, Польщі, Білорусі, Литви» та «Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині» (вересень 2017 р., Луцьк –Олика), де пропагував повернення Олиці статусу міста та створення тут історико-культурного заповідника. Пізніше став автором звернень з цього питання послідовно до Уряду, комітетів Верховної Ради та до Голови Верховної Ради А. В. Парубія. Останнє із звернень знайшло підтримку: були надані відповідні доручення, згідно з якими в Луцьку створена робоча група і 24 жовтня 2018 р. колегія Волинської облдержадміністрації прийняла рішення про розробку конкретного плану заходів.

Наукові праці (понад 600) з фізики плазми, газового розряду, енергозбереження, загальних питань енергетики та теплофізики, а також – гуманітарних. Автор циклу винаходів з діагностики плазми в

швидкоплинних процесах. Його перу належать також проекти понад 20-ти законодавчих актів.

Нагороджений Почесною Грамотою Президента України (1999), орденами «За заслуги» III ступеня (2001) та II ступеня (2009), відзнакою Київського міського голови (2006), іншими медалями і відзнаками.

Анатолій Силюк, Оксана Вознюк

Література:

Жовтянський В. Деякі міфи в історії Олика та Волині / В. Жовтянський ; Жовтянський В. Олика культурна і... місто / В. Жовтянський // «Радзиви́ли в історії України, Польщі, Білорусі, Литви» : Міжнар. наук. конф. (21–22 верес. 2017 р., м. Луцьк Волинської області). – С. 35, 38.

Жовтянський В. Історична Олика та її пам'ятки / В. Жовтянський // Праці Центру пам'яткознавства. – Київ, 2014. – Вип. 25. – С. 253 – 273.

Жовтянський В. Невідома Олика XIX століття / В. Жовтянський // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині : матеріали краєзн. чит., 22 верес. 2017 р., м. Ківерці – смт. Олика : наук. зб. / упоряд.: Г. Бондаренко, С. Войчик, А. Силюк. – Луцьк, 2017. – Вип. 62. – С. 354–371.

Жовтянський В. Про літописний топонім «Олика» та пам'ятки однойменного містечка на Волині / В. Жовтянський // Волинський музей. Історія і сучасність : матеріали V Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф. : наук. зб. – Луцьк, 2014. – Вип. 5. – С. 382–395.

Жовтянський В. Вага слова і вага золота / В. Жовтянський // Луцьк. замок. – 2016. – 16 черв.

Жовтянський В. Від «Собору» до Собору / В. Жовтянський // Дзеркало тижня. – 2004. – 11 верес. – С. 20.

Жовтянський В. Енергозбереження: більш ніж клондайк для економіки України або Ціна перерваної культурної традиції / В. Жовтянський // Дзеркало тижня. – 2002. – 12 січ. – С. 10.

Жовтянський В. Енергозбереження: момент істини? В. Жовтянський, Б. Стогній // Дзеркало тижня. – 2006. – 16 черв. – С. 9.

Жовтянський В. Енергоєфективність в Україні: мала проблема великої економіки? / В. Жовтянський, Б. Стогній // Дзеркало тижня. – 2004. – 20 листоп. – С. 12.

Жовтянський В. Олика: «таємниці» топоніміки / В. Жовтянський // Вільн. шляхом. – 2014. – 8 лют.

Жовтянський В. Олицький феномен / В. Жовтянський // Вільн. шляхом. – 2012. – 15, 22 верес., 24 лист. ; 2013. – 2, 16 лют., 2, 16, 30 берез., 13, 20, 27 лип., 3 серп.

Жовтянський В. Пам'яті співця старої Олика / В. Жовтянський // Вільн. шляхом. – 2014 р. – 11, 18 січ.

Жовтянський В. Перлина чи руїна? / В. Жовтянський // Вільн. шляхом. – 1994. – 9 квіт. – С. 2, 4 ; 16 квіт. – С. 4 ; 23 квіт. – С. 4 ; 30 квіт. – С. 4 ; 14 трав. – С. 4 ; 28 трав. – С. 4 ; 4 черв. – С. 4 ; 11 черв. – С. 4 ; 18 черв. – С. 4 ;

13 серп. – С. 4.

Жовтянський В. Світ предків / В. Жовтянський // Вільн. шляхом. – 2015. – 18, 25 квіт.

Жовтянський В. Стрітенські мотиви / В. Жовтянський // Вільн. шляхом. – 2015. – 14 лют.

Жовтянський В. Українська наука: від мудрості батьків Ч. 1. : Гуманітарний вимір / В. Жовтянський // Світогляд. – 2016. – №3. – С. 24–31.

Жовтянський В. Українська наука: від мудрості батьків... Ч. 2. : Національний прапор на Хрещатику / В. Жовтянський // Світогляд. – 2016. – №4. – С. 54–64.

Жовтянський В. Це наша пам'ять: відкритий лист до громадян Олики / В. Жовтянський // Ленін. шляхом. – 1988. – 20 берез. – С. 3.

Жовтянський В. Чи мала право Олика на поважний ювілей? або Про роль припенника в історії / В. Жовтянський // Вільн. шляхом. – 2014. – 1 лют.

Боярчук П. Про що мовчить Стара Олика / П. Боярчук. – Луцьк : Надстир'я, 2009. – 192 с.

Про В. А. Жовтянського – с. 143–144.

Боярчук П. Радзиви́лі і стара Олика / П. Боярчук. – Луцьк : Надстир'я, 2013. – 504 с.

Про В. А. Жовтянського – с. 7, 346, 362, 416, 420, 421, 457.

Якщо не ми, то хто ж? : зустріч в ред. з канд. в нар. деп. В. Жовтянським // Вільн. шляхом. – 1994. – 19 берез. – С. 1.

Олицький феномен: Віктор Жовтянський : біобліогр. нарис. – Ківерці : б.в., 2013. – 89 с.

Жовтянський Віктор Андрійович // Імена України : біогр. щоріч. – Київ, 1999. – С. 145 ; 2002. – С. 195 ; 2007. – С. 327.

Жовтянський Віктор Андрійович // Хто є хто в Україні. – Київ, 2001. – С. 145 ; 2004. – С. 270 ; 2007. – С. 327.

Лісітченко Т. Жовтянський Віктор Андрійович / Т. Лісітченко // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2009. – Т. 9. – С. 635.

Жовтянський Віктор Андрійович [Електронний ресурс] // Національна Академія Наук України : сайт. – Режим доступу : <http://www.nas.gov.ua/UA/PersonalSite/Pages/default.aspx?PersonID=00000043>. – Назва з екрану.

Жовтянський Віктор Андрійович [Електронний ресурс] // Енциклопедія Київського національного університету імені Тараса Шевченка : сайт. – Режим доступу : <http://eu.univ.kiev.ua/departments/fizychnoyi-elektroniky-kafedra/zhovtyans%60kyu-viktor-andriyovy/>. – Назва з екрану.

28 ЛЮТОГО

100 років від дня народження В. В. Кухарського (1919 – 1986) – заслуженого вчителя Української РСР

Відомий волинський педагог Василь Вікторович Кухарський народився 28 лютого 1919 року. Трудову діяльність розпочав у 1938 році вчителем української мови і літератури Новоцибулівської семирічної школи Ободівського району Вінницької області. У 1940 році його було призвано до лав армії. З перших днів війни брав участь у боях у складі 134 артполку 95 дивізії Південно-Західного фронту, в обороні міст-героїв Одеси і Севастополя. Був у полоні і звільнений у лютому 1945 року частинами радянської армії.

У січні 1946 року приїхав на Волинь. Призначений спочатку директором Ківерцівського, а згодом Любитівського дитячих будинків, у надзвичайно складних умовах опановував мудрість управління педагогічними колективами. У 1948–1959 роках працював завідувачем Ковельського районного відділу народної освіти (з перервою на 1951–1952 роки, протягом яких обирався заступником голови Ковельської районної Ради депутатів трудящих). У Ковельській районній газеті широко відображено діяльність Василя Вікторовича на цій посаді. Свої зусилля спрямовував на відбудову та будівництво шкіл, забезпечення навчальних закладів керівними та педагогічними кадрами, створення матеріально-технічних умов організації навчально-виховного процесу, охоплення усіх дітей шкільного віку навчанням та ліквідацію неписьменності тощо.

На обласній нараді активу працівників народної освіти в серпні 1949 року Василь Вікторович розповідав про готовність шкіл району до нового навчального року та про досвід залучення громадськості на допомогу школі. Як очільник освіти району він зумів підняти громадськість на боротьбу за зразкову і своєчасну підготовку шкіл до нового навчального року і район постійно відзначався в області як кращий з цього напрямку роботи. В районі стало традицією, що ремонт шкільних приміщень проводять будівельні бригади місцевих колгоспів. У 1957 році в статті «Зразково підготуємось до нового навчального року» завідувач районного відділу народної освіти відзначив: «По-новому проводимо і ремонт шкіл. Кошти розподіляємо так, щоб щороку капітально ремонтувати 3–4 школи, а решта шкіл одержують кошти на поточний ремонт. Крім цього, за рахунок цих коштів ми щороку будуємо одну школу або добудовуємо класні кімнати. Так, в цьому році будуємо типове приміщення Колодяженської семирічної школи. Два роки тому школи не мали навчальних майстерень. Тепер з допомогою громадськості у 16 школах обладнано 17 майстерень з обробки дерева і металу». За час роботи В. В. Кухарського збудовано школи в селах Любитів, Колодяжне, Облапи, Рокитниця, Тойкут, Уховецьк, пришкільні інтернати в Облапах, Уховецьку та ін. Існуюча мережа шкіл забезпечувала здійснення загальної семирічної освіти і дальшого поширення середньої.

У роботі з педагогічними кадрами практикувалось проведення педагогічних читань, фестивалів, різноманітних методичних заходів, днів

учителя, на які збирались усі вчителі району та обговорювали актуальні педагогічні та політичні проблеми. Створювались умови для підвищення кваліфікації вчителів, їх заочного навчання в інститутах. Результати роботи були плідними і успішними.

У 1961 році Василя Вікторовича призначено завідувачем Волинського обласного відділу народної освіти. На цій посаді він перебував до 1964 року. У серпні 1962 року на сесії обласної Ради депутатів трудящих слухалось питання про розвиток освіти в області. В. В. Кухарський в доповіді глибоко проаналізував діяльність навчальних закладів Волині в нових умовах, зупинився на завданнях педагогічної громадськості щодо виконання Закону про загальне обов'язкове навчання, про навчання працюючої молоді, зв'язки школи з виробництвом, роботи дошкільних закладів освіти тощо.

Результативним став 1962–1963 навчальний рік. Показник успішності учнів зріс до 96,5%. Суттєво зміцнилась матеріально-технічна база шкіл: на початок 1963–1964 навчального року створено 657 кабінетів, 106 груп продовженого дня на 5700 учнівських місць, в 100 пришкільних інтернатах проживало 3552 учні, при 208 школах організовано підвіз 5000 школярів.

Особливої уваги надавав завідувач обласного відділу народної освіти розвитку початкової освіти. В серпні 1963 року відбулась нарада завідувачів початкових шкіл, на якій Василь Вікторович відзначив поліпшення ефективності їх роботи, зміцнення матеріально-технічної бази. Для прикладу назвав завершене будівництво чотирьох початкових шкіл в Любомльському, двох – у Рожищенському та однієї – в Ківерцівському районах і спорудження ще шести нових приміщень. Завдяки цьому та іншим заходам у 1963–1964 навчальному році 376 початкових шкіл із 401 працювали в одну зміну. Успішність учнів початкових класів становила 98,2%.

Характерною особливістю 1963–1964 навчального року стала активізація співпраці навчальних закладів з батьками, яку значно стимулювала обласна нарада голів шкільних батьківських комітетів, що відбулась у грудні 1963 року. У доповіді Василь Вікторович проаналізував успіхи і недоліки навчально-виховного процесу, відзначив вагому участь батьківських комітетів у зміцненні матеріально-технічної бази шкіл, окреслив основні шляхи співпраці школи та сім'ї у вихованні підростаючого покоління.

У 1964 році В. В. Кухарський перейшов на роботу в середню школу № 7 міста Луцька, педагогічний колектив якої очолював сімнадцять років (1964–1981)

Глибоко ерудована людина, невтомний працелюб, як характеризують його колеги, Василь Вікторович вміло організовував учнів і педагогів на вирішення найактуальніших питань шкільного життя.

Директор школи спрямовував вчителів на активне впровадження методів розвиваючого навчання. Він прагнув до заміни традиційно-поєднувального типу навчання творчим. І тих, кого важко переконати словами, Василь Вікторович запрошував на свої уроки історії. І це було найвагомим аргументом. Бо на уроках директора завжди панував дух

творчості, високої інтелектуальності, радісної праці.

Однією з проблем, над якою працював педагогічний колектив, було підвищення ефективності навчання в умовах кабінетної системи. Середня школа №7 однією з перших на Волині перейшла на кабінетну форму навчання. Цьому сприяла копітка робота педагогічного колективу на чолі з директором над зміцненням матеріально-технічної бази.

Поряд з цим великої уваги керівник надавав військово-патріотичному вихованню учнів. За його безпосередньої участі у школі було збудовано 50-ти метровий тир, створено кабінет початкової військової підготовки.

Своєю щоденною працею Василь Вікторович стверджував, що директор школи – це водночас учитель і вихователь, чуйний наставник педагогів і вимогливий керівник колективу, громадський діяч, творчий дослідник і ретельний господарник.

Протягом багатьох років Василь Вікторович постійно співпрацював з Волинським інститутом удосконалення кваліфікації вчителів і як завідувач обласного відділу народної освіти, і як директор школи. Школа № 7 використовувалась як опорна для проведення обласних семінарів, практикумів з метою поширення досвіду директора та педагогічного колективу. Він виступав на курсах перед директорами з питань управлінської діяльності, ділився з колегами досвідом підготовки до проведення атестації вчителів, вчив практики ефективної роботи керівника навчального закладу тощо. Його лекції викликали великий інтерес у слухачів курсів. Питання «Про позитивний досвід роботи СШ № 7 міста Луцька за кабінетною системою навчання, комплексного використання засобів навчання» вивчено і розглянуто на засіданні Ради інституту в 1976 році та рекомендовано до впровадження у практику роботи шкіл області.

Ратний і трудовий подвиг В. В. Кухарського відзначено орденом Трудового Червоного Прапора, 7 медалями, значком «Відмінник народної освіти УРСР», почесним званням «Заслужений вчитель Української РСР». Він п'ять скликань обирався депутатом Ковельської районної Ради депутатів трудящих.

Світлий спомин зберігають у своїх серцях учні та колеги Василя Вікторовича Кухарського про цю особливу незабутню Людину.

Галина Романчук

Література:

Кухарський В. Більше цікавих лекцій для населення / В. Кухарський // Прапор Леніна. – 1954. – 18 квіт. – С. 2.

Кухарський В. Виховання комуністичної переконаності / В. Кухарський // Рад. Волинь. – 1968. – 16 квіт. – С. 2.

Кухарський В. Готуються до перевідних іспитів та екзаменів / В. Кухарський // Прапор Леніна. – 1948. – 14 трав. – С. 1.

Кухарський В. Зразково підготуємось до нового навчального року / В. Кухарський // Прапор Леніна. – 1957. – 26 квіт. – С. 2.

Кухарський В. Зразково підготуємось до нового навчального року / В.

Кухарський // Прапор Леніна. – 1953. – 12 черв. – С. 3.

Кухарський В. Незабаром – рік навчальний / В. Кухарський // Рад. Волинь. – 1963. – 24 серп. – С. 4.

Кухарський В. Повністю ліквідувати неписьменність та малописьменність! / В. Кухарський // Рад. Волинь. – 1950. – 4 листоп. – С. 3.

Кухарський В. Успішно виконаємо взяті зобов'язання / В. Кухарський // Прапор Леніна. – 1955. – 6 квіт. – С. 3.

Арендарчук Г. З допомогою шефів / Г. Арендарчук // Рад. Волинь. – 1974. – 3 серп. – С. 2.

Бабенко М. Вище рівень виховної роботи в школах / М. Бабенко // Прапор Леніна. – 1957. – 30 серп. – С. 2.

Балюк В. Районні «педагогічні читання» / В. Балюк, М. Кизим // Рад. Волинь. – 1953. – 31 січ. – С. 3.

В усьому – творчий підхід // Рад. Волинь. – 1962. – 24 серп. – С. 2.

Високе покликання педагогів: з наради працівників освіти міста Луцька // Рад. Волинь. – 1962. – 9 січ. – С. 3.

Відзначили день учителя // Прапор Леніна. – 1951. – 14 берез. – С. 1.

Волошко Н. Щастя бути вчителем / Н. Волошко // Рад. Волинь. – 1974. – 25 серп. – С. 2.

Горнич В. Активність, пошук, творчість / В. Горнич // Рад. Волинь. 1970. – 28 серп. – С. 3.

Грушка Є. У велику дорогу / Є. Грушка // Рад. Волинь. – 1969. – 2 верес. – С. 1.

День учителя // Прапор Леніна. – 1952. – 8 лют. – С. 1.

Дошка пошани // Рад. Волинь. – 1975. – 4 листоп. – С. 1.

З серпневої наради вчителів району // Прапор Леніна. – 1953. – 30 серп. – С. 3.

Зразково і своєчасно підготуємо школи до нового 1953–1954 н. р.! // Прапор Леніна. – 1953. – 4 лют. – С. 2–3.

Кизим М. Районні педагогічні читання / М. Кизим, В. Балюк // Прапор Леніна. – 1953. – 7 січ. – С. 3.

Мах П. Велике покликання вчителів / П. Мах // Рад. Волинь. – 1963. – 23 серп. – С. 3.

На сесії районної Ради // Прапор Леніна. – 1957. – 13 берез. – С. 3.

На серпневих нарадах вчителів міста і району // Прапор Леніна. – 1956. – 31 серп. – С. 3.

Обласна нарада активу працівників народної освіти // Рад. Волинь. – 1949. – 23 серп. – С. 2.

Обов'язок сім'ї і школи // Рад. Волинь. – 1963. – 1 груд. – С. 2.

Організовано зустріти новий навчальний рік // Рад. Волинь. – 1954. – 6 серп. – С. 1.

Поліванов Є. В похід за знаннями / Є. Поліванов // Рад. Волинь. – 1973. – 1 верес. – С. 2.

- Серпневі наради вчителів міста і району // Прапор Леніна. – 1952. – 3 верес. – С. 2.
- Січнева нарада вчителів міста і району // Прапор Леніна. – 1952. – 6 січ. – С. 1.
- Січнева нарада вчителів міста і району // Прапор Леніна. – 1953. – 7 січ. – С. 4.
- Січневі наради вчителів // Прапор Леніна. – 1954. – 6 січ. – С. 1.
- Список депутатів Ковельської районної Ради депутатів трудящих, обраних 3 березня 1957 року // Прапор Леніна. – 1957. – 8 берез. – С. 3.
- Список депутатів Ковельської районної Ради депутатів трудящих, обраних 27 лютого 1955 року // Прапор Леніна. – 1955. – 6 берез. – С. 2.
- Список депутатів Ковельської районної Ради депутатів трудящих, обраних 22 лютого 1953 року // Прапор Леніна. – 1953. – 10 берез. – С. 2.
- У світ знань // Рад. Волинь. – 1974. – 1 верес. – С. 1.
- Філатенко Н. Плоди щедрого засіву / Н. Філатенко // Рад. Волинь. – 1973. – 27 трав. – С.1.
- Цебрятенко В. Готові до нового навчального року / В. Цебрятенко, Д. Чернієнко, В. Кухарський // Рад. Волинь. – 1955. – 5 лип. – С. 1.
- Школи району готові до навчання // Прапор Леніна. – 1953. – 5 серп. – С. 1.
- Школи Ковельського району готові до навчального року // Рад. Волинь. 1953. – 1 серп. – С. 1.
- Щоб фундамент був надійніший // Рад. Волинь. – 1963. – 31 серп. – С. 3.

БЕРЕЗЕНЬ

10 БЕРЕЗНЯ

80 років від дня народження Т. К. Вінцюка (1939) – українського вченого кібернетика

Вінцюк Тарас Климович – відомий фахівець у галузі кібернетики, доктор технічних наук (1985), професор (1988). Вчений – засновник напрямку теорії розпізнавання образів, автор фундаментальних праць у галузі аналізу, розпізнавання та розуміння мовленнєвих сигналів, ініціатор і організатор реалізації Державної науково-технічної програми «Образний комп'ютер», голова наукової школи «Генеративна модель розпізнавання образів». Він – лауреат численних премій і нагород, почесний член багатьох вітчизняних та іноземних академій, засновник Асоціації обробки інформації та розпізнавання образів, яку очолював до 2012 року.

Тарас Климович Вінцюк народився 10 березня 1939 року в с. Кульчин Волинської області в родині репресованих. У післявоєнні роки деякий час жив у дитячому будинку, виховувався в родичів. У 1956 році закінчив Жидичинську середню школу під Луцьком із золотою медаллю. У 1956–1961 роках навчався в Київському політехнічному інституті, який закінчив із відзнакою. Свій трудовий науковий шлях Тарас Климович розпочав у 1962

році на посаді інженера. А вже в 1988 році очолив відділ розпізнавання і синтезу звукових образів в Інституті кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України і Міжнародному науково-навчальному Центрі інформаційних технологій та систем (з 1997 р.).

Широкого визнання набула генеративна модель розпізнавання образів, уперше сформульована й запропонована Тарасом Климовичем ще у 1967 році. Цей підхід, відомий у світі як Dynamic Time Warping (DTW), знайшов своє застосування не тільки в теорії розпізнавання мовленнєвих і зорових образів, але і в моделюванні нелінійних процесів у радіофізиці та в біоінформатиці. Подібна модель, відома як Hidden Markov Model (НММ), бере свій початок у 1973 році. Обидві моделі — найбільш продуктивні в системах розпізнавання мовлення та займають провідні світові позиції. Займався створенням багатомовних систем усного діалогу лінії «RECH», зокрема для ЮНЕСКО (1986).

Починаючи з кінця 60-х років минулого століття, під керівництвом Тараса Вінцюка розроблялися системи розпізнавання мовлення, було пройдено довгий шлях від систем усного діалогу на основі БЕСМ до портативних пристроїв із голосовим управлінням.

Наукові розробки Тараса Вінцюка відображені в більш ніж 300 роботах і двох монографіях, відмічені вищими нагородами ВДНГ СРСР, дипломами багатьох виставок. У складі авторських колективів йому були присуджені Державні премії України 1988 та 1997 років в області науки та техніки. Тарас Вінцюк є творцем концепції образного комп'ютера, яка лягла в основу Державної науково-технічної програми «Образний комп'ютер» (2000–2010 р.р.).

Тарас Климович був членом багатьох наукових товариств, входив у програмні комітети та редакційні колегії багатьох наукових конференцій та видань. Він заснував та незмінно очолював Українську асоціацію з обробки інформації та розпізнавання образів. Починаючи з 1992 року, під його керівництвом пройшло 10 міжнародних конференцій з обробки сигналів і зображень та розпізнавання образів «УкрОбраз», видані збірки праць конференцій. З 2004 року під керівництвом Тараса Климовича щороку проводилися літні школи-семінари, присвячені мовленнєвим технологіям.

В селі Кульчин на честь видатного земляка Тараса Вінцюка названа одна з вулиць.

Ірина Сафулько

Література:

Вінцюк Т. «Ваш голос завжди є вирішальним» / Т. Вінцюк // Волинь. – 1995. – 2 груд.

Вінцюк Т. Рішуче обстоюватиму інтереси лучан / [інтерв'ю із кандидатом у депутати Тарасом Вінцюком / інтерв'ю взяв О. Некрот] // Волинь. – 1996. – 4 квіт. ; Нар. справа. – 1995. – 8 груд ; 1996. – 5 квіт.

Вінцюк Т. Якщо ми не будемо боротися, то хто ж розірве пільму? //

Нар. справа. – 1995. – 24 листоп.

Кращий вчений світу балотується у Луцьку // Луцьк. замок. – 1996. – 5 квіт.

Купчинський О. Вінцюк Тарас Климович – фахівець у галузі кібернетики / О. Купчинський // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2005. – Т. 4 (В–ВОГ). – С. 577.

Вінцюк Тарас Климович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Вінцюк_Тарас_Климович. – Назва з екрану.

Тарас Климович Вінцюк [Електронний ресурс] // Українська асоціація з оброблення інформації та розпізнавання образів : сайт. – Режим доступу : <http://uasoiro.org.ua/memory/vintsiuk.html>. – Назва з екрану.

10 БЕРЕЗНЯ

75 років від дня знищення Армією Крайовою і Батальйонами Хлопськими села Сагринь (1944)

Село Сагринь – населений пункт Холмщини – етнічної української землі, яка перед Другою світовою війною входила до складу Другої Речі Посполитої (Грубешівська гміна, Люблінське воєводство), але переважно була заселена українцями. Початок 1944 р. ознаменувався активізацією діяльності польського та українського підпілля на Холмщині, Галичині та Волині, спровокованою наближенням німецько-радянського фронту. Невизначеність питання про східний кордон повоєнної Польщі на міжнародному рівні штовхнули польське підпілля до реалізації операції «Буря», метою якої було опанувати ці території до приходу радянської влади та засвідчити їхній польський характер. Для цього створюється 27-ма Волинська дивізія Армії Крайової (далі АК), організовуються інші польські збройні загони. Так як на Холмщині позиції українського підпілля були відносно слабкі, то дії польських загонів на початку 1944 р. для цих територій вилилися у масові знищення українських сіл.

Українське населення Холмщини опинилося в ситуації, схожій до тієї, у якій перебувало польське населення влітку 1943 р. на Волині: з одного боку винищувальні акції ворожого підпілля за участі цивільних, з іншого – заклик власного визвольного руху не залишати місця проживання.

Напади на українські села на Холмщині тривали від самого початку 1944 р. У березні 1944 р. польське підпілля провело масштабну антиукраїнську операцію, спрямовану на населені пункти, в яких розміщувалися пости української допоміжної поліції або «станіци» ОУН (б)

та УПА. Операція увійшла в історію під назвою «Грубешівська революція». Її ініціатором був комендант Грубешівського відділу АК Мар'ян Голембійовський. Протягом 10-11 березня польські підрозділи атакували села Андріївка, Березів, Бересть, Верешин, Ласків, Маличі, Малків, Модринь, М'яжке, Ріплин, Сагринь, Стрижівець, Теремінець, Терембінь, Турковичі, Шиховичі, повністю або частково спаливши їх. Операція не обмежилася цими днями і тривала ще кілька тижнів. Однією з найбільш трагічних її сторінок стало село Сагринь.

10 березня 1944 р. о 4:30 ранку розпочалася акція зі знищення Сагрині польськими загонами. Акція була спланована та проведена загонами Армією Крайової, під командуванням Зенона Яхімки (псевдо «Віктор»), та Батальйонів хлопських, під командуванням Станіслава Басая (псевдо «Рись»). Село було оточене загонами, чисельністю приблизно 800 чол. До них входили: дві сотні бойової диверсії Томашівської округи АК (прибл. 200 чол.), особова лісова сотня (прибл. 50 чол.), три сотні з III округи АК (прибл. 300 чол.), два відділи кіннотників-розвідників (прибл. 80 чол.), чота IV району (прибл. 30 чол.), чота Грубешівської округи (прибл. 30 чол.).

Сагринь була спалена дотла. Знищено церкву, парафіяльні будинки, понад 260 будинків, молитовний будинок громади євангельських християн, сотні господарських будівель. За свідченнями тих, хто пережив цю трагедію, під час знищення поляками Сагрині було убито та закатовано від 800 до 1240 українців. Серед них 70 % становили жінки та діти. Більшість загиблих перед смертю зазнали знущань і тортур. Велика кількість жертв у Сагрині пояснюється тим, що у селі кожен день перед заходом сонця збиралося багато людей із сусідніх сіл, щоб заночувати під захистом української поліції та місцевої самооборони. На світанку вони поверталися до своїх домівок. Загиблі були захороненні на місцевих кладовищах.

У 2008 р. після постійних клопотань Волинського товариства «Холмщина» при підтримці Волинської облдержадміністрації та товариства «Закерзоння» до Президента, Верховної Ради та Прем'єр – міністра України, на сагринському кладовищі спорудили пам'ятник, на котрому викарбували прізвища 660 українців, які вдалось встановити. Пам'ятник планували відкрити у жовтні 2010 р. за участі президентів України та Польщі, в межах спільного вшанування жертв українсько-польського протистояння періоду Другої світової війни, започаткованого в 2003 р., коли з нагоди 60-ї річниці трагічних подій, Верховна Рада України та Сейма Польщі прийняли спільну заяву, в якій закладався формат ставлення до подій на державному рівні з обох сторін – «Прощаємо і просимо прощення». 11 липня 2003 р. президенти України та Польщі Леонід Кучма та Олександр Квасневський відкрили пам'ятник в селі Павлівка Іваничівського району Волинської області загиблим полякам. 13 травня 2006 р. у селі Павлокоми Динівської гміни Підкарпатського воєводства Республіки Польща у присутності президентів України Віктора Ющенка і Польщі Леха Качинського відбулося урочисте відкриття меморіалу 366 загиблим українцям. У лютому 2009 р. президенти Ющенко та Качинський у селі Гута Пеняцька Бродівського

району Львівської області спільно відкрили пам'ятник убитим німцями у 1944 році полякам. Пам'ятник в Сагрині був офіційно відкритий 8 липня 2018 р. за участі президента України Петра Порошенка. Президент Польщі Анджей Дуда в цей час вшанував жертв польської національності в смт. Олика на Волині.

Оксана Вожатко

Література :

Кров українська, кров польська... Трагедія Холмщини та Підляшшя в роках 1938–1948 у спогадах / упоряд. М. Іваник. – Львів : Львів. політехніка, 2014. – 392 с.

Пушук І. Волиняни про «Волинь – 43»: українська пам'ять про польську експансію на Український Північний Захід у 1938–1944 рр. Усноісторичні свідчення. Волинська область. Рівненська область. Південна Волинь (Кременеччина). Берестійщина. Підляшшя. Холмщина) / І. Пушук. – Луцьк : Волиньполіграф, 2017. – 1064 с.

Про село Сагринь – с. 75, 98, 103, 116, 180, 965–972.

Україна – Польща: важкі питання : матеріали ІХ і Х міжнародних наукових семінарів «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни» : в 10-х т. / наук. ред. М. Кучерепа. – Луцьк : Терен, 2004. – Т. 9. – 496 с.

Про село Сагринь – с. 367.

Макар Ю. Сагринь – втілення трагедії півсотні холмських сіл / Ю. Макар // Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-підляських українців (1915–1947) : дослід., спог., док. : в 3-х т. – Чернівці, 2011. – Т. 1 : Дослідження. – С. 523–532.

Сагринь // Волинь і Холмщина 1938–1947 рр.: польсько-українське протистояння та його відлуння : дослідження, документи, спогади / гол. ред. кол. Я. Ісаєвич. – Львів, 2003. – С. 736–748.

Не звертали уваги на жінок і дітей. Хто не втік, той загинув // Україна у вогні минулого століття. Постаті. Факти. Версії / Я. Файзулін, В. Гінда. – Харків, 2015. – С. 239–242.

Влашинець Л. Діда застрелили. А мамі, яка стала на коліна, щоб не вбили двох діточок, поляк сказав: «Пам'ятай, що я подарував тобі життя» / Л. Влашинець // Волинь-нова. – 2018. – 12 лип. – С. 1, 4.

Левицький М. Приїзд Президента України до Сагриня за визначенням Люблінського воеводи – націоналістична провокація / М. Левицький // Слово Просвіти. – 2018. – 26 лип. – 1 серп. – С. 4.

Онуфрійчук М. Попіл Сагриня стукає в наші серця / М. Онуфрійчук // Волинь. – 2004. – 23 берез. – С. 3.

Президент Порошенко вшанував українців, убитих в Сагрині // Волин. монітор. – 2018. – 19 лип. – С. 4.

Романюк Н. Кулемети і вишні однієї трагедії / Н. Романюк // Україна молода. – 2018. – 4 квіт. – С. 8–9.

Романюк І. Під польським небом Сагрині звучав гімн України / І.

Романюк // Селян. життя. – 2018. – 12 лип. – С. 1–2.

74 річниця трагедії села Сагринь // Волин. газ. – 2018. – 15 берез. – С. 1, 8.

Солоненко М. Пом'янули вбитих у Сагрині земляків / М. Солоненко // Голос України. – 2018. – 13 берез. – С. 7.

Федчук В. Мертві просять спокою і пам'яті про них : куди приведе жонглювання числом жертв нашого трагічного минулого 1943–1944 років? / В. Федчук // День. – 2018. – 3–4 серп. – С.12.

День в історії – поляки знищили українське село Сагринь [Електронний ресурс] // Львівська обласна державна адміністрація : сайт. – Режим доступу : https://galinfo.com.ua/articles/den_54274.html. – Назва з екрану.

Онуфрійчук М. Знищені поляками: українське село Сагринь / М. Онуфрійчук [Електронний ресурс] // Укрінформ : сайт. – Режим доступу : https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2192925-zniseni-polakami-ukrainske-selo-sagrin.html. – Назва з екрану.

Різанина в Сагрині [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрану.

11 БЕРЕЗНЯ

100 років від дня народження О. І. Корецького (1919–1997) – українського іконописця

Олександр Іванович Корецький народився у селянській родині 11 березня 1919 року у селі Скобелка поблизу м. Горохова, що на Волині. Його батько був церковним старостою, підробляв муруванням льохів. По закінченні семирічки здібний і допитливий підліток, який добре малював, мріяв навчатися в Горохівській гімназії, але змоги такої не мав. Щасливий випадок вирішив його долю. У дім до Корецьких з Почаєва привезли ризи. Побачивши малюнки Сашка, уповноважений на прізвище Бутейко порадив батьку відправити сина до іконописної майстерні Свято-Успенської Почаївської лаври, аби той опанував секрети іконописного письма. У стінах монастиря йому прищепили велику любов до малярства. Навчався під керівництвом відомого іконописця Івана Вольського, художника київської лаврської школи. Тут він здобув базові знання з рисунка, опанував техніку олійного й темперного живопису, засвоїв закономірності стінопису, композиційні прийоми органічної монументалізації зображення. У Почаєві Корецький закінчив ще й три курси вечірньої богословської школи. Співав у великому архієрейському хорі. На обдарованого юнака звернув увагу сам митрополит. Розмова з ним додала рішучості хлопцю. Перед Корецьким відкривалась реальна перспектива подальшого навчання у Краківській Академії мистецтв. Та Друга світова війна руйнує усі плани. З початком бойових дій Німеччини проти Польщі у 1939 році всіх учнів, котрі не прийняли чернецтва, відправили по домівках. Корецький повертається в

рідне село. Нова радянська влада запрошує його до художнього оформлення приміщень виборчої дільниці Горохова. Навесні 1941 року його призивають на службу в Червону армію, а в червні 1941 під Коломиєю він потрапляє в німецький полон, звідки дивом вдається врятуватися і повернутися додому.

По закінченні війни Корецького помітили. Обласна газета розповіла про нього як про молодого талановитого художника. Про це написала відома в Україні журналістка Олена Рябуха. Невдовзі йому випадає ще один шанс змінити долю. На Республіканському огляді-конкурсі народних талантів у Києві Корецького представляють Павлу Тичині, поетові, академіку, народному комісару освіти УРСР. Рекомендаційний лист Тичини мав би допомогти йому при вступі до Київського художнього інституту і відкрити інші мистецькі світи. І знову не судилося. 31 липня 1947 року його заарештовують за зв'язок з ОУН і УПА і 14 місяців утримують у застінках НКВС. Вирок – 10 років сталінських виправно-трудоих таборів. Відбував термін у Мордовії, пізніше – в Солікамську. Працював на лісоповалі, під кінець табірної терміну – у створеній гулагівським начальством групі художників, котра займалась оформленням закладів культури і освіти. Навесні 1956 року після 8 років неволі повертається в Україну, на рідну Волинь. 3 листопада 1956 року кримінальна справа була переглянута і Корецького реабілітовано. Починається нова велика сторінка творчої біографії художника.

Ще до арешту в пам'ять про батька написав він для Миколаївської церкви села Скобелка ряд ікон: «Спаситель», «Успіння пресвятої Богородиці», «Святий Володимир», «Божа Матір». У кожну з них вклав свою глибоку віру в Бога. Віра зігрівала його в радісні дні, підтримувала в тяжкі й страшні хвилини. Уже наприкінці 1950-х творив для слави Божої в Почаєві і Берестечку.

У розпал антирелігійної боротьби на долю Козацьких Могил випали важкі випробування. Пам'ятки архітектури та приміщення монастирського корпусу, де до 1958 року діяв Свято-Георгіївський скит, було занедбано. Корецький проводив реставраційні роботи у Пляшевій Рівненської області завдовго до створення у 1967 році Музею-заповідника «Козацькі Могили» (з 1991 – Державний історико-меморіальний заповідник «Поле Берестецької битви»). Працював у центральній споруді архітектурного ансамблю на острові Журавлиха – Георгіївському храмі, зведеному в 1914 році за проектом Віталія Максименко як пам'ятник жертвам Берестецької битви. Олександр Корецький повертав до життя настінні розписи й ікони, які належали пензлю видатного українського живописця Івана Їжакевича. А також спільно з почаївським художником Пилипом Трохимлюком, учнем Андроника Лазарчука по лаврській іконописній майстерні, розписував третій ярус Георгіївського храму – балконну церкву святих князів Бориса і Гліба. У 1957–1958 роках вони розписали вітар Борисоглібської церкви, арки та підкупольний простір храму Георгія Переможця. Під куполом, що символізує небо, зображено Богородицю з Ісусом на руках в оточенні херувимів і собор архангелів: Михаїла і Гавриїла, цілителя недугів Рафаїла,

помічника в роботі Іегудіїла, того, що навчає молитві, – Селафіїла, служителя Божих благословить Варахіїла, а також Уриїла, який розпалює в серцях людей любов до Бога, та «Божої висоти» (з єврейської) – Іереміїла. Це небесні сили, які охороняють храм і людей у ньому.

Ікону «Нагорна проповідь» (1958) Корецький виконав за ескізом Їжакевича. В її основу покладена історія із Євангелія від св. Матвія – нагорна проповідь Ісуса Христа перед народом під час його першої подорожі по Галілеї. Пам'ятка займає великий простір внутрішньої західної стіни другого та третього ярусів храму і має аркоподібну форму. Багатофігурна композиція «Нагорної проповіді» виконана у стриманій кольоровій гамі. Серед інших храмових пам'яток варто назвати: образи преподобних Антонія Печерського і Феодосія Печерського; святих князя Володимира і княгиню Ольгу; святого Федора, князя Острозького; рівноапостольного Мефодія, просвітителя слов'янського; євангелістів Матвія, Марка, Луку та Іоанна. Коли в 60-і роки минулого століття дискутувалось питання, яким бути музею «Козацькі Могили», один із «науковців» запропонував повісити в Георгіївському храмі м'ятник Москвелла, а настінний живопис, виконаний О. Корецьким, П. Трохимлюком, І. Вольським, зафарбувати. (Вольський розписував у 1910–1914 рр. перший ярус храму – церкву святої великомучениці Параскеви П'ятниці). На щастя, переміг здоровий глузд. Нині Георгіївський храм – втілення світлої скорботи і вічної пам'яті українського народу.

Значною сферою творчих устремлінь митця була його праця в Почаївській Свято-Успенській лаврі, участь в оздобленні золотoverхих лаврських святинь. Найбільшим успіхом Корецького є монументальні розписи видатної культурної пам'ятки – церкви в ім'я преподобного Іова Почаївського. Сюжетами цих малювань стали сцени з життя ігумена Іова Почаївського. Загальна злагодженість елементів художнього оформлення інтер'єру храму справляла сильне емоційне враження, демонструючи високий професіоналізм Корецького як головного виконавця замовлення. Останній його дарунок Почаївській обителі – ікона «Божа Матір та її слід на землі», 1990.

Упродовж своєї художньої діяльності митець реставрував та оздоблював православні храми багатьох регіонів України: Тернопілля, Львівщини, Рівненщини, Кропивницького, поновлював розписи Володимирського собору у Києві, розписував російські церкви Куйбишева і Белгороду. Є його роботи на Кубані, працював художник над розписом Свято-Вознесенської церкви Горохова, любив живописати куполи. Сакральне малярство Олександра Корецького, особливо стінописи Печерної церкви Почаївської Свято-Успенської лаври отримали високу схвальну оцінку знавців культурного мистецтва, зокрема вченого зі Львова Василя Отковича. У 1994 році у Музеї волинської ікони в Луцьку вперше було репрезентовано твори двох сучасних волинських іконописців – Андрія Бурбелі з Антонівки та Олександра Корецького зі Скобелки. Уже після смерті Корецького його донькою Людмилою Гетьманчук у 2002 році до

музею було передано образ преподобного ігумена Іова Почаївського. Величну постать святого зображено на тлі панорамного гірського ландшафту з елементами архітектури.

Поряд з релігійним малярством Корецький приділяє увагу й іншим жанрам живопису – портретному, історичному, пейзажному. Ще в 1960-і роки створив великоформатний портрет протидиякона Почаївської Свято-Успенської лаври Стратоніка Синьковського, зобразивши його на повен велетенський зріст. Стратонік (1903–1986) – легендарна особистість, володар унікального голосу, неповторної сили басу, аналог якому був один – вокал російського співака Федора Шаляпіна. У роки Другої світової війни йому довірили зберігання церковних цінностей, у тому числі й головну святиню – Чудотворну ікону Почаївської Божої Матері. Портрет Стратоніка, замовлений Корецькому намісником лаври, висів у коридорі обителі навпроти його покоїв.

На портретах Корецького – відомі горохівчани: заслужені вчителі Ф. І. Грушковський і В. В. Фещак. Він пише портрети членів своєї родини – дружини Зінаїди, доньки Людмили, племінників Леоніда і Олександра; малює дитячі портрети онуків Юрасика і Сергійка. Вдивляється у власне обличчя. Автопортрет 1946 року, написаний ще до арешту, подарував Волинському краєзнавчому музею. Його експонували на виставці автопортретів митців Волині кінця XIX – початку XXI ст. у Художньому музеї Луцька (2006). Цікавить митця Шевченківська тема – «Шевченко над Дніпром», «Дитинство Шевченка».

Трагічним сторінкам Другої світової війни присвячені картини «Бій під Милятином» – розповідь про один із перших боїв у червні 1941 року та «Розстріляна молодість». Полотно відтворює події з життя його рідного села Скобелка. Вісім юнаків – молодого весняного цвіту, а серед них і брат художника – в останньому прощанні перед дулами автоматів. Є у Корецького й пейзажі. Особливо любив осінь з її розмаїттям барв і відтінків.

У 1996 році Корецький став лауреатом обласної мистецької премії імені Йова Кондзелевича. Його ще запрошували розписати храм на Святий Землі в Єрусалимі. Не встиг. Він пішов у Вічність взимку, 4 лютого 1997 року.

Тамара Левицька

Література :

Бабій О. Краєзнавчі проекти на уроці громадянської освіти / О. Бабій // Волинь очима науковців і практиків: історія, теорія, методика : матеріали наук.-практ. конф. – Луцьк, 2010. – С. 92–99.

Боярчук П. Портрет на полотні / П. Боярчук // Реабілітовані історією: у 27 т. Волинська область / авт. тексту: М. М. Кучерепа, В. В. Вісин, О. Ю. Ленартович, В. В. Оніщук, О. І. Півень, О. П. Сущук. – Луцьк, 2010. – Кн. 1. – С. 675–679.

Боярчук П. Портрет на полотні / П. Боярчук // Боярчук П. Дорогами болю / П. Боярчук. – Луцьк, 2003. – С. 132–140.

Данилишин О. Віхи життя художника – іконописця Олександра Корецького / О. Данилишин // Діячі науки і мистецтва рідного краю у розвитку української національної культури : зб. матеріалів і тез наук. конф. – Рівне, 1998. – С. 156–158.

Юхимчук М. С. Каталогізація розпису Свято-Георгіївського храму на «Козацьких могилах» / М. С. Юхимчук // «Берестецька битва – відгомін боротьби за віру Христову» : зб. тез наук.-практ. конф., присвяч. 1025 річниці Хрещення Русі, 365-річниці початку Визвольної війни 1648-1657 років, 362-ій річниці Берестецької битви / упоряд.: Л. Галабуз, О. Борисюк. – Рівне : б. в., 2013. – С. 276–284.

Чучман Л. Художники Горохова / Л. Чучман // Чучман Л. Горохів : іст.–краєзн. нарис. – Луцьк, 2001. – С. 171–176.

Бондар Ю. Божественна палітра Олександра Корецького / Ю. Бондар // Горохів. вісник. – 2017. – 21 жовт. – С. 4.

Боярчук П. Вернісаж у «Приватбанку» / П. Боярчук // Волинь. – 2000. – 15 січ. – С. 3.

Левчук З. Душі прекрасні поривання : працівники культури району висунули на здобуття обласної мистецької премії імені Йова Кондзелевича художника О. І. Корецького / З. Левчук // Горохів. вісник. – 1996. – 10 серп. – С. 2.

Олександр Іванович Корецький : [некролог] // Волинь. – 1997. – 8 лют. – С. 5; Горохів. вісник. – 1997. – 15 лют. – С. 4.

Пушкарський В. Доля художника / В. Пушкарський // Буд. комунізму. – 1990. – 11 берез. – С. 3.

Харів Г. Пам'яті художника / Г. Харів // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 1997. – 6 берез. – С. 3.

Столярчук Б. Й. Митці Рівненщини : енцикл. довід. / Б. Й. Столярчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Рівне, 2011. – 385 с.

Про О. І. Корецького – с. 153.

За портрет повстанця – 10 років таборів. Полотно душі волинського художника [Електронний ресурс] // Волинські новини : сайт. – Режим доступу : <https://www.volynnews.com/news/culture/za-portret-povstantsia-10-rokiv-taboriv-polотно-dushi-volynskoho-khudozhnyka/>. – Назва з екрану.

Корецький Олександр [Електронний ресурс] // Галерея мистецтв : сайт. – Режим доступу : https://www.volart.com.ua/art/koretskyu_oleksandr/. – Назва з екрану.

13 БЕРЕЗНЯ

80 років від дня народження Г. С. Кухарської (1939) – організатора бібліотечної справи на Волині

Г. С. Кухарська – колишній директор Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки.

Галина Сергіївна Кухарська народилася 13 березня 1939 року на території сучасної Польщі – в с. Полоси Білгорайського району Люблінського воєводства. У 1939 році разом із батьками Сергієм Михайловичем та Ганною Антонівною переїхала до Луцька. У дитячій пам'яті зовсім маленької Галини закарбувалися картини воєнного лихоліття. Друга світова війна залишила болісний карб на серці – 18 квітня 1945 року під час битви на Одері загинув тато. У 1945–1955 рр. Галина навчалася у школах міста Луцька. 1955 року здобула загальну середню освіту в середній школі №3 м. Луцька. Вже тоді у юної випускниці зародилася любов до книги. Тому в 1955–1956 рр. вона навчалася в Київській книготорговельній школі, після закінчення якої трудилася продавцем книгарні м. Чернівці. У 1958 році повернулася до Луцька, де в 1958–1961 рр. продовжила працювати в сфері книжкової торгівлі. Вищу бібліотечну освіту здобула в 1965 році в Харківському державному інституті культури.

Із 1962 року Галина Сергіївна Кухарська пов'язала своє життя з бібліотечною галуззю Волині. Трудовий шлях розпочала на посаді бібліотекаря бібліотеки № 1 м. Луцька (1962–1965). Пізніше – у 1967–1968 рр. завідувала Луцькою міською бібліотекою для дітей №1. Упродовж декількох років перебувала на посаді інспектора управління культури Волинського облвиконкому. Була головним бібліотекарем Волинської обласної бібліотеки для дорослих. Саме за безпосередньої участі Галини Сергіївни відбулося створення перших централізованих бібліотечних систем на Волині – Нововолинської міської, Локачинської районної. Брала участь у підготовці і проведенні республіканського семінару з питань централізації в м. Нововолинську.

На початку 1975 року Галина Кухарська перейшла на роботу в систему закладів культури профспілок. Спершу була старшим бібліотекарем Волинської обласної профспілкової бібліотеки, а в грудні 1975 року стала інструктором культурного відділу обласної ради профспілок. Брала активну участь у формуванні системи навчання та підготовки бібліотекарів профспілкових бібліотек, своєю діяльністю сприяла відкриттю нового приміщення обласної профспілкової бібліотеки на Проспекті Молоді в Луцьку.

Ураховуючи досвід управлінської роботи Галини Сергіївни, за рекомендацією колегиї управління культури Волинського облвиконкому в лютому 1984 року, вона була призначена директором Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки.

1984–1996 роки, коли на чолі бібліотеки перебувала Галина Сергіївна Кухарська, стали періодом утвердження іміджу книгозбірні як головного бібліотечного закладу краю, науково-методичного центру з високою

професійною репутацією. На базі бібліотеки проводилися республіканські семінари (1988, 1989 рр.) та всесоюзний (1984 р). Бібліотека неодноразово була об'єктом показу на ВДНГ СРСР.

У складний для українського народу час перебудови Галина Сергіївна зуміла скерувати колектив на активну участь у процесах національного й культурного відродження. У 1989–1991 рр. на базі бібліотеки діяв літературний клуб «Діалог», який сприяв гуртуванню луцької інтелігенції. Працювала літературно-пропагандистська група, котра проводила мистецькі заходи національно-патріотичної тематики. Зажили доброї слави літературні вечори, присвячені життю і творчості Михайла Грушевського, Михайла Драгоманова, Данила Братковського, Модеста Левицького та інших діячів (автор сценаріїв, організатор – Валентина Москалюк). Галина Сергіївна обиралася секретарем обласної організації товариства «Просвіта» імені Т. Г. Шевченка, входила до керівного складу обласної організації Союзу українок.

Внесок Кухарської Г. С. та колективу у справу національного відродження був відзначений присвоєнням 27 лютого 1991 року бібліотеці імені Олени Пчілки. 1 листопада 1996 року пішла на заслужений відпочинок, проте продовжила працювати на курсах підвищення кваліфікації, пізніше завідувала бібліотекою Луцького інституту економіки і менеджменту.

Галина Сергіївна Кухарська нагороджена Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР. Любов до книги передала онуці Веремчук Катерині, яка працює на посаді провідного бібліотекаря відділу документів іноземними мовами. Бібліотека була рідним домом для її дочок Світлани та Ольги, які, на жаль, відійшли у вічність.

Людмила Стасюк

Література:

Про відзначення бібліотечних працівників державними нагородами УРСР : указ Президії Верховної Ради Української РСР // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 21. – С. 560–561.

Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР нагороджено Г. С. Кухарську.

Про призначення директором обласної бібліотеки для дорослих : наказ по Міністерству культури УРСР // Культура і життя. – 1984. – 4 берез.

У Волинській області призначено Старих Галину Сергіївну.

Кухарська Г. ...І виростили храми слова / Г. Кухарська // Краєвид. – 1995. – № 1. – С. 2–4.

Кухарська Г. Культура – це духовний хліб / Г. Кухарська // Рад. Волинь. – 1990. – 21 лют.

Кухарська Г. Мудрість народу книги бережуть : [інтерв'ю з Г. Кухарською / інтерв'ю взяла А. Філатенко] // Волинь. – 1995. – 28 січ.

Кухарська Г. Сільська бібліотека: культура і життя / Г. Кухарська // Рад. Волинь. – 1988. – 22 черв.

Кухарська Г. Тут живуть книги : [інтерв'ю з Г. Кухарською / інтерв'ю взяла А. Філатенко] // Волинь. – 1996. – 21 листоп.

Стасюк Л. Головна бібліотека Волинського краю / Л. Стасюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Бібліотеки – осередки культури, освіти, науки: шлях довжиною у 75 років : матеріали LIV Волин. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 75-річчю від дня заснування Волинської ДОУНБ імені Олени Пчілки, 28 трав. 2015 р. / відпов. за вип.: А. М. Силуок, Л. А. Стасюк. – Луцьк, 2015. – Вип. 54. – С. 45–47.

Є відомості про Г. С. Кухарську.

Стасюк Л. 10 червня 75 років від дня створення Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки (1940) / Л. Стасюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2015 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки. – Луцьк, 2014. – С. 90–96.

Є відомості про Г. С. Кухарську.

Стасюк Л. Історія обласної наукової бібліотеки у постатях її керівників (1944–2004 рр.) / Л. Стасюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Розвиток бібліотечної справи в краї. : матеріали XVI Волин. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 65-річчю Волин. держ. обл. наук. б-ки ім. Олени Пчілки, 1–2 черв. 2005р. – Луцьк, 2005. – С. 43–44.

Є відомості про Г. С. Кухарську.

Стасюк Л. А. Храми знань і мудрості Волині / Л. А. Стасюк // Волинь бібліотечна : довідник. – Луцьк, 2003. – С. 4–9.

Є відомості про Г. С. Кухарську.

Віренко Н. Храни вас Бог, хранительки книг / Н. Віренко // Нар. трибуна. – 1995. – 23 черв.

Галина Кухарська – директор обласної наукової бібліотеки / фото М. Зінчука // Волинь. – 1994. – 29 берез.

Гуменюк Н. «Спасибі, Галино Сергіївно!» / Н. Гуменюк // Віче. – 1996. – 7 листоп.

Олена Пчілка повернулася на Волинь // Рад. Волинь. – 1991. – 8 берез.

Стасюк Л. Головна бібліотека Волині / Л. Стасюк // Бібл. планета. – 2004. – №1. – С. 25–26.

Стасюк Л. Храм, ім'я якому – бібліотека / Л. Стасюк // Луцьк. замок. – 1999. – 23 верес.

Філатенко А. Берегині духовних скарбів / А. Філатенко // Волинь. – 22 черв.

Філатенко А. Ювілей бібліотек і читачів / А. Філатенко // Рад. Волинь. – 1990. – 3 лип.

Харів Г. Бібліотека – учасник ВДНГ / Г. Харів // Рад. Волинь. – 1985. – 7 жовт.

Штинько В. Хранителі людської мудрості : обласній науковій бібліотеці ім. Олени Пчілки виповнилося 60 літ / В. Штинько // Волинь. – 2000. – 13 черв.

Історія бібліотеки [Електронний ресурс] // Бібліотека імені Олени Пчілки : сайт. – Режим доступу : <http://ounb.lutsk.ua/history.html>. – Назва з екрану.

Штинько В. Скарбниця мудрості / В. Штинько [Електронний ресурс] // Волинь-нова : сайт. – Режим доступу : <https://www.volyn.com.ua/news/30871-skarbnitsya-mudrosti.html>. – Назва з екрану.

16 БЕРЕЗНЯ

60 років від дня народження Н. Ф. Вирович (1959) – заслуженого працівника культури України

Вирович Ніна Федорівна народилася 16 березня 1959 року в селі Мельники Любомльського району Волинської області. Після закінчення місцевої школи вступила до Луцького культурно-освітнього училища.

Розпочала Ніна Федорівна свою трудову діяльність в галузі культури у 1976 році, а з 1994 – обіймає посаду директора Шацького міського будинку культури. Сумлінна і життєрадісна, товариська і весела вдачею, наповнена любов'ю до рідного краю, ця творча жінка відновлює призабуті пісні, дух і колорит ще дідівських парубочих гулянь, дівочих вечорів, учасницею яких була ще з дитинства. То ж з 1983 року очолює народний аматорський колектив «Молодички». Їй належить ініціатива його створення та професійний ріст колективу.

Ніна Федорівна весь час у творчому пошуку, популяризує народну творчість свого краю в повному її розмаїтті. Вона записує і відтворює пісні, велику увагу приділяє манері співу, звукоутворенню, особливостям місцевих діалектів, досягненню автентичної манери виконання, звичаєвості та обрядовості.

У 2001 році за збереження, розвиток і пропаганду культури українського народу, активну творчу і широку концертну діяльність, пропаганду фольклору, творчі пошуки колективу «Молодички» присвоєно почесне звання «народний аматорський». Саме, завдячуючи Ніні Федорівні, колективу є чим пишатися. У його репертуарі зараз понад 200 пісень різного жанру: календарно-обрядові, звичаєві, соціально-побутові, історичні, повстанські, ліричні, жартівливі. Перлинами вважаються старовинні колядки і щедрівки, надзвичайно рідкісні кустові і купальські, весільні і жнивні пісні. Учасники ансамблю «Молодички» збирають, вивчають, відтворюють та пропагують фольклор свого рідного краю. Зберігають не лише традиційний пісенний репертуар, мелодику, костюми, а й місцевий діалект, характерну для Полісся манеру співу, притаманний йому колорит та голосову гаму. Вони досліджують народну музично-пісенну творчість і

шляхом реконструкції традиційної співочої манери та музикування відтворюють кращі зразки фольклору Західного Полісся і Волині.

Завдяки високому творчому потенціалу Ніни Вирович ансамбль «Молодички» постійний учасник всіх концертів та мистецьких дійств у районі, успішно представляє район на регіональних оглядах та конкурсах, фестивалях, здійснює гастрольну діяльність з творчими візитами в республіки Польща, Білорусія. Щороку нараховується понад 60 творчих виступів шацьких «Молодичок» на районній, обласній та міжнародній сцені. Випущено три диски: «Українські народні», «Зорепад» (з сучасними та польськими піснями) і «Мелодії душі» (з авторськими піснями Ніни Вирович).

Ніна Вирович колекціонер та вмільний майстер виробів народної творчості, декоративно-прикладного мистецтва. Збирає давні речі домашнього вжитку: кераміку, дмоткацтво, вишивку та в'язання, реставрує та береже для прийдешніх поколінь. Указом Президента України від 7 березня 2018 року директору Шацького міського будинку культури, керівнику народного ансамблю «Молодички» Ніні Федорівні Вирович присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України».

Марія Філонюк

Література :

Тимошук Я. Шацькі «Молодички» – зірки телепередачі «фольк-music» / Я. Тимошук // Волинь-нова. – 2014. – 12 серп. – С. 10.

Хвисюк І. Шацькі «Молодички» зачарували чехів / І. Хвисюк // Новий погляд. – 2017. – 15 квіт. – С. 4.

Хвисюк І. Як «Молодички» сцену у Варшаві підкорювали / І. Хвисюк // Новий погляд. – 2017. – 25 берез. – С. 4.

Цюп'ях М. Ансамбль «Молодички» виступив у Польщі з поліським обрядом прикрашання Купайла / М. Цюп'ях // Шацьк. край. – 2017. – 30 черв. – С. 9.

Цюп'ях М. Від пісень «Молодичок» молодіє душа! / М. Цюп'ях // Волинь-нова. – 2013. – 13 квіт. – С. 16.

Цюп'ях М. «Молодички» – миротворець-амбасадор! / М. Цюп'ях // Волин. газ. – 2018. – 21 черв. – С. 10.

Цюп'ях М. 25-річний тріумф «Молодичок» / М. Цюп'ях // Шацьк. край. – 2008. – 18 жовт. – С. 3.

Цюриць С. Дві відзнаки / С. Цюриць // Волин. газ. – 2018. – 5 квіт. – С. 1, 14.

Директорка шацького клубу стала «заслуженою» [Електронний ресурс] // ВолиньPost : сайт. – Режим доступу : <http://www.volynpost.com/news/111327-dyrektorka-shackogo-klubu-stala-zasluzhenouy/> – Назва з екрану.

Народний фольклорний гурт «Молодички» [Електронний ресурс] //

Озера : сайт. – Режим доступу : <http://www.ozera.com.ua/ua/information/page/>.
– Назва з екрану.

Ніна Вирович – заслужений працівник культури України [Електронний ресурс] // Шацький край : громадсько-політичне видання : сайт. – Режим доступу : <http://shackijkraj.com/kultura/nina-vyrovych-zasluzhenyj-pratsivnyk-kultury-ukrajiny.html>. – Назва з екрану.

Ніну Вирович відзначили державною нагородою України [Електронний ресурс] // Шацький район. : сайт. – Режим доступу : <https://shatsk.rayon.in.ua/news/59803-ninu-virovich-vidznachili-derzhavnoiu-nagorodoiu-ukrayini>. – Назва з екрану.

24 БЕРЕЗНЯ

75 років від дня народження В. Б. Більчика (1944–2015) – волинського поета, прозаїка та композитора

В. Б. Більчик – самодіяльний композитор і поет-пісняр, талановитий гуморист, сатирик і шанований патріот Волинського краю.

Василь Борисович Більчик народився 24 березня 1944 року в селі Нова Руда Маневицького району Волинської області. Зростав у простій селянській родині. Навчався у Троянівській середній школі. В п'ять років він уже вмів читати і писати. Бажання вчитися було настільки сильним, що Василь пішов до школи в шість років з дозволу батьків і першої вчительки Ганни Григорівни Довгополої. Саме тут зробив перші кроки у світ знань, пізніше брав активну участь у шкільній художній самодіяльності, звітних концертах. Ось як про своє дитинство згадує композитор: «Першу в житті прочитану книжку запам'ятав назавжди. Вона називалась «Вишиваємо Сталіну портрет». На обкладинці намальовані кольоровими фарбами хлопчики й дівчатка в піонерських галстуках, які вишивали портрет «вождю і батькові усіх народів». Відтоді читання стало моїм найулюбленишим заняттям. А коли став дорослим і прочитав в одній книжці вислів французького письменника Дені Дідро «Людина, яка перестає читати, перестає мислити», – зрозумів, що читати і вчитися потрібно все життя. Що й роблю постійно».

Ще зі шкільних років у нього з'явився потяг до музики й літератури. Навіть не міг зрозуміти, що любить більше. Дописувати в газету юнак почав навчаючись у школі. У восьмому класі написав перше оповідання «Сильніше смерті», яке було надруковане в маневицькій районній газеті «Вільна праця».

У 1960 році Василь Більчик вступив до Луцького педагогічного училища на музичний відділ. З цього часу почався його професійний і творчий шлях як композитора і поета.

Згодом служив в армії у морському десанті на Кубі.

У 1970 році вступив до Львівського державного університету ім. Івана Франка на факультет журналістики. Вчився на відмінно. В студентські роки Більчик зацікавився українською історією. Дружив з небайдужими до українського слова Богданом Чепурком, Богданом Марцінком, Грицьком

Чубаєм. Разом читали заборонених тоді Ліну Костенку, Івана Дзюбу, Василя Симоненка, Івана Драча. Після третього курсу В. Б. Більчика відраховують з університету. Він об'їздив кілька редакцій районних газет на Волині. Ніде його не взяли на роботу.

Подальша доля закинула Василя Більчика у Тюменську область. Там влаштувався на роботу. Працював стропальником на лісоповалі, заправляв пальним літаки й вертольоти, потім трохи вчителював. Згодом закінчив заочно Кемеровський державний інститут культури.

Ностальгія повернула його на Україну. Останнім часом Василь Більчик проживав у селі Красноволя Маневицького району Волинської області. Працював вчителем музики в школі та художнім керівником у Будинку культури. Тут він створив невеликий колектив прихильників української пісні «Вишиванка». Та найголовніша справа життя В. Б. Більчика – викладання в школі музики, виховання дітей в любові до рідної пісні, до рідного слова, до України.

Упродовж свого життя В. Більчик видав тринадцять книжок: три збірки ліричних поезій, чотири – гуморесок, три збірки пісень, збірку новел, п'єсу «Жива вода», роман «Три любові». Написав гімн Красноволянської громади. «Моя Волинь» – перша збірка поета, видана в Луганську, майже на шестидесятилітньому життєвому порозі. Темі поезій автора різнопланові: інтимна лірика і громадянські мотиви.

У його творчості переплелись самобутній талант і сивочола мудрість, любов до рідного краю та величезна жага до пізнання життя і нових його граней. Вірші Василя Більчика йдуть від життя, вони й журливі, і веселі, як і саме життя. Більшість творів автора – пісенні. І це не диво, бо поет сам музикант, людина тонкої душі.

У 2011 році Василю Борисовичу Більчику присвоєно звання «Почесний громадянин Маневицького району».

До останніх своїх днів він писав, грав, співав, не випускаючи з рук улюбленого баяна. Помер Василь Борисович Більчик 2 серпня 2015 року. Високодуховна людина, що поєднувала в собі потяг до художнього слова, музики, співу. Його пісні звучать по всій Україні і за її межами, а громадянська лірика – патріотична, про все наше життя-буття, про любов і закоханість.

Людмила Кревська

Література :

Більчик В. Волинська моя сторона : зб. пісень / сл. і муз. В. Більчика. – Луганськ : Глобус, 2010. – 212 с.

Більчик В. Філософія життя : лірика / В. Б. Більчик. – Луганськ, 2008. – 156 с.

Провесінь : пісні для дітей на вірші Валентини Лисюк. – Луцьк : Надстир'я, 2014. – 31 с.

Сачук П. І. Торкну струну душі : зб. пісень / П. І. Сачук. – Луцьк : Надстир'я, 2005. – 40 с.

Більчик В. Солодкі, але з гірким присмаком університетські літа; Пам'ятаємо, молимося за упокій ваших душ ; Драюк Л. Спалахи : Спалах другий. Василь Більчик / В. Більчик ; Л. Драюк // Журналістика у наших долях ; вип. ф-ту журналістика 1975 року Львів. нац. ун-ту. ім. Івана Франка про час, про себе, про фахову майстерність / упоряд. П. Кулінець. – 2-е вид. доп. – Рівне, 2017. – С. 498–504, 519–520, 543–545.

Більчик В. Батькова коса ; Кіномеханік ; Зустріч ; Синок ; Пам'яті Солов'яненка / В. Більчик // Нова доба. – 2000. – 15 квіт. – С. 6.

Більчик В. Всім бідам на зло : урив. з роману / В. Більчик // Нова доба. – 2012. – 5 черв. – С. 7.

Більчик В. «Горе тому жити, хто жінки не має...» : урив. з роману «Три любові» / В. Більчик // Нова доба. – 2013. – 12 січ. – С. 5.

Більчик В. Дика груша / В. Більчик // Нова доба. – 2002. – 28 верес. – С. 4.

Більчик В. Журба й любов – єдиним перевеслом / В. Більчик // Нова доба. – 2004. – 17 січ. – С. 2.

Більчик В. Колгоспна епопея : урив. з роману / В. Більчик // Нова доба. – 2012. – 28 січ. – С. 7.

Більчик В. Молитва за Україну / В. Більчик // Нова доба. – 2002. – 24 серп. – С. 4.

Більчик В. Розписався на Рейхстазі / В. Більчик // Волинь-нова. – 2014. – 12 лип. – С. 10.

Бубенщикова О. Бунтар із Нової Ради : у поета дві слабінки-жінки і цигарки / О. Бубенщикова // Волин. газ. – 2009. – 26 листоп. – С. 9.

Бубнюк А. Крила любові Василя Більчика / А. Бубнюк // Нова доба. – 2010. – 2 січ. – С. 5.

Бичкова О. Творчий дарунок Василя Більчика / О. Бичкова // Нова доба. – 2010. – 27 листоп. – С. 7.

Гнатюк П. Творчий звіт митця / П. Гнатюк // Нова доба. – 2002. – 29 черв. – С. 2.

Гарбарчук К. Журналіст став композитором / К. Гарбарчук // Вісник+К. – 2010. – 3 черв. – С. 10.

Дубровська Р. Музика душі Василя Більчика / Р. Дубровська // Нова доба. – 2005. – 19 листоп. – С. 6.

Красновільська громада має свій гімн // Нова доба. – 2002. – 13 квіт. – С. 4.

Литикова А. Його поезія – музика душі / А. Литикова // Нова доба. – 2004. – 13 листоп. – С. 3.

Світлій пам'яті Василя Більчика – настановника, порадника, друга // Нова доба. – 2015. – 12 верес. – С. 7.

Сенчило М. Поетове перевесло / М. Сенчило // Нова доба. – 2004. – 24 квіт. – С. 3.

Світлій пам'яті Василя Більчика [Електронний ресурс] // Маневицька центральна районна бібліотека : сайт. – Режим доступу : http://manbiblio.blogspot.com/2017/08/blog-post_2.html. – Назва з екрану.

Стежками долі Василя Більчика [Електронний ресурс] // Нова доба : Маневицька районна громадсько-політична газета : сайт. – Режим доступу : http://nova-doba.at.ua/publ/ljudi_ridnogo_kraju/stezhkami_doli_vasilja_bilchika/4-1-0-1685. – Назва з екрану.

Усе життя – проти вітру [Електронний ресурс] // Волинь : сайт. – Режим доступу : <https://www.volyn.com.ua/news/7101-use-zhittya-proti-ritru.html>. – Назва з екрану.

КВІТЕНЬ

25 КВІТНЯ

75 років від дня народження Г. В. Гоменюк (1944) – заслуженого працівника культури України

Народилася Галина Василівна Гоменюк 20 квітня 1944 року в селі Топилище Іваничівського району Волинської області. Середню освіту здобула в Павлівській середній школі. У 1961 році вступила до Ківерцівського культосвітнього училища. Галина Василівна згадує: «З тремтінням у серці повертаюсь спогадами у студентське життя. Самими незабутніми залишились в пам'яті перший рік навчання. Розпочинала вчитися ще в Ківерцях. Тоді було чотири відділи: хоровий, режисерський, духовий, бібліотечний. Я вступила на хоровий. Мені дуже пощастило, бо з першого і до останнього днів навчання моїм вчителем по диригуванню був Богдан Олександрович Жук. Незабутні уроки з сольфеджіо, уроки вокалу, які вела Олександра Кальченко, музичну літературу – Анатолій Отавський, історію – Неля Чебліна». Навчання в училищі дало Галині Василівні не тільки путівку в життя, а й зустріч з майбутнім чоловіком.

У вересні 1965 року Галина Гоменюк була призначена на посаду завклубом Ківерцівського ДОКу. Будучи ще студенткою, на переддипломній практиці створила квартет, з яким здала державний екзамен на відмінно. Галина Василівна згадує про роботу культосвітнього працівника: «Ось тут і закінчилось безтурботне життя і почались трудові будні зі своїми успіхами та невдачами. Адже культпрацівник це – і швець, і жнець, і на дуду грець, бо на його плечах – створення нових гуртків художньої самодіяльності, проведення тематичних масових заходів, наочна агітація, господарська діяльність. І все це в одній особі». У 1971 році Галина Гоменюк була нагороджена медаллю «За трудову відзнаку».

У 1981 році було побудоване нове приміщення Будинку культури. В нових зручних умовах було створено ансамбль пісні і танцю «Барвінок», адже хор і танцювальний колектив був підібраний і мав достойний рівень підготовки. Колектив мав великий успіх у місцевих глядачів, побував з

концертами за кордоном. У 1988 ансамбль пісні і танцю «Барвінок» захистився на звання «Народний самодіяльний ансамбль». У тому ж році Галині Василівні Гоменюк присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури Української РСР».

Про свій творчий шлях Галина Василівна говорить: «Наша професія найкраща. Адже ми весь час маємо справу з художнім словом, піснею, танцем, з прекрасним, добрим – і даруємо цю радість людям. Вони приходять до нас зі своїми турботами, проблемами, життєвими негараздами, душевними ранами, а ми своїми піснями, танцями, гумором забираємо весь цей негатив, даруємо можливість забути все це, даруємо гарний настрій, переносимо їх в інший світ, світ гармонії і краси».

Марія Філонюк

Література :

Гоменюк Галина Василівна : заслужений працівник культури УРСР // Слава і гордість культури України. Випускники Волинського державного училища культури і мистецтв ім. І. Ф. Стравінського 1952–1997 рр. / автор. проекту, збирач. матеріалів А. П. Антонюк. – Луцьк, 2017. – С. 324–328.

Левчук Є. ...Бо душа красива / Є. Левчук // Вільн. шляхом. – 2014. – 26 квіт. – С. 1.

Левчук (Гоменюк) Є. Душа красива : 21 липня – 25-річчя присвоєння звання Заслужений працівник культури України Галині Василівні Гоменюк / Є. Левчук (Гоменюк) // Вільн. шляхом. – 2013. – 3 серп. – С. 8.

Оліщук Л. Знайшла себе у творчій праці / Л. Оліщук // Вільн. шляхом. – 2011. – 3 груд. – С. 8.

29 КВІТНЯ

100 років від часу заколоту волинського отамана В. П. Оскілка у тимчасовій столиці УНР Рівному (1919)

3 лютого 1919 року на теренах Волинської губернії було відразу два фронти: на заході Дієва Армія УНР протистояла польським військам, а на сході – більшовицьким. Після втрати Києва, який захопили червоноармійці, тимчасовою столицею УНР із 26 березня стало Рівне. Окремі державні наради відбувалися також у Здолбунові. Де-факто, Рівне тоді було й адміністративним центром Волинської губернії. Адже Житомир раз у раз переходив з рук у руки: 13 березня його зайняли більшовики, 23 березня Дієва Армія УНР відбила місто, 12 квітня – знову втратила. На заході Волинської губернії польські збройні сили міцно утримували Ковель та Володимир-Волинський, а українські підрозділи – Луцьк.

Більш-менш стабільно обидва фронти трималися до кінця квітня 1919 року. Причиною подальшої катастрофи стали не лише зовнішні військові загрози, а й внутрішні протиріччя в середовищі владної еліти УНР. Опозиція, на чолі з командувачем Північної (Поліської) групи військ Дієвої Армії УНР, волинським генералом Володимиром Оскілком в ультимативній

формі надіслала Петлюрі меморандум про негайну відставку лівого уряду УНР на чолі з соціал-демократом Борисом Мартосом. 20 квітня цей меморандум вручили Петлюрі у Здолбунові, але той прилюдно розірвав його.

Наприкінці квітня 1919 року Петлюра двічі наказував Оскілку виступити зі своїми військами на більшовицький фронт. Але обидва його розпорядження волинський генерал проігнорував. Крім того, своїм наказом Петлюра усунув з посади начальника штаба Північної (Поліської) групи військ Дієвої Армії УНР генерала Агапієва. Однак, Оскілко відмовився підкоритись і цьому розпорядженню. Це свідчило, що Володимир Оскілко остаточно перестав підкорятися центральному військовому командуванню.

28 квітня 1919 року Оскілко отримав черговий наказ головнокомандувача, згідно з яким він мав передати Північну (Поліську) групу військ Дієвої Армії УНР іншому командиру – генералу Желіховському. У відповідь, в річницю правого перевороту Павла Скоропадського 1918 року, 29 квітня 1919 року Володимир Оскілко теж спробував здійснити державний переворот. У Рівному він зі своїми військовими заарештував голову уряду УНР Бориса Мартоса.

Проте захопити Симона Петлюру заколотникам не вдалося, оскільки той тоді перебував не в Рівному, а в Здолбунові. Тоді Оскілко відправив у наступ на Здолбунів великий загін кінної гвардії на чолі з отаманом Семеном Гризлом. Але побачивши, що військові у Здолбунові вірні Петлюрі, гвардійці Оскілка відступили до Рівного. Незабаром Оскілко повторив спробу заарештувати Петлюру, направивши для цього один із найкращих своїх загонів на чолі з отаманом Білоусовим. Але і той не зміг здобути Здолбунів.

Тим часом, Рівне атакували частини корпусу Січових Стрільців полковника Євгена Коновальця, загони петлюрівської Польової варті і один бронепотяг. На десяту годину ранку 30 квітня заколот Оскілка зазнав повної поразки. Хоча сам Володимир Оскілко, разом з частиною вірних йому вояків і захопленою скарбницею Директорії УНР, утік до Польщі.

Заколот мав край руйнівні наслідки. На північно-східній частині українсько-російського фронту командир 17-ї пішої дивізії Дієвої армії УНР, полковник Антін Пузицький підтримав бунтівного генерала і навіть надіслав йому телеграму зі словами: «Слава Україні! Слава Отаманові Оскілкові!». Полковника арештували, але колотнеча серед фронтовиків, зняття частини військових з позицій і перебазування до Рівного призвела до фактичної самоліквідації Поліського фронту. Вже 5 травня через стрімкий наступ Червоної Армії уряд УНР був змушений евакуюватися з Рівного на південь, до маленького волинського містечка Радзивилова (нині – Радивилів), ближче до автономної галицької Західної Облaсті УНР.

Бунт Володимира Оскілка вдарив і по позиціях військових на українсько-польському фронті. На допомогу Січовим Стрільцям у придушенні заколоту з Луцька командував Холмським (Волинським) фронтом, волинський генерал Олександр Осецький направив спеціально

сформований підрозділ сірожупанників, частину з яких склали стрільці, зняті з передових позицій фронту. Очолив їх полковник Петро Ганжа. Але доїхали вони лише до Ківерців, де отримали повідомлення, що бунт у Рівному вже придушено. Однак, на україно-польський фронт їх не повернули, а направили на допомогу в арештах прихильників Володимира Оскілка на україно-російському фронті. І тут запізнилися: коли вони прийшли до станції Орепи під Новоградом-Волинським, виявилось, що Поліський фронт на північно-східній Волині, як було зазначено вище, розвалився, а Червона Армія перейшла у наступ.

Через падіння україно-російського фронту, не втримався і україно-польський фронт на який перестали надходити боєприпаси. Отримавши значне підкріплення, 14 травня польські військові підрозділи перейшли у наступ і вже 16 травня захопили Луцьк. Через цю «Луцьку катастрофу» 18 травня 1919 року уряд УНР покинув Радзивилів та переїхав на терени Галичини. Територія Волинської губернії була повністю зайнята Військом Польським та Червоною Армією.

Політична кар'єра Оскілка фактично була завершена. Після поразки Української революції він у 1921 році повернувся до Рівного. Тут Оскілко очолив праву Українську Народну Партію, яка провалилася на виборах 1922 року. Як зазначала тоді рівненська преса, через те, що люди: «добре знають, хто він єсть і ким був». 19 червня 1926 року (менше як через місяць після вбивства Петлюри) Оскілко був убитий в селі Городок під Рівним. Польські слідчі дійшли висновку, що волинського отамана, найімовірніше, вбив радянський агент ОГПУ. Існує також версія, що цей замах – справа членів УВО на чолі з Євгеном Коновальцем, які не могли пробачити Оскілкові заколот 1919 року та подальшуспівпрацю з польською владою.

Сергій Лис

Література :

Дем'янюк О. Військово-політичні аспекти розвитку Волинської губернії у 1914–1921 роках : монографія / О. Й. Дем'янюк. – Луцьк, 2011. – 320 с.

Про В. П. Оскілка – див. Іменний покажчик.

Дмитрук В. Г. Вони боролися за волю України / В. Г. Дмитрук. – Вид. 2-ге, доп. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 282 с.

Про В. П. Оскілка – див. Іменний покажчик.

Західне Полісся: історія та культура : монографія. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2012. – 782 с.

Про В. П. Оскілка – див. Іменний покажчик.

Кравець А. Волинськими стежками людських доль / А. І. Кравець, В. С. Гуляницький. – Луцьк, 2015. – 126 с.

Про В. П. Оскілка – с. 40.

Дем'янюк О. Волиняни у Першій світовій війні // Воєнна історія Волині: історичні нариси : в 4 т. / О. Й. Дем'янюк, І. М. Пасюк, С. П. Яровенко. – Луцьк, 2015. – Т. 3 : 1914–1923. – С. 195–205.

Давидюк Р. Рівненська повітова «Просвіта»: десятиріччя під знаком УНР / Р. Давидюк, А. Жив'юк // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2016. – №3 (328) : Історичні науки. – С. 39–44.

Кравець А. І. Командувач Північної групи військ Директорії на Волині / А. І. Кравець // Історичні студії Волинського національного університету імені Лесі Українки / ред. В. К. Баран. – Луцьк, 2009. – Вип. 1. – С. 67–72.

Киричук М. Г. Евакуація Директорії на Волинь / М. Г. Киричук // Киричук М. Г. Волинь – земля українська : нариси історії Волині у 3-х т. Т. 1–3 / М. Г. Киричук. – 3-тє вид., переглян. і доп. – Луцьк, 2005. – Вип. 1. – С. 464–467.

Цимбалюк Є. Як у Рівному генерал Оскілко вчинив переворот у квітні 1919 року / Є. Цимбалюк, О. Юркова // Голос України. – 2010. – 23 черв. – С. 21.

Дем'янюк О. Й. Повстання отамана В. Оскілка у квітні 1919 р. [Електронний ресурс] // WEB-ресурс научно-практических конференцій : сайт. – Режим доступу : <http://www.confcontact.com/2008jule/demyanyuk.php>. – Назва з екрану.

Мельник І. Переворот отамана Оскілка [Електронний ресурс] // ZBRUC : сайт. – Режим доступу : <https://zbruc.eu/node/21750/>. – Назва з екрану.

Оскілко Володимир Пантелеймонович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : Вільна енциклопедія : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрану.

ТРАВЕНЬ

3 ТРАВНЯ

60 років від дня народження В. І. Лебедюка (1959) – заслуженого тренера України

Лебедюк Валерій Іванович народився 3 травня 1959 року у с. Холоновеичі Ківерцівського району Волинської області. Є тренером з легкої атлетики. У 2012 році йому, вчителю легкої атлетики Львівського училища фізичної культури, присвоєне почесне звання заслуженого тренера України. Цією високою відзнакою Валерій Лебедюк вшанований за високі спортивні результати його вихованця Дмитра Дем'янюка. (Довідка: Дмитро Дем'янюк у 2011 році переміг на командному чемпіонаті Європи у стрибках у висоту, показавши результат екстра-класу – 235см).

Валерій Лебедюк у 1980 році закінчив Львівський інститут фізичної культури. У 1984–1989 – був начальником з фізичної підготовки центральної групи військ ЗС СРСР у Чехословаччині. Після демобілізації працював у Львові: 1989–2000 – вчитель фізкультури, 2000–2003 – заступник директора з навчально-спортивної роботи, від 2005 – тренер-викладач Училища

фізичної культури; 2003–2005 – тренер-викладач ДЮСШ «Тризуб»; водночас від 2005 – тренер-викладач Школи вищої спортивної майстерності; за сумісництвом 2009–2011 – викладач кафедри легкої атлетики Університету фізичної культури. Від 2007 року Президент спортивного клубу «Висота». Від 1999 – організатор щорічного міжнародного турніру з легкоатлетичних стрибків «Меморіал О. Дем'янюка».

Підготував 2 майстрів спорту міжнародного класу, 7 майстрів спорту, зокрема Д. Дем'янюка, В. Аршинника, Г. Зуєва, А. Ільницького, В. Кравчука, Н. Лебедюк, А. Поповича, С. Слісенка, В. Шаповала.

Співавтор статті «Взаємозв'язок показників швидкісно-силової підготовки з результатом у стрибках у висоту з розбігу способом «фосбері-флор», опублікованій у «Віснику Прикарпатського університету. Серія «Фізична культура», 2014, Випуск 19.

Його односельчани щиро гордяться своїм земляком. Він у списку відомих людей, розміщеному на WEB сайті «РОДОМ З НАШОГО СЕЛА», вихідців з с. Холоневиці Ківерцівського району, які завдяки своїй праці, своєму інтелекту, своїм вчинкам і професійним здобуткам стали знайомими і шанованими людьми у суспільстві.

Ольга Корецька

Література :

Лукуц Ю. Видатні уродженці Ківерцівщини в енциклопедії сучасної України / Ю. Лукуц, П. Скавронський // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині : матеріали краєзн. чит., 22 верес. 2017 р., м. Ківерці – смт. Олика : наук. зб. / упоряд.: Г. Бондаренко, С. Войчик, А. Силук. – Луцьк, 2017. – Вип. 62. – С. 151–156.

Ніколаєнко О. І. Лебедюк Валерій Іванович : (03.05.1959, с. Холоневиці Ківерц. р-ну. / О. І. Ніколаєнко, Д. О. Дем'янюк // Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Наук. т-во ім. Т.Г.Шевченка. – Київ, 2016. – Т. 16 : Куз-Лев. – С. 623.

Валерій Лебедюк: «Цьогорічний «Меморіал Дем'янюка» ми розглядали як трамплін для молодих спортсменів» [Електронний ресурс] // Галичина Спортивна : сайт. – Режим доступу : <http://galsports.com/news/valeriy-lebedyuk-tsohorichnyu-memorial-demyanyuka-my-rozhlyadaly-yak-tramplin-dlya-molodykh-sportsmeniv/19>. – Назва з екрану.

Лебедюк Валерій Іванович [Електронний ресурс] // Енциклопедія сучасної України : сайт. – Режим доступу : http://esu.com.ua/search_articles.php?id=53601. – Назва з екрану.

Легка атлетика : Валерій Лебедюк – заслужений тренер України [Електронний ресурс] // Львівське Державне училище фізичної культури : сайт. – Режим доступу : <http://ufk.lviv.ua/ua-category-athletics-news1734.html>.

– Назва з екрану.

Львів поповнився легкоатлетичним інвентарем [Електронний ресурс]
// Федерція легкої атлетики України : сайт. – Режим доступу :
http://uaf.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=12943:lviv-porovnyvsia-lehkoatletychnym-inventarem&catid=40. – Назва з екрану.

9 ТРАВНЯ

75 років від дня народження Є. М. Смолярчук (1944) – заслуженого працівника культури України

Євгенія Михайлівна Смолярчук народилася 9 травня 1944 р. у м. Березне на Рівненщині в сім'ї робітників. У 1948 р. родина переїхала на проживання в с. Завидів Острозького району. Там Євгенія закінчила восьмирічну школу; середню освіту здобувала у сусідньому селі Плоска, котре знаходиться за 4 км від Завидова.

У 1959 р., після закінчення середньої школи, вступила до Ківерцівського технікуму підготовки культосвітніх працівників. На наступний рік училище було переведене в Луцьк. У 1964 р. закінчила Луцьке культурно-освітнє училище і здобула спеціальність «диригент хору».

Отримала направлення на роботу в Камінь-Каширський район. Перші два роки працювала інструктором-методистом та художнім керівником Камінь-Каширського районного будинку культури. З 1966 р. до 1981 р. очолювала районний будинок культури.

У 1976 р. вступила на заочне навчання до Рівненського інституту культури на спеціальність «організатор культурно-освітньої роботи». Вищу професійну освіту здобула в 1981 р. Тоді ж була призначена завідувачем Камінь-Каширського районного відділу культури, який очолювала двадцять років до 2001 року.

Євгенія Смолярчук зробила значний внесок у розбудову галузі культури в Камінь-Каширському районі загалом і в місті зокрема. За роки її керівництва галуззю культури в Камінь-Каширському районі збудовано 38 із 58 нині діючих Будинків культури та сільських клубів. Нові приміщення отримали музична школа, дитяча бібліотека, відкрито районний історико-краєзнавчий музей.

Діяльність керівника вимагала повної самовіддачі, вміння організувати роботу колективу і залучити населення до участі в художній самодіяльності та різноманітних гуртках, котрі працювали при будинку культури. Євгенія Смолярчук проводила постійну клопітку роботу над пошуком репертуару для творчих колективів, особисто була членом багатьох із них, забезпечувала їх сценічними костюмами, організовувала виїзні концерти для сільських трудівників, працівників організацій і установ у м. Камінь-Каширському та області. Багато часу, зусиль і професійного вміння вона присвятила створенню належних умов для розвитку творчих колективів, їх участі в різноманітних районних, обласних, регіональних, всеукраїнських та міжнародних конкурсах і фестивалях.

Великої відповідальності, організаторських здібностей вимагали проведення обов'язкових творчих звітів установ, підприємств та організацій в районі, області, Україні та за кордоном, зокрема у Білорусії, Прибалтиці, Польщі, Німеччині, Росії та інших.

Євгенія Смолярчук була ініціатором створення багатьох ведучих творчих колективів районного будинку культури та сприяла професійному росту вже діючих. Під час її роботи ряд колективів отримали почесне звання «народний», з-поміж них: духовий оркестр, ансамбль народної пісні і танцю «Родовід», самодіяльний оркестр народних інструментів «Тоніка», самодіяльний народний ансамбль танцю «Веселка», академічна хорова капела «Колорит», народний аматорський фотоклуб «Полісся» та інші.

Євгенія Смолярчук сприяла відтворенню самобутності народних традицій краю та збереженню духовної спадщини.

Вона підтримувала діяльність культурних установ у селах району, забезпечувала належний рівень матеріально бази та створення належних умов діяльності клубних та бібліотечних установ, дбала про наповнення їх необхідним технічним обладнанням, поповнення бібліотечного фонду тощо. Долучилася до створення аматорського хору ветеранів війни та праці «Дзвони пам'яті», котрий започаткував свою історію у 2003 р.

З 2001 р. Євгенія Смолярчук на заслуженому відпочинку, проживає в Каміні-Каширському. Постійно цікавиться життям культурної галузі в районі, робить посильну допомогу, бо «культура – то стиль її життя». Тривалий час була заступником голови ради старійшин при голові Камінь-Каширської райдержадміністрації.

Трудова діяльність та заслуги перед районом, областю та державою Євгенії Смолярчук відзначені багатьма державними нагородами і відзнаками. Вона нагороджена почесними грамотами і подяками Міністерства культури України, управління культури обласних і районних державних адміністрацій та рад, орденом «Знак пошани» (1974 р.), медаллю «За трудову доблесть» (1976 р.), їй присвоєно звання «Заслужений працівник культури України» (1994 р.).

Наталія Пась, Анатолій Силюк

Література :

Смолярчук Євгенія Михайлівна : заслужений працівник культури України // Слава і гордість культури України : випускники Волинського державного училища культури і мистецтв ім. І. Ф. Стравінського 1952–1997 рр. / автор. проекту, збирач. матеріалів А. П. Антонюк. – Луцьк, 2017. – С. 388–392.

Гуменюк Н. Євгенія Смолярчук : «Сільська культура не дасть загинути національній самобутності» / Н. Гуменюк // Віче. – 1999. – 29 квіт. – С. 6.

Занчук Л. У день Перемоги – подвійне свято : відзначає ветеран праці, заслужений працівник культури України Євгенія Смолярчук / Л. Занчук // Полісся. – 2012. – 8 трав. – С. 2.

Мальчук С. Не буде пісні – не буде хліба / С. Мальчук // Полісся. – 2000. – 22 лют. – С. 3.

Поліський Т. Роки, перейняті снагою і неспокоєм / Т. Поліський // Полісся. – 1994. – 18 трав. – С. 2.

Савончик В. Мистецтво служить людям / В. Савончик // Полісся. – 2004. – 8 трав. – С. 2.

Сусик В. Покликана нести добро / В. Сусик // Полісся. – 2001. – 28 серп. – С. 2.

Філатенко А. Не змовкає на Поліссі пісня / А. Філатенко // Волинь. – 2000. – 15 лип. – С. 3.

Волинському ансамблю «Родовід» – 30 років [Електронний ресурс] // Волинські новини : сайт. – Режим доступу : <https://www.volynnews.com/new>. – Назва з екрану.

Заслуженому працівникові культури України з Каменя-Каширського призначено персональну стипендію голови обласної ради [Електронний ресурс] // Район : сайт. – Режим доступу : <https://kamin.rayon.in.ua/news/23721>. – Назва з екрану.

Почесні громадяни міста [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Камінь-Каширської міської ради : сайт. – Режим доступу : <http://kamin.gov.ua/pochesni>. – Назва з екрану.

16 ТРАВНЯ

100 років від часу «Луцької катастрофи» (1919)

Першу спробу захопити Луцьк польські військові підрозділи здійснили 6–7 березня 1919 року. Але ще на підходах, у Торчині, був смертельно поранений командувач польськими силами на Волині майор Леопольд Лис-Куля. Під натиском українських військових польські підрозділи змушені були відступити. Після цього, до Луцька з Житомирщини, з україно-російського фронту, перевели волинську Сіру дивізію. Її задачею було утримати Луцьк та, по можливості, відбити у польських збройних сил Ковель та Володимир-Волинський. У Луцьку Сіра дивізія, набравши добровольців з місцевого населення, була реорганізована командувачем Холмського (Волинського) фронту, волинським генералом Всеволодом Осецьким у корпус із двох дивізій.

Довгий час диспозиція україно-польського фронту кардинально не мінялася. 29 квітня генерал Володимир Оскілко спробував здійснити у тимчасовій столиці УНР Рівному державний переворот. Головний Отаман Дієвої Армії УНР Симон Петлюра придушив заколот. Але через ці події сили українців на східному фронті були дезорганізовані. Вже 5 травня через стрімкий наступ Червоної Армії уряд УНР був змушений евакуюватися з Рівного на південь, до маленького містечка Радзивилова (нині – Радивилів).

На позбавлений підтримки Сірий корпус повело наступ Військо Польське. У поляків з'явився літак, що регулярно бомбардував позиції українців. 7 травня командувач I Сірої дивізії Володимир Абаза запропонував Всеволоду Осецькому евакуювати майно й амуніцію з Луцька, поки ще був прохід на південь до Радзивилова. Адже захоплення Рівного підрозділами Червоної Армії ставило Сірий корпус у критичне положення: існувала загроза опинитися у повному польсько-російському оточенні. Але Всеволод Осецький прийняв ризиковане рішення продовжувати боротьбу та утримувати позиції по річці Стохід.

Однак, вже у другій декаді травня 1919 року пілсудчики отримали підкріплення: на Холмський фронт прибула польська дивізія з корпусу генерала Юзефа Галлера, сформованого у Франції. Антанта зобов'язала польський уряд використати галлерчиків у боротьбі проти більшовицьких військ. Проте Варшава не дотрималася цієї обіцянки і кинула вишколених та укомплектованих (мали далекобійну артилерію і добру кінноту) галлерчиків проти Дієвої Армії УНР на Західній Волині та УГА на Галичині.

Вже 14 травня польський літак піддав бомбардуванню Луцьк. Цього ж дня командуючий польським фронтом на Волині генерал Александр Карніцький розпочав тотальний штурм позицій українських військових. На фронті наступали польські сили, що налічували 18 тисяч піхоти, 1,5 тисячі кавалерії, артилерія з 8 гармат із достатньою кількістю снарядів до них і 2 літаки. Військо Польське швидким ударом оволоділо Колками. Під час інтенсивних артобстрілів під Переспоею в сірожупанників закінчилися снаряди, через що село було українцями втрачене. За три дні боїв поляки також зайняли Торчин, а Луцьк опинився у їхньому повному оточенні. Лише близько 500 сірожупанників зуміли уникнути «котла» та прорватися до позицій Дієвої Армії УНР у Радзивилові.

Сили Війська Польського, які 16 травня 1919 року безпосередньо оточили Луцьк, склалися з піхоти і кулеметників (переважно – пілсудчиків) та кавалерії, авіації й артилерії галлерчиків. З останніми прибули і французькі артилеристи. Очолював облогу міста сам генерал Александр Карніцький. У Сірого ж корпусу, який обороняв місто, в плані озброєння (у першу чергу – боеприпасів) на той час справи були погані. Тому вранці 16 травня командир II Сірої дивізії полковник Федір Тимченко від імені оборонців Луцька попросив Александра Карніцького випустити їх зі зброєю з Луцька, під обіцянку, що сірожупанники підуть воювати на українно-російський фронт. Але той зажадав повної капітуляції.

Не дочекавшись її від українців, польські підрозділи близько 12 години дня розпочали штурм міста. Першим до Луцька увірвався загін майора Боньча – з боку передмістя Красного. Вже до 16 години місто було повністю в руках Війська Польського. Вочевидь, сірожупанники, без запасів амуніції та без надії на підкріплення не змогли довго чинити опір. Після повного захоплення міста Александр Карніцький провів військовий парад, а у Кафедральному костелі Святих Апостолів Петра і Павла відбулося урочисте римо-католицьке богослужіння.

Втрати Війська Польського становили близько двох десятків бійців. У 1926 році праворуч від вхідної брами православного Луцького кафедрального собору Святої Трійці польська влада спорудила пам'ятник «1919. Zgineli za wolność Łucka». На ньому викарбували імена 20-ти загиблих польських вояків. Лише у 1944–1945 роках радянська влада демонтувала цей пам'ятник.

Кількість загиблих при штурмі Луцька українців невідома. Однак, відомо, що у результаті «Луцької катастрофи» (так втрату міста «охрестили» самі сірожупанники) у польській полон потрапило близько 120 старшин і 600 козаків, більшість з яких були вояками I і II Сірих дивізій. Також, поляки захопили у місті 14 гармат. На всьому ж Холмському (Волинському) фронті у полон потрапило близько 2 тисяч воїнів Дієвої Армії УНР і волинських партизанів.

Полонені сірожупанники спочатку перебували у таборі для військовополонених у Луцьку. Потім їх перевели до Ковеля, який з 7 червня став центром Управління Волинських повітів. Мабуть, через те, що не все тоді було так спокійно у Луцьку, як хотілось би новій владі. Про це свідчить, наприклад, той факт, що 16 червня 1919 року комісар Луцького повіту С. Лада-Лобаржевський був змушений видати репресивний наказ про колективну відповідальність місцевого населення за псування польського державного майна. Лише 24 листопада 1919 року польська влада перенесла центр Волинської округи (з 1921 року – воєводства) до Луцька.

Сергій Лис

Література:

Західне Полісся: історія та культура : монографія / наук. ред. В. К. Баран. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2012. – 784 с.

Про «Луцьку катастрофу» 1919 року – с. 333.

Гладищук С. Військові дії Другої Речі Посполитої в Західній Волині в першій половині 1919 р. / С. Гладищук // Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. студ. і аспірант. (14–15 трав. 2013 р.) / ред. І. Я. Коцан. – Луцьк, 2013. – Т. 2. – С. 20–21.

Дем'янюк О. Й. Волинська губернія в період правління Директорії УНР (листопад 1918 – травень 1919рр.) / О. Й. Дем'янюк // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2008. – № 11 : Історичні науки. – С. 53–58.

Дем'янюк О. Діяльність Директорії УНР під час перебування на Волині / О. Дем'янюк // Дем'янюк О. Військово-політичні аспекти розвитку Волинської губернії у 1914–1921 роках / О. Дем'янюк. – Луцьк, 2011. – С. 240–265.

Дем'янюк О. Луцьк та округа в добу військово-політичного протистояння (1914–1921 рр.) / О. Дем'янюк // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. / ред. І. Я. Коцан. – Луцьк, 2011. – Ч. 10. – С. 38–43.

Дем'янюк О. Польські претензії на волинські землі в добу Української

революції / О. Дем'янюк // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2014. – № 7 (284) : Історичні науки. – С. 45–50.

Дем'янюк О. Й. Польсько-українське протистояння на території Західної Волині / О. Й. Дем'янюк, І. М. Пасюк, С. П. Яровенко // Дем'янюк О. Й. Воєнна історія Волині : іст. нариси : в 4 т. / О. Й. Дем'янюк, І. М. Пасюк, С. П. Яровенко. – Луцьк, 2015. – Т. 3 : 1914–1923. – С. 154–165.

Дмитрук В. В боротьбі за волю України : нарис історії Сірожупанної дивізії на Волині / В. Дмитрук // Літопис Волині : наук.-попул. і літ.-худож. часоп. – Луцьк, 2003. – Ч. 2. – С. 111–119.

Дмитрук В. Нарис історії Сірожупанної дивізії / В. Дмитрук // Дмитрук В. Вони боролися за волю України / В. Дмитрук. – Луцьк, 2007. – С. 3–246.

Киричук М. Г. Луцька катастрофа. Наступ поляків / М. Г. Киричук // Киричук М. Г. Волинь – земля українська : нариси історії Волині у 3-х т. / М. Г. Киричук. – 3-те вид., переглян. і доп. (Вип. 1). – Луцьк, 2005. – Т. 1–3. – С. 468–476.

Мина Ж. Діяльність Директорії УНР на Волині (квітень–травень 1919 р.): військово-політичний аспект / Ж. Мина // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали ХІІ Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 12-й річниці Незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права. – Луцьк, 2003. – Ч. 1. – С. 320–322.

Лис С. Березень 100 років від часу створення на Волині добровольчих Синьої і Сірої дивізії Армії УНР / С. Лис // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / упр. культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Запоріжжя, 2017. – С. 86–90.

Катастрофа під Луцьком [Електронний ресурс] // Волинь Times : сайт. – Режим доступу : <http://volyntimes.com.ua/news/971>. – Назва з екрану.

Повернення Михайла Гаврилка та Василя Проходи на Волинь [Електронний ресурс] // Український погляд : сайт. – Режим доступу : <http://ukrpohliad.org/blogs/povrnennya-my-hajla-gavrylka-ta-vasylya-prohody-na-voly-n.html>. – Назва з екрану.

Польсько-українська війна (1918–1919) [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/w>. – Назва з екрану.

Прохода В. Бої сірожупанників на польському фронті / В. Прохода [Електронний ресурс] // Українська історія : сайт. – Режим доступу : <https://history-ua.livejournal.com/234602.html>. – Назва з екрану.

22 ТРАВНЯ

65 років від дня народження О. О. Байдукова (1954–2009) – українського скульптора

Олег Олександрович Байдуков народився 22 травня 1954 року в місті Ківерці Волинської області. Його батько, Олександр Васильович Байдуков, знаний на Волині художник, співець поліського краю, який самотужки опанував прийоми професійного мистецтва. Вочевидь, що від нього, а, можливо, й діда-прадіда, Байдуков-син, успадкував особливе бачення краси. Проте, на відміну від батька, Олег Байдуков отримав можливість навчатись у педагогів. Початковим щаблем його фахового вишколу стала Луцька дитяча художня школа. Згодом, закінчивши вісім класів, він вступив до Косівського технікума народних промислів (відділ художньої обробки кольорових металів). Під час навчання відбув службу в рядах радянської армії.

Закінчивши училище 1977 року, молодим, натхненним, сповненим планів та ідей, Олег Байдуков повертається до Луцька. Працює скульптором у Художньо-виробничих майстернях Художнього фонду УРСР. У кожному своєму творі митець демонструє блискучий вишкіл, отриманий під час навчання. Він наполегливо працює, прагнучи до реалізації індивідуальних творчих задумів, стає учасником обласних, республіканських та міжнародних виставок (Хелм, Мюнхен, Мінськ). Однак, політична криза в державі призвела до відсутності офіційних замовлень. Олег Байдуков, як і багато подібних йому, залишилися без стабільного заробітку – знайдені приватні замовлення не завжди забезпечували гідну оплату.

Олег Байдуков – автор станкової та монументальної скульптури. Його творчий доробок невеликий, однак означений професіоналізмом, є взірцем якісного поєднання прийомів академічної школи із ідеями модерного мистецтва, що були співзвучні часу. До творів монументальної скульптури Олега Байдукова належить пам'ятник Кобзареві у селі Угринів Луцького району (архітектори: В. Приходько та В. Олійник). Ним було створено гіпсовий бюст Лесі Українки і подарований українській гімназії під Гданськом (Польща). У Любешові на стіні будинку – в минулому там знаходилась монастирська школа, де у 1753–1759 роках навчався Тадеуш Костюшко, – встановлений мідний барельєф, виконаний художником.

У співпраці з архітектором Андрошем Бідзілею Олегом Байдуковим було створено пам'ятник загиблим воїнам-афганцям, що встановлений на Меморіалі вічної слави у Луцьку. Його презентовано у березні 2002 року. Центральним елементом цього монументу є гранітна стела, яка окреслює хрест – символ жертовності. Біля його підніжжя – постать матері. Цей, створений художником образ, вражає силою материнської любові і драматизмом водночас. В Устилузі було встановлено один із кращих творів Олега Байдукова – скульптурний портрет Ігоря Стравінського (1882-1971), відомого композитора-модерніста ХХ століття. На жаль, створений із міді, він став ласим шматком заробітку для крадіїв. Слід цього пам'ятника назавжди канув у лету.

У 2011 році Обласний комітет з присудження іменних премій у галузі літератури, культури і мистецтва визначив претендентів на участь у другому турі. Так, Олега Байдукова (помертно) у складі авторської групи (художника-дизайнера Степана Кузьмича, архітектора Владислава Ващука) було висунуто на премію імені Йова Кондзелевича за створення пам'ятника члену проводу ОУН-УПА Степану Мазурцю у селі Прилуцьке Ківерцівського району.

В 2016 році сестра Олега Байдукова Світлана передала частину станкових творів із творчої спадщини художника у фонди Волинського краєзнавчого музею. Серед них – скульптурні портрети друзів і знайомих мистця (художників Юрія Германа, Анатолія Кучерука, ін.), а також – барельєфи, ескізи монументів та пам'ятників. З-поміж них вирізняється ескіз втраченого скульптурного портрету Ігоря Стравінського. Він демонструє блискуче вміння художника передати не лише портретну схожість, а й найтонші порухи душі великого композитора. Уже два роки поспіль цей твір Олега Байдукова є візуальним акцентом концертів, які відбуваються у Художньому музеї в рамках щорічного Музичного фестивалю «Стравінський і Україна».

Олег Байдуков раптово помер 21 вересня 2009 року. Похований на цвинтарі в с. Гаразджа.

Олена Старикова

Література:

Бондаренко Г. Вшанування історичних постатей та важливих подій у пам'ятках Луцька : 1991–2009 рр. / Г. Бондаренко, М. Кузьмич // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. ЛДІКЗ. – Луцьк, 2010. – Вип. VI. – С. 352–358.

Довга-Гаврилюк Н. Поліг за волю України / Н. Довга-Гаврилюк // Вільн. шляхом. – 2007. – 8 верес. – С. 5

Якимчук А. Шануймо своїх героїв / А. Якимчук, Л. Оліщук // Вільн. шляхом. – 2007. – 8 верес. – С. 5 .

Хозанюк М. Пам'ятник поету в Ківерцях / М. Хозанюк // Волинь. – 2005. – 10 берез. – С. 1.

9 березня на Волині: гортаючи календар [Електронний ресурс] // Волинь Post : сайт. – Режим доступу : <http://www.volynpost.com/news/85348-9-bereznia-na-volyni-gortayuchy-kalendar>. – Назва з екрану.

«Музичні діалоги» пам'яті Федора Стравінського пройшли у Художньому музеї в Луцьку [Електронний ресурс] // Музейний простір : сайт. – Режим доступу : <http://www.prostir.museum.ua/post/39882>. – Назва з екрану.

Назвали кращих митців Волині [Електронний ресурс] // Волинські новини : сайт. – Режим доступу : <https://www.volynnews.com/news/society/>. – Назва з екрану.

25 ТРАВНЯ

90 років від дня народження Ю. Г. Трач (1929–2000) – заслуженого вчителя школи Української РСР

Юліана Григорівна Трач народилася 25 травня 1929 року. Закінчила Львівський університет. Свій педагогічний шлях розпочала у 1946 році. Працювала вчителем початкових класів в с.Беневі Золотниківського району Тернопільської області, завідувачем навчальною частиною Угринівської середньої школи Сенкевичівського району Волинської області, інспектором шкіл Волинського обласного відділу народної освіти. З 1956 року продовжила роботу у м. Нововолинську. Спочатку вчителем української мови і літератури середньої школи №2, а з 1962 року вчителем української мови і літератури школи-інтернату.

Директор школи-інтернату Й. В. Гошовський у характеристиці на присвоєння вчительці почесного звання «Заслужений вчитель школи Української РСР» відзначав, що Юліана Григорівна «здібний, висококваліфікований педагог. Широкий кругозір, висока ерудиція, прекрасне володіння предметом і методикою його викладання, вимогливість до себе і своїх вихованців, вміння прищепити любов до предмету є основними рисами педагога. Вчительці притаманний постійний пошук, творче ставлення до всього нового, прагнення застосувати у своїй педагогічній діяльності досягнення методичної науки, досвід кращих словесників. Педагогічна майстерність і творчий підхід до викладання роблять заняття з української мови та літератури цікавими, викликають інтерес до предмету, а знання, які одержують учні, – свідомими і міцними. У неї творчий підхід до кожного уроку, кожного його етапу. Пошуки забезпечують науковість, сприяють глибокому засвоєнню нового матеріалу. Вчителька постійно дбає про зв'язок навчання з шкільною практикою, з життям». Педагог широко використовувала на уроках наочні посібники, технічні засоби навчання.

У звіті про роботу Волинського обласного інституту удосконалення кваліфікації вчителів за 1964-1965 навчальний рік констатувалось, що досвід роботи вчителя української мови та літератури Нововолинської школи-інтернату Ю. Г. Трач вивчено і рекомендовано до впровадження у навчальних закладах області.

Одним з кращих в місті був кабінет української мови і літератури, обладнаний Юліаною Григорівною. Він став справжньою лабораторією осягнення учнями предмету та надання допомоги молодим вчителям міста в оволодінні педагогічною майстерністю. Довгий час Ю. Г. Трач очолювала роботу міської школи передового досвіду. До неї їздили переймати досвід шановані в регіоні педагоги. Директорові Луцької середньої школи №4 В. В. Поліщуку випало побувати у Юліани Григорівни на уроках та ознайомитись з її кабінетом. І він так написав про це в газеті «Радянська Волинь»: «У Юліани Григорівни немає жодного невстигаючого учня. Завдяки використанню кабінету уроки стали більш емоційно насичені, теоретично й методично збагачені, жваві й цікаві. Учні йдуть по шляху пошуку і

самостійної роботи над матеріалами, що зібрані у кабінеті».

Педагог була надзвичайно активною в громадському житті. Обиралась членом обласного комітету профспілки працівників освіти та наукових установ.

Ю. Г. Трач присвоєно звання «Заслужений вчитель школи Української РСР». Вона нагороджена значком «Відмінник народної освіти», багатьма грамотами Міністерства освіти УРСР та обласного відділу народної освіти.

Галина Романчук

Література:

Поліщук О. Навчальні кабінети – підмога вчителю / О. Поліщук // Рад. Волинь. – 1969. – 13 листоп. – С. 3.

ЧЕРВЕНЬ

7 ЧЕРВНЯ

90 років від дня народження О. В. Киричука (1929–2016) – українського педагога, заслуженого працівника освіти України

Майже п'ятнадцять років життя Олександра Васильовича Киричука дійсного члена Національної академії педагогічних наук України пов'язано з освітою Волинської області.

Народився Олександр Васильович 7 червня 1929 року в селі Воютин Луцького району. Навчався у Воютинській школі, Луцькому педагогічному училищі (1944–1947 рр), Луцькому учительському інституті (1947–1949), Луцькому педагогічному інституті імені Лесі Українки, заочне відділення якого закінчив у 1957 році.

Педагогічну діяльність розпочав після закінчення Луцького учительського інституту в школі села Хорохорин Луцького району. Як згадує колишня учениця Олександра Васильовича О. Й Бокало: «На початку 1949–1950 навчального року в школу прислали молодого вчителя історії Киричука Олександра Васильовича, якому виповнилося лише двадцять років. На той час він закінчив Луцький учительський інститут. ... В пам'яті залишилося те, що був він досить обдарованим, чудово викладав свій предмет, займався художньою самодіяльністю, мав прекрасний голос, співав українські народні пісні. ... Його призначили класним керівником нашого класу. Вмів організувати колектив, багато віддавав себе позакласній роботі з учнями, особливо художній самодіяльності. ... Весною в квітні місяці його призвали в армію».

Після демобілізації з 1953 року Олександр Васильович працював у Ківерцівському районному відділі народної освіти на посаді інспектора. У 1957–1958 навчальному році очолював Жидичинську середню школу. З 1 грудня 1958 року до 1 липня 1960 року обіймав посаду завідувача Ківерцівського районного відділу народної освіти.

Уявлення про напрями та обсяг роботи інспектора районного відділу освіти у 50-х роках дають накази завідувача, надруковані у «Нарисах історії

освіти Ківерцівського району». Навчальні заклади Ківерцівського району були розподілені між інспекторами районного відділу народної освіти. Відповідно до наказу завідуючого Ківерцівського райвно № 165 від 20 жовтня 1954 року О. В. Киричук опікувався роботою Жидичинської СШ, 7 семирічних, 4 початкових шкіл. Надавав методичну допомогу педагогам, частина яких не мали відповідної освіти, сприяв організації та діяльності консультаційних пунктів для вчителів, котрі заочно здобували освіту; допомагав директорам у вирішенні питань матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів тощо. Особливої уваги Олександр Васильович надавав роботі Гущанського дитячого будинку.

Наказом № 6 від 29 березня 1955 року «Про ведення документації по апарату райВНО» за працівниками районного відділу народної освіти було закріплено різні напрямки діловодства. Зокрема, О. В. Киричуку було доручено «г) Заяви і жалоби вчителів; Переписка з редакцією; Справа рішень райвиконкому; Трудові книжки; Мережа шкіл; Підготовка шкіл до нового навчального року». Архівні матеріали свідчать про його виключно уважне ставлення до потреб вчителів, захист ним інтересів педагогів та відповідальність у вирішенні проблем, з якими стикались директори у забезпеченні умов функціонування навчальних закладів. Яку б посаду не займав Олександр Васильович, він постійно працював над собою, поєднуючи набуті теоретичні знання з практикою роботи.

Навчанням в аспірантурі Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького з 1961 року починається київський період життя Олександра Васильовича. Тут він захистив у 1964 році дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. У цьому ж інституті розпочалась його науково-викладацька діяльність: викладач (1964 р.), старший викладач (1965 р.), завідувач кафедри педагогіки і методики початкового навчання (1975–1985 рр.). У 1965 році йому присвоєно вчене звання доцент, у 1975 році – професор.

У 1969–1985 роках Олександр Васильович здійснював наукове керівництво республіканською проблемною лабораторією «Колектив і особистість». Протягом року (1977) був радником ректора педагогічного інституту в провінції Вілья-Клара Республіки Куба.

У 1985 році Олександр Васильович обирається завідувачем кафедри соціальної і педагогічної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У 1990 році він очолив Інститут психології Міністерства освіти УРСР. Одразу ж розпочав реформування установи. Створює в структурі Інституту науково-методичний «Центр психологічної служби в системі народної освіти УРСР». Працівниками Центру за активної участі О. В. Киричука було розроблено концепцію і стратегію створення психологічної служби у системі національної освіти. Ці документи обговорено і схвалено Першою всеукраїнською конференцією з практичної психології, яка відбулася у Волинському інституті післядипломної педагогічної освіти в листопаді 1991 року. Таким чином було покладено початок функціонування психологічної

служби в освітньому просторі України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 1992 року № 335 Олександра Васильовича Киричука, серед інших учених, було затверджено дійсним членом – засновником Академії педагогічних наук України. У 1993–1997 роках обіймав посади Віце-президента – керівника Відділення психології, вікової фізіології та дефектології АПН України. Розробив авторську програму виховання підростаючого покоління, в основу якої покладено суб'єктно-вчинкову парадигму. Під його керівництвом розроблено першу Державну національну програму «Діти України».

У 1998–1999 роках завідував кафедрою психології управління Державної академії керівних кадрів освіти. Від 2001 року – завідувач кафедри психології Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України.

Основні напрями наукових досліджень О. В. Киричука: проблеми педагогічної психології, соціальної психології учнівських колективів, психодіагностики, аксіопсихології особистості. В останні роки життя Олександр Васильович активно займався теоретичним аналізом становлення й розвитку психології особистості безробітного (апліканта), досліджував соціально-психологічні механізми самоактуалізації апліканта на ринку праці, займався розробкою концептуальної моделі і технології психологічного забезпечення діяльності служб зайнятості України. Він – автор близько 200 наукових та науково-методичних праць.

Олександр Васильович підготував понад 100 докторів і кандидатів наук з педагогіки та психології. Входить до складу редакційних колегій журналів «Рідна школа», «Світ виховання», «Педагогічний пошук», «Ринок праці та зайнятість населення». У 1969–1972 роках він – головний редактор журналу «Початкова школа».

Протягом двадцяти років (1990–2010) вів значну громадську роботу як президент Товариства психологів України. У 2010 році обраний віце-президентом «Асоціації професійних психологів України».

Педагогічна та наукова діяльність О. В. Киричука відзначена орденом «Знак пошани» (2008 р.), медаллю «А. С. Макаренко» (1978 р.), медаллю «Ветеран праці» (1987 р.), знаками «Відмінник народної освіти» (1970 р.), «Отличник просвещения СССР» (1980 р.), Міжнародною премією ім. Г. І. Челпанова I ст. Російської академії наук (2000 р.), почесним званням «Заслужений працівник освіти України» (2004 р.). У 2009 році нагороджений медаллю Академії педагогічних наук України «Ушинський К. Д.».

Галина Романчук

Література:

Киричук О. В. Формування в учнів активної життєвої позиції / О. В. Киричук. – Київ : Рад. школа, 1983. – 136 с.

Киричук О. В. Основні принципи і структура організації виховного процесу в школі / О. В. Киричук // Рідна шк. – 1991. – № 12. – С. 3–11.

Артисюк Г. Нариси історії освіти Ківерцівського району: наук.-попул. вид. / Г. Артисюк, О. Дем'янюк. – Луцьк : Твердиня, 2011. – 172 с.

Про О. В. Киричука – с. 56–57, 147.

Кирилюк О. С. Школа у Прилуцькому (1894–2016 роки) / О. С. Кирилюк, С. О. Кирилюк. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2016. – 764 с.

Про О. В. Киричука – с. 583, 592.

Луцькому педагогічному коледжу – 70 : докум.-іст. вид. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 160 с.

Про О. В. Киричука – с. 23.

Науково-тематичний план науково-дослідної роботи дійсних членів і членів-кореспондентів Академії педагогічних наук України на 2004 рік. – Київ : АПН України, 2004. – 36 с.

Про О. В. Киричука – с. 16.

Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України: історія та розвиток / ред. кол.: В. В. Олійник, Л. І. Даниленко та ін. – Київ : Логос, 2003. – 144 с.

Про О. В. Киричука – с. 3, 89.

Видатний вчений в галузі психології та педагогіки // Соц. захист. – 2004. – № 6. – с. 35.

Співчуття // Пед. газета. – 2016. – № 1 (251). – С. 7.

Три мети О. В. Киричука // Поч. школа. – 2004. – № 6. – С. 6–7.

Болтівець С. І. Киричук Олександр Васильович / С. І. Болтівець // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2013. – Т. 13 : (Киї–Кох). – С. 67.

Олександр Васильович Киричук – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, заслужений працівник освіти України : біобібліогр. покажч. – Київ, 2010. – 82 с.

Власова О. І. Киричук Олександр Васильович [Електронний ресурс] / О. І. Власова // Енциклопедія Київського національного університету імені Тараса Шевченка : сайт. – Режим доступу : <http://eu.univ.kiev.ua/departments/>. – Назва з екрану.

Киричук Олександр Васильович [Електронний ресурс] // Вісник психології і педагогіки : сайт. – Режим доступу : <http://www.psych.kiev.ua>. – Назва з екрану.

Не стало відомого українського вченого, педагога і психолога, академіка НАПН України Олександра Васильовича Киричука [Електронний ресурс] // Національна академія педагогічних наук України : сайт. – Режим доступу : <http://www.psych.kiev.ua>. – Назва з екрану.

7 ЧЕРВНЯ

65 років від дня народження О. Г. Потурая (1954–2015) – українського поета, публіциста і прозаїка

Є люди ексцентричні та яскраві, куди не глянь – вони усюди. А є тихі, ніби й непримітні, але це не применшує їхньої значимості. Серед таких, мабуть, і був волинський письменник Олег Потурай.

Олег Гнатович Потурай народився 1954 року в селі Бортнів Іваничівського району Волинської області в родині колгоспників. Закінчив факультет журналістики Львівського держуніверситету імені Івана Франка. Від 1976-го – працював у районній та обласній пресі Львова і Волині. Від вересня 1997 працював у газеті «День» (власний кореспондент у місті Луцьк). Вів питання політики у газеті «Волинські губернські відомості». Займався політичним аналізом у створеному ним же Волинському центрі політичних досліджень. Мешкав у Луцьку. Був редактором волинської обласної газети «Вісті». Від березня 2008 до липня 2012-го працював власним кореспондентом всеукраїнської газети «Селянська правда» у Волинській та Рівненській областях.

Як поет дебютував 1979 року в журналі «Жовтень» (тепер «Дзвін»). Лауреат обласної журналістської премії «Найкраще перо року» (1990). Автор поетичних збірок «Малюнки на асфальті» (Львів, 1985), «До схід сонця» (Луцьк, 1991), книги драматичних поем «Присмерк» (Луцьк, 1994), книги поезій «Ліхтар у закутку» (2005), збірки сатири «Бакс, ату!» (2009). Із 2012 до квітня 2015 року очолював Волинську обласну організацію Національної спілки письменників України. Шлях до визнання професіоналізму в Олега Потурая видався нелегким і тривалим. І це волевиявлення колег по перу було свідченням-оцінкою його творчих і лідерських якостей.

Олег Потурай – цілісна й водночас нерозгадано-втаємничена особистість, талант якої багатогранний (поет, драматург, журналіст із величезним досвідом редакторства, публіцист, політолог, футуролог (перекладав українською Нострадамуса), фейлетоніст, прозаїк, літературний критик) – так відгукувалися про нього люди, близько з ним знайомі. Саме Слово було Олеговим головним прихистком.

«Олег не боявся сказати правду, навіть повстати за неї, не зважаючи при цьому на чини і персони й наживаючи через це собі купу неприємностей. Ця риса (як на мене, чи ненайголовніша для журналіста) нині проявляється нечасто. А жаль, бо, обираючи Слово як основний інструмент свого життя, Людина мусить розуміти: воно дане їй для того, щоб робити це життя кращим, справедливішим, совіснішим. Олег розумів» (Надія Гуменюк).

«Його поетичний голос був нібито негучним, але саме його голосом – з осмисленням світу мовби з точки зору людини, яка намагається поєднати лірику з м'якою іронією, сатиру із роздумом. У журналістських матеріалах сатира, іноді з нотками гротеску, переважала – і це був також Олег Потурай...» (Володимир Лис).

«Олег Гнатович мав, на мою думку, і не тільки на мою, прекрасний поетичний слух і Чудову літературну техніку. Спокійний і розважливий. Толерантний, але коли треба – і безкомпромісний. І, звісно, – талановитий» (Петро Коробчук).

Помер у Луцьку 6 вересня 2015 року. Поховали у рідному селі Бортнів.

Олег Потурай лишиться назавжди у своєму слові та у серцях тих, із ким перетиналися його життєві шляхи, хто знайомий з його творчістю.

Ольга Корецька

Література:

Потурай О. Бакс, ату! : сатира та інше / О. Потурай. – Луцьк : Терен, 2009. – 140 с.

Потурай О. До схід сонця : поезія / О. Потурай О. – Луцьк : [б. в.], 1991. – 48 с.

Потурай О. Ліхтар у закутку : поет. твори / О. Потурай. – Луцьк : Терен, 2005. – 458 с.

Потурай О. Малюнки на асфальті : поезії / О. Потурай. – Львів : Каменярь, 1985. – 30 с.

Потурай О. Присмерк : драм. поема / О. Потурай. – Луцьк : Надстир'я, 1994. – 108 с.

Потурай О. Березень. Вітер зі сходу / О. Потурай // Світязь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письмен. України / ред.-упоряд. П. Й. Коробчук. – Луцьк, 2015. – № 5/20. – С. 96–99.

Потурай О. Вранці ; Кров у пісок ; Верба ; «Блідий листок біжить через шосе...» ; Цвіт папороті ; Альбатрос : [та ін.] / О. Потурай // Світязь : літ. зб. Волин. обл. орг. Спілки письмен. України. – Київ, 1992. – Кн. 1. – С. 73–76.

Потурай О. Література повинна бути духовним продуктом / О. Потурай // Світязь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письмен. України / ред.-упоряд. П. Й. Коробчук. – Луцьк, 2015. – Вип. 5/20. – С. 169–172.

Потурай О. Література повинна бути духовним продуктом / О. Потурай // Топ-волиняни : зб. інтерв'ю із видат. волинянами / авт.-упоряд. Т. Хотимчук. – Луцьк, 2012. – С. 203.

Потурай О. Пісні народжені любов'ю / О. Потурай // Мах П. П. Тополина дума : пісенна зб. / П. П. Мах, М. С. Стефанишин. – Луцьк, 2013. – С. 5–6.

Потурай О. Політ ; Кажуть, що дощі навіюють сум... : [та ін.] / О. Потурай // Гравітація взаємності : антол. сучас. укр. поезії / пер. на пол., упоряд. О. В. Криштальська ; ред., післямов. З. В. Фрончек. – Луцьк, 2013. – С. 370–373.

Потурай О. Паля : сатиреска / О. Потурай // Березіль. – 2011. – № 11/12. – С. 180–185.

Потурай О. Хто з'їв наш сир? : байки з природи / О. Потурай // Березіль. – 2011. – № 3/4. – С. 188–190.

Потурай О. Фрашки / О. Потурай // Березіль. – 2009. – № 5/6. – С. 2–5.

* * *

Берестейське багаття : твори поетів і прозаїків Берестейщини в перекладах українською мовою / упоряд.-ред.: В. С. Гей, Н. П. Горик. – Луцьк : Терен, 2012. – 228 с.

Переклади О. Г. Потурая – с. 54–58, 92–95.

Думи і песні Вальні : твори паэтау і прозаікау на беларускую мову / упоряд.-ред. В. С. Гей ; упоряд.-ред.: Н. П. Горик. – Луцьк : Терен, 2012. – 232 с.

Переклади творів О. Г. Потурая – с. 100–102.

Братковський Д. Зміна фортуни ; Дискурс бідняка з панамі ; Прислів'я ; Людина-муха : [та ін.] / Д. Братковський ; пер. з старопол. О. Потурая // Літ. Україна. – 2014. – 30 січ. – С. 7.

* * *

Кицан О. Деканонізація східних жанрів у творчості волинських поетів / О. Кицан // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2015. – № 8 (309) : Філологічні науки. Літературознавство. – С. 68–72

Згоріла свіча його життя // Вільн. шляхом. – 2015. – 12 верес. – С. 1.

Кицан О. Традиції східної поезії у творчості волинських поетів / О. Кицан // Яровиця : наук.-метод. та культ.-просвіт. часоп. – 2015. – № 1/2. – С. 77–81.

Куява Ж. Олег Потурай. Дві зустрічі, два дзвінки, два повідомлення / Ж. Куява // Слово Волині. – 2015. – 1 жовт. – С. 8.

Лис В. Волинських письменників очолив Олег Потурай / В. Лис // Волинь-нова. – 2012. – 12 квіт. – С. 8.

Лугова М. Не знаєш коли твоя остання мить / М. Лугова // Волинь-нова. – 2015. – 8 верес. – С. 8.

Ляснюк О. Олег Потурай: яким його пам'ятатимуть / О. Ляснюк // Слово Волині. – 2015. – 17 верес. – С. 8.

Мандзюк Ф. Яскраве світло ліхтаря у закутку / Ф. Мандзюк // Луцьк. замок. – 2005. – 25 серп. – С. 6.

Науменко В. Ліхтарник у закутні : про поета Олега Потурая / В. Науменко // Березіль. – 2016. – № 1/3. – С. 170–181.

Небесний шлях : пам'яті Олега Потурая // Яровиця : наук.-метод. та культ.-просвіт. часоп. – 2016. – № 3. – С. 174–175.

Олег Потурай // Літ. Україна. – 2015. – 10 верес. – С. 15.

Ольшевський І. Якщо ти любиш слово рідне... / І. Ольшевський // Волинь-нова. – 2005. – 11 жовт.

Пам'яті Олега Потурая // Волин. газ. – 2015. – 10 верес. – С. 7.

Приходько В. Потурай зустрівся з юністю, 2 школярі – з письменником / В. Приходько // Діалог. – 2009. – 21 трав. – С. 4.

Стали членами НСПУ : Потурай Олег Гнатович // Літ. Україна. – 2011.

– 8 верес. – С. 11.

Творчі спілки : ще одне поповнення // Волинь-нова. – 2009. – 10 листоп. – С. 2.

Хотимчук Є. Світлій пам'яті Олега Потурая / Є. Хотимчук, М. Савчак, Л. Вілішук та ін. // Вісник. – 2016. – 8 верес. – С. 3.

Олег Потурай // Письменники Лесиноного краю : літературознавч. довід. – Луцьк, 1994. – С. 32–33.

Павлюк І. Потурай Олег Гнатович / І. Павлюк // Українська журналістика в іменах : матеріали до енцикл. слов. – Львів, 2000. – Вип. 7. – С. 284–285.

Помер волинський письменник Олег Потурай [Електронний ресурс] // Волинь Post : сайт. – Режим доступу : <http://www.volynpost.com/news/56653-pomer-volynskuj-pysmennyk-oleg-poturaj>. – Назва з екрану.

Потурай Олег Ганатович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%99>. – Назва з екрану.

Рахімова О. Олег Потурай: «Моє життя – це творчість і правда!» / О. Рахімова [Електронний ресурс] // Східноєвропейський університет імені Лесі Українки : сайт. – Режим доступу : <https://eenu.edu.ua/uk/articles/oleg-poturaj-moie-zhittya-ce-tvorchist-i-pravda>. – Назва з екрану.

16 ЧЕРВНЯ

90 років від дня відкриття в місті Луцьку Волинського краєзнавчого музею (1929)

Волинський краєзнавчий музей – неприбуткова науково-дослідна та культурно-освітня комплексна установа, комунальний заклад Волинської обласної ради, унікальне сховище пам'яток матеріальної та духовної культури волинського краю, які належать до державної частини Музейного фонду України, який відіграє значну роль у комплектуванні, збереженні, науковому опрацюванні та популяризації історичних, художньо-мистецьких та культурних пам'яток, їх історико-культурному вивченні, місця і ролі у матеріальному і культурному розвитку Волині.

Відкритий 16 червня 1929 року стараннями Волинського товариства краєзнавців. У чотирьох експозиційних розділах – природи, доісторичного минулого, мистецтва, етнографії – уже в 1938 року нараховувалось близько 9 тисяч оригінальних музейних предметів. У травні 1940 року на його базі органами радянської влади створено обласний історико-краєзнавчий музей. У роки Великої Вітчизняної війни зібрання зазнало великих втрат, хоча свою діяльність музей і не припиняв. 17 червня 1944 року музей відновив роботу в нових умовах. З 1958 по 1984 рік розміщувався в приміщенні по

вул. Шопена, 7, а в серпні 1985 р. відкрито значно розширену і доповнену експозицію (32 зали площею 2056 кв. м) в нинішньому приміщенні по вул. Шопена, 20.

Фондові колекції музею сьогодні нараховують понад 160,0 тисяч одиниць зберігання основного фонду державної частини Музейного фонду України, серед яких, унікальні пам'ятки природи, історії та культури Волині й України, зокрема: зібрання західноєвропейського середньовічного (Х. Рібера, Н. Пуссен, А. Маньяско, Крапах-старший та ін.), вітчизняного давнього та сучасного живопису, графіки та скульптури, волинської школи іконопису 16–18 ст., рідкісний гербарій рослин Стефана Мацка (30-ті рр. ХХ ст.), Качинський срібний скарб V ст. н. е. та Городищенський давньоруський срібний скарб XI–XIII ст., археологічна, нумізмати́чна, філокартична, фалеристична та етнографічна колекції, рукописи і особисті речі відомих волинян Лесі Українки, Андроника Лазарчука, В'ячеслава Липинського, Маргарити Малиновської, Ніла Хасевича, Григорія Остапенка, Анатолія Дублянського, Полікарпа Сікорського, Галини Мельник-Калужинської, гетьманича Данила Скоропадського, гетьманівни Олени Отт-Скоропадської та ін., науково-допоміжний фонд складає 150,9 тис. одиниць збереження. Щороку фондові колекції музею поповнюються на 2000–2500 пам'яток історії та культури Волині, зібрані працівниками під час експедицій та окремих виїздів у райони області, передачі державними органами. Наукова бібліотека музею нараховує понад 35,0 тисяч томів і є однією із найкращих музейних бібліотек регіону, базою для музейних та навчальних закладів краю.

Музей, його відділи та філіал проводять значну науково-освітню діяльність серед населення та туристів області, щороку приймаючи 80,0–85,0 тис. екскурсантів, забезпечуючи більшу частину із них професійним екскурсійним обслуговуванням (2,5–3,0 тис. в рік). До уваги відвідувачів пропонуються оглядові та тематичні екскурсії, уроки-екскурсії, майстер-класи, квести, лекції, круглі столи, наукові конференції, стаціонарні та пересувні виставки тощо.

Волинський краєзнавчий музей складається із 5 науково-дослідних відділів: науково-освітньої, 3-х експозиційної (природи, давньої та новітньої історії краю) роботи, фондів. Є обласним науково-методичним центром організації музейної роботи. Керує і організовує роботу філіалу – Колодяжненського літературно-меморіального музею-садиби Лесі Українки (з 1963 р.) та його сектору – Музею «Лісової пісні» в Нечимному (з 2004 р.) на Ковельщині, 4 відділів: Художнього музею (з 1979 р.), Музею волинської ікони (з 1980 р.) і Музею історії Луцького братства (з 2011 р.) в м. Луцьку, Затурцівського меморіального музею В'ячеслава Липинського (з 1995 р.).

Волинський краєзнавчий музей є колективним членом Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, Всеукраїнського товариства охорони пам'яток історії та культури, організатором обласних, регіональних, всеукраїнських та міжнародних наукових історико-краєзнавчих і етнографічних конференцій та круглих

столів, зокрема – «Леся Українка, Олена Пчілка та родина Косачів в контексті української та світової культури» (1996; 1999; 2001; 2006; 2009; 2011; 2014; 2016); «Волинський музей. Історія і сучасність» (1994; 1999; 2004; 2009; 2014); «Волинська ікона: дослідження та реставрація» (1–25, 1994–2018), «Минуле та сучасне Волині та Полісся» (1–65) та ін. З 2010 р. видає щорічник «Волинський краєзнавчий вісник» (вийшло 9 випусків).

Надає методичну і практичну допомогу 17 обласним і районним комунальним, 89 громадським, з яких 6 носять почесне звання «Народний» і приватним музейним закладам, 182 шкільним і вузівським музеям, 35 з яких носять почесне звання «Зразковий». Плідно співпрацює із музеями України, Польщі, Білорусі та Литви.

Анатолій Силюк

Література:

Волинський краєзнавчий музей : путівник. – Луцьк : Медіа, 2004. – 16 с. : іл.

Волинський музей: історія і сучасність : тези та матеріали І наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Волинського краєзн. музею та 45-річчю Колодяжен. літ.-мемор. музею Лесі Українки, 16–17 черв. 1994 р. м. Луцьк / відп. за вип. А. Силюк. – Луцьк : Ініціал, 1998. – 392 с.

Волинський музей: історія і сучасність : наук. зб. Вип. 2 : до 70-річчя Волин. краєзн. музею та 50-річчю Колодяжен. літ.-мемор. музею Лесі Українки / відп. за вип. А. Силюк. – Луцьк : Надтир'я, 1999. – 206 с.

Волинський музей: історія і сучасність. Вип. 3 : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Волин. краєзн. музею та 55-річчю Колодяжен. літ.-мемор. музею Лесі Українки, Луцьк–Колодяжне, 18–19 трав. 2004 р. / упоряд. А. Силюк. – Луцьк : [б. м.], 2004. – 392 с.

Волинський музей: історія і сучасність. Вип. 4 : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжен. літ.-мемор. музею Лесі Українки, Луцьк–Колодяжне, 19–20 трав. 2009 р. / упоряд. А. Силюк. – Луцьк : [б. м.], 2009. – 540 с.

Волинський музей: історія і сучасність. Вип. 5 : матеріали V Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 23-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волин. краєзн. музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 р. / упоряд. А. Силюк. – Луцьк : [б. м.], 2014. – 447 с.

Волинський музейний вісник. Вип. 1 : законодавчі та нормативні засади діяльності музейних закладів / ред. А. Силюк. – Луцьк : [б. м.], 2010. – 350 с.

Волинський музейний вісник : наук. зб. Вип. 2 / упоряд. А. Силюк. – Луцьк : Волин. краєзн. музей, 2010. – 215 с.

Волинський музейний вісник: музеї у дослідженні та збереженні пам'яток культурної спадщини західноукраїнських етнічних земель. Вип. 4 / ред. А. Силюк. – Луцьк : Волин. краєзн. музей, 2012. – 280 с.

Волинський музейний вісник : наук. зб. Вип. 6 / упоряд. А. Силюк. – Луцьк : Волин. краєзн. музей, 2014. – 362 с.

Волинський музейний вісник : наук. зб. Вип. 7 / упоряд. А. Силюк. – Луцьк : Волин. краєзн. музей, 2015. – 552 с.

Волинський музейний вісник : наук. зб. Вип. 8 / упоряд. А. Силюк. – Луцьк : Волин. краєзн. музей, 2016. – 416 с.

Каталог видань кирилівського друку в установах Волині (1600–1825 рр.). – Луцьк : [б. в.], 2015. – 356 с.

Ковальчук Є. Волинський краєзнавчий музей – скарбниця історико-культурної спадщини Волинського краю : до 80-річчя з часу заснування / Є. Ковальчук. – Луцьк : Медіа, 2009. – 28 с. : іл.

Ковальчук Є. І. Формування фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї (1929–2012 роки) / Є. І. Ковальчук. – Луцьк : Волин. старожитності, 2013. – 294 с.

Писанки другої половини ХХ – початку ХХІ століть : зб. Волин. краєзн. музею : каталог. – Луцьк : Терези, 2014. – 77 с. : кольор. іл. – (Колекція Волинського краєзнавчого музею ; вип. 11).

Філонюк М. Шевченківська світлиця Миколи Куделі у Волинському краєзнавчому музеї : путівник / М. Філонюк. – Луцьк, 2014. – 39 с. : фот. кольор.

Більо Л. Експозиційна та виставкова діяльність музеїв Волинської області (1991–2016 рр.) / Л. Більо // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2017. – № 4 (353) : Історичні науки. – С. 132–137.

Більо Л. Трансформація музейної мережі Волинської області в 1991–2016 рр. / Л. Більо // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2016. – № 13 (338) : Історичні науки. – С. 127–132.

Дмитренко А. Збірка жіночих сорочок із Любомльського і Шацького районів у фондах Волинського краєзнавчого музею: формування, конструктивні особливості, декорування / А. Дмитренко // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії : міжнар. іст.-краєзн. конф. присвяч. 730-ій річниці часу перш. відом. писем. згадки про м. Любомль та 810-ій річниці з часу писемної згадки про літописне м. Угровське, 24–25 жовт. 2017 р., м. Любомль. – Луцьк, 2017. – Вип. 63. – С. 647–665.

Земелюк В. Туристичний потенціал Волинського краєзнавчого музею / В. Земелюк // Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. студ. і аспірант. (14–15 трав. 2013 р.). – Луцьк, 2013. – Т. 1. – С. 80–81.

Кінд-Войтюк Н. Волинський краєзнавчий музей – центр збереження, дослідження та популяризації пам'яток історико-культурної спадщини краю (1929–2016 рр.) / Н. Кінд-Войтюк // Історичні студії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки / ред. В. К. Баран. – Луцьк, 2015. – Вип. 13/14. – С. 42–47.

Ковальчук Є. Волинський краєзнавчий музей. До історії етнографічних досліджень (1929–1992 роки) / Є. Ковальчук // Минуле і сучасне Волині й Полісся: народна культура – шлях до себе : матеріали Волин. обл. наук.-практ. конф., 10–11 квіт. 2003 р., м. Луцьк. – Луцьк, 2003. – Вип. 11. – С. 71–73.

Ковальчук Є. І. Польський період історії Волинського краєзнавчого музею (1929–1939 роки) / Є. І. Ковальчук // Праці центру пам'ятокознавства : зб. наук. пр. / ред.: С. Ю. Зозуля, С. А. Циганкова. – Київ, 2014. – Вип. 25. – С. 108–120.

Костюк С. Видання Волинського краєзнавчого музею у фондах Тернопільського обласного краєзнавчого музею / С. Костюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Володимир-Волинський в історії України і Волині : матеріали XXXII Міжнар. наук. практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 70-річчю Волин. обл., 810-ій річниці заснування Волинсько-Галицького князівства, 685-ій річниці надання місту Володимир-Волинському магдебурзького права. м. Володимир-Волинський, 12 черв. 2009 р. – Луцьк, 2009. – Вип. 32. – С. 286–287.

Левицька Т. З історії формування і вивчення мистецьких колекцій Волинського краєзнавчого музею / Т. Левицька // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Народна культура і музеї : матеріали четвертої Всеукр. наук.-етногр. конф., присвяч. 80-річчю від дня народж. Олекси Ошуркевича 16–17 квіт. 2013 р. – Луцьк, 2013. – Вип. 44. – С. 34–37.

Лис С. Матеріали волинського дисидента М. Г. Коца (1930–2017 рр.) у фондах Волинського краєзнавчого музею / С. Лис // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії : міжнар. іст.-краєзн. конф., присвяч. 730-ій річниці часу перш. відом. писем. згадки про м. Любомль та 810-ій річниці з часу писемної згадки про літописне м. Угровське, 24–25 жовт. 2017 р., м. Любомль. – Луцьк, 2017. – Вип. 63. – С. 548–552.

Мірошніченко-Гусак Л. Польові етнографічні дослідження як складник формування збірки Волинського краєзнавчого музею / Л. Мірошніченко-Гусак // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2016. – № 13 (338) : Історичні науки. – С. 151–157.

Павленко О. Дослідження умов зберігання та стану збереження ікон у музеях волинського регіону / О. Павленко // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XXIV Міжнар. наук. конф., присвяч. 350-річчю від дня народження Йова Кондзелевича, м. Луцьк, 19–20 жовт. 2017 р. – Луцьк, 2017. – Вип. 24. – С. 164–171.

Пушкар Н. Один епізод з музейного життя / Н. Пушкар // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XXI міжнар. наук. конф., м. Луцьк, 16–17 жовт. 2014 р. / ред. А. Силюк. – Луцьк, 2014. – Вип. 21. – С. 258–259.

Пушкар Н. Спомин про минуле : з історії двох музейних світлин / Н. Пушкар // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Локачинський район і

Затурці в історії України та Волині : матеріали XLVI Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України та 510-ій річниці першої писемної згадки про Затурці – малу батьківщину В'ячеслава Липинського, с. Затурці, 14 черв. 2013 р. – Луцьк, 2013. – Вип. 46. – С. 102–105.

Садовнік Т. Скарби із фондів Волинського краєзнавчого музею / Т. Садовнік // Наукові записки з проблем волинезнавства / упоряд. О. Є. Златогорський. – Луцьк, 2009. – Вип. 1. – С. 457–462.

Силюк Анатолій Михайлович (нар. 1956 р.) // Материк краєзнавства : зб. присвяч. лауреатам Премії імені Дмитра Яворницького Нац. спілки краєзнав. України / упоряд. Р. Маньковська. – Київ, 2013. – С. 73.

Силюк А. Волинський музей в Луцьку та його діяльність в сфері накопичення і охорони пам'яток / А. Силюк // Замосцько-Волинські музейні зошити : матеріали наук. конф. / ред. П. Кондрацюк. – Замосць, 2006/2007. – Т. IV. – С. 241–252.

Сучасний імідж Волині: теоретико-прикладний вимір // Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : кол. моногр. / В. І. Бортніков. – Луцьк, 2012. – С. 68–101.

Філонюк М. Меморіальна експозиція «Шевченківська світлиця Миколи Куделі» у Волинському краєзнавчому музеї / М. Філонюк // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2016. – № 3 (328) : Історичні науки. – С. 148–153.

Дім де минувшина Волині // Голос України. – 2013. – 18 трав. – С. 14.

Занюк Л. «Малюю те, чим живу» / Л. Занюк // Волинь-нова. – 2018. – 5 лип. – С. 2.

Ковальчук Є. Реставратор від Бога: Анатолій Квасюк : до 60-річчя від дня народж. / Є. Ковальчук // Яровиця. – 2016. – № 3/4. – С. 102–105.

Конончук О. Катя і принц Сіаму / О. Конончук // Волин. газ. – 2018. – 15 листоп. – С. 12.

Малімон Н. А. Бронзовий та Золотий Хрести Заслуги : у Луцьку вручили нагороди родині Лицаря ОУН-УПА / Н. А. Малімон // День. – 2018. – 7 черв. – С. 3

Михальська В. Анатолія Силюка шанують музейники всієї країни / В. Михальська // Волинь-нова. – 2018. – 27 лют. – С. 7.

Рябчикова Ф. Музейна колекція: відповідність правової дефініції засадам музеології / Ф. Рябчикова // Краєзнавство. – 2015. – № 3/4. – С. 240–245.

Рябчикова Ф. Формування та еволюція поняття музейний фонд держави / Ф. Рябчикова // Краєзнавство. – 2016. – № 1/2. – С. 195–211.

Солоненко М. Передали в музей мапу з тканини / М. Солоненко // Голос України. – 2018. – 20 січ. – С. 6.

Солоненко М. Прапор «Світязя» відтепер у музеї / М. Солоненко // Голос України. – 2018. – 28 берез. – С. 12.

Солоненко М. Презентували книгу про революцію / М. Солоненко // Голос України. – 2018. – 16 черв. – С. 8.

Силюк А. М. Волинський краєзнавчий музей / А. М. Силюк // Енциклопедія історії України. – Київ, 2003. – Т. 1. – С. 611–612.

Силюк А. М. Волинський краєзнавчий музей / А. М. Силюк // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2006. – Т. 5. – С. 69–70.

Силюк А. 16 червня 80 років від дня відкриття в м. Луцьку Волинського краєзнавчого музею (1929) / А. Силюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2018 рік / упр. культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук. – Луцьк, 2008. – С. 59–62.

Силюк А. 16 червня 75 років від дня відкриття в м. Луцьку Волинського краєзнавчого музею / А. Силюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2004 рік / упр. культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; відп. за вип.: А. М. Силюк, Л. А. Стасюк. – Луцьк, 2003. – С. 57–59.

Волинський краєзнавчий музей [Електронний ресурс] // Волинський краєзнавчий музей : сайт. – Режим доступу : <http://volyn-kray-mus.at.ua/>. – Назва з екрану.

Волинський краєзнавчий музей [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрану.

Волинський краєзнавчий музей [Електронний ресурс] // Музейний простір Волині : сайт. – Режим доступу : http://volyn-museum.com.ua/publ/volinskij_kraeznavchij_muzej/2. – Назва з екрану.

28 ЧЕРВНЯ

60 років від дня народження В. П. Вірковського (1959) – заслуженого працівника освіти України

Валентин Петрович Вірковський народився 28 червня 1959 року у селі Острожець Млинівського району Рівненської області.

Навчався у Острожецькій середній школі (закінчив у 1976 році із золотою медаллю) та на історичному факультеті Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки, який закінчив з відзнакою у 1980 році.

У цьому ж році розпочинає педагогічну діяльність у Володимир-Волинській школі-інтернаті для сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування і працює у навчальному закладі і нині (з перервою у 1983–1987 роках, коли спочатку перебував на посаді відповідального секретаря міського відділення Товариства «Знання», а пізніше – інструктора міському партії), з 1987 року – його директором. Перші роки роботи були сповнені теоретичних та практичних пошуків щодо шляхів підвищення ефективності життєдіяльності педагогічного та учнівського колективів. У 1989 році

починаються кроки структурної реорганізації школи – вона стала середньою. Тоді ж народжується ідея створення нової для закладу системи організації дитячого колективу – різновікових загонів за сімейним принципом. І у 1990 році педагогічний колектив почав працювати за новою моделлю, розробленою колективом на чолі з молодими директором. Це сприяло формуванню особливого клімату родинних стосунків, підвищенню рівня учнівського самоврядування, підготовці вихованців до сімейного життя.

Однак час диктував необхідність змін і у 2007 році розпочалося реформування установи, яка стала спеціалізованою школою-інтернатом I–III ступенів для дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування з поглибленим вивченням предметів спортивного та суспільно-гуманітарного профілів. Новий статус навчального закладу вимагав теоретичного обґрунтування роботи у нових умовах. На його базі створюється експериментальний майданчик регіонального рівня з проблеми «Соціалізація особистості дитини в умовах реформованої спеціалізованої школи-інтернату». Рік роботи в умовах експерименту забезпечив розробку нової моделі навчального закладу та обґрунтував наступний етап реформування – реорганізація у спеціалізовану школу-інтернат I–III ступенів «Центр освіти та соціально-педагогічної підтримки». З 2009 року розпочався довготривалий експеримент всеукраїнського рівня, завданням якого стало теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності цієї моделі школи.

Для забезпечення успішної життєдіяльності великого дитячого колективу директор постійно дбає про зміцнення матеріально-технічної бази закладу: побудовано лазню (1998 р), відкрито стаціонарний табір відпочинку «Світязь» у селі Пульмо Шацького району (2002 р), басейн для дітей дошкільного віку та початкової ланки (2009 р), їдальню на 100 місць в позаміському закладі оздоровлення та відпочинку «Оздоровчий табір «Світязь» (2010 р), спортивний та актовий зали (2015 р). Та найголовніше для директора – забезпечити умови високоякісної роботи педагогів та здобуття якісної освіти вихованцями, що успішно здійснюється.

Високопрофесійний педагогічний колектив на чолі із директором забезпечують впровадження в педагогічну практику компетентісно орієнтованої освіти, підготовку школярів до свідомого вибору професії та постійно турбуються про подальшу щасливу долю випускників на життєвих дорогах сьогодення.

Одним із свідчень того, що школа стала рідною для багатьох випускників, є їх переконання, що їх там завжди чекають: «Повірте, ми щиро вважаємо інтернат своєю домівкою». І найтепліші слова і спогади про директора: «Наш Валентин Петрович завжди намагається щось змінити. Придумати щось нове, цікавиться нашими потребами на засіданні учнівського парламенту. Навіть випускників запитує: «Що ви хочете вдосконалити?». І старається зробити для нас, що хочемо. Ось і гуртки, коли планувались, нас спочатку спитали, чим би ми хотіли займатись, тож

формувались вони вже з урахуванням нашої думки».

Активна громадянська позиція В. П. Вірковського оцінена виборцями краю. Він обирався депутатом трьох скликань Волинської обласної ради та депутатом Володимир-Волинської міської ради.

Натхненну працю Валентина Петровича відзначено орденом «За заслуги» III ступеня (2012 р.), почесним званням «Заслужений працівник освіти України» (2000 р.), знаками «Відмінник освіти України», «Василь Сухомлинський» (2009 р.), «Антон Макаренко» (2005 р.), Почесними грамотами Міністерства освіти і науки України, грамотами обласного та міського управліннь освіти тощо.

Школа для директора – це «моя радість і печаль моя...». Так назвав він одну із своїх статей. І кожною своєю дією він намагається чинити так, щоб печалей у його дітей було щонайменше, щоб забезпечити належний соціальний захист сиріт і в межах школи і після її закінчення, їх медико-психолого-педагогічну реабілітацію та дати якісну освіту і підготовку до самостійного життя усім своїм випускникам.

Наталія Кот

Література:

Бевз Г. М. Моделі аналізу надання освітніх послуг для дітей в умовах децентралізації / Г. М. Бевз, В. П. Вірковський, А. Й. Корець // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. / голов. ред. В. В. Олійник. – Київ, 2015. – Вип. 14 (27). – С. 260.

Вірковський В. На шляху до майбутнього / В. Вірковський // Пед. пошук. – 2008. – № 3 (59). – С. 39–41.

Вірковський В. Школа – моя радість і печаль моя... / В. Вірковський // Пед. пошук. – 2000. – № 4 (28). – С. 22–24.

Богуш М. Залишитися у вічності: Володимир-Волинський : історія, яка завжди з нами / М. Богуш. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 376 с.

Про В. П. Вірковського – с. 232.

Вегера Л. П. Діти народжуються для щастя / Л. П. Вегера // Пед. пошук. – 2000. – № 4 (28). – С. 25–27.

Відзнака Макаренка // Слово правди. – 2005. – 29 груд. – С. 2.

Горайчук О. Валентин Вірковський : не сподівайтесь, що вас чекає «золота рибка» / О. Горайчук // Слово правди. – 2011. – 24 листоп. – С. 5.

Дві сім'ї педагога Вірковського // Лідер XXI століття. – 2007. – № 3. – С. 35.

Дикий О. Конкурс називає кращих / О. Дикий // Пед. пошук. – 2007. – № 3 (55). – С. 24.

Збира гостей шкільна родина // Слово правди. – 2005. – 20 жовт. – С. 1–3.

Коширець С. Ростиме в інтернаті сад Єврорегіону «Буг» / С. Коширець // Слово правди. – 2006. – 26 квіт. – С. 1.

Коширець С. Золотила осінь срібний ювілей / С. Коширець // Слово правди. – 2005. – 25 жовт. – С. 1–2.

Коширець С. «Я їду додому» щотижня кажуть інтернатівські випускники, які їдуть до своєї школи / С. Коширець // Слово правди. – 2005. – 22 верес. – С. 1, 3.

Лісова А. Вдарили законом по ... дітях / А. Лісова // Волинь-нова. – 2018. – 30 січ. – С. 5.

Михальчук А. Виховує сувора доброта / А. Михальчук // Слово правди. – 2005. – 13 жовт. – С. 2.

Мосорук Н. Надійна гавань доль дитячих / Н. Мосорук // Слово правди. – 2000. – 19 жовт. – С. 1.

Надюкова І. Знову новий статус у інтернату / І. Надюкова // Слово правди. – 2008. – 4 верес. – С. 1, 4.

Надюкова І. Інтернатна соціалізація / І. Надюкова // Слово правди. – 2008. – 13 трав. – С. 1–2.

Новообрані депутати міської ради // Слово правди. – 2015. – 5 листоп. – С. 5.

Павлюк К. Дітей-сиріт не довіряли виховувати будь-кому / К. Павлюк // Слово правди. – 2005. – 29 верес. – С. 3.

Патріарх Л. Тепло відкритих сердець / Л. Патріарх // Слово правди. – 1995. – 21 листоп. – С. 2.

Розхитаний човен далеко не попливе // Слово правди. – 2006. – 16 берез. – С. 2.

Смичук Г. О. Валентин Петрович Вірковський – директор Володимир-Волинської школи-інтернату для дітей-сиріт, вчитель-методист / Г. О. Смичук // Пед. пошук. – 2000. – №4 (28). – С. 4.

Філатенко А. Подарунок дітям – басейн / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2009. – 12 берез. – С. 6.

Шаран Т. Навчальний заклад нового типу... / Т. Шаран // Володимир вечірній. – 2008. – 11 верес. – С. 1, 10.

Вірковський Валентин Петрович [Електронний ресурс] // Волинські новини : сайт. – Режим доступу : <https://www.volynnews.com/dossiers/virkovskyu-valentyn-petrovych/> – Назва з екрану.

29 ЧЕРВНЯ

170 років від дня народження Олени Пчілки (1849–1930) – української письменниці, етнографа, фольклориста, громадської діячки, матері Лесі Українки

Ольга Петрівна Драгоманова (в одруженні Косач; літературний псевдонім Олена Пчілка) народилася 29 червня 1849 року в Гадячі на Полтавщині в родині полтавського дворянина дрібного поміщика Петра

Якимовича Драгоманова, передової й освіченої людини. «В сім'ї нашій держався переказ, – згадувала Олена Пчілка, – що давній Драгоманов, чи Драгоман, був заволока з Греччини, служив ще за Гетьманщини, при Богданові Хмельницькому». Матір'ю Ольги була Єлизавета Іванівна (з дому Цяцька). Михайло Петрович (1841–1895), старший брат Ольги, став відомим вченим-істориком, літературним критиком, громадським діячем.

1866 року Ольга Драгоманова закінчила зразковий пансіон для шляхетних дівчат Нельговської у Києві. Через два роки вийшла заміж за Петра Антоновича Косача, молодого випускника Київського університету, людини з оточення свого брата. Влітку 1868 року подружжя виїхало до Новограда-Волинського (Звягеля), де Петро Антонович одержав посаду голови з'їзду мирових посередників. Того ж року він придбав маєток у Колодяжному на Волині (471,44 десятини) і незабаром почав будувати там власний дім.

У Новограді-Волинському народилося у молодого подружжя троє дітей: у липні 1869 року – Михайло, у лютому 1871 – Леся, в кінці травня 1877 року – Ольга. Звягельський період життя позначений початком творчої діяльності Ольги Петрівни: вона записує пісні, збирає народні орнаменти. 1876 року в Києві було видано її дослідницьку працю – альбом «Український народний орнамент. Вышивки, ткани, писанки».

«Олена Пчілка – псевдонім, що мама придбала собі, як була ще зовсім молода, – згадувала пізніше її наймолодша донька Ізидора. – Тоді молоде подружжя (наші батьки) жили в Звягелі на Волині, там часом Ольгу звать Олена, а що мама дуже захоплювалась збиранням етнографічного матеріалу (вишиванки, тканини), то батько наш казав, що вона як тая пчілка працює».

1879 року Косачі переїхали до Луцька. У Луцьку Ольга Петрівна брала активну участь у громадському і культурному житті міста: вступила до Луцького драматичного товариства, виписувала до клубної бібліотеки українські книги на кошти, зібрані з двох спектаклів тощо, виховувала і ростила дітей.

1882 року Косачі переїхали до Колодяжного. Тут народилося ще троє дітей: того ж року – Ольга, 1884 – Микола, 1888 – Ізидора. 1880–1900-і роки були часом потужного сплеску творчості, поетичного хисту Олени Пчілки і разом з тим її турбот, присвячених дітям: формування у них естетичних смаків, прищеплювання їм інтересу і любові до народної творчості, етнографії і фольклору; піклування про їхнє здоров'я, особливо Лесі. Не лише публікувала свої твори, але й виступала як видавець. Разом з Наталією Кобринською підготувала альманах «Перший вінок», який вийшов 1887 року. Член редколегії (з 1905) журналу «Рідний край»; з 1907 – його редактор і видавець. З 1908 – започаткувала журнал для дітей «Молода Україна» (додаток до «Рідного краю»). У 1917–1919 редагує газету гадацького земства.

Брала дієву участь у громадському і культурному житті. 1903 року під час проведення свята І. П. Котляревського в Полтаві сміливо продемонструвала свою українськість, виголосивши промову рідною мовою.

Взимку 1905-го разом з В. Науменком, І. Шрагом, М. Дмитрієвим їздила до Петербурга клопотатися про громадсько-літературні видання українською мовою. У 1907 році разом з Житецьким, Лисенком і Лесею Українкою підписала заяву міністрові народної освіти з вимогою дозволити навчання рідною мовою. 1920 року Ольга Петрівна Косач стає членом етнографічної комісії ВУАН. 1925 року її обрано членом-кореспондентом Академії Наук УРСР.

4 жовтня 1930 року Олена Пчілка відійшла у засвіти. Вона лишила по собі добру пам'ять – як перша українська письменниця потужного і високого таланту, діячка різнобічного культурного і громадського життя України, талановита мати.

Наталія Пушкар

Література:

Олена Пчілка – дітям : для молод. та серед. шк. віку / упоряд.: В. М. Комзюк, Н. Пушкар. – Львів : Апріорі, 2015. – 78 с. – (Апріорі дітям).

Пчілка Олена Викинуті українці: до жидівсько-української справи / Олена Пчілка. – Київ : МАУП, 2006. – 352 с.

Пчілка Олена Годі, діточки, вам спать : вірші, оповід., казки, фольк. записи для дошк. та молод. шк. віку / Олена Пчілка ; ред. О. С. Яремійчук ; упоряд. О. Таланчук. – Київ : Веселка, 1991. – 331 с.

Пчілка Олена Годі, діточки, вам спать : вірші, оповід., казки, фольк. записи / Олена Пчілка ; худож. Є. Рудюк. – Тернопіль : Богдан, 2017. – 271 с.

Пчілка Олена «Золоті дні золотого дитячого віку...» : автобіогр. нарис / О. П. Пчілка. – Київ : Веселка, 2011. – 79 с. : іл.

Пчілка Олена Козачка Олена : посвята М. В. Лисенкові : поема / Олена Пчілка. – Луцьк : Надстир'я, 2014. – 58 с.

Пчілка Олена На спогад Шубертової серенади : «Серенада» Франца Шуберта : текст укр. мовою Олени Пчілки / Олена Пчілка ; Волин. краєзн. музей. – Луцьк : [б. м.], 2015. – 16 с.

Пчілка Олена Сосонка : для мол. та серед. шк. віку / Олена Пчілка; упоряд. та передм. О.М. Шевченко. – Київ : Школа, 2007. – 176 с.

Пчілка Олена Український дитячий театр / Олена Пчілка ; упоряд., авт. передм., комент. Л. Мірошніченко, худож. І. К. Заруба. – Київ : Веселка, 2015. – 439 с.

Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олена Пчілка і родина Косачів в історії інтелектуальної еліти України та Волині : матеріали XXXIII Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 160-річчю від дня народж. Олени Пчілки та 60-річчю з часу створення Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки, м. Луцьк – с. Колодяжне, 30 черв. – 1 лип. 2009 р. Вип. 33. – Луцьк : Волин. краєзн. музей, 2009. – 224 с.

Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олена Пчілка, Леся Українка і родина Косачів в історії української та світової культури : матеріали V

Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 165-річчю від дня народж. Олени Пчілки та 65-річчю з часу створення Колодяженського літ.-меморіал. музею Лесі Українки, с. Колодяжне на Волині, 26–27 червня 2014 року : наук. зб. Вип. 51. – Луцьк : б. в., 2014. – 312 с. : іл. + №3572 эл. опт. диск (CD-ROM).

Косач М. Твори. Переклади. Листи. Записи кобзарських дум / М. Косач ; упоряд., авт. приміт., біографія Л. Мірошниченко. – Київ : Комора, 2017. – 590 с.

Про Олену Пчілку – див. Іменний покажчик.

Лариса Петрівна Косач-Квітка (Леся Українка). Біографічні матеріали. Спогади. Іконографія. Кн. 2 / ред., авт. проекту Т. Скрипка. – Київ ; Нью-Йорк : Темпора, 2015. – 536 с.

Про Олену Пчілку – див. Іменний покажчик.

Новосад А. Горда жіноча душа Олени Пчілки : (штрихи до літературного портрета) : метод. рек. / А. Новосад. – Луцьк : [б. в.], 2017. – 74 с.

Пась Н. Косачі і Запруддя / Н. Пась. – Камінь-Каширський : б. в., 2016. – 23 с. : кольор.іл.

Погрібний А. Г. Поклик дужого чину : статті, портрети, силуети, наближення, публ. / А. Г. Погрібний. – Київ : Просвіта, 2009. – 676 с.

Про Олену Пчілку – див. Іменний покажчик.

Скрипка Т. Родові гнізда Драгоманових-Косачів: їх устрій та культура / Т. Скрипка ; ред. І. Давидко. – Київ : Темпора, 2013. – 655 с.

Про Олену Пчілку – див. Іменний покажчик.

Воробей Т. Погляди Олени Пчілки на шлюб дітей, які народились у Новограді-Волинського / Т. Воробей // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Леся Українка і родина Косачів в історії та культурі України та Волині : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 145-річчю від дня народж. Лесі Українки, с. Колодяжне на Волині, 24–25 лют. 2016 р. : наук. зб. / відпов. за вип.: В. М. Комзюк, А. Силюк. – Луцьк, 2016. – Вип. 57. – С. 93–102.

Данилюк-Терещук Т. Мемуари про Олену Пчілку як історико-літературне джерело / Т. Данилюк-Терещук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Леся Українка і родина Косачів в історії та культурі України та Волині : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 145-річчю від дня народж. Лесі Українки, с. Колодяжне на Волині, 24–25 лют. 2016 р. : наук. зб. / відпов. за вип.: В. М. Комзюк, А. Силюк. – Луцьк, 2016. – Вип. 57. – С. 110–116.

Диба А. Вони йшли Шевченковими слідами / А. Диба // Волинський музейний вісник : наук. зб. / упоряд. А. Силюк. – Луцьк, 2014. – Вип. 6. – С. 3–12.

Дмитренко Н. С. Олена Пчілка як феномен українського національного відродження / Н. С. Дмитренко // Збірник науково-

методичних праць викладачів та студентів Луцького педагогічного коледжу. – Луцьк, 2010. – Вип. 3. – С. 50–58.

Кучеренко О. Олена Пчілка – шевченкознавець і громадський діяч / О. Кучеренко // *Леся Українка і сучасність* : зб. наук. пр. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2010. – Т. 6. – С. 413–420.

Маслай Г. Олена Пчілка – просвітителька і громадський діяч / Г. Маслай // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олена Пчілка і родина Косачів в історії інтелектуальної еліти України та Волині* : матеріали XXXIII Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 160-річчю від дня народж. Олени Пчілки та 60-річчю з часу створення Колодяжен. літ.-мемор. музею Лесі Українки, м. Луцьк – с. Колодяжне, 30 черв. – 1 лип. 2009 р. – Луцьк, 2009. – Вип. 33. – С. 223–224.

Мержвинська, Л. Олена Пчілка. Поема «Козачка Олена» / Л. Мержвинська // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олена Пчілка, Леся Українка і родина Косачів в історії української та світової культури*. : Матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 165-річчю від дня народж. Олени Пчілки та 65-річчю з часу створення Колодяжен. літ.-мемор. музею Лесі Українки, с. Колодяжне на Волині, 26–27 червня 2014 р. – Луцьк, 2014. – Вип. 51. – С. 85–104.

Мержвинська Л. Модест Левицький. Чотири листи до Олени Пчілки / Л. Мержвинська // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Модест Левицький в історії України і Волині та проблеми формування інтелектуальної еліти* : матеріали Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 150-річчю від дня народж. відомого укр. письменника, педагога, держ. і громад. діяча Модеста Левицького / упоряд. А. Силук. – Луцьк, 2016. – Вип. 60. – С. 22–30.

Пушкар Н. «Не вмере поезія, не згине творчість духа» / Н. Пушкар // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олена Пчілка і родина Косачів в історії інтелектуальної еліти України та Волині* : матеріали XXXIII Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 160-річчю від дня народж. Олени Пчілки та 60-річчю з часу створення Колодяжен. літ.-мемор. музею Лесі Українки, м. Луцьк – с. Колодяжне, 30 черв. – 1 лип. 2009 р. – Луцьк, 2009. – Вип. 33. – С. 49–54.

Сверстюк Є. О. Олена Пчілка / Є. О. Сверстюк // *Світлі голоси життя* / Є. О. Сверстюк. – Київ, 2014. – С. 193–198.

Сірий Ю. З моїх зустрічей. Олена Пчілка / Ю. Сірий // *Лариса Петрівна Косач-Квітка (Леся Українка). Біографічні матеріали. Спогади. Іконографія* / ред., авт. проекту Т. Скрипка. – Київ ; Нью-Йорк, 2015. – Кн. 2. – С. 317–328.

Сеннікова Р. Прижиттєва творча спадщина Олени Пчілки у Національному музеї літератури України / Р. Сеннікова // *Волинський музейний вісник* : наук. зб. / упоряд. А. Силук. – Луцьк, 2014. – Вип. 6. – С. 16–20.

Скрипка Т. Олена Пчілка (1849–1930): українська аристократка та берегиня роду / Т. Скрипка // *Леся Українка: доля, культура, епоха* : зб. ст. і мат. – Луцьк, 2010. – Вип. 1. – С. 89–98.

Стасюк Л. А. Четверть століття – з іменем Олени Пчілки / Л. А. Стасюк // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Леся Українка і родина Косачів в історії та культурі України та Волині : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 145-річчю від дня народж. Лесі Українки, с. Колодяжне на Волині / відпов. за вип.: В. М. Комзюк, А. Силюк. – Луцьк, 2016. – Вип. 57. – С. 207–209.*

Стрільчук В. Просвітницька діяльність родини Косачів / В. Стрільчук, Т. Стрільчук // *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2016. – №3 (328): Історичні науки. – С. 106–111.*

Щукіна І. Серенада. Музика Франца Шуберта, слова Олени Пчілки : презентація / І. Щукіна // *Волинський музейний вісник : наук. зб. / упоряд. А. Силюк. – Луцьк, 2014. – Вип. 6. – С. 21–28.*

Янович Б. Олена Пчілка – національна гордість України : роздуми про внесок видатної письменниці у розвиток рідної культури / Б. Янович // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. З історії національних меншин на Волині : матеріали Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф. «Минуле і сучасне єврейської громади на Волині», 20–21 серп. 2013 р., смт. Маневичі та Міжнар. наук. конф. «Польська культура в контексті волинського тексту», 3–4 квіт. 2014 р., м. Луцьк : наук. зб. / упоряд. А. Силюк. – Луцьк, 2014. – С. 253–255.*

Вижовець І. Її життя – подвиг в ім'я України / І. Вижовець // *Вісті Ковельщини. – 2018. – 19 квіт. – С. 9.*

Солоненко М. Читайте, діти, Олену Пчілку / М. Солоненко // *Голос України. – 2016. – № 32. – С. 10.*

Тетеріна О. Олена Пчілка : роль художнього перекладу в розвитку української літератури / О. Тетеріна // *Дивослово. – 2013. – № 10. – С. 61–64.*

Твардовська Г. Мій дух із тобою, волинський куточок / Г. Твардовська // *Слово Просвіти. – 2018. – 7–13 черв. – С. 7.*

Фаріон І. Мовосвіт композитора Миколи Лисенка / І. Фаріон // *Слово Просвіти. – 2016. – Ч. 4. – С. 6–7.*

Федчук В. Творчий ужинок Володимира Василюка / В. Федчук // *Волин. газ. – 2018. – 15 лют. – С. 11.*

В. Василюк – лауреат премії ім. Олени Пчілки.

Кімлайчук І. 29 червня 160 років від дня народження Олени Пчілки (1849–1930) – української письменниці, етнографа, фольклориста, громадської діячки / І. Кімлайчук // *Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2009 рік / упр. культури і туризму Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук. – Луцьк, 2008. – С. 65–67.*

Життєвий та творчий шлях Олени Пчілки (Ольги Петрівни Косач) [Електронний ресурс] // Мала сторінка : сайт. – Режим доступу : <https://mala.storinka.org/D0%B%81%D0%B0%D1%87.html>. – Назва з екрану.

Олена Пчілка [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BB%D0%B5>. – Назва з екрану.

Олена Пчілка [Електронний ресурс] // Український центр : сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/%D0%9B%D1%96%D1%82%>. – Назва з екрану.

ЛИПЕНЬ

5 ЛИПНЯ

100 років від дня народження О. П. Отт-Скоропадської (1919–2014) – громадської діячки, останнього керівника гетьманського руху

Яскравим представником родини останнього Гетьмана України (1918 р.) Павла Петровича Скоропадського стала наймолодша донька Олена Павлівна Отт-Скоропадська. Народившись 5 липня 1919 року в Берліні (уже в еміграції), гетьманівна Олена пронесла через довге драматичне життя світлі образи своїх знаменитих родичів і щире зацікавлення історією батьківщини предків. Вона була великим другом України. Живучи в цивілізованій європейській державі, пані Олена всією душею вболівала за долю нашої країни, за щасливе майбутнє її громадян. В одному з листів ще 1993 року вона писала: «Ми думками разом зі всіма Вами переживаємо цей тяжкий час. Але я глибоко вірю, що це все перехідне і що Україна вийде на добру дорогу».

Найбільше достовірної інформації про життєвий шлях Олени Скоропадської можна почерпнути з її автобіографічної книги «Остання з роду Скоропадських». Спогади стосуються досить раннього віку: двох-трьох років. Дитинство наймолодшої представниці знаменитої родини було щасливим і забезпеченим. Будучи улюбленицею всіх старших членів сім'ї, Оленка росла здоровою, кмітливою і доброзичливою. Численні фотографії усміхненої, життєрадісної дівчинки, а потім юнки та молодої мами свідчать про приязну, спокійну атмосферу в родині, де турбота батьків, а пізніше чоловіка сприяли доброму настрою, здоров'ю та довголіттю пані Олени. З великою повагою згадує жінка свого батька Павла Петровича, матір Олександрю Петрівну, старших сестер Марію та Єлизавету, брата Данила, його наречену Галину Мельник-Калужинську, няню Анну Шабуніну, друзів дитинства і юності, чоловіка Людвіга Отта.

У неповних шість років дівчинку віддали до початкової школи у передмісті Берліна Ванзее, адже сім'я після виїзду з України там оселилась у 1921 році. Пізніше Олена отримала гімназійну освіту у Потсдамі, вивчила кілька іноземних мов та здобула професію секретарки. Батько хотів, щоб

донька студіювала історію, але через складний фінансовий стан сім'ї дівчина прагнула скоріше утвердитись на роботі. Працювала секретаркою в Данцінському бюро подорожей і транспорту. У квітні 1940 року вступила до Гмелінського інституту, продовживши навчання у Берліні, де здобула фах архіваріуса, управління.

30 серпня 1944 року Олена Скоропадська вийшла заміж за Герда Гіндера, який у квітні 1945-го помер у госпіталі від поранень. В особі свого другого чоловіка, журналіста і видавця Людвіга Отта (1915–2015), з яким одружилась 1948 року, вона мала вірного друга, помічника та однодумця в поїздках Україною не лише до Києва, а й на Сумщину, де жінка тривалий час опікувалась відродженням родинної садиби в Тростянці.

Пані Скоропадська не лише успадкувала прізвище знаменитого батька, але й виявила неабияку наполегливість у здобутті знань, зокрема, вивченні мов. Вона добре володіла українською мовою, яку вивчила самотужки (в родині нею майже не розмовляли), грамотно писала, образно оформляла свої думки. Розумна, толерантна, уважна, співчутлива, з тонким почуттям гумору, – такою залишилась гетьманівна Олена в пам'яті тих, кому пощастило з нею спілкуватись.

На прохання передати до Затурцівського меморіального музею В'ячеслава Липинського матеріали з приватного архіву Скоропадських, які стосуються історії Української Держави 1918 року, Олена Павлівна повідомила, що значну частину архіву свого батька вона вже передала до Музею гетьманства в Києві, нагороди Гетьмана Скоропадського – у Центральний музей Збройних Сил України. Водночас кілька десятків експонатів, серед яких документи і фото членів родини, поштові листівки, родовід Скоропадських (понад 200 аркушів), а також книга спогадів її батька, пані Олена запропонувала музеєві в Затурцях. Ці матеріали успішно експонуються на музейних виставках, зокрема, у 2018 році – на стаціонарній виставці «Скоропадські в історії України», присвяченій 100-річчю Української Держави та 145-ій річниці з дня народження П. П. Скоропадського.

«Наші думки весь час ідуть в Україну», – писала пані Олена. Навіть у приватному листуванні Олена Павлівна делікатно вплітала побажання здоров'я і щастя маленькій дитині в майбутнє держави: «... зростати у вільній, незалежній і добробутній Україні». Вона раділа перемозі Помаранчевої революції, тішилася здобутками України. Під час приїзду в Затурці у 1992 році Олена Павлівна була присутня на урочистому вечорі, де виступала аматорська хорова капела «Посвіт» з Луцька. Зацікавившись діяльністю цього колективу, пані Скоропадська писала: «Передайте від мене щирий привіт всім учасникам хору. Мрію колись ще його почути на Україні або навіть у Швейцарії». Колективу капели Олена Павлівна подарувала багатотомник українських народних пісень, виданий у США. (Нині це видання передано до фондів ЗМЛ).

Залишившись останньою представницею родини Скоропадських (доньки-близнята Ірена та Олександра, які проживають у Швейцарії, – єдині

нащадки гетьманського роду – не підтримували матір у зацікавленні історією країни предків, що її дуже засмучувало), Олена Павлівна після смерті сестри Єлизавети Скоропадської-Кужім у 1975 році стала керівником Союзу гетьманців-державників (СГД) – політичної монархічної організації українських емігрантів, правонаступниці Українського союзу хліборобів-державників.

У 1991 році О. Отт-Скоропадська вперше відвідала Україну, а через рік взяла участь у першій міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій В'ячеславу Липинському. Тоді разом з чоловіком вона відвідала Затурці, побувала біля могили політика, на території колишньої садиби Липинських, а також у містах Кременці, Луцьку та Києві. З того часу подружжя Оттів приїжджало в Україну кожні два роки. Під час цих візитів Олена Павлівна зустрічалася з українськими політиками, істориками, молодими науковцями. Вона брала участь у наукових конференціях, сприяла виданню «Спогадів» батька Павла Скоропадського.

У книзі «Остання з роду Скоропадських» гетьманівна Олена підкреслила, що їхня родина належала до тих, «які високо шанували своє історичне коріння і український спосіб життя».

Олена Павлівна Отт-Скоропадська померла у місті Цюрих (Швейцарія) 4 серпня 2014 року на 95-ому році життя.

Наталя Гатальська

Література:

Отт-Скоропадська О. Павло Скоропадський: коротка хроніка життя (1873–1945) / О. Отт-Скоропадська, П. Гай-Нижник // Культура і життя. – 2018. – 19 жовт. – С. 3 ; 26 жовт. – С. 5.

Осауленко Л. М. Гетьман України Павло Скоропадський. 29 квітня 1918 року – 14 грудня 1918. Кн.1 / Л. М. Осауленко, В.Д. Засекін. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2003. – 592 с.

Про О. П. Отт-Скоропадську – с. 521.

Реєнт О. П. Павло Скоропадський / О. П. Реєнт. – Київ : Альтернативи, 2003. – 304 с. : іл.

Савченко В. А. Павло Скоропадський. Останній гетьман України / В. А. Савченко. – Харків : Фоліо, 2008. – 308 с.

Про О. П. Отт-Скоропадську – с. 374.

Скоропадський П. П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918 / П. П. Скоропадський. – Київ : Наш формат, 2016. – 480 с.

Про О. П. Отт-Скоропадську – с. 6, 9, 14, 27, 33, 41, 42, 402, 419, 421, 427.

Гай-Нижник П. Гетьманіч Данило Скоропадський (1904–1957) : до історії встановлення старшинства в Гетьманському Роді та спадкоємства в українському монархічному рухові // Київ. старовина. – 2002. – № 4. – С.110–125.

Гуменюк Н. Олена Отт-Скоропадська, дочка гетьмана / Н. Гуменюк // Нар. трибуна. – 1992. – 17 черв.

Дочка гетьмана Скоропадського в гостях на Волині // Високий замок. – 2000. – 29 верес.

Кляшторна Н. Олена Отт-Скоропадська: «Всі складнощі нашого життя були пов'язані з політикою» / Н. Кляшторна // День. – 2001. – 10 серп.

Лагановський Л. Дочка гетьмана Скоропадського на Волині / Л. Лагановський // Уряд. кур'єр. – 2000. – 30 верес.

Макаренко Н. Музей гетьманства поповниться / Н. Макаренко // Молодь України. – 2004. – 8 квіт.

Назаренко Е. Олена Отт-Скоропадська : «Батько вважав, що єдиним виходом для України є її незалежність». Голос із минулого – останнє інтерв'ю гетьманівни / Е. Назаренко // День. – 2018. – 16–17 берез. – С. 14–15.

Павлишин М. Децо з життя і діяльності Павла Скоропадського та його родини в еміграції / М. Павлишин / М. Павлишин // Культура і життя. – 2018. – 5 жовт. – С. 2–3.

Ралдугіна Т. П. Штрихи до портрета спадкоємця останнього гетьмана України Данила Скоропадського (1904–1957 рр.) / Т. П. Ралдугіна // Укр. іст. журн. – 2004. – №6. – С. 94–111.

Ричук І. Олена Отт-Скоропадська: «Я просто жінка свого чоловіка» / І. Ричук // Аверс-прес. – 2000. – 28 верес.

Самокиш І. «Її серце залишилося в Україні» : деякі штрихи до портрету молодшої доньки гетьмана Скоропадського – Олени / І. Самокиш // День. – 2014. – 12 серп. – С. 8.

Сюндюков І. Гідна спадкоємиця великого батька : 5 липня доньці очільника Української держави (1918 рік), гетьмана Павла Скоропадського, Олені Отт-Скоропадській виповнилось би 99 років / І. Сюндюков // День. – 2018. – 6–7 лип. – С. 2.

Ульяновський В. Книга в житті гетьмана Павла Скоропадського : розповідає донька Олена Скоропадська-Отт / В. Ульяновський // Бібл. вісник. – 1998. – № 6. – С. 39–41.

Шай Ж. Червоні жоржини для гетьманівни / Ж. Шай // Слава праці. – 2000. – 23 верес.

Штинько В. Олена Отт-Скоропадська: «Тільки тепер я відчула себе українкою» / В. Штинько // Волинь. – 2000. – 19 верес.

Остання з Гетьманського Роду — Олена Отт-Скоропадська. Автор Павло Гай-Нижник [Електронний ресурс] // Павло Гай-Нижник : сайт. – Режим доступу : <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc/173doc.php>. – Назва з екрану.

Скоропадська Олена Павлівна [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану.

У Швейцарії померла донька останнього гетьмана України Павла Скоропадського [Електронний ресурс] // 7 днів : сайт. – Режим доступу : <http://7days-ua.com/news/157829/>. – Назва з екрану.

6 ЛИПНЯ

75 років від часу завершення «Битви за Ковель» та вигнання нацистських загарбників з Ковеля (1944)

Бої за вигнання нацистів з Ковеля радянські війська вели з лютого 1944 року. Німецьке військове командування за будь-яку прагнуло утримати місто – важливий вузол комунікації та сильний опорний пункт оперативної оборони. Отож, боротьба за Ковель була тривалою. Протистояння німецьких та радянських військ часто називають «битвою за Ковель», хоча це умовний історичний термін. Не було якоїсь однієї військової кампанії з такою назвою, а низка різних військових операцій.

Вперше радянські підрозділи спробували здобути Ковель 23–28 лютого 1944 року. Тоді партизанські з'єднання Олексія Федорова (більше 3 тис. чол.) та Степана Малікова (більше 4 тис. чол.) спробували без підтримки фронтових частин несподіваним ударом самостійно захопити місто. Адже в Ковелі тоді перебував менший за чисельність партизан гарнізон: 2 тис. німецьких та 400 угорських солдат. Але Федоров, який керував операцією, не врахував переваги ворога у техніці та виучці вести відкриті бої. Крім того, німецьке командування встигло перекинути до міста додатково два батальйони 17-го полку СС. 27 лютого партизани зуміли ввірватися на околиці Ковеля, але не втримали позиції і змушені були відступити з міста.

Другу спробу оволодіти Ковелем здійснили вже регулярні військові підрозділи Червоної Армії в ході Поліської наступальної операції, яка тривала з 15 березня по 5 квітня 1944 року. Отож, 15 березня війська 2-го Білоруського фронту, яким командував генерал-полковник П. О. Курочкін, силами 47 армії генерал-лейтенанта В. С. Поленова та 70-ої армії генерал-лейтенанта І. П. Николаєва та за підтримки 6-ої повітряної армії перейшли в наступ. До кінця 18 березня німецький гарнізон міста був оточений. Війська 77-го стрілецького корпусу генерал-майора В. Г. Позняка утримували зовнішній фронт, не пропускаючи резерви німецьких військ до Ковеля.

Однак, оточені німці тримали позиції, а німецька авіація зуміла налагодити доставку в обложено місто боєприпасів та спорядження. Передислокація на фронт під Ковель частин 4-ї танкової армії генерал-полковника Ерхарда Рауса (зокрема, танкової дивізії СС «Вікінг», 131-ої та 242-ої піхотних дивізій) значно збільшила сили противника, в той час як радянські війська зазнали втрат і мали труднощі з доставкою боєприпасів і спорядження через бездоріжжя. На початку квітня німецькі підрозділи прорвали фронт в районі Маціїв – Тупали та деблокували Ковель.

Через невиконання головної задачі 5 квітня 1944 року Ставка Верховного Головнокомандувача на деякий час розформувала 2-й

Білоруський фронт, а його частини передала 1-му Білоруському фронту, який очолював маршал К. К. Рокосовський. Висадка англо-американських військ у французькій Нормандії 6 червня 1944 року зробила становище гітлерівських військ у стратегічному плані повністю безнадійним. Відтепер німецькі війська мали воювати на два фронти. Накопичивши великі сили, Червона Армія готувалася до удару й на східному антинацистському фронті.

23 червня 1-й, 2-й та 3-й Білоруські фронти при підтримці Дніпровської воєнної флотилії перейшли у наступ в ході операції «Багратіон». Намагаючись врятувати становище під Мінськом, гітлерівці зняли з-під Ковеля і перекинули під Мінськ танкову дивізію та деякі інші частини. Однак, 3 липня Мінськ все одно було зайнято радянськими військами.

Тим часом, становище ослабленого німецького гарнізону у Ковелі стало безнадійним. Радянською розвідкою було перехоплено наказ начальника гарнізону міста, який вимагав економити боєприпаси. Комендант Бессінг утік з Ковеля на літаку. Командуючий групою армії «Центр» генерал-фельдмаршал Вальтер Модель, аби запобігти переважаючого в силі удару радянських військ та можливого утворення ковельського «котла», віддав 2 липня наказ залишити Ковель та вирівнявши лінію фронту утворити за 20–25 км західніше від міста сильний укріплений рубіж на лінії Паридубни – Торговище.

Помітивши, що противник почав відходити, радянське командування віддало наказ почати негайний наступ на Ковель, аби не дати ворожим військам відірватися і перегрупуватися. Наступ на Ковель почався в ніч на 5 липня. Спочатку посилені саперні роти розчистили проходи в мінних полях. Після цього почався штурм міста. На світанку 60-та, 76-та, 260-та стрілецькі дивізії 47-ої армії, якою командував генерал В. О. Гусев зав'язали бої на північній, східній і південній околицях Ковеля.

Протягом дня тривали запеклі бої на вулицях. О 3 годині 30 хвилин 6 липня 1281-й полк 60-ої дивізії оволодів центром міста. Першою сюди увірвалася рота лейтенанта О. М. Кузьміна, яка атакувала залізничний вокзал та оволоділа ним. Тим часом, 76-та Єльницька, 260-та стрілецька дивізії, 6-та артилерійська дивізія, а також 132-га і 185-та дивізії домоглися успіху у східній і північній частині Ковеля. До 10 години ранку частини 342-ої німецької піхотної дивізії були вибиті зі східної частини міста, а до 13 години – витиснені до берега річки Турія. В другій половині дня кілька радянських з'єднань форсували Турію і захопили плацдарм на західному березі.

Отож, 6 липня 1944 року по радіо було офіційно оголошено, що війська 1-го Білоруського фронту оволоділи Ковелем. Військовим частинам та з'єднанням, що брала участь в Ковельській операції, було присвоєне найменування «Ковельські». Тепер відкривався шлях для подальшого наступу з виходом на Віслу.

На жаль, у ході боїв Ковель було сильно зруйновано: знищені промислові об'єкти, залізничний вузол, звідки німці вивезли все обладнання,

десятки кілометрів залізничних колій. Тисячі людей, як військових, так і цивільних, загинули. Але завершення періоду нацистської окупації міста, який тривав з 28 червня 1941 року, поклав початок відродження Ковеля.

Сергій Лис

Література:

Вельма М. Завершальний етап боїв за визволення Ковельщини від фашистських загарбників / М. Вельма // *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в історії України та Волині : матеріали 50 Всеукр. наук.-іст. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України і 495-річчю надання Ковелю Магдебурзького права, м. Ковель, 12–13 груд. 2013 р. – Ковель, 2013. – Вип. 50. – С. 198–202.*

Лаховський О. Ковель. Дорогами війни 1941–1945 рр. / О. Лаховський // *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в історії України та Волині : матеріали 50 Всеукр. наук. іст.-конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України і 495-річчю надання Ковелю Магдебурзького права, м. Ковель, 12–13 груд. 2013 р. – Ковель, 2013. – Вип. 50. – С. 579–583.*

Місюра Д. Ковель і Ковельщина у війнах ХХ століття / Д. Місюра // *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в історії України та Волині : матеріали 50 Всеукр. наук. іст.-конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України і 495-річчю надання Ковелю Магдебурзького права, м. Ковель, 12–13 груд. 2013 р. – Ковель, 2013. – Вип. 50. – С. 584–586. : іл.*

Свінчук Д. Ковель в роки Другої світової війни / Д. Свінчук // *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в історії України та Волині : матеріали 50 Всеукр. наук. іст.-конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України і 495-річчю надання Ковелю Магдебурзького права, м. Ковель, 12–13 груд. 2013 р. – Ковель, 2013. – Вип. 50. – С. 595–599.*

Семенюк А. В. Визволення / А. В. Семенюк // *Семенюк А. В. Ковель: шлях через віки : іст.-краєзн. нариси / А. В. Семенюк. – Луцьк, 2010. – С. 215–224.*

Андреев В. Учасники боїв за визволення міста Ковеля / В. Андреев // *Прапор Леніна. – 1952. – 6 лип.*

Богданьок В. Навічно в пам'яті народній / В. Богданьок // *Рад. Волинь. – 1989. – 9 лип.*

Вельма М. Ключ до визволення Європи лежав у Ковелі / М. Вельма // *Голос України. – 2014. – 3 лип. – С. 14.*

Вельма М. Маловідоме про битву за Ковель / М. Вельма // *Вісті Ковельщини. – 2018. – 5 лип. – С. 8.*

Дудінов П. Важкі бої / П. Дудінов // *Рад. Волинь. – 1989. – 5 лип.*

Жгун М. Подвиг житиме вічно / М. Жгун // *Вісті Ковельщини. – 2002. – 4 лип.*

Лугова М. Уже 70 років над Ковелем мирне небо / М. Лугова // *Волинь-нова. – 2014. – 8 лип. – С. 5.*

Лашук С. Подвиг героїв безсмертний / С. Лашук // *Вісті Ковельщини. – 2005. – 12 лип.*

Тарасюк В. Визволення Ковеля / В. Тарасюк // Вісті Ковельщини. – 2009. – 4 лип.

Скоростецький В. У лісах під Ковелем / В. Скоростецький // Військо України. – 2014. – № 2. – С. 54–59.

Торська Н. Ковелю – з любов'ю / Н. Торська // Слово Волині. – 2014. – 10 лип. – С. 5.

Цюра Г. Бій ішов не ради слава / Г. Цюра // Вісті Ковельщини. – 2013. – 8 лип.

6 липня – 64 –а річниця визволення Ковеля від німецько-фашистських загарбників і День міста // Вісті Ковельщини. –2008. – 5–8 лип.

Шрамчук С. 100 знищених танків за годину... Коли метал важливіший за людей / С. Шрамчук // Волин. газ. – 2017. – 6 лип. – С. 8.

Якименко М. Сьогодні Ковель відзначить чергову річницю визволення / М. Якименко // Голос України. – 2013. – 6 лип. – С. 4.

Яковенко С. «Адольфа Гітлера» знищили у Ковелі / С. Яковенко // Вісті Ковельщини. – 2010. – 6 лип.

Битва за Ковель [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B8%D1%82%D0%B2%_\(1944\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B8%D1%82%D0%B2%_(1944)). – Назва з екрану.

6 липня – День визволення Ковеля від нацистських загарбників [Електронний ресурс] // Ковельpost : сайт. – Режим доступу : <https://kovelpost.com/news/2158>. – Назва з екрану.

6 липня – День міста та 70-а річниця визволення від фашистських загарбників [Електронний ресурс] // Ковель : офіційний сайт міста. – Режим доступу : <http://lutsk-ntu.com.ua/uk/molchak-yaroslav-oleksandrovich>. – Назва з екрану.

10 ЛИПНЯ

70 років від дня відкриття Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки (1949)

Садиба в мальовничій околиці села Колодяжне перебувала у власності родини Косачів від 1868 до смерті останнього господаря, Миколи Петровича Косача, якому на той час ні земля, ні будинки на ній уже не належали. 1938 року прогресивна громадськість Західної України порушила через пресу питання про викуп у нового власника Лесиною «білого» будинка. Збір коштів до цієї благородної мети призупинився через початок Другої світової війни. У травні 1941 року виконком Волинської обласної ради ухвалив організувати у селі Колодяжному музей. На реставрацію будинку і побудову експозиції державою виділено 10 тис. крб. Але знову на заваді стали військові дії.

Війна ще котилася на захід, а справа відновлення садиби, де жила Леся Українка (про інших членів великої і славної родини тоді ще не йшлося), знову стала актуальною. Влітку 1944 року Колодяжне відвідала комісія, у складі якої серед інших були директор Волинського музею Засядчук Володимир Платонович і художник Остапенко Гаврило Никифорович; останній зробив замальовки «білого» будинка, які нині зберігаються у фондах ВКМ. Подію не обминула увагою обласна газета «Радянська Волинь». 16 липня 1944 року у редакційній статті зазначається: «Ідемо до місця, де жила письменниця. Перед нами купи каміння. Тут був будинок, в якому жила Леся Українка в молоді роки. Будинок зруйнували німці... Поруч другий невеликий будиночок. В ньому Леся Українка писала свої твори. Цей будиночок спустошений до невпізнання: знесена веранда, обдерті стіни, поламана підлога, продірявлений дах. Понищено фруктовий сад».

Та минуло ще кілька років, перш ніж місцеві майстри-будівельники відбудували Лесин «білий» будинок. В одній з двох кімнат (третю не відбудували) відкрили Ковельську районну бібліотеку, у другій – музей Лесі Українки. Ця значна – і не лише для області – подія сталася 10 липня 1949 року. 13 липня газета «Радянська Волинь» повідомила: «Велике радісне свято відбулося в неділю, 10 липня, в колгоспному селі Колодяжному. Навіть дощ, що протягом дня неодноразово щедро проривався з важких сірих хмар, не перешкодив торжеству з приводу відкриття пам'ятника великій українській поетесі – відбудованого Лесиного «білого» будинку... Віднині «Лесин білий будинок» в селі Колодяжне став пам'ятником-музеєм великій українській поетесі Лесі Українці на Волині».

Від тієї найпершої експозиції давно не лишилося й сліду, а якою вона була – довідемося з незакінченого (збереглась 1-ша сторінка) листа Волинського Обласного Державного Історико-Краєзнавчого музею (такою була його повна назва) на адресу Київського історичного музею від 12 липня 1953 р. за № 125: «Шановна тов. Кричевська! Звертаємось до Вас з проханням допомогти нашому Волинському краєзнавчому музею у підборі матеріалів для побудування експозиції в с. Колодяжному до ювілейної [Так у тексті. – Н. П.] дати: 40-ліття з дня смерті видатної української поетеси Леся Українки.

Досі в Колодяжному немає ніякого музею, а тільки кілька фото Лесі Українки, портрет Лесі Українки слабо виконаний та портрет Леніна і Сталіна, письменників Шевченка та Франка. Наше завдання розгорнути там експозицію у відповідності до життя і творчості Лесі Українки на тлі епохи того часу».

Оксана Павлівна Тушкан, директор Волинського краєзнавчого музею на початку 1950-х вирішувала питання, пов'язані з науковим забезпеченням майбутньої експозиції. Її цікавили світлини Лесі Українки, видання її творів та ілюстрації до них, документи, у т. ч. про перебування Івана Франка в Колодяжному тощо.

Першу музейну експозицію в Колодяжному відкрито на громадських засадах, тому штатний працівник був відсутній. Обов'язки екскурсовода виконувала завідувач бібліотекою, яка знаходилась, як уже згадувано, в одній з кімнат «білого» будинку. Наказом № 63 по Ковельському райкультвідділу від 7.02.1949 р. на посаду завідувача бібліотекою було призначено Кошелюк Ніну Зіньківну (11.11.1928-3.02.2013). Саме на неї, 21-річну дівчину, було покладено обов'язки опікуватись першою музейною експозицією, яка з роками розширювалась, змінювалась і удосконалювалась, щоб стати потужним осередком науки, культури, просвітництва.

Наталія Пушкар

Література:

Літературно-меморіальний музей-садиба Лесі Українки в Колодяжному : путівник / текст: В. Комзюк, Л. Мержвинська. – Луцьк : Ініціал, 1996. – 60 с. : кольор. іл, фото.

Літературно-меморіальний музей-садиба Лесі Українки в Колодяжному : путівник / текст: В. Комзюк. – Луцьк : Ініціал, 2000. – 5 с. : кольор. іл, фото.

Літературно-меморіальний музей-садиба Лесі Українки в Колодяжному : путівник / текст: В. Комзюк, Л. Мержвинська. – Луцьк : Ініціал, 2006. – 80 с. : кольор. іл, фото.

Літературно-меморіальний музей-садиба Лесі Українки в Колодяжному : путівник / текст: В. Комзюк, Л. Мержвинська. – Луцьк : Медіа, 2008. – 12 с. : кольор. іл, фото.

Меморіальні речі Лесі Українки та родини Косачів : зі збірки Колодяженського літ-мемор. музею Лесі Українки / авт. тексту В. Комзюк. - Ковель : Ковельська міська друкарня, 2013. – 12 с. : фот. кольор.

Семенюк А. Косачі : статті, нариси, поезія / А. Семенюк. – Луцьк : Надстир'я, 2014. – 184 с.

Антонюк О. Колодяженський літературно-меморіальний музей Лесі Українки – від витоків до широкого розвитку / О. Антонюк // Леся Українка і родина Косачів в контексті української та світової культури : наук. зб. / упоряд. А. Силюк. – Луцьк, 2011. – Вип. 4. – С. 161–165.

Бондаренко Г. Леся Українка і родина Косачів у волинезнавстві / Г. Бондаренко // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Леся Українка і родина Косачів в історії та культурі України та Волині : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч.145-річчю від дня народж. Лесі Українки, с. Колодяжне на Волині / відпов. за вип.: В. М. Комзюк , А. М. Силюк. – Луцьк, 2016. – Вип. 57. – С. 170–173.

Видання «Лісової пісні» Лесі Українки у музеях та установах Волинської області / Пушкар Н. [і ін.] // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олена Пчілка, Леся Українка і родина Косачів в історії української та світової культури : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч.165-річчю від дня народж. Олени Пчілки та 65-річчю з часу створення

Колодяженського літ.-мемор. музею Лесі Українки, с. Колодяжне на Волині. – Луцьк, 2014. – Вип. 51. – С. 136–148.

Карабін Н. Леся Українка у медальєрному мистецтві й фалеристиці : каталог матеріалів з фондів Волинського краєзнавчого музею і Колодяженського літературно-меморіального музею Лесі Українки / Н. Карабін, О. Матейчук, В. Комзюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Леся Українка і родина Косачів в історії та культурі України та Волині : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 145-річчю від дня народж. Лесі Українки, с. Колодяжне на Волині / відпов. за вип.: В. М. Комзюк, А. М. Силюк. – Луцьк, 2016. – Вип. 57. – С. 243–255.

Ланшина Л. 30 травня 125 років від часу приїзду Івана Франка до Колодяжного (1891) / Л. Ланшина // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2016 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки. – Луцьк, 2015. – С. 146–153.

Мержвинська Л. Кровний зв'язок з Колодяжним / Л. Мержвинська, В. Комзюк // Борис Клімчук: Я – син волинської землі. – Луцьк, 2015. – С. 41–44.

Мержвинська Л. Поєднання виставкової та масово-освітньої роботи у Літературно-меморіальному музеї Лесі Українки на прикладі презентації виставки «Леся Українка та Тарас Шевченко. Діалог поетів» / Л. Мержвинська // Волинський музейний вісник : наук. зб. / упоряд. А. Силюк. – Луцьк, 2015. – Вип. 7. – С. 197–215.

Пушкар Н. Кілька штрихів до історії створення Літературно-меморіального музею Лесі Українки в Колодяжному / Н. Пушкар // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Леся Українка і родина Косачів в історії та культурі України та Волині : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 145-річчю від дня народж. Лесі Українки, с. Колодяжне на Волині / відпов. за вип.: В. М. Комзюк, А. М. Силюк. – Луцьк, 2016. – Вип. 57. – С. 205–207.

Рокині – Голоби – Мельниця – Велицьк – Колодяжне – Луків – Любомль – Шацькі озера – Мильці // Прогулянка Волиню та Луцьком : путівник / авт. тексту: П. Троневиц, О. М. Карліна. – Київ, 2015. – С. 84–97.

Силюк О. Леся Українка та родина Косачів в екслібрісі / О. Силюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Леся Українка і родина Косачів в історії та культурі України та Волині : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 145-річчю від дня народж. Лесі Українки, с. Колодяжне на Волині / відпов. за вип.: В. М. Комзюк, А. М. Силюк. – Луцьк, 2016. – Вип. 57. – Вип. 57. – С. 255–269.

Бойко О. Минувшини скарби безцінні – День народження музею Лесі Українки / О. Бойко // Вісті Ковельщини. – 2017. – 13 лип. – С. 4.

Воробей Т. Лесиному «білому» будинку – 125 років / Т. Воробей // Вісті Ковельщини. – 2015. – 30 лип. – С. 2.

Данилюк В. Від Фреймут до Гройсмана... / В. Данилюк // Волин. газ. – 2018. – 10 трав. – С. 1, 8.

Журналістські будні : магія меморіального музею // Волинь-нова. – 2016. – 31 трав. – С. 2.

Конкурси: на струнах Лесиноного слова // Волинь-нова. – 2015. – 26 лют. – С. 2.

Малімон Н. Де жила Леся... у музеї-садибі письменниці в Колодяжному відзначили 125-ту річницю «білого» будиночка / Н. Малімон // День. – 2015. – 28 лип. – С. 2.

Малімон Н. Новий крок до облаштування родинного пантеону Косачів у Колодяжному / Н. Малімон // День. – 2013. – 22 трав. – С. 2.

Солоненко М. Лесин будинок треба рятувати / М. Солоненко // Голос України. – 2018. – 22 черв. – С. 8.

Цюриць С. Мелодія поетичної музи / С. Цюриць // Вісті Ковельщини. – 2017. – 6 квіт. – С. 16.

Чашук М. Музеєві Лесі Українки в Колодяжному – 65 років / М. Чашук // Вісті Ковельщини. – 2014. – 8 лип. – С. 2.

Читаймо: Леся Українка у камуфляжі // Волинь-нова. – 2016. – 27 лют. – С. 2.

Антонюк О. 10 липня 60 років від дня відкриття літературно-меморіального музею Лесі Українки в с. Колодяжне Ковельського району (1949) / О. Антонюк // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2009 рік / упр. культури і туризму Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук. – Луцьк, 2008. – С. 70–73.

Скрипник П. І. Лесі Українки Літературно-меморіальні музеї / П. І. Скрипник, Д. В. Грузін // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін.; Інститут історії України НАН України. – Київ, 2009. – Т. 6 : Ла–Мі. – С. 128.

Експерсії Україною: музей Лесі Українки в Колодяжному [Електронний ресурс] // Комплекс розваг та відпочинку : сайт. – Режим доступу: <http://101km.co.ua/ukr/statti/ekskyrsii-ukrainou-myzei-lesi-ukrainki-v-kolodyajnomu> . – Назва з екрану

Музей-садиба Лесі Українки, Колодяжне – Колодяженський ... [Електронний ресурс] // Колодяженський літературно-меморіальний музей Лесі Українки : сайт. – Режим доступу: <http://kololesi.at.ua/>. – Назва з екрану.

Музей Лесі Українки (Колодяжне) [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. сайт. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану

14 ЛИПНЯ
70 років від дня народження В. Д. Недужка (1949) –
заслуженого працівника освіти України

Віктор Дмитрович Недужко народився 14 липня 1949 року в селі Ляшнівка Білокуракинського району Луганської області. Вищу освіту отримав у Ворошиловградському державному педагогічному інституті імені Т. Г. Шевченка (у 1972 році за фахом вчитель фізвиховання) та Луцькому державному педагогічному інституті імені Лесі Українки (у 1985 році за фахом вчитель історії та суспільствознавства).

Луцьку загальноосвітню школу I–III ступенів № 9 очолив у 1990 році. З приходом у навчальний заклад компетентний, досвідчений керівник на демократичних засадах спільно з педагогічним колективом визначив пріоритетні напрямки розвитку школи. Прагнучи досягти максимальних результатів, спрямовував педагогів на розвиток обдарованості учнів, залучення їх до творчого пошуку. У 2003 році на базі навчального закладу відкрито навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I – III ступенів № 9 – ліцей». Чітка система спільної роботи Віктора Дмитровича із заступниками директора дозволила розробити концептуальні засади навчально-виховної діяльності школи-ліцею, здійснити інноваційні підходи до керівництва педагогічним та учнівським колективами. Вміло спрямовував роботу на створення належних умов для забезпечення рівного доступу до якісної освіти кожній дитині, формування компетентних особистостей. Розроблена педагогічним колективом модель підготовки компетентного випускника НВК № 9 у 2008 році стала призером Всеукраїнського конкурсу.

Послідовно спрямовував діяльність учнівського та педагогічного колективів на розвиток екологічної компетентності та культури. Школа стала переможцем Всеукраїнського турніру з макулатурінгу та Всеукраїнського конкурсу проектів внутрішнього озеленення.

Активно впроваджував в життя державно-громадську модель управління навчальним закладом. Зусиллями директора складалась система взаємодії педагогічного колективу та батьківської громади, в якій батьки стали активними учасниками вирішення проблем у повсякденній життєдіяльності школи. Забезпечення діалогу структур управління школою з органами громадського самоврядування приносило позитивні наслідки з прийняття спільних рішень, утвердження прав та обов'язків суб'єктів освітнього процесу.

Завдяки залученню директором додаткових джерел фінансування значно збагачувалась матеріальна база школи-ліцею: обладнувались сучасні комп'ютерні класи, створювались нові навчальні кабінети, зокрема кабінет мультимедійних технологій. Проведена реконструкція шкільних рекреацій, впровадження тепло- та енергозберігаючих технологій тощо дозволили осучаснити приміщення школи.

Неодноразово Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I – III ступенів № 9 – ліцей» ставав переможцем міського конкурсу «Школа

року», переможцем і призером міських виставок педагогічних технологій та технічної творчості, міських конкурсів художньої самодіяльності «В життя через красу» та правової освіти тощо.

Багато років директор був членом Колегії міського управління освіти.

Творча праця В. Д. Недужка відзначена низкою відомчих нагород: знаками «Відмінник освіти України», «Василь Сухомлинський», грамотами різного рівня. У 2009 році Віктору Дмитровичу присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти України».

У 2013 році Віктор Дмитрович на вийшов на заслужений відпочинок.

Наталія Кот

Література:

Недужко В. Д. Діяльність організацій української діаспори та органів влади, наукових установ і громадськості України щодо дослідження, висвітлення правди і увічнення пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні : монографія / В. Д. Недужко, Ю. Д. Недужко. – Луцьк : Волин. старожитності, 2011. – 150 с.

Недужко В. Д. Обдарована дитина в сучасній школі / В. Д. Недужко // Технологія управління процесом розвитку дитячої обдарованості. – Луцьк, 2010. – С. 51–62.

Недужко В. Д. Управління процесом розвитку дитячої обдарованості в навчальному закладі нового типу / В. Д. Недужко. – Луцьк, 2010. – 180 с.

Недужко В. Добрик крокує планетою / В. Недужко, А. Ніколаєва // Пед. пошук. – 2006. – №4 (52). – С. 35–36.

Недужко В. Сучасні підходи до управління навчальним закладом нового типу / В. Недужко // Пед. пошук. – 2007. – №3 (55). – С. 16–17.

Денисюк В. Луцьку – 920 років : іст.-краєзн. нариси / В. Денисюк. – Луцьк : Надтир'я, 2005. – 256 с.

Про В. Д. Недужка – с. 189.

Освіта міста за роки незалежності України : інформ. зб. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 184 с.

Про В. Д. Недужка – с. 110–112.

Діти вчать дорослих любити місто // Луцьк. замок. – 2010. – 28 січ. – С. 16.

Клімчук Л. Освітяни Луцька мають найкращі результати в області / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2010. – 15 лют. – С. 3, 7.

Клімчук Л. Успішний директор – успішна школа / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2010. – 6 січ. – С. 1, 9–10.

Харів О. Екологічна ситуація в місті щороку поліпшується / О. Харів // Луцьк. замок. – 2010. – 10 черв. – С. 8.

Програма обласного семінару завідувачів районних(міських)

методичних кабінетів [Електронний ресурс] // Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти (ВШПО) : сайт. – Режим доступу: http://vipro.org.ua/view_news.php?id=195. – Назва з екрану.

ЛИПЕНЬ

75 років від часу вигнання нацистських загарбників з теренів Волинської області (1944)

Бойовим діям мікрорегіонального характеру періоду Другої світової війни або ж так званим боям місцевого значення приділена недостатня увага в історіографії. Цей факт в свою чергу перешкоджає належним чином оцінювати стратегічні наступальні операції армій, проводити аналогії та робити узагальнюючі висновки. Окрім того, сама тематика німецько-радянської війни часто неоднозначно сприймається в середовищі українського суспільства, що в свою чергу зберігає її актуальність і на даний час.

Вигнання нацистських окупантів з території Волинської області розпочалось в ході Луцько-Рівненської наступальної операції військ Червоної армії. Вона тривала з 27 січня по 13 лютого 1944 р. (датування за І. М. Белкіним) і здійснювалася силами правого крила 1-го Українського фронту. Основні завдання були покладені на 13-ту (командувач генерал-лейтенант М. П. Пухов) та 60-ту армії (командувач генерал-лейтенант І. Д. Черняхівський). Їхні війська у взаємодії з партизанами мали завдання розгромити німецьке угруповання в районі Рівного і Луцька, вийти з лісисто-болотистої місцевості й оволодіти важливими в оперативному плані районами Рівне, Луцьк, Шепетівка для нанесення майбутнього удару на Чернівці. Загалом в ході Луцько-Рівненської наступальної операції вдалось звільнити понад 200 населених пунктів, серед них два обласних – Луцьк, Рівне та шість районних – Ківерці, Колки, Маневичі, Олика, Теремне, Цумань. Фронт стабілізувався на лінії Маневичі – Колки, далі по річці Стир до Млинова.

Фактично незабаром на півдні Волинської області розпочались бойові дії, які проходили в рамках Проскурівсько-Чернівецької наступальної операції, яка відбувалась з 4 березня по 17 квітня 1944 р. Зазначена операція мала здійснюватися військами 1-го Українського фронту під командуванням маршала Г. К. Жукова у взаємодії з частиною сил 2-го Українського фронту під командуванням маршала І. С. Конєва. Червона армія повинна були завдати удар в південному напрямку на ділянці Дубно, Шепетівка, Любар і розгромити угруповання противника в районі Кременець, Староконстянтинів, Тернопіль. Після цього виставити заслін з боку Львова і в ході наступу на Чортків, відрізати ворогові шлях відступу на захід у смузі на північ від р. Дністер.

На півдні Волинської області активно вели бойові дії підрозділи 13-ї армії 1-го Українського фронту. 15 березня вона переходить в наступ і за короткий час знищує дубенське угруповання ворога, а першого квітня

займає тодішній районний центр Сенкевичівку. Третього квітня, а за іншими даними другого квітня, червоноармійці увійшли до районного центру Берестечка. В цих боях взяла участь 6-а дивізія 27-го стрілецького корпусу 13-ї армії. Того ж дня частини 112-ї і 6-ї дивізій увійшли в с. Перемиль. Після того, як радянські партизани загонів П. П. Вершигори та Д. І. Бакрадзе відбили у противника Горохів, німці висилають підкріплення і знову ж захоплюють населений пункт. Ця ситуація повторилася ще один раз. Однак, 3 квітня, а за іншими даними ще 2 квітня 389-а дивізія полковника Л. О. Колобова 76-го стрілецького корпусу 13-ї армії вибиває ворога з міста. Наявні дані говорять, що 6 квітня Горохів знову був окупований, ймовірно, що після цього місто ще раз переходить до рук червоноармійців, оскільки 12 квітня вони в черговий раз його залишають.

17 квітня частини 106-ї і 197-ї дивізій разом з 39-м окремим Київським танковим полком, 150-ї окремої Київсько-Коростенської танкової бригади займають районний центр Торчин. В середині квітня 1-й Український фронт переходить до оборони на лінії Торчин – Берестечко. Таким чином, активні бойові дії на даному відрізку фронту були припинені аж до липня 1944 р. У результаті Проскурівсько-Чернівецької наступальної операції південь Волинської області так і не був повністю підконтрольний Червоній армії.

Майже одночасно з Проскурівсько-Чернівецькою була розгорнута Поліська наступальна операція, яка розпочалась 15 березня і тривала до 5 квітня 1944 р. Варто зауважити, що вона розвивалася виключно на території Волинської області. Для її проведення на стику Білоруського і 1-го Українського фронтів, Ставка Верховного Головнокомандування 17 лютого 1944 р. прийняла рішення створити 2-й Білоруський фронт (Білоруський фронт перейменовувався в 1-й Білоруський). Його командуючим став генерал-полковник П. О. Курочкін, який раніше командував Північно-Західним фронтом, членом військової ради – генерал-лейтенант Ф. Е. Боков, начальником штабу – генерал-лейтенант В. Я. Колпакчі. Головна мета операції полягала у захопленні Ковеля – важливого залізничного вузла і опорного пункту оборони противника. Німецьке командування надавало даному району великого значення, тому що він знаходився на стику двох найбільших угруповань німецьких військ – «Центр» і «Південь» та прикривав важливий оперативний напрям.

У результаті наступальних дій військам фронту так і не вдалось закріпитись в Ковелі. У зв'язку з цим 5 квітня 1944 р. 2-й Білоруський фронт був розформований, а його війська передані 1-му Білоруському фронту. Незважаючи на те, що Поліська операція не досягла ключових завдань, майже половина області опинилась під контролем Червоної армії. Військам 2-го Білоруського фронту під час наступу вдалось просунулись на 30–40 км. Було вибито противника з багатьох населених пунктів Рожищенського, Любешівського, Камінь-Каширського, Ковельського, Старовижівського і Ратнівського районів. Фронт зупинився в районі Ковеля і північніше на рубежах річок Виживка і Прип'ять. На цьому ж напрямку, так само, як і на півдні області, активні бойові дії були припинені фактично до середини

липня. Таким чином, обидві воюючі сторони перебували в обороні фактично упродовж трьох місяців.

Після довготривалої перерви, широкомасштабні бойові дії на території області були відновлені з початком Львівсько-Сандомирської наступальної операції 13 липня 1944 р. За планом дій 1-го Українського фронту під командуванням І. С. Конєва передбачалося завдати удари і прорвати оборону противника на двох напрямках. Перший планувалось нанести з району західніше Луцька в напрямку на Сокаль і Раву-Руську, другий – з району Тернополя на Львів.

Загалом Львівсько-Сандомирську наступальну операцію воєнні історики поділяють на 3 етапи: 1-й етап (з 13 по 18 липня) – прорив оборони противника, оточення його бродівського угруповання і відбиття контрударів у районі Золочева; 2-й етап (з 19 по 27 липня) – знищення бродівського угруповання, звільнення Львова і вихід військ фронту на р. Сан; 3-й етап (з 28 липня по 30 серпня) – форсування Вісли, захоплення плацдарму в районі Сандомира, вихід лівого крила 1-го і військ 4-го Українських фронтів до Карпат і оволодіння Дрогобицьким промисловим районом. У результаті запеклих боїв, 18 липня Червона армія зайняла Горохів і Локачі, 20 липня Володимир-Волинський, а 21 липня – Устилуг. Таким чином, в результаті Львівсько-Сандомирської наступальної операції війська Червоної армії повністю взяли під контроль південь і південний захід Волинської області.

Успішний наступ 1-го Українського фронту створив сприятливі умови для розгрому німецьких військ на півночі Волині. Таке завдання було покладене на Люблінсько-Брестську наступальну кампанію, яка тривала з 18 липня по 2 серпня 1944 р. і була складовою частиною Білоруської операції. Її задум полягав в наступному: ударами військ в обхід брестського укріпленого району з півночі і півдня розгромити люблінську і брестську групи ворога та, розвиваючи наступ на варшавському напрямку, вийти на рубіж р. Вісла.

Головний удар було вирішено завдати військами лівого крила 1-го Білоруського фронту. До початку наступу в першому ешелоні тут знаходились 70-а, 47-а, 8-а гвардійська і 69-а армії, в другому – 1-а Польська армія. В районі Ковеля фронт мав також 2-у танкову армію, 11-й танковий, 2-й і 7-й гвардійські кавалерійські корпуси та 6-у повітряну армію.

Війська, які були задіяні в Люблінсько-Брестській операції, розпочали наступ 18 липня. Підрозділи ударного угруповання лівого крила 1-го Білоруського фронту 20 липня вийшли до Західного Бугу. В такий спосіб склалась сприятлива ситуація для оточення брестського угруповання ворога. Після оволодіння районами Бресту і Седліца, 1-й Білоруський фронт наступав на Варшаву, а 2-а танкова армія 31 липня зав'язала бої на ближніх підступах передмістя Варшави – Праги. Люблінсько-Брестська наступальна операція закінчилась виходом Червоної армії до Вісли і захопленням плацдармів на її західному березі.

У результаті боїв, 18 липня взято Луків, 19 липня Стару Вижву і Ратне, 20 липня Любомль, 21 липня Шацьк та ряд інших населених пунктів. Відтак

північна частина області була також повністю взята під контроль Червоною армією. Варто також зазначити, що офіційною датою вигнання нацистських окупантів з території Волинської області прийнято вважати 21 липня 1944 р. Однак ця дата суперечить окремим архівним даним, які стверджують, що 22 липня підрозділи Червоної армії взяли Світязь, а також наступні населені пункти Шацького району: Красний Бір, Омельно, Підманове, Самійличі, Ростань, Смолярі-Світязькі, Хомичі. Тому варто говорити, що 21 липня було взято останнє місто Волинської області – Устилуг, а не вся її територія.

Таким чином, радянсько-німецькі бої на Волині проходили в контексті таких наступальних операцій Червоної армії: Луцько-Рівненської (27 січня – 13 лютого 1944 р.), Проскурівсько-Чернівецької (4 березня – 17 квітня 1944 р.), Поліської (15 березня – 5 квітня 1944 р.), Львівсько-Сандомирської (13 липня – 30 серпня 1944 р.) і Люблінсько-Брестської (18 липня – 2 серпня 1944 р.). Враховуючи майже трьохмісячну перерву у наступі Червоної армії, що розпочалась з квітня, можна запропонувати періодизацію вигнання нацистських окупантів з території Волинської області, яка складається з двох періодів або ж етапів. До першого віднести Луцько-Рівненську, Проскурівсько-Чернівецьку та Поліську наступальні операції. До другого: Львівсько-Сандомирську і Люблінсько-Брестську наступальні кампанії.

Загалом бойові дії на території Волинської області тривали фактично півроку. Червона армія втратила понад 25 500 солдат і офіцерів, загальна кількість втрати з німецького боку на разі невідома. Серед чинників, що перешкождали просуванню радянських військ територією області варто назвати лісисто-болотисту місцевість, несприятливі погодні умови, завзятий опір противника на окремих ділянках фронту, прорахунки командування. Очевидно, що не останню роль зіграв і український визвольний рух. Тема радянсько-німецьких боїв не тільки в межах Волинської області, але й території України потребує подальших наукових досліджень із залученням широкої джерельної бази, що стосується обох воюючих сторін.

Богдан Зек

Література:

Булавін О. О. Не підлягають забуттю / О. О. Булавін. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 134 с.

Булавін О. О. Розвідники Великої Волині / О. О. Булавін. – Луцьк : Надстир'я, 2014. – 76 с.

Булавін О. О. Нескорені й непереможні / О. О. Булавін. – Луцьк : Вежа-Друк, 2013. – 111 с.

Євницький З. М. Перші дні Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років на території Ківерцівського району / З. М. Євницький. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2012. – 88 с.

Зек Б. М. Визволення Ратнівщини: радянсько-німецькі бої в березні-липні 1944 р. / Б. М. Зек, 2-е вид. виправ. і доп. – Луцьк : Волин. старожитності, 2012. – 200 с.

Кравець А. І. Підпілля на території Луцька в період Другої світової

війни : пошук.-краєзн. роб. / А. Кравець, В. Гуляницький, В. Лотвін. – Луцьк : Іванюк В. П., 2018. – 79 с.

Кудь В. О. Наш край у роки Другої світової війни : метод. рек. / В. О. Кудь, О. В. Пенішук. – Луцьк : б. в., 2011. – 50 с.

Бондаренко Г. Волинь у Другій світовій війні : до 70-річчя від часу завершення / Г. Бондаренко // Українське державотворення: проблеми і сучасність : зб. наук. пр., присвяч. 70-й річниці закінч. Другої світової війни / ред.: Г. В. Бондаренко, О. Й. Дем'янюк. – Луцьк, 2015. – Вип. Х. – С. 8–22.

Вельма М. Завершальний етап боїв за визволення Ковельщини від фашистських загарбників / М. Вельма // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в історії України та Волині : матеріали 50 Всеукр. наук.-іст. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України і 495-річчю надання Ковелю Магдебурзького права, м. Ковель, 12–13 груд. 2013 р. / упоряд. А. Силук. – Ковель, 2013. – Вип. 50. – С. 198–202.

Гулько Г. Загальні людські втрати та увіковічнення пам'яті загиблих на Волині в роки Другої світової війни / Г. Гулько // Українське державотворення: проблеми і сучасність : зб. наук. пр., присвяч. 70-й річниці закінч. Другої світової війни / ред.: Г. В. Бондаренко, О. Й. Дем'янюк. – Луцьк, 2015. – Вип. Х. – С. 26–35.

Зек Б. Перша стрілецька в боях за Старовижівщину (березень – липень 1944 р.) / Б. Зек // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Старовижівщина та її населені пункти в історії України та Волині : матеріали XXXX Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 20-й річниці Незалежності України / упоряд. А. Силук, В. І. Недзельський. – Луцьк, 2011. – Вип. 40. – С. 45–49.

Кудь В. Визволення населених пунктів і території Волинського Полісся від німецько-фашистських загарбників в 1944 році / В. Кудь // Минуле і сучасне Волині та Полісся: історія сіл і міст Західного Полісся. Маневиччина : матеріали XIII Волин. наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2004. – С. 46–48.

Ленартович О. Ю. Друга Світова війна (1939–1945 рр.) / О. Ю. Ленартович, В. Кудь // Західне Полісся. Історія та культура. – Луцьк, 2012. – С. 431–509.

Півницький М. Визволителям Волині поклонімося, друзі! : (до 65-річчя визволення Волині) / М. Півницький // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Володимир-Волинський в історії України і Волині : матеріали XXXII Міжнар. наук.-практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 70-річчю утворення Волин. обл., 810-й річниці надання місту Володимир-Волинському магдебурзького права. – Луцьк, 2009. – Вип. 32. – С. 299–309.

Лугова М. Війна повернулася через сім десятиліть / М. Лугова, В. Нагорний // Волинь-нова. – 2014. – 22 лип. – С. 4.

Миценко М. Друга світова... Велика Вітчизняна / М. Миценко // Вільн. шляхом. – 2017. – 17 черв. – С. 4 ; 24 черв. – С. 4 ; 1 лип. – С. 4.

Скрижалі Перемоги : ніхто не забутий? // Волинь-нова. – 2014. – 8 трав. – С. 2.

Скоростецький В. У лісах під Ковелем / В. Скоростецький // Військо

України. – 2014. – № 2. – С. 54–59.

Федчук В. Березень 1944-го у моїй пам'яті : минає 70 років від часу визволення Волині від фашистських загарбників / В. Федчук // День. – 2014. – 21–22 берез. – С. 13.

Яровенко С. Бій ішов не ради слави: 21 липня 65-а річниця визволення Волині від фашистських загарбників / С. Яровенко // Вісті Ковельщини. – 2009. – 21 лип. – С. 12.

Дубень О. 21 липня 70 років від часу визволення території Волинської області від фашистських загарбників (1944) / О. Дубень // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2014 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзнав. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк, 2013. – С. 107–110.

Волинська область в роки Великої Вітчизняної війни [Електронний ресурс] // Історія міст і сіл Української РСР : сайт. – Режим доступу : <http://ukrssr.com.ua/volinska/roki-velikoyi-vitchiznyanoi-viyni>. – Назва з екрану.

21 липня – День визволення Волині від фашистських загарбників (ФОТО) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Волинської обласної ради : сайт. – Режим доступу : <http://volynrada.gov.ua/news/21-lipnya-den-vizvolennya-volini-vid-fashistskikh-zaharbnykiv-foto>. – Назва з екрану.

У Луцьку відзначили День визволення Волині від нацистських загарбників [Електронний ресурс] // Волинські новини : сайт. – Режим доступу : <https://www.volynnews.com/news/all/u-lutsku-vidznachyly-den-vyzvolennia-volyni-vid-natsystykykh-zaharbnykiv/>. – Назва з екрану.

СЕРПЕНЬ

1 СЕРПНЯ

70 років від дня народження Н. В. Федченко (1949) – заслуженої артистки України

Федченко Надія Василівна свою трудову діяльність розпочала після закінчення Київського державного інституту театрального мистецтва імені І. Карпенка-Карого у 1972 році артисткою Чернівецького обласного музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка. З 1974 року працювала артисткою Волинського обласного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка.

За час роботи в театрі Надія Василівна зарекомендувала себе здібною, талановитою актрисою. Нею створено цілу галерею різнопланових образів, серед них: Проня – «За двома зайцями» М.Старицького, Настя Стрільчиха – «Ніч на Івана Купала» М. Старицького, Ганна Андріївна – «Ревізор» М. Гоголя, Кайдашиха – «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького, Варка –

«Чмир або чумазий» М. Кропивницького, Сеньйора – «Неаполь – місто попелюшок» Н. Ковалик, Терпелиха – «Наталка Полтавка» І. Котляревського, Габі – «Вісім люблячих жінок» Р. Тома, Палажка – «Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого, Пазина – «Северин Наливайко» С. Черкасенка, Місіс Пірс – «Моя чарівна леді» Б. Шоу, Тетяна – «Суєта» І. Карпенка-Карого, Мати Лукаша – «Лісова пісня» Лесі Українки, Ануш – «Ханума» А. Цагарелі, муз. Г. Канчелі, Гафіца – «Каса маре» І. Друце, Провидиця – «Дитина в дарунок» М. Лисака, Господиня – «Дуже проста історія» М. Ладо, Шпортуниха – «Різдвяна ніч» М. Ілляшенка за М. Гоголем та М. Старицьким, Гарбузиха – «Циганка Аза» М. Старицького та інші.

Актриса Надія Федченко без сумніву стала творчим лідером трупи. Роль Кайдашихи у виставі «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького – велика творча перемога актриси, де в повній мірі продемонстровано талант і досвід роботи, вміння працювати з граничною самовідданістю.

Кандидат мистецтвознавства, професор Валентина Заболотна порівнюючи героїнь вистави «За двома зайцями» М. Старицького у Київському молодіжному і Волинському обласному музично-драматичному театрах пише: «Київська Проня Тамара Яценко здобула звання народної артистки України, хоч Проня Надії Федченко була, на мій погляд, тонкіша, глибша і трагічніша».

Кандидат мистецтвознавства Ганна Липківська аналізуючи виставу театру І.Котляревського «Наталка Полтавка» на фестивалі «Прем'єри сезону 2004» пише про особливу привабливість, яскравість, якими актриса наділяє свою героїню Терпелиху, малюючи її соковитими, вміру гротесковими, достовірними фарбами.

На фестивалі «Прем'єри сезону 2005» актрису нагородили дипломом за перемогу у номінації «Краща жіноча роль другого плану» – за роль Палажки у виставі «Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого.

Надія Василівна відзначилась великою відданістю театральному мистецтву, працездатністю і постійним пошуком у роботі над образом. Нестандартний підхід, пошук, природний гумор, постійна потреба вдосконалення робили створені нею образи цікавими для глядачів.

У 2003 році Указом Президента України Надії Федченко присвоєно звання «Заслужена артистка України».

Марія Філонюк

Література:

Вегера Л. Проня... Кайдашиха / Л. Вегера // Театральна бесіда. – 1997. – № 2. – С. 12–13.

Горак Р. Українські попелюшки / Р. Горак // Культура і життя. – 2003. – 28 трав.

Гуменюк Н. Сезон закінчено, а пошук нескінченний / Н. Гуменюк // Віче. – 1997. – 12 черв. – С. 2.

Ластівка П. Історичні віхи, театральний здвиг, погляд у майбутнє Волинського академічного обласного музично-драматичного театру ім. Т. Г.

Шевченка / П. Ластівка // Театральна бесіда. – 2014. – № 1 (33). – С. 35–49.

Шепель Н. Боруля Мартин – таки землі своєї син / Н. Шепель. – Сім'я і дім. – 2004. – 16 груд. – С. 3.

Ярмусь О. «Мартин Боруля» на волинській сцені / О. Ярмусь // Аверс-прес. – 2004. – 16 груд.

Волинський академічний обласний український музично-драматичний театр імені Т. Г. Шевченка [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : сайт <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану.

Надія Федченко, заслужена артистка України [Електронний ресурс] // Волинський академічний обласний український музично-драматичний театр імені Т. Г. Шевченка : сайт <https://www.teatr.volyn.ua/artist/6>. – Назва з екрану.

Надія Федченко – актриса, якою гордиться театр [Електронний ресурс] // Волинь-нова : сайт. – Режим доступу : <https://www.volyn.com.ua/news/12136-nadiya-fedchenko-aktrisa-yako-ugorditbsya-teatr.html> 25 трав. 2018 р. – Назва з екрану.

7 СЕРПНЯ

200 років від дня народження Пантелеймона Куліша (1819–1897) – українського письменника, історика, етнографа, громадського діяча

Пантелеймон Куліш народився 7 серпня 1819 р. у містечку Вороніж Глухівського повіту нині Шосткинського району Сумської області. Батько, Олександр Куліш, дворянин гербу Сліповрон, мати – донька козацького сотника Івана Гладкого, Катерина. Після домашньої освіти Куліш навчався у Новгородській гімназії.

З кінця 1830-х років Пантелеймон Куліш – вільний слухач лекцій у Київському університеті на словесному, а згодом на правничому факультеті. Студентам університету святого Володимира Куліш так і не став, оскільки не мав дворянського походження. В університеті майбутній письменник познайомився і заприятелював з професором М. Максимовичем, який заохочував здібного студента до літератури, збирання та дослідження фольклору.

Після закінченні слухання лекцій Куліш завдяки протекції інспектора М. Юзефовича дістав посаду викладача у дворянському училищі Луцька. Про «Луцький період» Куліша свідчить ряд документів. Перший документ «Про призначення вчителів до учбових закладів Волинської губернії, зокрема Куліша до Луцького повітового училища». Другий – фіксується від 28. I. 1841 р. також «Документ про безпосереднє призначення П. Куліша до Луцької гімназії» 1841 р. У Луцьку Куліш починає займатися літературною діяльністю, зокрема, робить перші начерки до свого історичного роману «Чорна рада»: «Хроніки», 1663 р. – першого історичного роману, написаного українською мовою, в якому автор відтворює події «Чорної

ради» у Ніжині. Через кілька років перші п'ять глав роману були надруковані у Петербурзькому журналі «Современник».

Досліджуючи старовину Волині, зокрема історію Луцького замку, письменник надсилає до Києва прохання надати йому відкритого листа для виконання топографічних робіт у Луцькому замку у 1841 р. Деякий час Куліш жив у Санкт-Петербурзі і працював на посаді старшого вчителя гімназії та лектора російської мови для чужоземних слухачів університету.

У 1847 р. Петербурзька Академія наук за рекомендацією комісії відрядили Куліша в Західну Європу вивчати історію, культуру, мистецтво, куди він вирушив зі своєю дружиною Олександрою Білозерською, з якою побрався 22 січня 1847 р. Боярином на весіллі був друг Пантелеймона – Тарас Шевченко. Олександра Білозерська також займалася літературною діяльністю. Свої оповідання друкувала під псевдонімом Ганна Барвінок.

У Варшаві Куліша як члена Кирило-Мефодіївського товариства арештували. Тривалий час письменник проживав у Санкт-Петербурзі, продовжуючи займатися літературною діяльністю.

У кінці 1850-х років Пантелеймон Куліш склав першу фонетичну абетку для української мови, - «кулішівку», яка лежить в основі сучасної української мови.

В останні роки свого життя Куліш оселився на хуторі Мотронівка поблизу містечка Борзни Чернігівської губернії. Тут він господарює, одночасно займається літературною діяльністю.

Проживаючи в Санкт-Петербурзі Куліш створив історичний альманах «Хата», написав історичні оповідання «Хмельниччина» і «Виговщина», які були надруковані у 1861 р. у першому українському часописі «Основа». На сторінках цього журналу друкувались його ліричні поезії та поеми, які були написані після другої подорожі Західною Європою, яку він здійснив разом з Миколою Костомаровим.

У 1862 р. Куліш уклав свою першу поетичну збірку «Досвітні думи і мрії». Слава про Куліша долетіла до Галичини, де львівські журнали «Вечерниця», «Мета» друкували його прозу, поезію, статті.

В останні роки життя Куліш оселився на хуторі Мотронівка поблизу населеного пункту Борзни Чернігівської губернії. Тут письменник господарював, займався літературною і перекладацькою діяльністю.

Пантелеймон Куліш переклав Шекспіра, Гете, Байрона, Гейне, готував до видання переклад Біблії на українську мову.

Пантелеймон Куліш пішов з життя 14 лютого 1897 р. на своєму хуторі Мотронівка.

Тамара Садовник

Література:

Булига О. Поєднані Волинню : іст.-краєзн. нариси. Кіносценарій / О. Булига. – Рівне : Волин. береги, 2010. – 232 с.

Про Пантелеймона Куліша – див. Іменний покажчик.

Гуртовий Г. Волинь – край козацький : іст.-краєзн. нариси / Г.

Гуртовий; вид. друге, доп., уточн. – Луцьк, 2009. – 386 с

Про Пантелеймона Куліша – див. Іменний покажчик

Жулинський М. Г. Українська література: творці і твори : учням, абітурієнтам, студентам, учителям / М. Г. Жулинський. – Київ : Либідь, 2011. – 1152 с. : іл.

Про Пантелеймона Куліша – див. Іменний покажчик.

Корсак І. Перстень Ганни Барвінок : роман / І. Корсак. – Київ : Ярославів Вал, 2015. – 242 с.

Кралюк П. М. Історія релігієзнавства в Україні / П. М. Кралюк, М. В. Шкрібляк. – Київ : КНТ, 2017. – 159 с.

Про Пантелеймона Куліша – див. Іменний покажчик.

Мартинюк М. І. Національна ідея в життєтворчості Володимира Самійленка : монографія / М. І. Мартинюк. – Луцьк : Твердиня, 2009. – 192 с.

Про Пантелеймона Куліша – див. Іменний покажчик.

Войцехівська І. Пантелеймон Куліш / І. Войцехівська // Історичний календар. 2007 : наук.-попул. альм. / упоряд. А. Денисенко, упоряд. В. Туркевич. – Київ, 2007. – Вип. 12. – С. 96–98.

Івашків В. «Записки о Южной Руси» Пантелеймона Куліша як унікальне явище української фольклористики середини XIX століття / В. Івашків // Записки наукового товариства ім. Шевченка / ред.: Р. Кирчів, О. Купчинський, М. Глушко. – Львів, 2001. – Т. ССХІІ : Праці Секції етнографії і фольклористики. – С. 307–337.

Крип'якевич І. Куліш на Волині / І. Крип'якевич // Літопис Волині : наук.-попул. зб. волинізнавства. – Вінніпег, 1961. – Ч. 5. – С. 132–133.

Кучеренко О. Літературне волинізнавство : іст. постаті волин. краю (XIII – поч. XX ст.) / О. Кучеренко // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Юзеф Ігнацій Крашевський і Волинь : матеріали XLIII Волин. обл. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 200-річчю від дня народж., 175-річчю переїзду на Волинь та 125-річчю від дня смерті відом. пол. письменника Юзефа Ігнація Крашевського, 22 листоп. 2012 р. – Луцьк, 2012. – Вип. 43. – С. 111–116.

Кучеренко О. Луцький період педагогічної діяльності українського письменника П. О. Куліша / О. Кучеренко // Волинь у житті та творчості письменників : зб. наук. пр. / упоряд. Н. Г. Сташенко. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Луцьк, 2007. – С. 48–53.

Пахолук З. Молодий вчитель Панько Куліш у Луцьку / З. Пахолук // Волинський музей: історія і сучасність : наук. зб. – Луцьк, 2004. – Вип. 3. – С. 359–362.

Півницький М. Д. Волинські дороги Пантелеймона Куліша / М. Д. Півницький, Т. М. Тиводар // Минуле і сучасне Волині : історичні постаті краю. – Луцьк, 1991. – С. 71–72.

Поліщук В. Мозаїка буття Ганни Барвінок / В. Поліщук // Із кореня дужого. Путівцями героїв історичних романів Івана Корсака : зб. статей. – Київ : Ярославів Вал, 2018. – С. 165–170.

Рожко В. Кирило-Мефодіївське братство. Тарас Шевченко, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш і Волинь / В. Рожко // Рожко В. Нариси історії української православної церкви на Волині (870–2000). – Луцьк, 2001. – С. 228–229.

Слабошпицький М. Рятівниця Пантелеймона Куліша / М. Слабошпицький // Із кореня дужого. Пугівцями героїв історичних романів Івана Корсака : зб. ст. – Київ, 2018. – С. 171–181.

Тхорук Р. Від Куліша до Лесі Українки, від Куліша у Лесі Українки : (про деякі перегуки у творчості) / Р. Тхорук // Леся Українка і сучасність : зб. наук. пр. / Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, Науково-дослідний ін-т Лесі Українки, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Луцьк, 2007. – Т. 4, кн. 1. – С. 321–343.

Шевчук С. Велика Волинь у слідчих матеріалах Кирило-Мефодіївського товариства / С. Шевчук // Наукові записки / Рівненський обласний краєзнавчий музей. – Рівне, 2006. – Вип. IV. – С. 145–150.

Булига О. Куліш на Волині / О. Булига // Слово Просвіти. – 2009. – 25 листоп. – С. 11.

Гончаревич Л. Автор «Чорної ради» жив у Луцьку / Л. Гончаревич // Віче. – 1997. – 20 жовт.

Гончарук П. Провісники української ідеї : (до 160-річчя Кирило-Мефодіївського товариства) / П. Гончарук // Київ. старовина. – 2006. – № 1. – С. 3–30.

Дроздова О. Соціально-історичний роман «Чорна рада» Пантелеймона Куліша / О. Дроздова // Берегиня. – 2005. – № 1. – С. 17–20.

Земський Ю. С. Соціальний проект для України за світоглядними переконаннями українофілів середини XIX ст. / Ю. С. Земський // Укр. іст. журн. – 2011. – № 2. – С. 21–40.

Лазарева В. Духовні цінності в художній візії Пантелеймона Куліша / В. Лазарева // Дивослово. – 2005. – № 6. – С. 58–61.

Пахолок З. Пантелеймон Куліш вчителював у Луцьку / З. Пахолок // Луцьк. замок. – 2004. – 15 квіт.

Приходько І. Пантелеймон Куліш. Повість про український народ / І. Приходько // Дивослово. – 2007. – № 6. – С. 64.

Роман про «двох Кулішів» // Слово Просвіти. – 2015. – Ч. 8. – С. 15.

Статєєва В. «Граматка» Пантелеймона Куліша – перший буквар українською мовою в Східній Україні / В. Статєєва, В. Шаркань // Слово Просвіти. – 2007. – 27 груд. – С. 7.

Степанюк Т. Пантелеймон Куліш на Волині почав писати «Чорну раду» / Т. Степанюк // Волинь-нова. – 2018. – 7 серп. – С. 8.

Тинчук В. Нехай у Тростянці згадають / В. Тинчук // Вільн. шляхом. – 2008. – 24 трав.

Цимбалюк Є. Куліш на Волині / Є. Цимбалюк // Слово Просвіти. – 2009. – 19 листоп. – С. 11

Шокало О. «Буде дух його із віку в вік сіяти...» : до 190-річчя від дня народж. Пантелеймона Куліша / О. Шокало // Слово Просвіти. – 2009. – 6

серп. – С. 10.

Куліш Пантелеймон Олександрович // Довідник з історії України (А–Я). – Київ, 2001. – С. 381–382.

Куліш Пантелеймон Олександрович // Літературна карта Волині бібліогр. покажч. – Луцьк, 1988. – С. 10–11.

Садовнік Т. 7 серпня 190 років від дня народження Пантелеймона Куліша (1819–1897) – українського письменника, історика, етнографа, громадського діяча / Т. Садовнік // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2009 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук. – Луцьк, 2008. – С. 85–87.

Столярчук Б. Й. Куліш Пантелеймон Олександрович / Б. Й. Столярчук // Столярчук Б. Й. Митці Рівненщини : енцикл. довід. / Б. Й. Столярчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Рівне, 2011. – С. 171.

Ковалевська Л. Пантелеймон Куліш як дзеркало української суперечливості / Л. Ковалевська [Електронний ресурс] // День : сайт. – Режим доступу : <http://incognita.day.kiev.ua/pantelejmon-kulish-yak-dzerkalo>. – Назва з екрану.

Куліш на Волині [Електронний ресурс] // Слово Просвіти : сайт. – Режим доступу : [http:// http://slovoprosvity.org/2009/11/19/2855-old/](http://http://slovoprosvity.org/2009/11/19/2855-old/). – Назва з екрану.

ВЕРЕСЕНЬ

2 ВЕРЕСНЯ

70 років від дня народження Ю. М. Лелюкова (1949–1984) – волинського вчителя, який загинув, рятуючи учнів

Юрій Миколайович Лелюков – військовий, кадровий офіцер і учитель, який власним тілом захистив життя двадцяти шести десятикласникам Іваничівської середньої школи №2.

Ю. М. Лелюков народився 2 вересня 1949 року в селі Заболотці Іваничівського району Волинської області в сім'ї колишнього військового і вчительки початкових класів. Навчався у місцевій школі, де вчила малечу його мати, відмінник народної освіти Катерина Григорівна. Згодом сім'я переїхала до селища Іваничі. Старші класи він закінчував у середній школі №2 смт. Іваничі. Єдиного сина батьки Микола Ілліч, який після демобілізації став працювати на цукровому заводі, та Катерина Григорівна виховали надзвичайно справедливим і чесним.

З дитинства, наслідуючи батька, хотів бути військовим. Наполегливо готувався, старанно вчився, активно займався спортом. У 1966 році Юрій закінчив середню школу.

Після закінчення школи з 1966 по 1968 рік працював слюсарем-турбіністом на Іваничівському цукровому заводі. Проїшов добрий гарт у робітничому колективі. Власне, підприємство дало молодому юнаку направлення на вступ у військове училище. Юрій Лелюков успішно склав іспити і став курсантом. З 1969 по 1973 рік навчався у Московському вищому командному Червонопрапорному училищі КДБ при Раді Міністрів СРСР. Під час навчання показав себе працелюбним, чесним і цілеспрямованим. Завжди був у центрі військової діяльності колективу.

Після закінчення училища в 1973 році Юрію пропонували місце і кар'єру в Москві, але він твердо вирішив поїхати служити на кордон.

З серпня 1973 по серпень 1974 року служив у Середньоазійському прикордонному окрузі замполітом застави в/ч 2047 м. Кара-Кала ТРСР.

З серпня 1974 по серпень 1975 року проходив службу у вищому політичному прикордонному училищі курсовим офіцером смт. Голіцино Московської області.

З серпня 1975 по червень 1977 року проходив службу на посаді замполіта застави Середньоазійського прикордонного округу в/ч 2103 смт. Бахарзан ТРСР.

У червні 1977 року стався трагічний випадок на заставі, в якій служив Ю. М. Лелюков. П'яний офіцер узяв коня Лелюкова і подався в гори. Кінь проявив норов, скинувши з себе вершника. Вдарившись об камінь, офіцер загинув. У цій справі крайнім виявився Юрій Лелюков. На нього тиснули зверху, і нічого іншого йому не залишалось, як написати вищому командуванню рапорт про звільнення. Заперечень не було.

Колишнього прикордонника запрошували на роботу в місцевий відділ внутрішніх справ. Він відмовився, зробивши інший вибір – з дружиною Ларисою приїхав із Туркменістану в рідні Іваничі до батьків старшим лейтенантом запасу.

Довго шукав себе на різних посадах. Спочатку працював слюсарем на цукровому заводі, потім – інструктором Іваничівського райвиконкому, пізніше – інструктором Іваничівського райкому партії, секретарем парткому колгоспу ім. Мічуріна Іваничівського району.

Але Юрій Миколайович не уявляв свого життя без армії. Він надіявся повернутися на військову службу. Написав лист генералу прикордонних військ, сподіваючись, що той допоможе йому повернутись в Армію. У буквальному розумінні цього слова рвався в Афганістан. Дуже багато разів переписував цей лист, а відправити так і не встиг.

У вересні 1984 року Ю. М. Лелюков перейшов працювати в Іваничівську середню школу №2 на посаду вчителя початкової військової підготовки. У школі його відразу прийняли у свій колектив. Діти всім серцем полюбили веселого, життєрадісного і енергійного учителя, який любив пунктуальність, щоб усе було точно. Не багато уроків провів він, та ці уроки, аж до останнього, запам'ятаються учням.

Серед багатьох подій, що трапилися на теренах Іваничівського району, ця заслуговує на особливу пам'ять. Бо йдеться про подвиг учителя, який

власним тілом захистив життя двадцяти шести десятикласникам Іваничівської середньої школи № 2.

Це трапилося 29 листопада 1984 року. Був звичайний урок початкової військової підготовки. Вчитель Юрій Миколайович Лелюков розповідав про один із видів зброї – гранату, її будову, принцип дії, бойову силу. Щоб діти краще засвоїли пройдений матеріал, приніс на урок три навчальні гранати, аби показати, що і як слід робити у випадку, коли треба застосувати цю зброю. Школярі уважно слухали його і почуте занотовували у зошити. Колишній професійний військовий, кадровий офіцер, старший лейтенант запасу умів заворожити юні серця. Він узяв муляж гранати.

Перш, ніж привести гранату в бойове положення, – показав Юрій Миколайович, – потрібно притиснути спусковий важіль і висмикнути кільце. В учбовій гранаті почується клацання, а в справжній – клацання і піде димок. Якщо чеку висмикнути, до вибуху залишиться чотири секунди.

Двадцять шість пар дитячих очей уважно спостерігали за рухом учителя. Він впевнено відпустив чеку. Клацнуло – і пішов димок... Блискавично глянув у вікно і мить побачив щebetливу юрбу дітвора молодших класів, які прямували разом з учителькою шкільним подвір'ям. Уже ніхто і ніколи не знатиме, про що подумав у ті останні секунди: чи згадав своїх двійко діточок Лесю та Юрка, чи в уяві постав образ стареньких батьків, у яких він – єдина дитина, або дружину, котру привіз на чужину з далекого краю. Учитель різко повернувся до десятикласників спиною, притис гранату до себе. У класі пролунав страшений вибух – вилетіли шибки із вікон, приміщення заволокло димом. А діти великими переляканими очима дивилися, як падає їх учитель. Лише на мить заклакли від страху, а потім гуртом кинулися до Юрія Миколайовича. Закривавлене тіло обережно винесли в коридор. Хтось уже ніс аптечку, хтось побіг викликати «Швидку допомогу».

Як трапилося, що серед учбових гранат виявилася бойова? І знову запитання без відповіді. Правда, були й такі, котрі хотіли зробити винним у цій ситуації саме його – Юрія Лелюкова. Захистили журналісти. В Іванічі з Москви інкогніто через Молдову їхали І. Морозов та В. Панов із «Комсомольської правды». Їхня стаття «Чотири секунди довжиною в життя» (за 26 лютого 1985 року) викликала величезний резонанс. Про Юрія Миколайовича нарешті заговорили, як про героя. Але радянська влада надто скромно оцінила подвиг учителя, нагородивши його посмертно 24 квітня 1985 року орденем «Знак Пошани». Та всі, хто знав його, переконані, що цього недостатньо. І строку давності такому подвигу не повинно бути...

Іванічівська районна рада рішенням від 15.08.2013 р. № 19/2 вирішила присвоїти звання «Почесний громадянин Іванічівського району» вчителю початкової військової підготовки середньої школи № 2 смт. Іванічі Лелюкову Юрію Миколайовичу (посмертно).

Наказом відділу освіти Іванічівської РДА від 05.08.2014 р. № 258а -од відповідно до рішення районної ради від 10.07.2013 року № 18/2 «Про присвоєння імені Ю. М. Лелюкова ЗОШ І-ІІІ ступеня № 2 смт. Іванічі»

внесено зміни в назву навчального закладу загальноосвітня школа І-ІІІ ступеня № 2 смт. Іваничі Іваничівського району Волинської області на Комунальний заклад «Іваничівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 2 імені Юрія Лелюкова» Іваничівської районної ради Волинської області.

У шкільному музеї діє куточок присвячений Ю. М. Лелюкову. Сюди часто приходять на екскурсію діти і дорослі. За традицією, останній тиждень листопада – тиждень пам'яті Лелюкова. У КЗ «Іваничівський історичний музей» подвигу героя присвячена окрема експозиція. Одна з вулиць селища носить його ім'я.

Пам'ять про вчителя-героя жива. Його подвиг – це відкритий урок мужності і героїзму усім поколінням.

Лариса Куль

Література:

Про нагородження Юрія Лелюкова орденом «Знак Пошани» : указ Президії Верховної Ради СРСР // Відомості Верховної Ради СРСР. – 1985. – № 18. – С. 275.

Корнелюк Д. Героїзм і нескореність духу: останній урок учителя / Д. Корнелюк // Корнелюк Д. Духовне небо Волині : презент. альм. / Д. Корнелюк. – Луцьк, 2007. – С. 254–255.

Корнелюк Д. Останній урок учителя / Д. Корнелюк // Корнелюк Д. Духовне небо Волині : презент. альм. / Д. Корнелюк. – Луцьк, 2005. – С. 221–222.

Пемко М. Подвиг вчителя / М. Пемко // Розвиток освіти на Волині: історія і сучасність : (до 100-річчя заснування Ковельської гімназії). – Луцьк, 2006. – С. 171–175.

Андрушко М. «За 4 секунди до зими» : (урив. із сценарію телефільму про Юрія Лелюкова) / М. Андрушко // Телерадіогазета. – 2013. – 6 лют. – С. 1, 16, 17.

Бонюк К. Пам'ять про нього жива / К. Бонюк // Колос. – 2018. – 29 листоп. – С. 4.

Бонюк К. Юрій Лелюков: Герой усіх часів та поколінь / К. Бонюк // Колос. – 2017. – 28 листоп. – С. 2.

«Ви знаєте, яким він хлопцем був?». Ми не про Гагаріна. Про іншого Юрія. Про Лелюкова // Колос. – 1998. – 27 листоп.

Вірич Є. Пам'яті учителя-героя / Є. Вірич // Колос. – 2003. – 12 груд.

Думська С. Урок ціною в життя / С. Думська // Волин. газ. – 2012. – 17 трав. – С. 1, 9.

Зай А. В Іваничах вшанували пам'ять учителя, який ціною життя врятував своїх учнів / А. Зай // Місто вечірнє. – 2015. – 3 груд. – С. 3.

Лісова А. І через 28 років учні за ним плакали... / А. Лісова // Волинь-нова. – 2012. – 4 груд. – С. 3.

Лісова А. Почесне звання – вчителю-герою Лелюкову / А. Лісова // Волинь-нова. – 2013. – 17 серп. – С. 4.

Лісова А. Про подвиг Юрія Лелюкова нагадуватиме меморіальна

дошка / А. Лісова // Волинь-нова. – 2014. – 4 груд. – С. 4.

Морозов И. Четыре секунды длиной в жизнь / И. Морозов, В. Панов // Комсомольская правда. – Комсомольская правда. – 1985. – 26 февраля.

Петрошук В. Повний сил і здоров'я він пішов у небуття / В. Петрошук // Колос. – 2012. – 4 груд.

Потурай О. Вони живуть за себе і за свого вчителя / О. Потурай // День. – 1999. – 4 груд.

Приймак І. Ясне учителя чоло не постаріє з плином років : до 25-річнниці подвигу Юрія Лелюкова / І. Приймак // Колос. – 2009. – 28 листоп.

Романюк Н. Двадцять шість врятованих життів не подвиг? / Н. Романюк // Віче-інформ. – 2014. – 4–10 груд. – С. 3.

Романюк Н. Життя як подвиг / Н. Романюк // Україна молода. – 2014. – 9 груд. – С. 5.

Солоненко М. Вклонилися вчителю-герою / М. Солоненко // Голос України. – 2018. – 2 черв. – С. 9.

Стрий В. Подвиг учителя / В. Стрий // Колос. – 2010. – 27 листоп.

Стрий В. Між миттю і вічністю: 20 років подвигу Юрія Лелюкова / В. Стрий // Колос. – 2004. – 27 листоп.

Стрий В. Чотири секунди на роздуми / В. Стрий // Голос України. – 2009. – 12 черв. – С. 21.

Учителю, який пожертвував собою заради спасіння учнів, хочуть присвоїти звання Героя України // Твій вибір. – 2017. – 7 груд. – С. 1, 10.

Вчителю – звання Героя України: на Волині збирають підписи. Луцьк [Електронна адреса] // Волинь 24 : сайт. – Режим доступу : <https://www.volyn24.co>. – Назва з екрану.

Прожити тільки 35 років йому напропорчила циганка. Луцьк [Електронна адреса] // Волинська правда : сайт. – Режим доступу : <https://pravda.lutsk.ua/>. – Назва з екрану.

Юрій Лелюков – Герой усіх часів і поколінь. Луцьк [Електронна адреса] // ВолиньUA : сайт. – Режим доступу : <https://volynua.com/posts/yuriy-lelyukov-geroy-usih-chasiv-i-pokolin>. – Назва з екрану.

7 ВЕРЕСНЯ

50 років від дня народження І. І. Котовича (1969) – українського письменника

Іван Іванович Котович народився 7 вересня 1969 року в місті Любомль в сім'ї інтелігентів. Батько – Іван Іларіонович Котович працював начальником міжміських електромереж. Мати – Галина Степанівна Котович була вчителькою історії і суспільствознавства у Любомльській СШ № 1.

У 1986 році Іван Котович закінчив місцеву середню школу № 1, працював у різних організаціях Любомля та району: листоношею місцевого райвузла зв'язку, співпрацював як перекладач, із прес-агентством «Парк» при Шацькому національному парку та журналом «Озерний край». Заочно

закінчив Луцьке культурно-освітнє училище за спеціальністю – бібліотечна справа (1989), Львівський електротехнікум зв'язку за спеціальністю – поштовий зв'язок (1997), філологічний факультет Волинського національного університету ім. Лесі Українки (2009).

Літературною працею займається з 1981 року, друкуватись почав – із 1984-го. Автор п'яти поетичних збірок: «Ходімо зі мною» (1993), «Ще не казка, уже й не будень» (2001), «З нічних глибин скрадається світанок» (2002), «Передвістя зоряних доріг» (2003), «Одинокий Всесвіт» (2004), та літературознавчого дослідження «Єсенін і Україна. Поезія Сергея Єсеніна в українських перекладах» (2009). Окремі твори публікувалися в обласних літературних альманахах: «Обрії» (2003), «Світязь» (1998, 2009), районному – «Променаді Любомля» (2016, 2017), районній, обласній та Всеукраїнській пресі. У 1991 році – лауреат районної літературно-мистецької премії імені Власа Мизинця. 2003 року був призером першого Волинського обласного літературного конкурсу «Неповторність». Має досвід поетичного перекладу з білоруської та російської мов. Окремі його твори перекладалися білоруською та польською мовами. Член Народного руху України з 1990 року. У 1998–2010 роках – депутат Любомльської міської ради трьох скликань. З 4 червня 2009 року член Національної Спілки письменників України

Визначальними митцями у літературі для Івана Котовича є Євген Дудар, Василь Симоненко, Василь Гей. Найпродуктивнішими періодами для писання віршів письменник називає вечір і ніч.

Із анотацій до його видань дізнаємося про змістові особливості творів. Тематичний діапазон першої збірки «Ходімо зі мною» – кольори осені та солодкі тривоги кохання, болючі роздуми над долями свого покоління. У другій збірці «Ще не казка, уже й не будень» автор щемливо висповідується в найсокровеннішому, по-філософськи осягає і сьогодення, і відвічні закони буття, черпаючи з бездонних джерел народної мудрості. У двох наступних книжках: «З нічних глибин скрадається світанок» та «Передвістя зоряних доріг» постає тема Життя у всіх його виявах: від вершин духовного осяяння до глибин кохання. Ліричний герой шукає своє, ще ніким не сказане слово, яке якнайповніше могло б передати космічний злет натхнення. Щодо збірки віршів «Одинокий Всесвіт (верліброва планета)» в анотації сказано, що Всесвіт є постійним елементом поезики Івана Котовича. Верліброва планета волинянина, уродженця і жителя стародавнього Любомля, охоплює і вічні масиви Галактик людської душі, і відьмацький присмак східної ночі, і парадокси щоденного буття... Відомо, що «Одинокий Всесвіт» – призер (2-ге) місце обласного літературного конкурсу «Неповторність».

Серед кращих поетичних публікацій Івана Котовича – уривок із поеми «Місто семи століть» (присвяченої місту Любомль) – у 2-му випуску літературно-мистецького альманаху «Променаді Любомля» (2017). Тут також надрукований його переклад уривків із повідомлень Іпатіївського літопису, що стосуються Любомля – «Із глибин віків».

Іван Котович одружений із письменницею, уродженкою міста Ковель Наталією Котович (Рябовою). Живуть у Любомлі, виховують доньку Лілю.

Письменниця Наталія Гранич у післямові до альманаху «Обрії» так відгукнулась про творчість Івана: «Котович залишає нас в акордах суму й радості ключах. Лишаючись і тут, і там водночас, світило його поезії «напинає сонячним летом вітрила серця» і несе нам маленький вогник очищення».

Отож, оригінальна філософська оцінка життєвих явищ, своєрідно-образне бачення «червневих маків у житах», «замріяних волошок», «місячної ночі», коли «сузір'я вже пахнуть квітнем», додають віршованим рядкам Івана Котовича оригінальності та відірваності від «світу, де панують ілюзії».

Юлія Хвас

Література:

Котович І. Єсенін і Україна : поезія Сергея Єсеніна в укр. пер. / І. Котович. – Луцьк : Надстир'я, 2009. – 150 с.

Котович І. З нічних глибин скрадається світанок : поезії / І. Котович. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 72 с.

Котович І. Одинокий всесвіт (Верліброва планета) : поезія / І. Котович. – Луцьк : Твердиня, 2004. – 60 с.

Котович І. Передвістя зоряних доріг : поезії / І. Котович. – Луцьк : Надстир'я, 2003. – 32 с.

Котович І. Ходімо зі мною : поезії / І. Котович. – Любомль : «Парк», 1993. – 96 с. – (Спецвипуск журналу «Озерний край» і газети «Наше життя»).

Котович І. Ще не казка, уже й не будень : поезія / І. Котович. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2001. – 64 с.

Котович І. «Важке прощання» : вірш // Світязь : літ. зб. Волин. орг. Спілки письмен. України. – Київ, 1992. – Вип. 2. – С. 28.

Котович І. Великодні побачення : оповідання / І. Котович // Позапростір : зб. наук.-фантаст. повістей та оповід. / ред.: П. Коробчук, М. Мартинюк. – Луцьк, 2007. – С. 88–92.

Котович І. Вечір у соняху : поезії / І. Котович // Терен : літ.-мистец. журн. – Луцьк, 2003. – Ч. 1. – С. 16–17.

Котович І. «Із глибин віків» ; «Славне місто було – Любомль» : переклади / І. Котович // Променади Любомля : літ.-мист. альм. / упоряд., ред. Ю. Хвас. – Луцьк, 2017. – Вип. 2. – С. 12–16, 59–61.

Котович І. Їжачок : вірш / І. Котович // Світязь : альм. Волин. орг. Спілки письмен. України. – Луцьк, 2010. – Вип. 1/16. – С. 188–189.

Котович І. «Не спокушайся на чужі слова» ; «УПА» ; «Стара дорога» : вірші / І. Котович // Світязь : альм. Волин. орг. Спілки письмен. України. – Луцьк, 2009. – Вип. 15. – С. 72–78.

Котович І. «Прийшла орда. І знову – з півдня й сходу...» ; «Які імперії були...» ; «Закашлявся чайник, обдаши узваром...» та [ін.] // Променади

Любомля : літ.-мист. альм. / упоряд., ред. Ю. Хвас. – Луцьк, 2017. – Вип. 2. – С. 12–16, 59–61.

Котович І. Стати провідником : письменник про себе / І. Котович // Волинь літературна : наші сучасники : зб. матеріалів про письменників Волині, членів Нац. спілки письменників України. – Луцьк, 2010. – С. 122–129.

Котович І. «Сузір'я вже пахнуть квітнем» : поезії / І. Котович // Обрії : альманах. – Луцьк, 2003. – С. 37–45.

Котович І. «Тільки-но замріяна весна...» / І. Котович // Стежками «Лісової пісні» / уклад.: В. С. Гей, Н. П. Горик, Н. П. Гуменюк. – Луцьк, 2011. – С.156–157.

Котович І. «Ще не осінь. Уже не літо» ; «А хмари мов примари» ; «Одиноке голе дерево» : вірші / І. Котович // Світязь : альм. Волин. орг. Спілки письм. України. – Луцьк, 1998. – Вип. 5. – С. 49–51.

Котович І. З нових поезій / І. Котович // Наше життя. – 2005. – 10 верес.

Котович І. Не печаль, а сонячне причастя : поезія / І. Котович // Наше життя. – 2003. – 28 черв.

Котович І. «Повільно лине Турія за обрій...» : вірш / І. Котович // Літ. Україна. – 2011. – 24 лют. – С. 8.

Котович І. «У князівстві місячних пагун» : вірш / І. Котович // Віче. – 2003. – 16 січ.

Гравітація взаємності : ант. суч. укр. поезії / пер. на пол., упоряд. О. В. Кришталська ; ред., післямов. З. В. Фрончек. – Луцьк : Терен, 2013. – 628 с.

Переклади творів І. І. Котовича – с. 484–485.

Берестейське багаття : твори поетів і прозаїків Берестейщини в перекладах українською мовою / упоряд.-ред. : В. С. Гей, Н. П. Горик. – Луцьк : Терен, 2012. – 228 с.

Переклади творів І. І. Котовича – с. 26–32.

Думи і песні Валыні : твори паэтау і прэзаікау Валыні у перакладах на беларускую мову / уклад. : А. Каско, М. Сянкевіч. – Луцьк : Терен, 2012. – 232 с.

Переклади творів І. І. Котовича на білоруську мову – с. 63–66.

Волинь літературна : довід., літ.-худож. вид. Вип. 2. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 61 с.

Про І. І. Котовича – с. 56.

Любомльщина історична, туристична, інвестиційно приваблива: довідник-путівник / упоряд. М. Ю. Скляничук. – Луцьк : Надстир'я, 2011. – 256 с.

Про І. І. Котовича – С. 204–205.

Белова Г. Книги купував... мішками / Г. Белова // Волин. газ. – 2005. –

24 листоп. – С. 6.

Вербич В. У Любомлі – й слово із любові / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2003. – 29 трав.

Грибовицький В. Ще не казка, уже й не будень / В. Грибовицький // Луцьк. замок. – 2001. – 5 квіт.

Наша спілка: із засідання Президії НСПУ : членом Спілки обрано Котовича Івана Івановича // Літ. Україна. – 2009. – 18 черв. – С. 2.

Ольшевський І. Стимул творчості – натхнення / І. Ольшевський // Луцьк молодий. – 2005. – 3 берез.

Сащук О. Дві години лунала поезія / О. Сащук // Наше життя. – 2005. – 19 берез.

Свіже поетичне слово // Наше життя. – 2001. – 26 трав.

Що є любов? Містерія чи казка? // Наше життя. – 2003. – 15 лют.

Іван Котович // Письменники Волині : довід. Волин. обл. орг. нац. спілки письм. України. – Луцьк, 2010. – С. 28–29.

Горик Н. П. Котович Іван Іванович / Н. П. Котович // Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2014 – Т. 15 : Кот-Куз. – 2014. – С. 34.

Котович Іван Іванович. Луцьк [Електронний ресурс] // Вікіпедія : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0>. – Назва з екрану.

Котович Іван Іванович. Луцьк [Електронний ресурс] // Любомльська публічна бібліотека : сайт. – Режим доступу : <http://lubomllb.at.ua/index/pis>. – назва з екрану.

9 ВЕРЕСНЯ

75 років укладання «Угоди між Урядом УРСР і Польським комітетом Національного Визволення про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР» (1944)

9 вересня 1944 р. в Любліні Польський комітет національного визволення (ПКНВ) уклав договір між Польською Народною Республікою (ПНР) та Українською Радянською Соціалістичною Республікою (УРСР) «Угода між Урядом Української РСР і Польським Комітетом Національного Визволення про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР». З польської сторони договір підписав голова ПКНВ Едвард Осубка-Моравський, з української — голова Ради Народних Комісарів УРСР Микита Хрущов. Договір надавав можливість виїзду українцям (в тому числі лемкам), білорусам, росіянам до УРСР і поверненню до Польщі поляків і євреїв, які станом на 17 вересня 1939 р. були громадянами Польської держави.

Головними представниками польського уряду у справі евакуації українського населення з Польщі були: консул Рогальський (до 30 квітня 1945 р.) і Йосиф Беднаж (з 1 травня 1945 р. по 11 березня 1947 р.). Головними уповноваженими уряду УРСР виступали Микола Підгорний і М. Ромащенко (від 1 січня 1946 р.).

Виселення проходило в три етапи і тривало з 22.08.1944 р. до 28.06.1946 р. Перший етап репатріації тривав від 15 жовтня до 31 грудня 1944 р. Територія, на якій відбувалась акція, охоплювала землі Ряшівського, Люблінського і Краківського воєводств. Усю її поділили на 15 районів, у кожному діяла окрема польсько-українська комісія. До повноважень цих комісій входило збирання заяв від місцевого населення, щодо виїзду, підготовка списків переселенців і евакуаційних карт, організація транспорту.

Комісії співпрацювали з місцевою адміністрацією, а також із Державною Репатріаційною Установою. Заохоченнями до виїзду мало стати звільнення від всіх податків і страхових оплат, а також анулювання всіх прострочених платежів. Було обіцяно, що за залишене майно і посіви (які були описані) у новому місці буде надано еквівалент, а також гарантовано отримання землі (до 15 га) у новому місці.

Для впертих польською стороною були передбачені інші методи впливу: українське населення виключалося з аграрної реформи ПНВК, ліквідовувалося навчання в школах українською, було відмовлено у визнанні Української Греко-католицької Церкви, а діяльність Польської Автокефальної Православної Церкви значно обмежувалася.

Незважаючи на ці методи впливу, українське населення не дуже охоче наважувалося на виїзд.

За цей період з Польщі виїхало 19 899 українців (5 035 родин), серед яких: – 4 025 осіб з Холмського повіту, – 3 902 особи з Грубешівського повіту, – 3 380 осіб з Томашівського повіту, – 1 862 особи з Замойського повіту. Це були в основному мешканці тих сіл, котрі були спалені весною і влітку 1944 р. польськими загонами.

Другий етап тривав з 1 січня до кінця серпня 1945 р. Взимку репатріація була призупинена через складні погодні умови. Навесні 1945 р. виїхали мешканці зруйнованих при відступі німецьких військ та сусідніх сіл з районів Лупківського і Дукельського перевалів. Це була, практично, остання група осіб, які добровільно зголосилися на виїзд до СРСР. До половини 1945 р. (доки ще застосовували засади добровільності) виїхало близько 80 000 осіб.

Третій етап переселення розпочався з направлення польською комуністичною владою в райони виселення частин третьої, восьмої і дев'ятої дивізій польської армії. До їх завдань входило забезпечення процесу виселення та конвоювання виселених до збірних пунктів, а також охорона залишеного майна. Дивізії розпочали свою діяльність з вересня 1945 р.

Третій етап тривав з 1 вересня по 31 грудня 1945. На даному етапі польською владою виселено 81 806 осіб (22 854 сімей).

Насильницька депортація спочатку охопила чотири повіти: Ліський, Перемишльський, Сяноцький і Любачівський. По мірі розвитку акції депортації військові підрозділи передислоковувалися до решти повітів, населених українцями.

Депортація супроводжувалась репресіями. Загони УПА намагалися протидіяти примусовому виселенню, але цим примушували польську владу діяти більш рішуче.

Четвертий етап тривав з 1 січня до кінця червня 1946 р.

Загалом, під час проведення акції, було переселено 482 109 осіб (122 454 українських родин), у тому числі: з Краківського воєводства – 21 776 осіб, з Ряшівського воєводства – 267 795 осіб, з Люблінського воєводства – 190 734 особи.

Паралельно проводилось також і виселення поляків та євреїв з території УРСР до ПНР. За офіційними даними було репатрійовано 810,4 тис. осіб.

Після закінчення обміну населенням на східних теренах Польщі ще залишилися значна кількість українців. Для остаточного «вирішення українського питання» в Польщі була спланована та проведена операція «Вісла» (розпочалась 28 квітня 1947 р.), під час якої понад 150 тисяч українців були виселені до північно-західних земель Польщі.

Оксана Важатко

Література :

«Угода між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Польським комітетом Національного Визволення про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР» ст. 1405 [дата написання: 09. 09. 1944; дата набуття чинності: 09. 09. 1944] // Офіційний вісник України. – 2006. – № 19. – С. 188–192.

Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-підляських українців (1915–1947) : дослід., спог., док. : в 3 т. – Чернівці : Букрек, 2011 –

Т. 1. – 2011. – 879 с.

Угода про обмін населенням – с. 600–607.

Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-підляських українців (1915–1947) : дослід., спог., док. : в 3 т. / Ю. Макар, М. Горний, В. Макар. – Чернівці : Букрек, 2011 –

Т. 2. – 2014. – 899 с.

Спогади і світлини депортованих – див. Зміст.

Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-підляських українців (1915–1947) : дослід., спог., док. : в 3 т. / Ю. Макар, М. Горний, В. Макар. – Чернівці : Букрек, 2011 –

Т. 3. – 2015. – 959 с.

Спогади і світлини депортованих – див. Зміст.

Горний М. Українська інтелігенція Холмщини і Підляшшя у ХХ ст. – Львів, 2002. – 325 с.

Надольський Й. Е. Депортаційна політика сталінського тоталітарного режиму в західних областях України (1939–1953 рр.) : монографія / Й. Е. Надольський ; Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : Вежа, 2008. – 260 с.

Онуфрійчук М. А. Холмському роду нема переводу : розповіді про депортованих українців із Холмщини, доля яких пов'язана з Волинню / М. Онуфрійчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 164 с.

Українці Холмщини і Підляшшя: історична доля, духовна і матеріальна культура впродовж віків : зб. наук. пр. Т. 2 / упоряд. М. М. Кучерепа. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2010. – 428 с. : іл.

Депортаційно-переселенські процеси – с. 161–240.

Українці Холмщини і Підляшшя : історична доля, духовна і матеріальна культура впродовж віків / зб. наук. пр. – Луцьк : Волин. обл. друк. ; Луцьк : «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 568 с.

Депортації і переселення – с. 155–206.

Надольський Й. Проблеми депортації населення західних областей України в сучасній польській і російській історіографії / Й. Надольський // Українська історична наука на шляху творчого поступу. – Луцьк, 2008. – Т. 3. – С. 457–461.

Хоменчук О. Українці Холмщини і Підляшшя : гірка доля депортованих / О. Хоменчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії : міжнар. іст.-краєзн. конф., присвяч. 730-ій річниці з часу першої відомої писемної згадки про м. Любомль та 810-ій річниці з часу писемної згадки про літописне м. Угровське / упоряд. : Г. Бондаренко, О. Остапюк, А. Силюк. – Луцьк, 2017. – Вип. 63. – С. 494–499.

Данилюк В. Депортація і... могила / В. Данилюк // Волин. газ. – 2013. – 11 лип. – С. 3.

Макарчук С. А. Переселення поляків із західних областей України в Польщу у 1944–1946 рр. / С. А. Макарчук // Укр. іст. журн. – 2003. – № 3. – С. 103–115.

Мельник О. Метою масових депортацій було прагнення вирішити українське питання / О. Мельник // Уряд. кур'єр. – 2012. – 3 лип. – С. 11.

Шаповал Ю. Уроки двох репатріацій : (виповнилося 60 років з початку масштабного польсько-українського переселення) / Ю. Шаповал // Іст. в шк. України. – 2005. – № 3. – С. 53–55.

Виселення українців з Польщі до УРСР. Луцьк [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0>. – Назва з екрану.

Люблінська угода. Луцьк [Електронний ресурс] // Вікіпедія : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8E>. – Назва з екрану.

Угода між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Польським Комітетом Національного визволення про евакуацію українського населення з території УРСР. Луцьк [Електронний ресурс] // Законодавство України : сайт. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_065. – Назва з екрану.

ЖОВТЕНЬ

7 ЖОВТНЯ

160 років від дня народження С. С. Гамченка (1859–1934) – українського археолога

Гамченко Сергій Свиридович – видатний український археолог, віцепрезидент Всеукраїнського Археологічного комітету. Один із засновників Товариства дослідників Волині. Член-кореспондент Київського товариства старожитностей і мистецтва, член Історичного товариства Несторолітописця, член Російського Археологічного товариства (з 1906 р.).

Народився в м. Ратне, нині селище міського типу та районний центр в складі Волинської області. Батьки мріяли про військову кар'єру свого сина. Тому з 18-ти років Сергій поступає на службу до російської армії в частини, що дислокувалися в Острозі, Житомирі і Петербурзі (1905–1908 рр.) й до 1917 року служить офіцером.

Закінчив Київську гімназію. 1876–1880 роках навчався на вечірньому відділенні двох факультетів Київського університету (фізико-математичному та історико-філологічному).

Коли ж київський професор В. Б. Антонович почав в 1878 року розкопки в околицях Житомира давньоруського городища X–XI ст., то молодий Гамченко одразу ж вступив до складу експедиції. Уже з 1886 року Гамченко веде на території міста самостійні археологічні розкопки, в результаті яких з'являється його перша публікація – монографія «Житомирський могильник» (Житомир, 1888, 124 с.), що здобуває прихильну рецензію в часописі «Киевская старина» (1889, т.25) і визначила Гамченка як вченого.

Протягом 1889–1895 років Гамченко досліджував слов'янські пам'ятки X–XII ст. в басейні р. Корчеватої та біля с. Студениця (Соколова гора) в Житомирському повіті, допомагав В. Б. Антоновичу збирати матеріали до його «Археологічної карти Волинської губернії». Так, Гамченко повідомив Антоновича про відкриття в с. Горошки (тепер Хорошів) поховання в кам'яних гробницях доби міді, кам'яних знарядь праці доби бронзи.

Важливу віху у вивченні Східної Волині стали археологічні дослідження С. С. Гамченка у 1896 році в басейні рік Случ і Тетерів пам'яток V–VIII ст. н. е. Особливо результативними стали розкопки в околицях Мирополя, де Гамченко обстежив городище і 32 кургани. Вивчені

ним ранньослов'янські пам'ятки пізніше одержали назву «культури корчацького типу» або «житомирської культури» характерні для Волинського Полісся. Своє відкриття Гамченко обґрунтував у доповіді «Розкопки в басейні р. Слuch» на XI Археологічному з'їзді 1899 року в Києві.

Уже як відомий учений Сергій Гамченко 1896 року гаряче підтримав на сторінках газети «Волинь» (№ 113) ідею місцевої інтелігенції про створення у Житомирі Товариства дослідників Волині, виступив одним із авторів проекту Статуту (1897 р.) і членом-засновником цього Товариства (1900 р.), згодом найбільшої в Україні регіональної краєзнавчо-наукової організації.

На початку ХХ ст. у зв'язку з переміщенням по службі до Петербургу С. С. Гамченко майже на десять років перервав свої дослідження Східної Волині. Після повернення в Україну він розширив наукові інтереси на Поділля і в 1909–1913 рр. обстежує трипільські пам'ятки в околицях Балти, Тульчина, Немирова та інших місцях цього краю.

У 1909 р. український археолог Сергій Гамченко досліджував пам'ятки трипільської культури в басейні Південного Бугу. Поселення оріїв були знайдені в різних місцях в Північній Таврії. Розкопані могили під Чаплинкою й Каховкою дають змогу простежити перехід до пізньоарійських – кімерійських поселень.

Розкопками неолітичних поселень у 1913 році поблизу сіл Баглаї, Білий Камінь на Старокостянтинівщині Гамченко знову повертається до вивчення первісної доби на Волині. Під час Першої світової війни служив в Казані. З 1918 року повернувся до Житомира, де очолив археологічний відділ Волинського науково-дослідного музею. 1925 року був запрошений до ВУАК, де з 1928 року був віце-президентом та очільником археологічного відділу. 1930 року виходить на пенсію за станом здоров'я і далі проживає в Житомирі. В місті названо вулицю на честь родини Гамченків.

Михайло Вашета

Література:

Костриця М. Роль Товариства дослідників Волині в становленні історико-археологічних досліджень краю на початку ХХ століття / М. Костриця // *Минуле і сучасне Волині та Полісся: історія сіл і міст Західного Полісся*. Маневиччина : матеріали XIII Волин. наук. іст.-краєзн. конф., смт. Маневичі – с. Кукли, 14 квіт. 2004 р. / упоряд. : Г. Бондаренко, А. Силук, П. Хомич. – Луцьк, 2004. – С. 43–46.

Ляшко С. М. Життєпис роду Гамченків: проблеми просопографії в контексті особливостей історичного часу та джерельної бази / С. М. Ляшко // *Українська біографістика*. – 2012. – Вип. 9. – С. 110–158.

Український Петербург : енцикл. довід. // *Хроніка-2000*. – 2012. – № 4 (94). – С. 15–448.

Про С. С. Гамченка – с. 289–290.

Мороз Д. Непомічений ювілей земляка / Д. Мороз // *Ратнівщина*. –

2000. – 19 лют.

Костриця М. Ю. Гамченко Сергій Свиридович / М. Ю. Костриця // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2006. – Т. 5 : Вод-Гн. – С. 366.

Гамченко Сергій Свиридович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B0%D0%B>. – Назва з екрану.

Гамченко Сергій Свиридович [Електронний ресурс] // Енциклопедія Сучасної України : сайт. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=28549. – Назва з екрану.

Гамченко Сергій [Електронний ресурс] // Українці в світі : сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/peoples/0d3310dcfa0d140f/>. – Назва з екрану.

11 ЖОВТНЯ

75 років від дня народження Ю. Й. Бахмачука (1944) – заслуженого працівника сільського господарства України, почесного працівника Держводгоспу України

Бахмачук Юрій Йосипович народився 11 жовтня 1944 року у м. Костопіль Рівненської області. З 1976 року проживає на Волині.

Після закінчення школи у 1960 році Юрій Йосипович поступив в Український інститут інженерів водного господарства у м. Рівне (нині Національний університет водного господарства та природокористування), який успішно закінчив у 1968 році.

Після закінчення інституту розпочав свою трудову кар'єру з посади майстра на Путивлівській спеціалізованій пересувній механізованій колоні № 52 тресту «Сумиводбуд».

З 1976 по 1987 роки працював у тресті «Волиньводбуд» головним технологом, головним диспетчером, начальником виробничого відділу.

25 років – з 1987 по 2012 рік, був начальником Волинського обласного виробничого управління водних ресурсів та водного господарства.

У галузі водного господарства Юрій Йосипович Бахмачук пропрацював 52 роки, проявивши себе чесним, талановитим керівником.

За його безпосередньої участі та керівництва на Волині побудовано та передано у користування господарствам 64,0 тис. га осушених земель, в тому числі гончарним дренажем 56, 4 тис. га, забезпечено утримання в робочому стані 346, 7 тис. гектарів меліорованих сільськогосподарських угідь, на яких стало можливим вирощувати сільськогосподарську продукцію.

Починаючи з 1994 року, обласне управління водного господарства під керівництвом Юрія Йосиповича та підвідомчі управління провели ряд природоохоронних заходів. Було введено в дію 51,2 км захисних дамб,

розчищено та відновлено 74,4 км русел річок, закріплено 0,7 км берега річки Західний Буг, побудовано 5 гідротехнічних споруд, створено захисні прибережні смуги.

Юрій Йосипович був одним із ініціаторів впровадження традиції очищення джерел в Україні. У 2002 році було відновлено та освячено перше джерело у с. Бронниця Камінь Каширського району.

Починаючи з 2002 року, щороку відновлювалось 5–10 джерел спільними стараннями водного господарства Волині, лісівників, сільських громад тощо без допомоги бюджетних коштів.

На теперішній час на Волині відновлено та очищено біля 70 джерел. Люди дістали доступ до чистої води.

Юрій Йосипович зробив чимало для зменшення негативного впливу меліорації на природні комплекси та біологічне різноманіття. За ініціативою Юрія Йосиповича Бахмачука на початку 90-х років було вперше в Україні впроваджено проект розчистки русла річки Прип'ять для зменшення термінів проходження весняної повені без зниження рівня води з метою запобігання підтоплення населених пунктів Любешівського району.

Під керівництвом Юрія Йосиповича за рахунок вдосконалення системи експлуатації зменшились витрати на утримання в робочому стані 4,5 тис. кілометрів державної меліоративної мережі, 2,7 тис. гідротехнічних споруд, 267 кілометрів гребель. В результаті витрати електроенергії суттєво зменшились. Цього досягнуто як за рахунок суворого дотримання питомих норм витрат на перекачку води насосними станціями так і за рахунок їх оснащення енергозберігаючим обладнанням та переходу на багатотарифний облік електроенергії. Завдяки впровадженню новітніх енергозберігаючих технологій Волиньводгосп мав високий рейтинг серед управлінь водного господарства інших областей.

Юрій Йосипович у 1986 році брав участь у ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС. Проводив роботи з забезпечення водопостачання сіл та безпосередньо реактора.

За вагомий особистий внесок у розвиток меліорації та водного господарства, високий професіоналізм Бахмачуку Юрію Йосиповичу у 2003 році присвоєно почесне звання «Заслужений працівник сільського господарства України». Нагороджений Почесними грамотами Волинської обласної ради (1994, 2000), Почесною грамотою Волинської обласної державної адміністрації (2004 р.), відзнакою «Почесний працівник Держводгоспу України», почесним знаком «За розвиток соціального партнерства».

Оксана Гаврилюк

Література:

Гідрогеоологічні умови верхів'я долини річки Прип'ять : наук. дослідж. / [О. В. Цветова та ін. ; за ред. П. І. Коваленка, Ю. Й. Бахмачука]. – Київ ; Ковель : Ковел. міськ. друк. ; Луцьк : РВВ Луц. нац. техн. ун-ту, 2013. – 219 с.

Екологія, водне господарство та проблеми водних ресурсів Західного регіону України : (матеріали наук.-практ. конф.) / ред. кол.: Ю, Й. Бахмачук, Я. О. Мольчак, М. Й. Шевчук. – Луцьк : Надстир'я, 1997. – 124 с.

Формування режиму природних вод району Шацьких озер в сучасних умовах / ред. : М. І. Ромащенко, Ю. Й. Бахмачук. – Київ : Аграрна наука, 2004. – 96 с.

Бахмачук Ю. Й. Екологія, водне господарство та проблеми водних ресурсів у Волинській області / Ю. Й. Бахмачук // Екологія, водне господарство та проблеми водних ресурсів Західного регіону України : (матеріали наук.-практ. конф.) / ред. кол. : Ю, Й. Бахмачук, Я. О. Мольчак, М. Й. Шевчук. – Луцьк, 1997. – С. 17–29.

Бахмачук Юрій Йосипович [Електронний ресурс] // Видавничий центр «Логос Україна» : сайт. – Режим доступу : <http://www.logos.biz.ua/proj/vodn/143.htm>. – Назва з екрану.

Бахмачук Юрій Йосипович [Електронний ресурс] // Волинське обласне управління водних ресурсів : сайт. – Режим доступу : <http://vodres.gov.ua/index.html>. – Назва з екрану.

11 ЖОВТНЯ

70 років від дня народження А. А. Вихованця (1949) – заслуженого працівника культури України

Народився Анатолій Андрійович Вихованець 11 жовтня 1949 року в місті Ханженково Макіївського району Донецької області.

У 1967 році вступив до Луцького державного музичного училища на відділ духових інструментів по класу труби.

Після закінчення училища у 1971 році став студентом Київського державного інституту культури імені О. Є. Корнійчука. Отримавши диплом, був направлений на Закарпаття викладачем Хустського культосвітнього училища.

У 1975–1976 роках проходив військову службу у Восьмому зразково-показовому оркестрі Прикарпатського військового округу.

З 1976 по 1979 роки працював артистом оркестру Волинського обласного музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка.

З 1979 року – Анатолій Вихованець працює на посаді викладача Луцького педагогічного училища.

З 1967 року – учасник народного аматорського духового оркестру Палацу культури м. Луцька, а з 1990 р. – керівник цього колективу за сумісництвом.

За понад 35 років успішної педагогічної праці Анатолій Вихованець підготував велику плеяду спеціалістів-фахівців духової музики, багато з них зараз є викладачами навчальних закладів культури та освіти, керівниками аматорських духових оркестрів, провідними музикантами професійних духових оркестрів України.

Як керівник народного аматорського духового оркестру комунального закладу «Палац культури міста Луцька» Анатолій Андрійович зарекомендував себе сумлінним працівником, творчою особистістю, пропагандистом духової музики.

Під його керівництвом народний аматорський духовий оркестр у 1995 році був нагороджений дипломом за зайняте 2-ге місце на Всеукраїнському конкурсі духових оркестрів. У 1996 р. оркестр став дипломантом (2-ге місце) Міжнародного фестивалю духової музики «Сурми-96» в м. Рівному. У 1997, 2000, 2004 рр. – оркестр був учасником Міжнародного фестивалю духової музики в Польщі (м. Свидник).

У 2002 р. – учасник Міжнародного фестивалю духової музики «Сурми» (м. Рівне), Всеукраїнського конкурсу на кращий духовий оркестр «Трускавець представляє».

У 2003 р. – лауреат обласної мистецької премії імені Ігоря Стравінського.

З успіхом відбулися творчі поїздки оркестру до Польщі, Білорусі, до міст Чернівці, Вінниця, Калуш, Рівне. Народний аматорський духовий оркестр є активним учасником міських та обласних заходів, фестивалів, конкурсів, творчих звітів та концертів. Анатолій Вихованець – незмінний диригент зведених духових оркестрів що брали участь у творчих звітах майстрів мистецтв та художніх колективів Волинської області у столиці України (1999, 2000 рр.). У 2009 році оркестр виборов 1-ше місце на Міжнародному фестивалі духової музики у м. Свидник (Польща).

Оркестр є учасником святкових заходів у Франції з нагоди відзначення Національного державного свята Франції та дня міста Пор-сюр-Сейн (2011 р.), Всеукраїнського фестивалю духової музики «Дзвени, оркестрів мідь» у селищі Клевань Рівненської області (2012 р.), регіонального фестивалю духових оркестрів «Іменини Волі» у м. Тернопіль (2013 р.), XXX Міжнародного фестивалю духових оркестрів у місті Свече, Польща (2014 р.).

Визначальними рисами Анатолія Вихованця як диригента є виразна техніка диригування, глибоке відчуття музичної драматургії. Анатолій Андрійович добре володіє мистецтвом аранжування. За час керівництва оркестром він аранжував понад 200 творів української і зарубіжної класики, українських народних пісень та мелодій. Формуючи репертуар оркестру, враховує сьогоденні запити і смаки публіки, реагує на нові прогресивні течії, які проявляються у музичному мистецтві. Він вправно застосовує все те нове, що існує в технології оркестрового письма, широко використовує тембровий «арсенал» духового оркестру, його виражальні можливості.

Анатолій Андрійович Вихованець нагороджений знаком «Відмінник народної освіти УРСР» (1990 р.), дипломом Міністерства внутрішніх справ України (1998 р.), Почесною відзнакою Міністерства культури і мистецтв України «За досягнення в розвитку культури і мистецтва» (2003 р.), багатьма почесними грамотами і подяками Волинської державної адміністрації та Луцької міської ради.

За вагомих особистих внесоків у розвиток культурно-мистецької спадщини України, високої професійної майстерності у 2009 році Анатолію Андрійовичу Вихованцю присвоєно звання «Заслужений працівник культури України».

Олена Дубень

Література:

Вихованець А. Грає духовий / А. Вихованець ; Упр. освіти і науки Волин. облдержадміністрації. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2012. – 90 с.

Вихованець Анатолій Андрійович : заслужений працівник культури України // Слава і гордість культури України. Випускники Волинського державного училища культури і мистецтв ім. І. Ф. Стравінського 1952–1997 рр. / автор. проекту, збирач. матеріалів А. П. Антонюк. – Луцьк, 2017. – С. 170–172.

Денисюк В. Відділ духових та ударних інструментів / В. Денисюк // Денисюк В. Одержимі творчістю : про мистецтво та культ.-освіт. у-ща Волині / В. Денисюк. – Луцьк, 2004. – С. 121–128.

Вихованець А. А. – с. 126.

Денисюк В. Народний самодіяльний духовий оркестр / В. Денисюк // Денисюк В. Зачаровані мистецтвом : до 40-річчя Луцького міськ. Будинку культури нар. Дому «Просвіта» / В. Денисюк. – Луцьк, 1997. – С. 107–112.

Денисюк В. Народний аматорський духовий оркестр / В. Денисюк // Денисюк В. Обереги духовності : до 50-річчя Луцького міськ. Будинку культури нар. Дому «Просвіта» / В. Денисюк. – Луцьк, 2007. – С. 129–139.

Визначено лауреатів обласних іменних премій : інформація з облдержадміністрацій // Волинь. – 2003. – 4 верес.

Премія ім. І. Ф. Стравінського – духовому оркестру Луцького НД «Просвіта», керівник А. А. Вихованець.

Грод В. Гордість музичної культури Луцька / В. Грод // Луцьк. замок. – 2000. – 18 трав.

Гуменюк Н. А дощ акомпанував духовикам / Н. Гуменюк // Віче. – 1997. – 26 черв.

Гуменюк Н. Нові лауреати, більші премії / Н. Гуменюк // Віче. – 2003. – 9 жовт. – С. 9.

Гуменюк Н. Три дні тріумфу / Н. Гуменюк // Віче. – 2000. – 6 лип.

Друге місце за лучанами // Луцьк. замок. – 2000. – 31 трав.

Філатенко А. Майстри духової музики / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2007. – 17 лип.

Філатенко А. Оркестр тримається на ентузіазмі / А. Філатенко // Волинь. – 2003. – 28 жовт.

Харів О. Найдорожчий – слухач / О. Харів // Луцьк. замок. – 2017. – 16 листоп. – С. 7.

Духові оркестри [Електронний ресурс] // Департамент культури Луцької міської ради : сайт. – Режим доступу : <http://culture-lutsk.org.ua/kolektyvy/dukhovi-orkestry>. – Назва з екрану.

Луцьких митців обдарували кількатисячними преміями і подяками [Електронний ресурс] // Луцьк. Район : сайт. – Режим доступу : <https://lutsk.rayon.in.ua/news/2969-lutskih-mittsiv-obdaruvani-kilkatysiachnimi-premiiami-i-podiakami>. – Назва з екрану.

Палац культури міста Луцька святкує 60-річчя [Електронний ресурс] // Луцька міська рада : офіційний сайт. – Режим доступу : <https://www.lutskrada.gov.ua/publications/palats-kultury-mista-lutska-sviatkuie-60-richchia>. – Назва з екрану.

20 ЖОВТНЯ

90 років від дня народження З. М. Євницького (1929–2013) – волинського краєзнавця, історика і педагога

Могутнім і невичерпним джерелом духовності, моральності і культури сучасної людини є її любов до рідного краю, його безцінних багатств, глибока шана до віковичних традицій та історії свого народу. Багатим на плідні пошуки та відкриття є краєзнавчий рух в Україні. Одним із організаторів краєзнавчого руху і краєзнавчої освіти на Волині був Зіновій Маркович Євницький – людина напрочуд працююча, безкомпромісна та одержима, закохана у вдячну справу дослідництва.

Народився Зіновій Маркович Євницький 20 жовтня 1929 року в м. Умань Черкаської області у сім'ї педагогів. Школу маленький Зіновій почав відвідувати у рідному селі батька – Теліжанці Тетіївського району Київської області, куди сім'я переїхала під час окупації німцями України. Після розгрому нацистської Німеччини, з фронту повернувся батько Зіновія – Марк Антонович, якого Вінницький обласний відділ народної освіти призначив директором семирічки у с. Розкопане, Плисківського району, де Зіновій Маркович закінчив школу із похвальним листом.

Життєва доля привела Зіновія Марковича Євницького на Волинь у 1947 році. Тут він вступає до Луцької фельдшерської школи, яку закінчив у 1950 році, здобувши спеціальність фельдшер та направлення на роботу в села Ольганівка та Пожарки Рожищенського райздороввідділу.

Батьківський приклад та педагогічні здібності стали основою того, що значну частину свого життя З. М. Євницький присвятив освіті. Як писав Зіновій Маркович у своїй автобіографії: «По матеріальних і моральних мотивах через рік залишаю займатися медициною і вступаю в 1951 році на курси вчителів математики при Волинському обласному відділі народної освіти. У цьому ж році отримую направлення на роботу вчителем у школи Ківерцівського району». У 1952 році юнак вступає на заочне відділення історичного факультету Луцького педінституту, який він закінчив у 1957 році. У 50-х роках минулого століття Зіновій Маркович Євницький працював на комсомольській роботі. У 1956 році за успіхи у роботі з молоддю

Президія Верховної Ради СРСР нагородила його орденом «Знак Пошани». 60-ті роки ХХ ст. Зіновій Маркович провів на партійній роботі у Ківерцівському та Маневицькому районах.

Свою педагогічну діяльність Зіновій Маркович розпочав з січня 1966 року на посаді вчителя історії Ківерцівської восьмирічної школи, а згодом очолив педагогічний колектив і вісім років був директором школи, яку практично збудував спільно з батьками учнів (сьогодні це Ківерцівська ЗОШ I-III ст. № 3). У цій же школі облаштував Музейну кімнату з історії Волині у період Великої Вітчизняної війни. Понад 18 років – з 1973 по 1991рр. – З. М. Євницький працював на посаді директора Ківерцівської середньої школи №4. Зіновій Маркович по-батьківськи ставився до дітей, дбав про якість та результативність навчально-виховного процесу у школі, намагався зробити життя своїх учнів цікавим та різноманітним. Ним було організовано туристичну групу, яка у 1976 р. зайняла призове місце на II-х Всесоюзних іграх туризму, де було п'ятнадцять команд-учасників, і в подальшому кілька разів була чемпіоном України. У 1979 році за ініціативи та активної участі З. М. Євницького у Ківерцівській школі № 4 створено музей бойової слави, якому у 2004 році присвоєно звання «Зразковий». Батьки, вчителі та учні доклали чимало зусиль, щоб віднайти, зберегти і примножити матеріали про події Великої Вітчизняної війни на території району, про воїнів-визволителів, про діяльність партизанів, підпільних організацій тощо. Все це дбайливо збирали пошукові загони, класи, які листувалися з ветеранами та рідними загиблих і відвідували їх на шкільних канікулах. Архів шкільного музею бойової слави, численні публікації, книги – все це той потужний матеріал, що є історією Ківерцівщини, пам'яттю про людей, які з нею пов'язані.

Зіновій Маркович Євницький – вчитель-методист вищої кваліфікаційної категорії. За успіхи в організації навчання та виховання підростаючого покоління в 1972 році нагороджений значком «Відмінник народної освіти», а у 1976 році – медаллю А. Макаренка.

Окрім педагогічної діяльності, З. М. Євницький багато займався пошуковою роботою. У 1958–1959 рр. Зіновій Маркович разом з молоддю Ківерцівського та Цуманського районів реставрували партизанські землянки на місці стоянки загонів особливого призначення в урочищі Лопатень. Ці землянки послужили поштовхом до створення у серпні 1967 році Лопатенського музею партизанської Слави (з 2016 року КЗ «Лопатенський історико-природничий музейний комплекс»).

У 2010–2012 роках З. М. Євницький продовжує пошуки невідомих прізвищ загиблих під час Великої Вітчизняної війни на території району. Як наслідок, було встановлено додатково прізвища загиблих по колишньому Ківерцівському району (понад 200 чол), колишньому Цуманському району (понад 130 чол.), колишньому Олицькому району (понад 100 чол.). Прізвища 200 загиблих у роки Великої Вітчизняної війни на клопотання ради музею ЗОШ № 4 були увіковічені на меморіальних плитах Братської могили у парку м. Ківерці.

Зіновій Євницький брав активну участь у створенні Ківерцівського краєзнавчого музею. Ним підготовлено для оформлення експозиції понад 1000 експонатів.

Про Зіновія Марковича неодноразово писала преса, і писав він сам. У 1973 р. почав друкуватися у газеті «Ленінським шляхом» (тепер – «Вільним шляхом»). Його «Повість полум'яних літ» відкриває читачу багато цікавих історичних фактів. Доповнене видання у 2005 р. вийшло друком у Волинській обласній друкарні під назвою «Історичні нариси про події Великої Вітчизняної війни (1941–1945рр.) на території Ківерцівського району». Крім цих праць з-під пера З. М. Євницького вийшли дослідження: «Учасники бойових дій у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. – жителі м.Ківерці», «Історична довідка створення Лопатенського меморіального комплексу «Партизанська слава» (1 та 2 випуск), «Українсько-польські відносини на Ківерцівщині в 1943 році», «Перші дні Великої Вітчизняної війни на території Ківерцівського району», «Стежками партизанської слави Ківерцівщини», «Ківерцівщина після фашистської окупації 1944–1945 рр.».

Все своє свідоме життя Зіновій Маркович Євницький брав активну участь у громадсько-політичному житті міста і району. Обирався депутатом міської ради 8-ми скликань та районної ради 3-х скликань. 19 серпня 2005 року за активну громадсько-політичну роботу З. М. Євницькому було присвоєно звання «Почесний громадянин Ківерцівщини». У 2012 році Зіновію Марковичу було присвоєно звання «Почесний ветеран України» з врученням нагрудного знака та Посвідчення.

Помер Зіновій Маркович Євницький 15 вересня 2013 року.

Олександр Вернидубов

Література:

Євницький З. М. Історична довідка про створення Лопатенського меморіального комплексу «Партизанська слава» / З. М. Євницький. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 76 с.

Євницький З. М. Історична довідка про створення Лопатенського меморіального комплексу «Партизанська слава» / З. М. Євницький. – 2-е вид., скороч. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2012. – 48 с.

Євницький З. М. Історичні нариси про події Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) на території Ківерцівського району / З. М. Євницький. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 224 с.

Євницький З. М. Історичні нариси про події Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) на території Ківерцівського району. Ч. 1 / З. М. Євницький. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 376 с.

Євницький З. М. Ківерцівщина після фашистської окупації (1944–1951 рр.) / З. М. Євницький. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2011. – 523 с.

Євницький З. М. Ківерцівщина після фашистської окупації (1944–1951 рр.) / З. М. Євницький. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2013. – 636 с.

Євницький З. М. Перші дні Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років на території Ківерцівського району / З. М. Євницький. – Луцьк :

Волин. обл. друк., 2012. – 88 с.

Євницький З. М. Стежками партизанської слави Ківерцівщини / З. М. Євницький. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2012. – 64 с.

Євницький З. М. Учасники бойових дій у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років – жителі м. Ківерці / З. М. Євницький. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 392 с.

Євницький З. Дорогами пам'яті / З. Євницький // Вільн. шляхом. – 2012. – 4 лют. – С. 1, 5 ; 11 лют. – С. 10.

Євницький З. Ківерцівщина повоєнна: з історії рідного краю / З. Євницький // Вільн. шляхом. – 2008. – 6, 27 верес. ; 2009 – 27 січ. ; 14, 28 берез. ; 25 квіт. ; 28 листоп.

Євницький З. Мої думки про святе – увічнення загиблих в роки воєнних лихоліть : з історії рідного краю / З. Євницький // Вільн. шляхом. – 2010. – 3 лип.

Євницький З. У перші дні війни... / З. Євницький // Вільн. шляхом. – 2010. – 19 черв.

Євницький З. Ціна Перемоги / З. Євницький // Вільн. шляхом. – 2010. – 24 квіт.

Євницький З. Пошук триває / З. Євницький // Вільн. шляхом. – 2010. – 17 квіт.

Євницький З. Страшний для Ківерець день / З. Євницький // Вільн. шляхом. – 2009. – 10 квіт.

Євницький З. Край наш повоєнний / З. Євницький // Вільн. шляхом. – 2006. – 20 трав. ; 3 черв. ; 15 лип. ; 5 серп.

Євницький З. Відлуння перших днів війни / З. Євницький // Вільн. шляхом. – 2005. – 9 лип. ; 6 серп.

Євницький З. Історичні нариси про події Великої Вітчизняної війни на території Ківерцівського району / З. Євницький // Вільн. шляхом. – 2003. – 12 квіт. ; 10 трав. ; 14 черв. ; 26 лип. ; 4 жовт. 2004 – 24 січ.

Євницький З. Шла війна священна / З. Євницький // Вільн. шляхом. – 2002. – 27 квіт. ; 3, 11, 18 трав.

Артесюк Г. К. Нариси історії освіти Ківерцівського району : наук.-попул. вид. / Г. К. Артесюк, О. Й. Дем'янюк. – Луцьк : Твердиня, 2011. – 172 с.

Євницький З. М. – с. 140–141.

Богущ М. І. Ківерцівщина: кризь віки і доли : іст.-краєзн. нариси / М. І. Богущ, Г. І. Павленко. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 520 с. : іл.

Євницький З. М. – с. 141–142.

Криштапюк Л. Внесок З. М. Євницького в музейну педагогіку / Л. Криштапюк // Волинський музейний вісник : Музейна педагогіка. Теорія і практика. / Упр. культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; каф. документознавства і музейн. справи СНУ ім. Лесі Українки ; упоряд. А. Силюк. – Луцьк, 2013. – Вип. 5. – С. 58–59.

Криштапюк Л. Внесок З. М. Євницького в музейну педагогіку / Л. Криштапюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. З історії національних меншин на Волині : матеріали Міжнар. наук. іст.- краєзн. конф. «Минуле і сучасне єврейської громади на Волині», 20–21 серп. 2013 р., смт. Маневичі та Міжнар. наук. конф. «Польська культура в контексті волинського тексту», 3–4 квіт. 2014 р. / упоряд. А. Силюк. – Луцьк, 2014. – С. 272–274.

Власюк Д. Пам'ять житиме вічно / Д. Власюк // Патріот Батьківщини. – 1981. – 19 квіт.

Гупало С. Розповідає музей історію / С. Гупало // Вільн. шляхом. – 1999. – 30 січ.

Королюк М. Ніхто не забуде солдатських імен / М. Королюк // Вільн. шляхом. – 2013. – 18 трав. – С. 4.

Недільський В. Тут завжди людно / В. Недільський // Мол. ленінець. – 1981. – 18 черв.

Постолук Н. Розповідають експонати / Н. Постолук // Рад. Волинь. – 1980. – 18 січ.

Золоті сторінки Волинського Національного університету імені Лесі Українки. Випускники / уклад. І. Констанкевич, уклад. Н. Грінчук, Л. Пухер, уклад. О. Маховський, ред. І. Коцан. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 147 с.

З. М. Євницький – с. 70.

Автобіографія першого директора школи З. М. Євницького [Електронний ресурс] // ЗОШ І-ІІІ ст. №4 м. Ківерці : сайт. – Режим доступу : http://http://kivertsi-school4.edukit.volyn.ua/informaciya_pro_zaklad/istoriya/avtobiografiya_pershogo_direktora_shkoli_z_m_yevnicjkog. – Назва з екрану.

Зіновій Маркович Євницький // Портал освітньо-інформаційних послуг «Студентська консультація» сайт. – Режим доступу : <http://studcon.org/zinoviy-markovych-yevnyuskuu>. – Назва з екрану.

Криштапюк Л. Внесок Зіновія Марковича Євницького в музейну педагогіку / Л. Криштапюк [Електронний ресурс] // Музейний простір Волині : сайт. – Режим доступу : http://volyn-museum.com.ua/publ/kivercivskij_rajonnij_kraeznavchij_muzej/vnesok_zinovija_markovicha_evnickogo_v_muzejnu_pedagogik. – Назва з екрану.

20 ЖОВТНЯ

70 років від дня народження А. Ф. Мельник (1949) – українського економіста, заслуженого діяча науки і техніки України

Алла Федорівна Мельник народилася 20 жовтня 1949 року в смт. Торчин Луцького району Волинської області. У 1967 році зі срібною медаллю закінчила Торчинську середню школу. Наступних п'ять років

навчалася на економічному факультеті Львівського державного університету ім. І.Франка. У 1972 році отримала диплом з відзнакою за спеціальністю «Планування народного господарства». В цьому ж вузі 1975 р. захистила кандидатську дисертацію «Удосконалення територіального планування побутового обслуговування населення: проблеми та шляхи вирішення».

З 1976 р. працює у Тернопільському національному економічному університеті старшим викладачем, згодом доцентом кафедри планування народного господарства. Від 1990 р. завідує кафедрою прогнозування і державного регулювання економіки (нині кафедра державного і муніципального управління). Захист докторської дисертації на тему: «Організаційно-економічний механізм розвитку територіального комплексу послуг» успішно відбувся у 1997 р. У 2002–2010 рр. – проректор з наукової роботи ТНЕУ.

У 2011 році А. Ф. Мельник започаткувала «Регіональні та муніципальні читання», які проводяться щорічно за участю зарубіжних ВНЗ – партнерів, Національного агентства України з питань державної служби, вчених України, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, бізнесу, громадських організацій. З червня 2012 р. вона – візит-професор Вроцлавського економічного університету (Польща).

За час роботи в Тернопільському національному економічному університеті А. Ф. Мельник була членом експертної ради з державного управління при Державній акредитаційній комісії України, членом наукової ради Міністерства освіти і науки України за фаховим напрямком «Економіка», Науково-методичної комісії Міністерства освіти і науки України з менеджменту і адміністрування, член колегії Головного управління економіки Тернопільської обласної державної адміністрації, заступник голови Наукової координаційної ради Західного наукового центру Національної академії наук України і Міністерства освіти і науки України в Тернопільській області тощо. Професор А. Ф. Мельник – голова спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій Д 58.082.01, головний редактор наукового фахового журналу «Вісник Тернопільського національного економічного університету», голова Науково-технічної ради Тернопільського національного економічного університету, член редколегії журналу «Регіональна економіка», фахового збірника наукових праць молодих вчених ТНЕУ «Наука молода».

Автор 280 наукових праць, серед них 15 монографій (3 з них одноосібно), 4 підручників, 18 навчальних посібників в т.ч. з грифом МОН України. 23 праці опубліковано в зарубіжних виданнях. Вона є одним з авторів Економічної енциклопедії України, Енциклопедія державного управління.

А. Ф. Мельник зробила вагомий внесок у розвиток теорії і методології державного регулювання економіки, організаційно-економічного механізму формування і функціонування регіональних ринків послуг, регіонального ринкознавства, державного управління і місцевого самоврядування. Вона є

керівником та розробником наукових тем: «Обґрунтування напрямків і розробка наукового обґрунтування рекомендацій по удосконаленню механізмів державного регулювання і підтримки малого бізнесу в сфері послуг», «Організаційно-економічний механізм формування і розвитку економіки в умовах перехідного періоду до ринкових відносин», «Дослідження теорії та розробка методологічних засад організації управління та регулювання розвитку муніципальних відносин», «Інституційне забезпечення структурних трансформацій в національній економіці», «Формування концептуальних основ модернізації суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін». Під науковим керівництвом А. Ф. Мельник підготовлено й захищено дві докторські та одинадцять кандидатських дисертацій.

А. Ф. Мельник є засновником наукової школи з організації управління та регулювання економікою на макро- і мезорівнях. Представники цієї наукової школи за останнє десятиріччя подали у центральні та місцеві органи влади понад 50 документів (аналітичних довідок, наукових записок, експертних висновків і пропозицій). Серед них пропозиції до проекту Концепції системи законодавства України про державну службу (2004 р.), проектів Закону «Про територіальний устрій України» (2005 р.), Закону України «Про загальні засади державно-приватного партнерства» (2008 р.), Стратегії модернізації системи підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування (2007 р.), Стратегії економічного розвитку України до 2020 року (2008 р.), науково-аналітичні пропозиції щодо структури та основних положень Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. (2009 р.)

За вагомий особистий внесок у створення та розвиток загальнонаціональної системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців відзначена Подякою Кабінету Міністрів України (2001 р.), почесними грамотами Тернопільської обласної ради та Тернопільської обласної адміністрації (2003 р., 2009 р.), нагороджена нагрудним знаком Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «За наукові досягнення» (2006 р.), є лауреатом премії імені С. Подолинського. За видатні наукові досягнення А. Ф. Мельник з 2003 року, за рішенням Американського біографічного інституту є членом колегії консультантів наукових досліджень. З 2010 року – Почесний професор ТНЕУ. У 2013 році присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Алла Сахнюк

Література:

Мельник А. Ф. Державне регулювання економіки : підручник / А. Ф. Мельник, І. Р. Михасюк, М. М. Крупка, З. М. Залога ; за ред. І. Р. Михасюка. – Київ : Атіка, Ельга-Н, 2002. – 592 с.

Мельник А. Ф. Державне та регіональне управління : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, О. П. Дудкіна. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 452с.

Мельник А. Ф. Державне управління : підручник / О. Ю. Оболенський,

- А. Ю. Васіна ; за ред. А. Ф. Мельник. – Київ : Знання, 2009. – 582 с.
- Мельник А. Ф. Економіка : основи економ. політики : підручник / Т. Л. Желюк, А. Ф. Мельник, Т. М. Попович. – Тернопіль : Крок, 2015. – 457 с.
- Мельник А. Ф. Економічні проблеми ХХІ століття: міжнародний та український виміри : монографія / за ред. проф. С. І. Юрія, Є. В. Савельєва. – Київ : Знання, 2007. – 595 с.
- Мельник А. Ф. Європейський союз: інституційні та економічні основи інтеграції : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, І. О. Іващук, Т. Л. Желюк, А. Ю. Васіна, І. Д. Бенько, О. С. Башняк та ін. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 410 с.
- Мельник А. Ф. Механізм реалізації регіональної структурної політики : монографія / А. Ф. Мельник, Л. А. Лаврів [та ін.] ; за заг. наук. ред. проф. А. Ф. Мельник. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015 – 343 с.
- Мельник А. Ф. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін : монографія / за ред. д-ра екон. н. А. Ф. Мельник. – Тернопіль : Економ. думка. – 2009. – 528 с.
- Мельник А. Ф. Муніципальний менеджмент : підручник / А. Ф. Мельник, Г. Л. Монастирський, О. П. Дудкіна ; за ред. А. Ф. Мельник. – Тернопіль : Матвей, 2013. – 363 с.
- Мельник А. Ф. Національна економіка : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович. – Київ : Знання, 2011. – 460 с.
- Мельник А. Ф. Публічний сектор і державна політика в демократичному суспільстві : монографія / А. Ф. Мельник, О. В. Длугопольський. – Тернопіль : Економ. думка, 2008. – 240 с.
- Мельник А. Ф. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України : монографія / О. І. Амоша, С. С. Аптекар, М. Г. Білопольський, С. І. Юрій, А. Ф. Мельник та ін. – ІЕП НАН України, ТНЕУ МОНСМ України. – Тернопіль : Економ. думка, 2011. – 848 с.
- Мельник А. Ф. Структурні трансформації в національній економіці: проблеми діагностики та інституційного забезпечення : монографія / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк, О. П. Дудкіна, Г. Л. Монастирський, І. В. Чикало, Н. В. Котис. – Тернопіль : Економ. думка, 2012. – 532 с.
- Мельник А. Ф. Тренінг зі спеціальності «Адміністративний менеджмент» : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, Г. Л. Монастирський, Т. М. Попович, Н. М. Кривокульська. – Тернопіль : Економ. думка, 2016. – 130 с.
- Мельник А. Ф. Управління змістом робіт : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, С. С. Велешук. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 226 с.
- Мельник А. Ф. Управління розвитком муніципальних утворень: теорія, методологія, практика : монографія / А. Ф. Мельник, Г. Л. Монастирський. – Тернопіль : Економ. думка, 2007. – 475 с.
- Melnyk A. "Municipalization as a new paradigm of local development: world and national tendencies" // Local self-government in local development: Ukrainian and Polish experience / ed Lech Janczuk. – Lublin : Wydawnictwo Kul, 2014. – P. 57–77.
- Melnyk A. F. Integrated Regional Development. Conceptual, Financial and Organizational Aspects. Monograph / Lech Jańczuk (Ed.), Wyd. KUL, Lublin

2015. – С. 125–155.

Melnyk A. F. Mechanisms of stimulating regional development: the Ukrainian dimension / Regionalization in Central-Eastern European Countries: Bulgaria, Poland, Russia, Slovakia, Ukraine. Monograph (Scientific editorship by: Doktor of Economics, professor A. Krysovaty, doktor of Economics, professor Yev. Savelyev, Berlin, 2016. – 360 p.

Мельник Алла Федорівна [Електронний ресурс] // Тернопільський національний економічний університет : сайт. – Режим доступу : <http://www.tneu.edu.ua/faculty/feu/department-mpu-feu/staff-mpu-feu/6802-melnyk-alla-fedorivna.html>. – Назва з екрану.

Мельник Алла Федорівна [Електронний ресурс] // Бібліотека ім. Л. Каніщенка Тернопільського національного економічного університету : сайт. – Режим доступу : <http://library.tneu.edu.ua/index.php/uk/nmkd/58-resursy-biblioteky/pratsi-vykladachiv-tneu/m/610-2011-12-19-14-38-36>. – Назва з екрану.

23 ЖОВТНЯ

135 років від дня народження Н. І. Букатевича (1884 – 1984) – українського філолога

Назарій Іванович Букатевич прожив довге, нелегке життя і повністю присвятив його науці. У 92 роки пішов на пенсію і, доживши до свого 100-літнього ювілею, ще підтримував тісний зв'язок з Одеським державним університетом ім. І. І. Мечникова, долю з яким пов'язав ще в 1937 році.

Народився Назарій Іванович Букатевич 23 жовтня 1884 року в м. Любомль у сім'ї лісового об'їждчика. Його батько, Іван Тимофійович Букатевич, працював у лісі і жив в лісовому будинку біля с. Борки тодішньої Любомльської волості Володимир- Волинського повіту.

Тут, у Любомлі, майбутній вчений отримав початкову освіту. У 1911 році закінчив навчання на історико-філологічному факультеті Тартуського (колишнього Юр'ївського) університету. Прослухав курси філологічних наук відомих професорів Д. М. Кудрявського, Н. К. Грунського, Є. В. Петухова і ін.

Розпочав свою трудову діяльність Назарій Іванович на посаді сільського народного вчителя. Трудовий шлях продовжив на посаді викладача російської мови та літератури в жіночій гімназії м. Сідлець. Незабаром став її завідувачем.

Мирне життя перервала Перша світова війна. У зв'язку з наступом німецьких військ гімназію зі своїм молодим завідувачем евакуювали на схід. Протягом багатьох років Н. І. Букатевич очолював Одеську казенну жіночу гімназію. З 1918 року, він став викладати предмет, якого ніколи не було в програмах старих гімназій і звався він «українська мова». Цей предмет почали вивчати від першого до найстарших класів.

Та вже на початку 1919 року влада в місті опинилася в руках білогвардійців і англо-французьких інтервентів – почалось знову

переслідування, репресії всього українського. У всіх класах українську мову з шкільного розкладу виключили, а натомість на ці години поставили додаткові уроки співу.

Після звільнення Одеси Червоною Армією в навчальних закладах почали викладати українську мову. В 1922 році викладачі колишньої Рішіївської гімназії заснували на вулиці Артема радянську трудову школу № 50, яка дістала ім'я Льва Толстого. Там короткий час викладав українську мову й літературу Назарій Букатеви́ч і з того ж року він почав викладати лінгвістичні дисципліни у вузах Одеси. В 1920-х роках Назарій Іванович в Одеському інституті народного господарства читав курс «українознавства», який в ті часи мав елементи мови, фольклору, етнографії та історії літератури (включаючи початки радянської). Саме тоді, беручи участь у роботі Одеської комісії краєзнавства при українській Академії Наук, Назарій Іванович в працях інституту опублікував свою велику наукову розвідку «Чумацтво на Україні» (1928 р.), яка принесла йому широке визнання, згадується і цінується донині. В солідному томі інститутських праць вона займає значну частину. Серед його перших праць, присвячених питанню української етнографії і фольклору, слід відмітити історико-етнографічний нарис «Український фольклор у творчості М. Коцюбинського» (1931 р.). Його перші праці стосувались питань східно-слов'янського фольклору та етнографії. Інтерес до народної творчості і народного життя був нав'язаний враженнями дитинства і юнацтва, які пройшли в Любомлі, в спілкуванні з місцевим населенням і інтелігенцією. Саме в Любомлі вперше почув від старших людей як раніше місцеві чумаки їздили по сіль.

На початку 1930-х років він викладач Одеського морського технікуму, по сумісництву також штатний професор Одеського інституту Соцвиху і з 1933 року штатний професор Одеського педагогічного інституту, пізніше т.в.о. професора на кафедрі мовознавства.

У 1937 році Н. І. Букатеви́ч стає викладачем Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Це був той період, коли до науковців, які приділяли багато уваги українознавству, виявлялась особлива увага, в них стали бачити українських націоналістів. У цей період репресій Назарій Іванович змушений був перейти на вивчення і викладання російської мови і її історії, слов'янських мов і питань порівнювального слов'янського мовознавства. Але основну увагу Назарій Іванович сконцентровує на історії російської мови, особливо – на її історичному синтаксисі.

У 1938 році доцента Н. І. Букатеви́ча, його сестру Оксану і брата Василя з дружиною заарештовують без причини. Навіть не було чітких звинувачень. Його брата Василя Івановича, який був лісником, разом з дружиною органи НКВС розстріляли в Житомирі, а Назарій Іванович і його сестра Оксана «одержали» по 10 років.

Заслання Назарій Іванович відбував у м. Кзил-Орда (Казахстан). Згодом Назарію Івановичу пощастило отримати дозвіл на працю в місцевому педагогічному інституті на посаді доцента кафедри мови. Вже в 1944 році Н. І. Букатеви́ч отримав дозвіл на переїзд в м. Коканд Узбецької

РСР. Будучи в засланні, Назарій Іванович успішно захищає кандидатську дисертацію «Приименники і приименникові сполучення в староруській мові». Це сприяло тому, що Н. І. Букатеви́ч достроково повертається на Україну, спочатку в Ворошиловград (Луганськ) і з 1945 року працює на посаді доцента кафедри російської мови в Одеському державному університеті.

У 1957–1958 роках Н. І. Букатеви́ч видає одну з найбільш визначних своїх праць у галузі історичного мовознавства – монографію в 2-х томах під назвою «Опыт исторического изучения предлогов и предложных сочетаний в русском литературном языке». Ця монографія – наслідок багаторічних досліджень одного із складних і важливих питань історичного синтаксису російської мови. В праці глибоко аналізується і детально висвітлюється стилістична роль приименників та приименникових сполучень в будові речення на різних етапах розвитку російської літературної мови, починаючи з найранішого періоду Київської Русі до сучасності. В дослідженні автор зробив ряд серйозних спостережень і висновків, які свідчать про велику ерудицію в галузі слов'янського і індоєвропейського мовознавства. Монографія широко відома як мовознавцям-славістам в Росії і Україні, так і за кордоном, де вона дістала високу і оцінку.

Значною подією в радянському мовознавстві була поява в 1958 р. «Очерков по сравнительной грамматике восточнославянских языков», присвячених IV Міжнародному з'їзду славістів, яка була підготовлена за ініціативою Н.І. Букатеви́ча і під його керівництвом. Він – один із авторів і редакторів цієї солідної монографії. Ця праця протягом багатьох років слугувала цінним посібником до курсу порівняльної граматики слов'янських та східнослов'янських мов для студентів, аспірантів і викладачів філологічних факультетів.

Паралельно з дослідженнями з історії російської мови професор Н. І. Букатеви́ч працював над питаннями слов'янського мовознавства. Окремі його праці присвячені темам слов'янського словотвору: «Главнейшие моменты в развитии восточнославянских языков» (1954 р.), «О некоторых образованиях от местоименных корней в славянских языках» (1962 р.), в інших розглядалися питання праслов'янської мови – «К истории изучения праславянского языка в России и СССР» (1958 р.) і ін. Його праця була однією з перших у радянському мовознавстві з питань, присвячених історичному словотворенню.

У 1970 році вийшов конспект лекцій професора Букатеви́ча для студентів-заочників «Учение о словообразовании русского языка в трудах советских лингвистов», який є результатом семінарських занять по словотвору, які проводились протягом багатьох років зі студентами-філологами.

У 1974 році видано підручник для студентів філологічних факультетів з історичної граматики російської мови, виконаний колективом вчених кафедри російської мови ОДУ під керівництвом і за участю професора Букатеви́ча. Цей підручник до цього часу використовувався як посібник для

студентів-філологів.

Важливе місце в науково-дослідній роботі професора Н. І. Букатевича займали багаточисельні рецензії на монографії і учбові посібники, серед яких слід відмітити рецензію на фундаментальну працю А. М. Селіщева «Старославянський язык» (1952 р.).

Деякі статті з історії російського мовознавства присвячені відомим вітчизняним лінгвістам професорам А. І. Томсону, М. В. Беляєву, П. О. Потапову, академіку В. І. Борковському.

У 1958 році військовий трибунал Одеського військового округу переглянув справу Н. І. Букатевича і його було реабілітовано.

Н. І. Букатевич був невтомним істориком, як Новоросійського, так і нині Одеського університету – розвитку мовознавства в його стінах. Останню свою студію з цього питання він доповідав у 1983 році на науковій конференції на 99 році життя.

У червні 1965 року Н. І. Букатевич організував і керував експедицією студентів філологічного факультету Одеського університету ім. І. І. Мечникова в Любомльському районі. В складі експедиції було три науковці і 50 студентів. Вони займались вивченням історії, мови, фольклору і побуту в рідному місті Назарія Івановича – Любомлі та сусідніх селах Бірки і Скиби. Діалектологічна експедиція протягом десяти днів збирала багатий матеріал про маловивчені поліські діалекти, адже говірка Любомля і навколишніх сіл на той час ще зберегли свої старовинні риси, як в звуковій, так і в граматичній системі.

Тоді ж Н. І. Букатевич знайшов підтримку в директора Любомльського краєзнавчого музею (який тільки організовувався) Остапюка Д. О. Після експедиції вони листувалися. На той час Назарій Іванович вже володів інформацією про перебування Лесі Українки в с. Бережці і Любомлі в 1892 році. І дуже просив допомоги уточнити деякі питання того часу.

У 100-літній ювілей професора Н. І. Букатевича в Одеському державному університеті ім. І. І. Мечникова відбулося засідання Вченої ради, на якому вітали професора із славним сторіччям, а згодом відбулась науково-практична конференція, присвячена вивченню наукових праць, досвіду роботи вченого. На конференції виступили науковці Москви і Києва, Одеси і Кіровограда, Херсона і Тернополя, Ніжина і Ізмаїла. На цьому зібранні йшла мова про внесок Н. І. Букатевича в історію вітчизняного мовознавства та фольклорно-етнографічні студії.

Майже три десятиріччя (1945–1971) він очолював кафедру російської мови Одеського університету. Під його керівництвом закінчили аспірантуру, виконали і захистили кандидатські дисертації 15 його учнів, які пізніше успішно працювали у вузах і науково-дослідних інститутах. Четверо учнів професора Букатевича захистили докторські дисертації.

Найближчим до нього був його племінник Ю. В. Букатевич, який ще з початку 30-х років захоплювався своїм дядьком, мав тісний зв'язок з професором до останніх його днів. Він зберіг архів Назарія Івановича, частину передав в Любомльський краєзнавчий музей. Він веде сімейну

хроніку роду Букатевичів десь за 200 років. Юрій Васильович пише, що постать Назарія Івановича в їхньому роду була найзначніша і доповнює відомості про свого хрещеного батька як про людину.

Рід Букатевичів пішов від Тимофія Букати (пізніше Букатевича), (1820–1892 рр.), лісника, який з дружиною Фьйокою дали великий рід. Так син Степан до революції був міським головою Любомля, внук Тимофія Микола Петрович Букатевич – відомий волинський художник, який навчався у Варшавській академії мистецтв. Внучка Тимофія Н. К. Андрієвська – композитор, її брат Сергій – поет. Праправнук Тимофія – музичний редактор Хмельницького телебачення. Всього в роду було 15 педагогів, 10 офіцерів. 6 музикантів і т.д.

Життєвий шлях Назарія Івановича Букатевича закінчився на 101 році життя, 14 грудня 1984 року. Похований він на кладовищі міста Одеси.

Невтомна праця і багатогранна наукова та педагогічна діяльність були високо оцінені й відзначені нагородами: медалями «Ветеран праці» і «За доблестний труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.», в 1965 р. Грамотою Президії Верховної Ради УРСР і ін.

Олександр Остапюк

Література:

Букатевич Н. І. Велич сьогоденішнього / Н. І. Букатевич // Рад. життя. – 1965. – 13 лип.

Букатевич Н. І. Нове свідчення зростання / Н. І. Букатевич // Рад. життя. – 1965. – 17 лип.

Букатевич Н. І. Як говорять у нашому місті / Н. І. Букатевич // Рад. життя. – 1965. – 16, 18 черв.

Борисенко В. Назарій Букатевич / В. Борисенко // Борисенко В. Нариси з історії української етнології 1920–1930-х років. – Київ, 2002. – С. 66–67.

Остап'юк О. Букатевичі / О. Остап'юк // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Володимир-Волинський в історії України та Волині : матеріали XIV Волин. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 13-й річниці незалежності України та 680-й річниці надання Володимир-Волинському магдебурзького права. – Луцьк, 2004. – С. 110–118.

Карпенко Ю. О. Столітній ювілей / Ю. О. Карпенко // Мовознавство. – 1984. – № 5. – С. 63–64.

Маркушевський П. Столітній ювілей вченого / П. Маркушевський // Рад. життя. – 1984. – 25 жовт.

Міжєвська Г. До ста – без старості / Г. Міжєвська, В. Попова // Рад. освіта. – 1984. – 6 листоп.

Остапюк О. Інтелігентний, порядний шляхетний / О. Остапюк // Наше життя. – 2014. – 13 верес.

Зленко Г. Д. Букатевич Назарій Іванович / Г. Д. Зленко // Енциклопедія сучасної України / Нац. акад. наук України, Наук. т-во ім. Шевченка. – Київ, 2004. – Т. 3 : Біо–Бя. – С. 557–558.

Букатевич Назарій Іванович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%D1%80%D1%96%D0%B9_%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%.

ЛИСТОПАД

8 ЛИСТОПАДА

100 років від дня народження Д. П. Іващенко (1919–2004) – волинського дисидента

Серед когорти відомих волинських дисидентів визначне місце займає Дмитро Полікарпович Іващенко. Хоча він не є уродженцем Волині, але більшість його життя пройшло саме тут. У Луцьку дисидент вів свою просвітницьку діяльність та був переслідуваний брежнєвським режимом.

Народився Дмитро Іващенко в буремний період Української революції, 8 листопада 1919 року на хуторі поблизу села Шишаки Полтавської губернії (нині – Полтавська область). У підлітковому віці пережив Голодомор 1932–1933 років, який залишив незагоєну рану в його душі. Пізніше згадував, як по дорозі до школи якось побачив у полі виснажену голодом жінку. Вона попросила Дмитра Іващенко хоча б щось поїсти. Він побіг додому, вхопив жменю патоки, але коли повернувся до поля, жінка вже була мертвою.

У роки Другої світової війни Дмитра Іващенко призвали до лав Червоної Армії. На фронті був поранений, нагороджений медалями «За відвагу», «За бойові заслуги», «За оборону Сталінграда», «За взяття Кенігсберга» та «За перемогу над Німеччиною». Мав, до слова, складну військову спеціальність підводного сапера: рятував Дніпрогес, який мали підірвати нацистські окупанти. Завершився його бойовий шлях на ріці Одер.

Після перемоги над нацистським III Рейхом та демобілізації повернувся в Україну. Закінчив філологічний факультет Одеського державного університету імені Мечникова, навчання в якому розпочав ще перед війною. З 1947 року працював учителем на Волині. Спочатку викладав у школах, потім – у Луцькому педагогічному інституті імені Лесі Українки.

В педінституті Дмитро Полікарпович очолив літературну студію, де не боявся говорити студентам правду про злочини сталінського режиму, порушення прав людини у СРСР. Заохочував до вільного вираження своїх думок і студентів. Поступово сформувалася група найактивніших літстудійців, до якої входили Марія Мельничук, Анатолія Панас, Кость Шишко, Мирослава Герасимович, Олеся Ковальчук, які часто збиралися і

поза інститутом. Цій діяльності сприяла хрущовська «відлига», яка розпочалася у 1956 році після засудження на XX з'їзді КПРС культу особи Сталіна та послаблення цензури.

У лютому 1964 року до Луцького педінституту з Горохівщини перевели молодого викладача історії, аспіранта Львівського державного університету Валентина Мороза. Він теж долучився до роботи літературної студії. З його приходом розмови стали набувати не просто проукраїнського просвітницького, але й політичного підтексту. Це викликало занепокоєння у керівництва педінституту. В жовтні 1964 року в СРСР стався переворот – Хрущова було усунуто від влади, розпочалися брежнєвські «заморозки». Це не провіщало вільнодумній українській інтелігенції нічого хорошого.

Восени 1964 року кандидатуру Валентина Мороза «провалили» на вченій раді, і він поїхав викладати до Івано-Франківського педінституту. Однак Дмитро Іващенко продовжував свою просвітницьку роботу на чолі літературної студії при Луцькому педінституті. Продовжував її діяльність підтримувати і Валентин Мороз, який постійно навідувався до Луцька, привозячи з Галичини заборонену самвидавну літературу.

Активна діяльність Дмитра Іващенко і Валентина Мороза призвела до того, що вони стали одними з перших репресованих дисидентів за часів брежнєвської реакції. Загалом, у серпні – вересні 1965 року в Луцьку, Івано-Франківську, Тернополі, Львові, Києві, Одесі, Феодосії за «антирадянську пропаганду та агітацію» працівники КДБ УРСР заарештували більше двадцяти шістдесятників. Ці репресивні дії брежнєвського режиму проти українських «незгідних» увійшли в історію під назвою «перший покіс».

1 вересня 1965 року управління КДБ по Волинській та Івано-Франківській областях арештували Дмитра Іващенко та Валентина Мороза й порушили проти них кримінальні справи. Їх звинуватили за статтею 62 ч. 1 КК УРСР «Антирадянська агітація та пропаганда» і за статтею 64 КК УРСР «Організаційна діяльність спрямована до здійснення особливо небезпечних державних злочинів, а також участь в антирадянській пропаганді». Вів справи арештованих старший лейтенант КДБ Микола Кольчик.

Проти репресій почала протестувати громадськість. Так, 4 вересня 1965 року в київському кінотеатрі «Україна» на прем'єрі фільму кінорежисера Сергія Параджанова «Тіні забутих предків» з протестами проти арештів виступили журналіст В'ячеслав Чорновіл, поет Василь Стус та літературний критик Іван Дзюба (в наступні роки всіх їх ув'язнили). У листопаді 1965 року на захист заарештованих була розгорнута підписна кампанія: 78 діячів української науки і культури звернулися з листом у ЦК КПРС – вони вимагали гласності у справах заарештованих і справедливих судових розглядів.

Судовий процес у Луцьку формально проходив начебто відкрито, але фактично на засіданні перебували майже виключно компартійні і комсомольські активісти. Підсудні не визнали себе винними. На їхню користь свідчила й більшість студентів літературної студії, яких за це потім піддали різного роду переслідуванням. Зрештою, 20 січня 1965 року

Волинський обласний суд під головуванням судді І. Целуйка виніс вирок: Валентину Морозу – 4 роки таборів, Дмитру Іващенко, враховуючи його фронтові заслуги, 2 роки ув'язнення.

Під переслідування потрапила й дружина Дмитра Полікарповича, відома у Луцьку вчителька Віра Іващенко (Мисан). Створений нею музей родини Косачів закрили, а її позбавили роботи у школі. Тож вона була змушена працювати вихователькою у дитсадку. Лише у 1972 році зуміла отримати роботу в новозбудованій луцькій школі №17.

Відбував покарання Дмитро Полікарпович у таборі № 11 поблизу села Явас Мордовської АРСР. В ув'язненні затоваришував із художником Опанасом Заливахою, мистецтвознавцем Богданом Горинем, філологом Михайлом Осадчим. Працював Дмитро Іващенко пресувальником фанери в загазованому кислотними випарами цеху. Там же працював і найближчий його приятель Анатолій Шевчук. Від важких умов праці у Дмитра Полікарповича загострився ревматизм. Не полишав він і дисидентської діяльності: зокрема, виготовляв в'язням сувеніри, в які запресовував статті, заяви, протести і вони передавали їх рідним на побаченнях. В ув'язненні вів щоденник, який нині зберігається у Волинському краєзнавчому музеї.

Після повернення на Волинь Дмитрові Іващенко заборонили викладати у міських навчальних закладах. Тож він учителював десять років у селі Поромів Іваничівського району Волинської області. Там плекав талановитих учнів, зокрема, пізніше відомих письменників та журналістів Олега Потурая та Віктора Вербича Вийшовши на пенсію, ще працював у поліських селах: Клітицьку Камінь-Каширського району та Річицях і Гірниках Ратнівського району. Як неблагонадійний перебував під постійним наглядом КДБ.

У роки незалежності Дмитро Іващенко вчителював у луцькій гімназії № 21, де заснував літературну студію «Первоцвіт». Успішно нею керував і виховав тут не одну майстриню слова: Софію Стасюк, Вікторію Литвак, Олену Пашук. Тут же, у Луцьку, 13 липня 2004 року Дмитро Полікарпович відійшов у вічність. Поховали дисидента на кладовищі в селі Гаразджа Луцького району. У 2006 році у 55-му мікрорайоні Луцька його іменем названо вулицю. В 2009-му на могилі подружжя Іващенкоів за сприяння міської влади Луцька, встановили пам'ятник.

Сергій Лис

Література:

Іващенко Д. Сім місяців у слідчому ізоляторі / Д. Іващенко // Нар. трибуна. – 1990. – 25 жовт.

Іващенко Д. Солодкі плоди соціалізму / Д. Іващенко // Нар. трибуна. – 1990. – 13 верес.

Іващенко Д. Чому я – за Кучму / Д. Іващенко // Луцьк. замок. – 1999. – 11 листоп. – С. 9.

Лис С. В. Слово поза цензурою : самвидав як феномен культури і суспільно-політичної думки 1960-х – 1980-х (Західна Україна) : монографія / С. В. Лис. – Луцьк : Твердиня, 2008. – 76 с.

Мороз Р. В. Проти вітру : спогади дружини українського політв'язня / Р. В. Мороз. – 2-ге зі змін й доп. – Харків : Права людини, 2012. – 288 с.

Іващенко Дмитро Полікарпович // «Роде наш красний...» : Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1996. – Т. 1. – С. 345–360.

Лис С. Волинська інтелігенція в русі опору в другій половині 60-х – першій половині 80-х років ХХ ст. / С. Лис // Волинь очима молодих науковців : минуле, сучасне, майбутнє. – Луцьк, 2007. – Т. 1. – С. 25–27.

Ковальчук Л. Нас було семеро / Л. Ковальчук // Реабілітовані історією: у 27 т. Волинська область / авт. тексту М. М. Кучерепа, В. В. Вісин, О. Ю. Ленартович, В. В. Оніщук, О. І. Півень, О. П. Сущук. – Луцьк, 2010. – Кн. 1. – С. 517–529.

Хмелюк М. Літературна справа життя Дмитра Іващенко / М. Хмелюк // Волинь філологічна : текст і контекст. – Луцьк, 2012. – Вип. 13. – С. 20–28.

Балик Н. «Багато літ моє прізвище не згадувалось» / Н. Балик // Волинь. – 1997. – 6 лют. – С. 4.

Вербич В. Не стало вчителя вчителів / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2004. – 15 лип. – С. 4.

Віктор В. Дмитро Іващенко : з Україною в серці / В. Віктор // Луцьк молодий. – 1999. – 4 листоп. – С. 2.

Вшанували пам'ять учителя-дисидента // Сім'я і дім. – 2009. – 8-14 жовт. – С. 2.

Горинь Б. Не тільки про себе : докум. роман / Б. Горинь // Дзвін. – 2009. – № 1. – С. 26–71 ; № 2. – С. 32–93 ; № 3–4. – С. 28–86.

Гуменюк Н. І в храм поезії із вчителем ввійти / Н. Гуменюк // Проблеми педагогічних технологій. – Луцьк, 1997. – Вип. 1. – С. 45–49.

Данилюк В. Фронтowa любов луцького дисидента / В. Данилюк // Волин. газ. – 2017. – 16 лют. – С. 12.

Ковальчук Л. Був прикладом громадянської поведінки / Л. Ковальчук // Луцьк. замок. – 2006. – 3 серп. – С. 12.

Кома С. На честь незламного / С. Кома // Волин. газ. – 2017. – 7 груд. – С. 4.

Кутник І. Подарунки колишньому дисиденту / І. Кутник // Вісник. – 2001. – 20 верес. – С. 3.

Конончук О. Повернення «волинського Чорновола» / О. Конончук // Волин. газ. – 2018. – 3 трав. – С. 2.

Лис В. Подвижники національного відродження / В. Лис // Волинь-нова. – 2009. – 8 жовт. – С. 3.

Лівіцька О. Вулиця імені лучанина / О. Лівіцька // Волинь. газ. – 2006. – 31 серп. – С. 14.

«Наш вчитель був взірцем...» // Нар. справа. – 2003. – 13 листоп. – С. 3.

Обухович Л. Дисидент... в'язень... викладач семінарії / Л. Обухович // Волин. епарх. відом. – 2014. – № 12 (груд.). – С. 6.

Потурай О. Турбота про ветерана / О. Потурай // Луцьк. замок. – 2001. – 11 жовт. – С. 11.

Потурай О. Учитель став дисидентом, бо читав студентам твори Симоненка / О. Потурай // Вісник. – 2001. – 23 серп. – С. 8.

Рожко В. Дивоквіти душі / В. Рожко // Освіта. – 2017. – 12–19 квіт. – С. 10.

Романюк Н. Місце зустрічі – Я вас : Саме там лучанин Дмитро Іващенко познайомився з українськими «шестидесятниками» / Н. Романюк // Досвіт. зоря. – 2002. – 28 лют. – С. 13.

Сагайдачний А. Реліквія від студентського друга / А. Сагайдачний // Волин. газ. – 2018. – 20 верес. – С. 4.

Токарчук Л. Він був учителем вчителів і людиною – наскрізь / Л. Токарчук // Волинь-нова. – 2015. – 7 листоп. – С. 9.

Юхта М. За віком вік, за культом культ... / М. Юхта // Волин. газ. – 2018. – 10 трав. – С. 1, 9.

Якименко М. Їх волю не зламав режим / М. Якименко // Голос України. – 2009. – 3 жовт. – С. 6.

Лис С. 1 вересня 50 років з часу першого «покосу» українських дисидентів: арешту у Луцьку В. Мороза та Д. Іващенко (1965) / С. Лис // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2015 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзнав. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки. – Луцьк, 2014. – С. 133–139.

Видатні волиняни : Дмитро Іващенко [Електронний ресурс] // Волинська правда : сайт. – Режим доступу : <https://pravda.lutsk.ua/>. – Назва з екрану.

«Сіль землі» волинської: Дмитро Іващенко [Електронний ресурс] // Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки : сайт. – Режим доступу : <https://eenu.edu.ua/uk/articles/sil-zemli-volinskoyi-dmitro-ivashchenko>. – Назва з екрану.

Іващенко Дмитро Полікарпович [Електронний ресурс] // Дисидентський рух в Україні : сайт. – Режим доступу : <http://museum.khpg.org/index.php?id=1330809784>. – Назва з екрану.

9 ЛИСТОПАДА

135 років від дня народження С. К. Липинського (1884–1954) – вченого, агронома-селекціонера

Станіслав Казимирович Липинський народився 9 листопада 1884 року в польській католицькій родині Казимира і Клари Липинських у селі Ратнів

Луцького повіту. Сім'я проживала в Затурцях у родинному маєтку, де пройшли дитячі роки Станіслава. Після отримання початкової освіти вдома він навчався у Луцькій чоловічій гімназії, у 1896–1903 роках – у 1-й Київській гімназії, у 1903–1905 – вивчав агрономію у Київській політехніці. Протягом 1905–1908 років був студентом філософського факультету університету в Лейпцигу, де у 1910 році отримав вчений ступінь доктора філософії. Тема його наукової дисертації стосувалася проблеми поліпшення родючості бідних ґрунтів Волинського Полісся. Повернувшись додому, молодий учений допомагав батькові вести господарство, застосовуючи на практиці набуті знання. Одночасно виконував функції радника Володимирського повіту; з думкою Станіслава Казимировича рахувалась Рада повітового Аграрного товариства, постійним членом якої він був. Згодом як радник губернський він очолював комісію з дослідження можливостей покращення поголів'я великої рогатої худоби у Волинській губернії.

Перебуваючи в евакуації в Києві під час I світової війни, Станіслав Липинський був головою Земельного союзу у справах виселених з прифронтових територій при Комітеті Південно-Західного фронту. У 1916–1918 роках займався постачанням провізії для військовослужбовців російської армії на посаді президента Агросоюзу.

У Києві в 1914 році одружився з Марією Липською, уродженкою с. Шклінь Горохівського повіту. Додому в Затурці сім'я повернулася у 1918 році. Родинний маєток був знищений відступаючими російськими військами. Перед наступом більшовиків навесні 1920 року Липинські виїхали за Віслу, а восени повернулися і продовжили відбудовувати господарство. Липинські побудували собі невеличкий дерев'яний будинок, сприяли відновленню старовинного костелу та православної церкви. Крім того, С. К. Липинський допомагав односельцям дровами, посівним та посадковим матеріалом. Відбудова маєтку велася швидкими темпами. На кінець 1920-х років було відновлено 15 дерев'яних та мурованих споруд. Родинний будинок відбудували на старому фундаменті, закладеному ще у 1871 році.

З 1922 року Станіслав Липинський займався селекцією картоплі та пшениці. У 1929 році зареєстрував власну фірму «Затурці доктора Станіслава Липинського», це дало можливість реалізовувати елітне насіння за вищими цінами. Станом на 1928 рік площа посівів елітного насіння складала близько 120 га, це була третина всіх орних земель у фільварку. Найвідоміші сорти пшениці «Волинянка рання», «Затурцівська біла», сорти картоплі «Вольтман затурцівський» і «Парнасія». Нові сорти картоплі характеризувались значною врожайністю та високим вмістом крохмалю. За проведення плідної селекційної роботи науковця нагородили грамотами і медалями на сільськогосподарських виставках у Горохові, Володимирі, Луцьку та Познані (1926–1932 рр.). Селекціонер одночасно займається покращенням поголів'я великої рогатої худоби, коней, овець, свиней. Предметом особливої гордості господаря була плантація хмелю на площі 3,8 га.

У 1932 році робота Станіслава Липинського була відзначена на державному рівні, за успіхи в піднятті сільськогосподарського виробництва, наукову і селекційну діяльність затурчанина відзначено найвищою державною нагородою Польщі – «Золотим Хрестом Заслуги». Визнання отримане виключно завдяки невтомній та грамотній праці власника маєтку: введення в культуру нових сортів рослин, вирощування високопродуктивних порід тварин, використання мінеральних добрив, застосування винаходів техніки (парових машин, двигунів внутрішнього згорання). У 1938 році редакція «Газети рольничей» (до 75-річчя видання) спільно з польськими науковцями підготувала і видала її ювілейний випуск з описами 50-ти найрентабельніших господарств. Серед трьох волинських господарств, віднесених до цього числа, є і маєток Станіслава Липинського.

Незважаючи на свою постійну зайнятість Станіслав Липинський був зразковим сім'янином і батьком (у подружжя народилося шестеро дітей: Юліан, Ян, Ядвіга, Збігнев, Юрій та Зигмунт). Та сімейне щастя затьмарилося смертю одного з останньої пари двійнят – Зигмунта – та коханої дружини Марії. У вересні 1939 року у зв'язку з наступом Червоної армії, сім'я Липинських змушена була залишити родинне гніздо та виїхати за Буг на територію сучасної Польщі. Із Затурець Станіслав Липинський вивіз найцінніше: п'ятеро дітей, родинний архів та насінневий матеріал.

У Польщі Станіслав Казимирович продовжив займатись селекційною діяльністю. Вже у жовтні 1939 року він обійняв посаду адміністратора маєтку Чехи в Меховському повіті. Там були виведені нові сорти озимої пшениці «Вигнанка», «Стильова». Після завершення Другої світової війни він став науковим співробітником у закладі обробітку землі і рослинництва Ягеллонського університету; пізніше – працівником Державних закладів вирощування рослин у Бидгощі, а потім у Бишобужі займався покращенням сортів картоплі на стійкість проти хвороб. У 1948-1950 роках Станіслав Липинський керував Станцією вирощування рослин в Замарте (Хойницький повіт), де продовжив займатись селекцією картоплі. З 1950 року очолював лабораторію досліджень картоплі у Гданську-Вжещу, пізніше переведену до Інституту вирощування і акліматизації рослин. Талановитий селекціонер успішно працював над створенням нових врожайних сортів картоплі стійких до фітофторозу. Після смерті науковця один з сортів картоплі на його честь назвали «Рання Липинська». В результаті своєї діяльності вчений підготував багато цінних наукових статей та написав підручник «Вирощування картоплі», виданий вже після його смерті у 1958 році.

Помер Станіслав Казимирович Липинський 9 квітня 1954 року, похований у місті Сопоті в Польщі. Його ім'я поміщено в реєстрі видатних польських вчених-агрономів. Стежкою батька пішло двоє дітей: Ян та Ядвіга Липинські стали науковцями, селекціонерами.

Віра Чопко

Література:

Білик В. Зразкове господарювання Казимира Липинського в Затурцях

на початку ХХ ст. : (на основі звіту комісії по вивченню господарств Південно-Західного краю. 1912 р.) / В. Білик // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Локачинський район і Затурці в історії України та Волині : матеріали XLVI Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України та 510-ій річниці першої писемної згадки про Затурці – малу батьківщину В'ячеслава Липинського / уклад. А. Силюк. – Луцьк, 2013. – Вип. 46. – С. 43–45.

Гатальська Н. Садиба Родини Липинських у Затурцях / Н. Гатальська // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Локачинський район і Затурці в історії України та Волині : матеріали XLVI Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України та 510-ій річниці першої писемної згадки про Затурці – малу батьківщину В'ячеслава Липинського / уклад. А. Силюк. – Луцьк, 2013. – Вип. 46. – С. 49–51.

Гика В. Родинне гніздо Липинських в Затурцях / В. Гика // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Локачинський район і Затурці в історії України та Волині : матеріали XLVI Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України та 510-ій річниці першої писемної згадки про Затурці – малу батьківщину В'ячеслава Липинського / уклад. А. Силюк. – Луцьк, 2013. – Вип. 46. – С. 52–62.

Кушнір В. Г. Родинне гніздо В'ячеслава Липинського: історія та перспективи збереження / В. Г. Кушнір // Актуальні проблеми розвитку суспільства: історична спадщина, реалії та виклики ХХІ століття. Дев'ять читання пам'яті В'ячеслава Липинського : IV Міжнар. наук.-практ. конф. – Луцьк, 2006. – С. 6–8.

Кушнір В. Г. Роль та значення маєтку Липинських у системі великої земельної власності на Волині (20-30 рр. ХХ ст.) / В. Г. Кушнір // Актуальні проблеми розвитку суспільства: історична спадщина, реалії та виклики ХХІ століття. Дванадцять читання пам'яті В'ячеслава Липинського : VII Міжнар. наук.-практ. конф. – Луцьк, 2009. – С. 31–33.

Петрович В. Дворянські садиби – осередки культури Волині / В. Петрович, Л. Стрільчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Локачинський район і Затурці в історії України та Волині : матеріали XLVI Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України та 510-ій річниці першої писем. згадки про Затурці – малу батьківщину В'ячеслава Липинського / уклад. А. Силюк. – Луцьк, 2013. – Вип. 46. – С. 99–101.

Радчук Л. Господарство Липинських у селі Затурцях / Л. Радчук, О. Ковальчук // Суспільство ХХІ століття: оптимізація функціонування основних ланок : III Всеукр. студент. наук.-практ. конф. / відпов. за вип. О. Г. Гудзенко-Александрук. – Луцьк, 2008. – С. 30–32.

Чопко В. Ю. Найрідніший з оточення В'ячеслава Липинського / В. Ю. Чопко // Актуальні проблеми розвитку суспільства: історична спадщина, реалії та виклики ХХІ століття. Тринадцять читання пам'яті В'ячеслава Липинського : VIII Міжнар. наук.-практ. конф. – Луцьк, 2011. – С. 28–29.

Кушнір В. Колосиста нива Станіслава Липинського / В. Кушнір //

Селян. життя. – 2009. – 28 листоп.

Романюк І. Ян Ліпінський: «Тішимось, що наш дім прислужився вашій культурі» / І. Романюк // Слово Волині. – 2013. – 11 квіт. – С. 11.

Stachyra H. Nad Turią I Stochodem: Z dziejów polskiej własności ziemskiej na Wołyniu (1918-1939) / H. Stachyra. – Lublin, 2008. – 249 s.

Про К.С. Ліпінського – с. 43,46,138,140.

Кушнір В. 9 листопада 125 років від дня народження С. К. Ліпінського (1884–1954) – вченого, агронома-селекціонера / В. Кушнір // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2014 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзн. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки. – Луцьк, 2013. – С. 157–159.

Затурцівський меморіальний музей В'ячеслава Ліпінського [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE>. – Назва з екрану.

Ліпінський Станіслав Казимирович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B8%D0%BF%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%87>. – Назва з екрану.

Постаті в історії: Станіслав Ліпінський був талановитим селекціонером [Електронний ресурс] // Волинь-нова : сайт. – Режим доступу : <https://www.volyn.com.ua/news/8117-postati-v-istorii-stanislav-lipinsbkiy-buv-talanovitim-selektsonerom.html>. – Назва з екрану.

ГРУДЕНЬ

6 ГРУДНЯ

135 років від часу народження М. Й. Куликівського (1884–1956) – підполковника Армії УНР, одного з організаторів 1-го Українського полку ім. Т. Шевченка, співзасновника Українського національно-державного Союзу у США

Микола Йосипович Куликівський – український військовий, прихильник українізації військових частин царської армії, роботу над чим розпочав ще до Української революції 1917–1921 рр., у 1920 р. працював у Генеральному штабі Армії УНР, зокрема був офіцером для зв'язку між Головним отаманом та Головою Ради Міністрів.

Опубліковані джерельні дані свідчать про те, що народився він 6 грудня 1884 р. у м. Торчині тодішньої Волинської губернії. На Волині закінчив духовну семінарію. З 1905 р. служив рядовим у 124-у піхотному

Воронізькому полку, який дислокувався у Харкові, а з 1911 р. – у 21-у Сибірському стрілецькому полку. 1914 р. отримав звання прапорщика, брав участь у початкових боях Першої світової війни, у ході яких у листопаді 1914 р. потрапив до німецького полону.

У 1916 р. Микола Куликівський став одним з ініціаторів створення українських національних гуртків у німецьких таборах для військовополонених російської імперської армії. Він був одним з організаторів 1-го Українського полку імені Т. Г. Шевченка (1916–1917 рр.), що формувався з військовополонених українців. Діяльність таких гуртків відображена у друкованих виданнях українців табору «Рахтат», де у 1916–1917 рр. відбувалося формування полку.

3 січня 1918 р. М. Куликівський служив у 1-й Українській (Синьожупанній) дивізії. На початку 1919 р. став начальником розвідного відділу штабу Чорноморської дивізії Дієвої армії УНР. 3 березня 1919 р. був комендантом бронепотягу «Запорожець». Саме тоді цей потяг брав участь у боях проти більшовиків на Східній Волині, зокрема, використовувався в напрямку Сарн. Він був озброєний 2 гарматами та 14 кулеметами, а особовий склад становив 23 старшини та 101 козак.

У ці роки у лавах Армії УНР воював також рідний брат Миколи Куликівського Борис, який був юнаком Спільної військової школи. Наприкінці 1919 р. на базі школи створили Юнацький полк, підпорядкований 3-й Залізній стрілецькій дивізії. 25 грудня 1919 р. полк вступив у нерівний бій з білогвардійськими частинами біля сіл Новоживотів і Животівка Житомирської області, у якому кілька юнаків загинуло, серед них був і Б. Куликівський.

З середини 1920-го р. Микола Йосипович продовжив службу при Генеральному штабі Армії УНР. 15 червня 1920 р. він був старшиною для зв'язку між Головним Отаманом Симоном Петлюрою та Головою Ради Міністрів. 3 п'ятого жовтня 1920 р. йому присвоєне військове звання підполковника.

Цікавий факт з біографії цього діяча – нагородження його Почесним мундиром і Почесною відзнакою Генерального штабу Армії УНР. Цей комплект вручався офіцерам, які працювали у Генеральному штабі або займали командні посади, виконували найвідповідальнішу у війську роботу і відзначилися заслугами перед Батьківщиною. Документів про представлення до цієї нагороди не має, тому відомо лише про двох українських військових, які її отримали – це Симон Петлюра та Микола Куликівський. Підтвердження про нагородження останнього знаходимо на фотографії, віднайденій колекціонером та істориком О. Рудиченком. На ній він сфотографований з сім'єю у мундирі та з Почесною відзнакою на грудях з правої сторони. За участь у збройній боротьбі за державність України під проводом Головного отамана Симона Петлюри він також нагороджений Орденом (Хрестом) С. Петлюри.

З початку 1920-х рр. М. Куликівський перебував на еміграції, відомо, що з 1923 р. мешкав у Варшаві, від 1945 р. – у Мюнхені, а згодом – у США.

Долучався до діяльності в українських емігрантських колах. Микола Йосипович був членом-засновником Українського національно-державного союзу у США, створеного у 1950 р. Не стало діяча 26 листопада 1956 р., похований в американському містечку Сауд-Баунт-Брук, де знаходиться своєрідний пантеон визначних українців. Пам'ятний знак на могилі М. Куликівського зроблений у вигляді Ордена (Хреста) Симона Петлюри. У газеті «Свобода» у пам'ять про діяча був поміщений некролог від Головної Управи УНДС з таким текстом: «Український національно-державний союз в ЗДА з сумом повідомляє Українське Громадянство, що дня 26-го листопада 1956 р. на 72 році життя, помер Полковник Микола Куликівський визначний учасник українських визвольних змагань, старшина Армії Української Народньої Республіки та член-основоположник УНДС. Вічна Йому Пам'ять!».

Олександр Мельник

Література:

Гай-Нижник П. П. Куликівський Микола Йосипович / П. П. Гай-Нижник // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2016. – Т. 16. – С. 60–61.

Куликівський Микола [Електронний ресурс] // Віртуальний військовий український некрополь : сайт. – Режим доступу: http://warmemorial.ucoz.ua/publ/1914_1936/armija_unr_i_ud/kulikovskij_mikola_baund_bruk/3-1-0-6. – Назва з екрану.

Тинченко Я. Ю. «Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917—1921)» / Я. Ю. Тинченко [про М. Й. Куликівського – с. 85] [Електронний ресурс] // Rulit : сайт. – Режим доступу: <https://www.rulit.me/books/oficerskij-korpus-armii-ukrainskoi-narodnoi-respubliki-1917-1921-read-227989-85.html>. – Назва з екрану.

Ящечко-Блаженко Т. До 100-річчя УНР: офіцерський корпус УНР родом з Волині / Т. Ящечко-Блаженко [Електронний ресурс] // Волиньpost : сайт. – Режим доступу: <http://www.volynpost.com/articles/1323-do-100-richchia-unr-oficerskij-korpus-unr-rodom-z-volyni>. – Назва з екрану.

12–14 ГРУДНЯ

425 років

**від часу проведення у Торчині Синоду Київської Церкви, на якому
було вироблено т. зв. Торчинські артикули
(1594)**

Питання релігійного порозуміння між православною і католицькою конфесіями на теренах України-Русі постало ще наприкінці XIV ст. На кінець XVI ст. ця ідея циркулювала в середовищі еліти вже майже півстоліття, обіцяючи сприятливі перспективи для нормалізації розладнаного внутріцерковного життя і піднесення престижу ієрархії. Необхідність кардинальних реформ була очевидною для кожного, хто

критично дивився на деморалізацію церковних верхів, заклопотаних боротьбою за прибуткові вакансії, а не за душі пастви.

Цей процес ще більше упривнивсь, коли 20 червня 1590 р. четверо владик руських єпархій (луцький – Кирило Терлецький, львівський – Гедеон Балабан, пінський – Лев Пелчицький, холмський – Діонісій Збируйський) на синоді в Бересті склали лист-проект, у якому заявляли про готовність визнати верховенство папи за умови збереження церковного устрою і чину богослужіння східного обряду.

Відтак, після першої заяви владик впродовж 1591–1594 рр. починається активна підготовка унійного акту, полегшена тим, що з 1592 р. папський престол займав рішучий прибічник з'єднання церков – папа Климент VIII. В Україні позиції проуніатськи настроєних ієрархів посилювалися тим, що 1593 р. володимиро-берестейським владикою став колишній берестейський каштелян і сенатор Іпатій (Адам) Потій, людина освічена та авторитетна.

За інформацією, яку наводить у дисертаційному дослідженні доктор східного церковного права Михайло (Мішель) Димид, починаючи з 1590 по 1596 рр. було проведено чотирнадцять синодальних зібрань Києво-Галицької митрополії, на яких піднімалися питання об'єднання православної та католицької церков. Один із них, а саме дев'ятий синод був проведений у Торчині і мав помітний вплив на подальший розвиток унійного процесу. Проведення тут такого дійства стало можливим у першу чергу тому, що містечко з кінця XV ст. перебувало у власності луцьких римо-католицьких єпископів. У 1530-х рр. у Торчині побудували нові укріплення і палац, а 1540 р. добилися надання Магдебурзького права. На час проведення зібрання власником його був єпископ Бернард Мацейовський.

Канонічно Торчинський синод був провінційним. Проводився 12–14 грудня 1594 р. Невідомо, хто його скликав і хто очолював. Не має достеменних відомостей і про кількість учасників синоду. М. Димид, провівши ґрунтовний огляд питання, підкреслював, що різні автори наводять різні дані. Так, А. Великий схилявся до думки, що у синоді брали участь всі ті владики, які підписали акт про унію з Римом, обговорений під час зібрання. Серед них: архієпископ, митрополит Київський, Галицький і всієї Руси Михайло Рогоза, єпископ Володимирський і Берестейський, прототроній Іпатій Потій, екзарх, єпископ Луцький і Острозький Кирило Терлецький, номінований єпископом Полоцьким і Вітебським Григорій, єпископ Пінський і Турівський Леонтій Пельчицький, єпископ Холмський і Белзький Діонісій Збируйський, архімандрит з церкви Спасителя, номінований єпископ Пінський і Турівський Йона Гоголь. Однак, І. Савицький та Е. Ліковський вважали, що у цьому зібранні брали участь Кирило Терлецький, Іпатій Потій та Луцький римо-католицький єпископ Бернард Мацейовський, а інші владики підписали декларацію лише у вересні 1595 р., уже перед її представлення римському папі.

Результатом Торчинського синоду було те, що єпископи підготували документ виразно унійного характеру. За даними А. Великого документ

підготували І. Потій, К. Терлецький та Б. Мацейовський. Спочатку його підписали І. Потій і К. Терлецький, а потім митрополит та інші. У Торчині був укладений текст польською мовою в трьох примірниках, для трьох редакторів. Після цього текст було перекладено нунцієм на латинську мову.

Якби не було, але наприкінці 1594 р. були укладені Торчинські артикули з викладом умов унії, завізовані митрополитом Михайлом Рогозою і сімома владиками. У лютому 1595 року Кирило Терлецький вручив Торчинський акт папському нунцію в Польщі Маласпіні, а той передав його до Риму.

Головний зміст цих артикулів, на підставі яких невдовзі було проголошено унію, в узагальненні наводиться професором Н. Яковенко: 1) форми таїнств, обрядів і свят руської церкви лишаються незмінними; 2) кандидати на вищі духовні посади обираються, згідно з традицією, духовними особами лише з-поміж людей руської і грецької нації, владик посвячує митрополит, а митрополита – владики, однак підтвердження він мусить дістати від папи, як раніше діставав з Константинополя; 3) владики отримують обов'язкові місця в сенаті нарівні з католицькими єпископами (всупереч рекомендаціям і навіть наполяганням Риму, цей пункт не був реалізований аж до 1790 р.); 4) усі монастирі, церкви і церковні братства перебувають під контролем владик без втручання світських осіб; 5) людей грецького обряду забороняється вихрещувати в латинство; допускаються мішані шлюби без переходу одного з подружжя до віри іншого (ці пункти так і залишилися декларацією); 6) руська церква нарівні з римською може засновувати школи та семінарії грецької і слов'янської мов, а також створювати друкарні під контролем церковної влади; 7) юрисдикція патріархату східної церкви на території Русі втрачає чинність, отже, будуть недійсними усі посвячення чи номінування, що йтимуть від патріархів.

Історики приходять до висновку, що Торчинські артикули – це важливий крок до укладення унії з римо-католицькою церквою, оскільки вони лягли в основу документу, що започаткував існування греко-католицької (уніатської) церкви.

Олександр Мельник

Література:

Гуртовий Г. О. Торчин – передзвін віків : іст.-краєзн. нариси / Г. О. Гуртовий. – Луцьк : Надстир'я, 2014. – 432 с.

Про Торчинські артикули – с. 48–49.

Сорока Ю. В. Брестська унія / Ю. В. Сорока. – Київ : Золоті Ворота, 2013. – 118 с.

Про Торчинські артикули – с. 64–65.

Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – 2- вид. перероб. та розшир. – Київ : Критика, 2005. – 584 с.

Про Торчинські артикули – с. 216–218.

Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – 3-е вид., перероб. та розшир. – Київ : Критика, 2006. – 584 с.

Про Торчинські артикули – с. 216–218.

Бондарчук Я. Боротьба К.-В. Острозького з Берестейською унією 1596 року / Я. Бондарчук // Наукові записки. Серія «Філософія» : матеріали конф. «Віра і розум в історії слов'янської філософії : (до 430-річчя з дня народж. М. Смотрицького)» / ред. П. М. Кралюк. – Острог, 2008. – Вип. 4. – С. 37–46.

Василенко М. П. Унія и униатская церковь в пределах Польши и России / М. П. Василенко // Василенко М. П. Вибрані твори / М. П. Василенко. – Київ, 2006. – Т. 1: Історичні праці. – С. 322–336.

Король В. Берестейська церковна унія і її наслідки для українського народу / В. Король // Історія України : навч. посіб. / В. Ю. Король. – 2-е вид., випр. доп. – Київ, 2008. – С. 76–83.

Петрович В. Деякі аспекти суспільно-політичного життя міста Торчина XVI–початку XVII ст. / В. Петрович, Т. Яценко // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Луцький район: історія, сучасність, перспективи : матеріали XXII обл. наук.-практ. іст.-краєзн. конф., Луцьк-Торчин. – Луцьк, 2007. – Вип. 22. – С. 76–78.

Петрович В. Місто Торчин XVI поч. XVII ст. / В. Петрович // І Волинські обласні краєзнавчі читання, присвячені пам'яті Григорія Гуртового : матеріали І Волин. обл. краєзн. читань, присвяч. 90-річчю від дня народж. Григорія Гуртового, смт. Торчин / відпов. за вип. А. Силук ; ред. О. Трофімчук. – Луцьк, 2014. – С. 246–247.

Тимошенко Л. Луцька і Берестейська римо-католицька єпархія у XVI–XVII столітті / Л. Тимошенко // Острозька Академія XVI–XVII ст. : енциклопедія / ред. І. Пасічник. – Київ, 2010. – С. 203–205.

Грицюк Т. 423 роки тому на Волині проголосили, що готові прийняти унію: 2 грудня 1594-го було підписано Торчинський едикт / Т. Грицюк // Волинь-нова. – 2017. – 2 груд. – С. 2.

Тимошенко А. В. Артикули Берестейської унії 1596 р. / А. В. Тимошенко // Укр. іст. журн. – 1996. – № 3. – С. 15–34.

Гудзяк Б. О. Берестейська церковна унія 1569 р. / Б. О. Гудзяк, О. Ю. Турій // Енциклопедія історії України. – Київ, 2003. – Т. 1 : А–В. – С. 231–233.

Берестейська унія – шлях порозуміння релігійних питань [Електронний ресурс] // Кореспондент : сайт. – Режим доступу : <https://blogs.korrespondent.net/blog/users/3211801-beresteiska-unia-prychyni-i-naslidky>. – Назва з екрану.

Яковенко Н. Реформа грецької церкви: унія, оновлення православ'я / Н. Яковенко [Електронний ресурс] // Ізборник : сайт. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/istkult2/ikult235.htm>. – Назва з екрану.

15 ГРУДНЯ
75 років від дня народження Л. Т. Прищук (1944) –
заслуженого працівника освіти України

Прищук Лідія Тихонівна народилась 15 грудня 1944 року у селі Любче Рожищенського району Волинської області у селянській сім'ї. Освіту отримала в Переспинській середній школі, яку закінчила в 1961 році, та Луцькому державному педагогічному інституті імені Лесі Українки, на фізико-математичному факультеті якого навчалась у 1962–1966 роках.

Педагогічну діяльність розпочала за направленням після закінчення інституту вчителем фізики Овлочинської середньої школи. У 1967 році переведена в Турійську середню школу, у якій до 1979 року викладала фізику, а з 1979 до 1985 року поряд з цим обіймала посаду заступника директора з навчально-виховної роботи. У «Звіті про роботу Волинського обласного інституту удосконалення кваліфікації вчителів за 1969-1970 навчальний рік» відзначено роботу молодого спеціаліста: «На високому науково-теоретичному та методичному рівні проводить уроки вчитель фізики Турійської СШ Прищук Л. Т. Насамперед, слід відзначити той факт, що виучуваний учнями матеріал на її уроках увесь час ускладнюється та поглиблюється. Одночасно з цим діти закріплюють набуті знання протягом уроку. Вчителька максимально унаочнює уроки простими й доступними демонстраціями, що викликає пошкваллення в класі та зацікавленість учнів. Вся робота педагога спрямована на те, щоб новий матеріал був засвоєний безпосередньо на уроці». Вчитель зразково обладнала кабінет фізики, який став осередком навчальної і методичної роботи в школі.

Як завідувач Турійського районного методичного кабінету понад два роки організувала діяльність методичних осередків в школах району, надавала методичну допомогу педагогічним працівникам через різні форми районних заходів. У 1986–1987 навчальному році вводились нові навчальні програми з низки предметів і Лідія Тихонівна забезпечувала системний науково-методичний супровід педагогічної діяльності педагогів-предметників та вчителів початкової школи.

У 1987 році перейшла на роботу в Турійську середню школу № 1 на посаду заступника директора, а з 28 січня 1999 року очолила цей навчальний заклад. Досвід роботи Л. Т. Прищук як директора школи з проблемами «Шляхи забезпечення ефективного управління навчально-виховним закладом» вивчено і узагальнено Волинським інститутом післядипломної педагогічної освіти. Відзначено, що «вагомим результатом школа досягла завдяки злагодженій управлінській діяльності на демократичних засадах, скоординованості основних ланок методичної роботи та впровадженню досягнень психолого-педагогічної науки, активному залученню батьків, громадськості до шкільного життя». Системна діяльність директора та педагогічного колективу з впровадження особистісно зорієнтованих підходів до організації освітнього процесу, розвитку обдарованості учнівської молоді забезпечили підґрунтя до реорганізації навчального закладу. В 2003 році на базі загальноосвітньої школи № 1 відкрито НВК

«Школа-гімназія» та Лідію Тихонівну призначено директором новоствореного навчального закладу. Особливістю цього періоду роботи школи стало піднесення творчої активності вчителів, впровадження активних та інтерактивних форм навчання, педагогічних інновацій та технологій. Педагогічне кредо директора «Якщо хочеш бачити за своїми плечима творчо працюючий колектив, здатний реалізувати завдання школи, почни із себе» знаходило відбиття у щоденній її праці, сповненій новаторства. Участь Л. Т. Прищук у 2001 році в обласному етапі конкурсу «Вчитель року» у номінації «Керівник навчального закладу» продемонструвала її вміння приймати мудрі та виважені рішення, поєднання рис педагога-професіонала і управлінця-лідера, котрий не зупиняється на досягнутому, а прагне нових здобутків у розбудові сучасної національної школи. Закономірно, Лідія Тихонівна стала лауреатом обласного етапу конкурсу.

Творча натхненна праця Лідії Тихонівни відзначена почесним званням «Заслужений працівник освіти України» (2003 р), знаком «Відмінник освіти України» (1999 р), значком «Відмінник народної освіти» (1983 р), «Подюкою голови Волинської обласної державної адміністрації» (2002 р), чисельними грамотами Міністерства освіти і науки України, управління освіти та науки ОДА та відділу освіти, молоді та спорту Турійської райдержадміністрації.

Галина Романчук

Література:

Прищук Л. Високе покликання педагога / Л. Прищук // Ленін. правда. – 1986. – 4 жовт. – С. 1, 3.

Прищук Л. За новими програмами / Л. Прищук // Ленін. правда. – 1986. – 30 серп. – С. 2.

Прищук Л. Пора екзаменів. Пора канікул / Л. Прищук // Ленін. правда. – 1988. – 4 черв.

Анотований каталог досвіду роботи переможців обласного, Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» та перспективного передового досвіду освітян Волині. – Луцьк : ВППО, 2003. – 220 с.

Про Л. Т. Прищук – с. 147.

Ярмолюк З. Турійщини славні імена : іст.-краєзн. нариси / З. Ярмолюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 100 с.

Про Л. Т. Прищук – с. 42–43.

Ярмолюк З. Історія Турійська : іст.-краєзн. нариси / З. Ярмолюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2003. – 180 с.

Про Л. Т. Прищук – с. 142.

Буде в Турійську школа-гімназія // Нар. слово. – 2003. – 29 трав. – С. 1.

Будуємо школу за законами любові // Нар. слово. – 26 черв. – С. 2.

Голотюк С. Вшанування жінок / С. Голотюк // Нар. слово. – 2004. – 11 берез. – С. 1.

Голотюк С. Проблеми освіти вирішуються / С. Голотюк // Нар. слово. – 2002. – 12 груд. – С. 2.

Голотюк С. У новий навчальний рік – з натхненням і впевненістю / С. Голотюк // Нар. слово. – 2005. – 3 верес. – С. 2.

Гуменюк М. Лідія Тихонівна Прищук – директор НВК «Школи-гімназії» № 1 смт. Турійська / М. Гуменюк // Пед. пошук. – 2004. – № 1 (41). – С. 3.

Знання – це скарб, а вміння вчити – ключ до нього // Нар. слово. – 2003. – 6 верес. – С. 5.

Лісовий І. Покликав дзвоник у класи / І. Лісовий // Ленін. правда. – 1987. – 3 верес. – С. 1.

Лісовий І. У добру путь, вчителі / І. Лісовий // Ленін. правда. – 1987. – 27 серп. – С. 1.

Учора в школах району розпочався новий навчальний рік // Нар. слово. – 2004. – 2 верес. – С. 1.

Хай проростають зерна знань і добра // Нар. слово. – 2003. – 6 верес. – С. 1.

18 ГРУДНЯ

90 років від дня народження Н. В. Яцюк (1929) – заслуженого вчителя Української РСР

Знаковою постаттю в історії освіти Волині є Ніна Василівна Яцюк. Роки її педагогічної діяльності сповнені знахідок, перемог і успіхів, любові учнів та поваги колег. Роки перебування на заслуженому відпочинку – це активна громадська діяльність у товаристві «Холмщина», збирання документів та участь у створенні музею історії Рудки-Козинської, постійні зустрічі зі своїми колишніми учнями та школярами Рожищенського району. Ніна Василівна відтворила історію своєї родини, збирила для нащадків неоціненні спогади земляків-крилівців. Для неї дуже важливо, «щоб молодь знала, де їхнє коріння». Багато років співала у сільському фольклорному колективі. Жодного разу не відмовила, коли запрошували до виступів перед слухачами обласної «Школи молодого педагога» у Волинському інституті післядипломної педагогічної освіти. Для молодих вчителів ці зустрічі ставали незабутніми і надихали на творчий пошук.

Народилась Ніна Василівна 18 грудня 1929 року в містечку Крилові Грубешівського повіту на Холмщині у сім'ї Василя і Христини Коновалів. Вчитися довелося у польській та українській школах. Кроками до улюбленої професії стало навчання в учительській семінарії в Грубешові, Луцькому педагогічному училищі (після переселення), Луцькому учительському інституті, який закінчила в 1950 році.

Сорок років педагогічного стажу за плечима вчительки, з них десять років обіймала посаду директора Рудко-Козинської школи. У 1975–1976 навчальному році кабінетом української мови і літератури обласного інституту удосконалення кваліфікації вчителів узагальнено досвід роботи Н. В. Яцюк з розвитку усної і писемної мови учнів.

Вона прагнула не лише дати глибокі знання своїм учням, а й віднайти в кожному іскру творчості. З дітьми готувала цікаві літературні вечори, видавала рукописний альманах «Весна», де зберігаються перші літературні спроби учнів.

Найширші слова вдячності і любові улюбленій вчительці присвячували її учні в чисельних листах, вітальних листівках, які надсилали Ніні Василівні з різних нагод, та на сторінках преси. Колишня її учениця Галина Світліковська, заслужений журналіст України, свою статтю про Н. В. Яцюк назвала «Заслужена вчителька трьох Заслужених журналістів». А в ній – роздуми про долю учнів, яка так залежить від таланту вчителя: «Це уроки Ніни Василівни допомогли Віктору Качулі в російськомовному Криму стати редактором єдиної в цьому регіоні україномовної газети «Кримська світлиця».

Інший учень Ніни Василівни – Євген Хотимчук – видає у Луцьку газету «Вісник+К», ... є автором декількох книг.

Завдячує вчительці української мови і літератури своїм професійним становленням і заступник головного редактора газети «Волинь-нова» Галина Світліковська, стаж роботи якої у найтиражнішому виданні краю – понад чверть віку.

Зрештою, – як пише Г. Світліковська, – справа не у званнях, а у вірності тим ідеалам, які заклала Ніна Василівна у своїх учнях. Вона не просто вчила дітей грамотно писати чи засвоювати програмовий матеріал з літератури, а вчила гордитися тим, що ми – українці, представники великого народу із славною історією.

У родині Ніни Василівни Яцюк налічується 15 педагогів. Вчителями стали її діти: дві дочки та син. У розмові з кореспондентом газети «Радянська Волинь» А. Філатенко Ніна Василівна наголошувала: «Дитина в усьому повинна бачити приклад батьків у їх чесності, працелюбності, щирості. Тоді вагомим і авторитетним буде материнське слово». Материнське слово Ніни Василівни було вагомим і авторитетним не лише для рідних дітей. Понад 60 колишніх її вихованців пішли по життю педагогічною стежкою, обравши фах своєї улюбленої вчительки.

Н. В. Яцюк обиралась депутатом сільської Ради, очолювала постійну комісію з народної освіти, культури, охорони здоров'я.

Багаторічна плідна педагогічна діяльність та активна громадська робота Н. В. Яцюк відзначена медаллю «За доблесну працю», почесним званням «Заслужений вчитель Української РСР», значком «Відмінник народної освіти», Почесною грамотою Міністерства освіти України, Почесною грамотою Волинської обласної Ради, Подякою голови Волинської обласної державної адміністрації, Почесними грамотами Рожищенської районної державної адміністрації та ін.

Наталія Кот

Література:

Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-

підляських українців (1915–1947). Дослідження. Спогади. Документи. Т. 2. / Ю. Макар, М. Горний, В. Макар. – Чернівці : Букрек, 2014. – 900 с.

Про Н. В. Яцюк – с. 162.

Дмитрук С. Люди і роки : (історія Рудки-Козинської) / С. Дмитрук, Л. Остапчук. – Луцьк : Вісник + К, 2008. – 42 с.

Про Н. В. Яцюк – с. 25.

Онуфрійчук М. Холмському роду нема переводу : розповіді про депортованих українців із Холмщини, доля яких пов'язана з Волинню. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 164 с.

Про Н. В. Яцюк – с. 158.

Балик Н. Вчить і виховує школа / Н. Балик // Рад. Волинь. – 1985. – 23 серп. – С. 2.

«Відаю молоде життя за Україну», – повстанець з Волині // Волинь-нова. – 2014. – 21 жовт. – С. 1.

Вітаємо! // Волинь-нова. – 2014. – 18 груд. – С. 9.

Добра справа: музей, в якому проводить екскурсії сільський голова // Волинь-нова. – 2013. – 15 лип.

Дошка пошани // Рад. Волинь. – 1975. – 4 листоп. – С. 1.

Манелюк М. Шкільна мати з Рудки-Козинської / М. Манелюк // Вісник+ К. – 2009. – 17 груд. – С. 1, 12.

Мацюк Р. Символ її життя – свічка / Р. Мацюк // Наш край. – 2014. – 25 груд. – С. 3.

Остапчук Н. «Життя, як блискавка» / Н. Остапчук // Наш край. – 2001. – 6 жовт. – С. 2.

Світліковська Г. Велика «педрада» в освітянській родині / Г. Світліковська // Волинь-нова. – 2014. – 25 груд. – С. 9.

Світліковська Г. Заслужена вчителька трьох заслужених журналістів і 60 педагогів / Г. Світліковська // Вісник + К. – 2014. – 28 груд.

Філатенко А. Материнська любов; Вчителька / А. Філатенко // Рад. Волинь. – 1975. – 8 берез. – С. 3.

Ювілеї: Рудко-Козинська школа відсвяткувала своє 150-ліття // Волинь-нова. – 2011. – 12 трав.

750 РОКІВ

від часу смерті Василька Романовича, князя волинського
(1269)

Василько Романович (бл. 1205–1269 рр.) після смерті батька Романа Мстиславовича під Завихвостом (1205 р.) стає разом з братом спадкоємцем Волині. Проте у зв'язку з міжусобними війнами вони змушені залишити разом із матір'ю землі Русі та шукати притулку в Польщі. Василько Романович вперше отримує у володіння Берестя у 1207 році, а пізніше Белз. Перипетії боротьби за спадщину Романа розвивались досить швидко, а відповідно і змінювались правителі тої чи іншої волості. Після смерті Данила Романовича (1264 р.), Василько номінально стає його наступником, хоча реально володів Володимиром та частиною Волинської землі.

Літописець Василька (що зберігся в складі Галицько-Волинського літопису) чомусь мало пише про останні роки свого князя. Навіть не згадує приблизний час його кончини, обмежившись двома формальними реченнями: «У рік 6779 (1271 р). У той же час помер благовірний і христорубивий великий князь володимирський, на ім'я Василько, син великого князя Романа [Мстиславича]. І положили тіло його в церкві Святої Богородиці, в єпископії володимирській», тобто в Успенському соборі м. Володимира, що зберігся до наших днів. Дещо вище в літописі, оповівши про смерть Шварна й князювання Тройдена каже, що „въ то же время“ умер і Василько. За розвідкою Михайла Грушевського, це все очевидно вказує на близьку одночасність смерті Шварна й Василька, хоч виглядає так, що спочатку помер Шварно, а потім Василько, бо оповівши смерть Шварна, і навіть забігши наперед з Тройденом, літописець ніде не натякає, що він вертається потім в часи перед смертю Шварна – щоб оповісти про смерть Василька. *Terminus non post quem* для смерті Василька – весна 1271 р.: в грамоті виданій угорським королем Стефаном в липні 1271 р. він перераховує галицько-волинських князів: *Leonem generum nostrum Ruthenorum ducem, Mitizlaurn fratrem eiusdem et Wazulem filium Wazule ducis Ruthenorum* (Theiner Monumenta Hungariae I с. 303). Нема сумніву, що цей *Wazule f. Wazule* означає Володимира Васильковича, і Василька тоді на світі не було (інакше, певно, його б названо на першій місці, як старшого між галицько-волинськими князями). З другого боку волинський літописець каже, що Володимир Василькович «княжив по отці 20 літ». Вмер Володимир в грудні 1288 р., тож значить Василько мав померти в р. 1269. Йому було 66 років. Підтверджують ці дані і подальші дослідження істориків протягом XX століття.

Михайло Вашета

Література:

Демедюк О. І. Шацьк. Мельники (Шацькі) : іст. краєзн. нариси / О. І. Демедюк. – Луцьк : Волин. старожитності, 2012. – 238 с.

Про Василька Романовича – с. 92.

Кралюк П. М. Княжими шляхами Волині. Віднайдення раю / П. М. Кралюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2010. – 160 с.

Терський С. В. Княже місто Володимир : монографія / С. В. Терський. – Львів : Львів. політехніка, 2010. – 320 с.

Про Василька Романовича – див. Іменний покажчик.

Головко О. Б. Волинська земля в політичній діяльності Данила та Василька Романовичів (середина XIII ст.) / О. Б. Головко // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – № 22 : Історичні науки. – С. 104–111.

Демчук М. «Ляхове україняне»: український і польський етноси на холмсько-люблінському пограниччі у 60-ті рр. XIII ст. : за писем. джерелами та даними ономастики / М. Демчук, О. Мазур // Українці Холмщини і Підляшшя: історична доля, духовна і матеріальна культура впродовж віків : зб. наук. пр. / упоряд. М. М. Кучерепа. – Луцьк, 2008. – С. 16–23.

З Галицько-Волинського літопису про те, як лицарі-хрестоносці зазнали поразки від князів Данила та Василька Романовичів у 1238 р. // Хрестоматія з історії України / упоряд. та автор. комент. О. М. Уривалкін. – Київ, 2007. – С. 79–81.

Киричук М. Г. Волинь і Галичина при Романовичах та їх нащадках / М. Г. Киричук // Киричук М. Г. Волинь – земля українська : нариси історії Волині : у 3-х т. Т. 1–3 / М. Г. Киричук. – 3-тє вид., переглян. і доп. – Луцьк, 2005. Вип. 1. – С. 83–117.

Мазур О. Про черепи князів Василька Романовича та Володимира Васильковича : необхідність сучасного, археологічного, остеометричного та генетичного вивчення / О. Мазур // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. ЛДКЗ. – Луцьк, 2013. – Вип. IX. – С. 379–386.

Мандзюк Ф. Спокута князя Василька / Ф. Мандзюк // Мандзюк Ф. Легенди старого Луцька / Ф. Мандзюк. – Луцьк, 2015. – С. 32–33.

Пасюк І. Воєнні дії на Волині у XIII столітті за даними Літопису Руського / І. Пасюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Володимир-Волинський в історії України і Волині : матеріали XXXII Міжнар. наук. практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 70-річчю Волин. обл., 810-ій річниці заснування Волинсько-Галицького князівства, 685-ій річниці надання місту Володимир-Волинському магдебурзького права, м. Володимир-Волинський, 12 черв. 2009 р. – Луцьк, 2009. – Вип. 32. – С. 209–212.

Петрунін О. Місто Володимир в контексті українсько-литовських відносин в другій половині XIII – на початку XIV ст. / О. Петрунін, О. Черенюк // З'їзд європейських монархів у Луцьку в 1429 році : матеріали III Міжнар. наук., іст.-краєзн. конф., присвяч. 580-й річниці з'їзду / авт.-упоряд. Г. Марчук. – Луцьк, 2009. – Вип. 2. – С. 79–80.

Сегеда С. П. Василько Романович : правителі Волинської землі / С. П. Сегеда // Сегеда С. П. Український пантеон / С. П. Сегеда. – Київ, 2013. – С. 35–36.

Семенюк Л. С. Першослово про Волинь у найдавніших писемних

джерелах / Л. С. Семенюк // Література волинського краю (XI–XVIII ст.) : навч. посіб. / Л. С. Семенюк. – Луцьк, 2013. – С. 18–32.

Синюк С. Король Лодометрії / С. Синюк // Синюк С. Я. Тисячоліття волинської книжності / С. Я. Синюк. – Тернопіль, 2016. – С. 35–50.

Шабала Я. Політична боротьба в Галицько-Волинській державі у 1205–1245 рр. / Я. Шабала // Політологічні читання імені професора Богдана Яроша : зб. наук. пр. / ред.: Я. Б. Ярош, В. І. Бортніков. – Луцьк, 2015. – Вип. 4. – С. 173–179.

Яковенко Н. Галицько-Волинське князівство – Королівство Руське / Н. Яковенко // Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – 3-е вид., перероб. та розшир. – Київ, 2006. – С. 96–112.

Василько Романович // Енциклопедія українознавства. – Львів, 1993. – Т. 1. – С. 216.

Котляр М. Ф. Василько Романович / М. Ф. Котляр // Енциклопедія історії України. – Київ, 2003. – Т. 1 : А–В. — С. 446–447.

Василько Романович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану.

Василько Романович [Електронний ресурс] // Українці в світі : сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrainians-world.org.ua/peoples/72a03>. – Назва з екрану.

590 РОКІВ від часу з'їзду монархів європейських країн у місті Луцьку (1429)

У 1429 р. у Луцьку відбувся з'їзд монархів європейських країн – праобраз сучасного Європарламенту, де вперше були задекларовані основні засади української дипломатії – колективна безпека, торгові союзи і війни, культурні зносини між народами через укладання династичних шлюбів.

У 30-х роках XIV ст. Волинь захопили литвини-язичники. Згодом продовж кількох десятиліть під контроль Вільна перейшли Київщина, Сіверщина, Поділля, що майже удвічі збільшило територію князівства. Наслідком цього стало утворення Великого князівства Литовського (ВКЛ).

У 1392 р. Великим князем Литовським став Вітовт Кейстувович, який підтвердив відданість Креській унії 1385, що передбачала інкорпорацію (входження) литовських земель до Польського королівства. Однак литвини не полишали наміру здобути самостійність. Фінальним кроком на шляху до суверенізації ВКЛ мала стати коронація Вітовта на з'їзді монархів європейських країн.

Римо-німецький і угорський цісар Сигізмунд запропонував скликати у

Луцьку дипломатичний з'їзд володарів Європи. Кожен з учасників форуму сподівався за сприятливих обставин вирішити проблеми своїх країн.

Князь Вітовт зробив Луцьк неофіційною столицею Великого князівства Литовського. Реконструйований Луцький замок був улюбленою резиденцією Вітовта. На цей час Луцьк став поліетнічним містом. З його іменем пов'язують появу у місті вірмен, німців, караїмів, татар, про що ще донедавна свідчили вулиці: Караїмська, Татарська, Вірменська. Про Луцьк, як соціум, свідчать герби литовсько-українських родів – Курцевичів, Друцьких, Острожецьких.

Далеко за межами князівства Лучеськ Великий знали як потужний політичний торгово-ремісничий центр. Серед ремесел розвивались ковальство, гончарство, кахлярство. Будучи хорошим господарником, Вітовт не тільки розбудував місто, але і надає багато уваги замку. Князівські палати декоруються гобеленами, коштовними тканинами, наповнюються дорогими меблями і венеціанським посудом. Наприкінці 20-х років XV ст. Вітовт досяг піку своєї могутності. Слава про його правління лунала далеко за межами князівства. Зберегти свої досягнення Вітовт міг лише за умови перетворення Великого князівства Литовського на королівство.

Настав січень 1429 р. Життя у місті вирувало. Вітовт в оточенні придворних – маршалка Яна Гальшольда, маршалка литовського, Семена Гольшанського, дипломата Миколи Малдрика з Кобелі, писаря Миколи Цибульки зустрічав гостей.

Першим до Луцька приїхав польський король Ягайло з дружиною Софією і двома малолітніми синами. Пізніше трирічний Казимір стане польським королем. До свити польського Ягайла належали сини Земовіта III Старого, князі мазовецькі, лігницькі, поморські, куявські, архієпископи. Імператор Сигізмунд прибув до Луцька з дружиною Барбарою 23 січня у неділю семидесятиці.

Від папи Мартина V приїхав посланець Андрій Домінікан. Своїх посланців прислав візантійський імператор Іван Палеолог. Луцьк зустрічав молдавського господаря, датського короля Еріка VII, уродженця Щеціна. Великий князь московський Василій, внук Василя Темного, маючи всього 14 років, приїхав у супроводі митрополита Фотія і московських бояр.

Вітовт зі своїми боярами і слугами зустрічав гостей пишним бенкетом, який тривав кілька днів. Згідно чуток, на кожний день ішло близько 700 бочок меду, крім вина, 700 волів і корів, 1400 баранів, сотні зубрів, диких свиней.

Після прийомів і бенкетів настав час дипломатичних переговорів. На з'їзді ставились питання спільної боротьби країн Європи проти турків, непослуху молдавського господаря Олександра, об'єднання православної і католицької церков, торгівлю і податки. Головним питанням з'їзду була коронація Вітовта, яка б означала окрімешність, тобто політичну автономію ВКЛ. Останнє питання викликало великий спротив польських вельмож, які боялись, що прийняття королівського титулу Вітовтом привело б до втрати для корони литовських земель. Оточення короля Ягайла – єпископ Збігнев

Олесницький і воєвода Ян Тарнавський пояснювали імператору Сигізмунду, що коронація неможлива з огляду на взаємини між Литвою і Польщею згідно Кревської унії 1385 р. Польський король зі своєю свитою залишив з'їзд достроково.

Гості поступово роз'їжджались. Останнім на початок лютого залишив з'їзд імператор Сигізмунд і через Польщу вирушив до Угорщини.

Невдовзі, 27 жовтня 1430 р. у віці 80 років князь Вітовт помер у Троках під Вільно. З ним і відійшли сподівання литовсько-руської знаті, котра усвідомлювала, що величі і могутності Вітовта ніхто уже не досягне.

Проживши життя у великій шані й славі, Вітовт, на відміну від багатьох своїх сучасників, надбав по собі добру пам'ять: на нього в своїй політичній практиці орієнтувались інші володарі Великого князівства Литовського, а заведені Вітовтом державні порядки вважались нормативними. Поет XVI ст. Микола Гусовський у своїй латиномовній поемі «Зубр» (1521 р.) порівняв князя Вітовта з цим могутнім володарем литовських лісів.

Луцький з'їзд монархів європейських країн 1429 р. залишив помітний слід в історії, хоча мав незначну політичну результативність, суперечки й розбіжності. З'їзд показав князя Вітовта не тільки як мудрого політика, доброго господарника, талановитого полководця, але й як дипломата, євроінтегратора, що налагоджував стосунки з навколишнім світом, а ця визначна історична подія пояснювала, чому протягом XIV–XV ст. Луцьк називали Лучеськом Великим – містом, яке займало чільне місце в середньовічному європейському просторі.

Тамара Садовник

Література:

Гребенюк В. Європа. Луцьк. 1429-й : поема / В. Гребенюк ; авт. післям. П. Й. Коробчук. – Луцьк : Ініціал, 2014. – 48 с.

З'їзд європейських монархів у Луцьку в 1429 році : матеріали I та II Міжнар. наук, іст.-краєзн. конф., присвячених 570-й та 575-й річницям з'їзду. Вип. 1. / авт.-упоряд. Г. Марчук. – Луцьк : Твердиня, 2007. — 82 с. : іл.

З'їзд європейських монархів у Луцьку в 1429 році : матеріали III Міжнар. наук., іст.-краєзн. конф., присвяч. 580-й річниці з'їзду. Вип. 2. : / авт.-упоряд. Г. Марчук. – Луцьк : Твердиня, 2009. — 88 с. : іл.

Мандзюк Ф. У Луцькому замку : путівник / Ф. Мандзюк, В. Окуневич. – Луцьк : Волинянин, 2015. – 176 с.

Про з'їзд європейських монархів – с. 11–12.

Пясецький В. Е. Луцьк: старе місто : іст.-краєзн. нарис. Кн. 1 / В. Е. Пясецький. – Луцьк : Волин. старожитності, 2013. – 334 с.

Про з'їзд європейських монархів – с. 53–54.

Садовник Т. Європейський з'їзд 1429 року в Луцьку / Т. Садовник, О. Бірюліна, В. Баран. – 2-е вид. – Луцьк, 2006. – 32 с.

Троневиц П. О. Волинь в сутінках української історії XIV–XVI століть

/ П. О. Троневи́ч. – Луцьк : Християн. життя, 2003. – 112 с.

Про з'їзд європейських монархів – с. 36.

Троневи́ч П. О. Луцький замок в історії України : монографія / П. О. Троневи́ч. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 196 с.

Про з'їзд європейських монархів – с. 43.

Цайтлер В. Свидригайло – великий князь Волинської землі : істор. роман / В. Цайтлер ; пер. з лит. В. Журба. – Київ : Балтія Друк, 2016. – 286 с.

Білик В. Луцький з'їзд європейських монархів 1429 року: розвиток середньовічної дипломатії / В. Білик // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб ЛДІКЗ. – Луцьк, 2014. – Вип. X. – С. 5–14.

Дем'янюк О. Й. З'їзд представників європейських країн у Луцьку та європейська безпека : [картина «З'їзд монархів у Луцьку» – с. 227] / О. Й. Дем'янюк, І. М. Пасюк // Дем'янюк О. Й. Воєнна історія Волині: історичні нариси : в 4 т. / О. Й. Дем'янюк, І. М. Пасюк. – Луцьк, 2013. – Т. 1 – С. 81–86.

З'їзд монархів у Лучеську Великому 1429 р. // Луцьк 930 : каталог. – Луцьк, 2015. – С. 53–60.

Киричук М. Г. З'їзд монархів у Луцьку / М. Г. Киричук // Киричук М. Г. Волинь – земля українська : нариси історії Волині у 3-х т. / М. Г. Киричук. – 3-тє вид., переглян. і доп. (Вип. 1). – Луцьк, 2005. – Т. 1–3 – С. 145–148.

Мандзюк Ф. З'їзд європейських монархів / Ф. Мандзюк // Мандзюк Ф. Легенди старого Луцька / Ф. Мандзюк. – Луцьк, 2015. – С. 47–49.

Мачюкас Ж. Международный политический контекст Луцкого съезда (6–9 января 1429 года) / Ж. Мачюкас // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – № 22 : Історичні науки. – С. 128–134.

Мельник В. Євросоюз починався із Лучеська великого / В. Мельник // Мельник В. Люблю тебе, Волинь!.. / В. Мельник. – Луцьк, 2012. – С. 18–19.

Малімон Н. У 2019-му – 590 років : у Луцьку готуються відзначити річницю з'їзду європейських монархів / Н. Малімон // День. – 2018. – 15 берез. – С. 2.

Русина О. В. Українські аспекти білорусько-литовського літописання: історія й історіографія / О. В. Русина // Укр. іст. журн. – 2016. – № 6. – С. 127–150.

Русина О. В. Луцький з'їзд монархів 1429 / О. В. Русина // Енциклопедія історії України. – Київ, 2009. – Т. 6 : Ла-Мі. – С. 314.

З'їзд європейських монархів [Електронний ресурс] // Visit Lutsk : сайт. – Режим доступу : <http://visitulsk.com/page/ua/congress/>. – Назва з екрану.

З'їзд європейських монархів у Луцьку [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану.

Як у Луцьк приїжджали монархи Європи [Електронний ресурс] // Волинські новини : сайт. – Режим доступу : <https://www.volynnews.com/news/city/yak-u-lutsk-pryuzhdzhaly-monarkhy-uevropy/>. – Назва з екрану.

575 РОКІВ
від часу першої писемної згадки про с. Вишнів,
тепер Любомльського району
(1444)

Вигідне природно-географічне розташування зумовило заселення території с. Вишнів в період палеоліту. На теренах населеного пункту виявлені також поселення та зафіксовані археологічні матеріали доби бронзи, залізного віку.

Перша відома писемна згадка про с. Вишнів датується 1444 роком. В реєстрі податків Холмської землі за 1510 рік є згадка про парафію в населеному пункті. В XVI-XVIIст. село відносилось до складу Любомльського староства

У люстрації Любомльського староства за 1564 рік згадується. Вишнів, в якому тоді зафіксовано 14 кметів та 10 бояр. Загальні надходження від села склали 65 злотих і 3 гроші. Зазначимо, що в люстрації є згадки про заняття місцевим населенням вівчарством та бортництвом.

24 жовтня 1599 року польський король Сигізмунд III передав с. Вишнів та інші села Любомльського староства у володіння шляхтича Мартина Красицького.

Під час проведення церковного «Собору», скликаного в м. Любомль у 1620 році холмським єпископом А. Пакостою, згадується священик с. Вишнів – Федір.

У 1637 році плебан м. Любомля скаржився на любомльського старосту Альбрехта Модлішевського, що він «не дає йому десятини з полів своїх підданих грецького обряду», в тому числі із церкви с. Вишнів.

У 1659 році населений пункт у складі Любомльського староства перейшов у власність українського гетьмана Івана Виговського. Маємо відомості, що у 1665 році в селі була збудована нова церква.

Очевидно, що після передачі в 1668 році Любомльського староства великому коронному гетьману Дмитру-Юрію Корибуту Вишневецькому, населений пункт теж перейшов у володіння магната. Зокрема, в 1669 році ним були надані окремі привілеї для місцевої церкви.

У 1768 році с. Вишнів разом з іншими населеними пунктами староства увійшло в склад володінь польського магната, графа Францішка Ксаверія Браницького.

Після III поділу Польщі у 1795 році населений пункт відносився до складу Володимир-Волинського повіту Волинської губернії Російської імперії. У вересні 1796 року володимирський благочинний Василь Малеванський доповідав, що священик церкви с. Вишнів Лаприсевич Іоан

перейшов з унії в православне віросповідання.

Під час французько-російської війни в 1812 році поблизу с. Вишнів відбувся невеликий бій між російськими і австро-саксонськими корпусами.

У 1842 році за кошти парафіян окремо від церкви була побудована дерев'яна дзвіниця.

У 1849 році селяни с. Вишнів, після конфіскації володінь у родини Браницьких, стали державними.

Згідно розпорядження Міністерства Державного Майна від 16 січня 1858 року в с. Вишнів було заплановане будівництво нової дерев'яної церкви. У 1868 році вона була вже повністю побудована, а в 1872 році освячена. Стара ж церква залишалась нерозібрана на своєму місці ще до 1877 року.

У 1860 році в с. Вишнів побудована сільська школа. Рішенням Вишнівського сільського сходу, який відбувся у 1885 році, навчальний заклад було перейменовано в церковно-приходську школу. На той час в с. Вишнів нараховувалось 151 двір та проживало 1016 осіб.

У 1887 році вчителем при школі був місцевий селянин Севастьян Положевець. Уже в 1895 році в ній навчалось 60 хлопчиків. Вчителем тут працював псаломщик Антоній Федорович Пушаровський. Навчальним процесом опікувався також місцевий священик Яків Ганжулевич.

У 1896 році село відвідав володимир-волинський єпископ Паїсій, а в 1903 році - Арсеній.

У 1911 році с. Вишнів вже нараховувало 199 дворів і 1578 православних жителів. Поруч з ними проживали євреї та поляки. У місцевій школі на той час навчалось 95 хлопчиків і 8 дівчаток.

У період I світової війни значна частина населення була евакуйована вглиб Російської імперії.

У 1919 році територія села увійшла до складу II Речі Посполитої. Уже в 1921 році с. Вишнів знаходилось в складі Любомльської гміни Любомльського повіту Волинського воєводства.

З 1925 року в населеному пункті розпочала функціонувати школа. В школі навчалось 48 хлопчиків і 49 дівчаток. На той час в селі нараховувалось 220 дворів, де проживало 1657 православних жителів. Окрім них, очевидно, тут також жили євреї та поляки. У 1935 році село Вишнів відвідав владика Олексій (Громадський).

В міжвоєнний період у селі діяли підпільні організації ОУН, КПЗУ, КСМЗУ. У вересні 1939 року в селі була встановлена радянська влада. Тоді ж в селі організовано колгосп.

З початком німецько-радянської війни, 25 червня 1941 року с. Вишнів було зайняте нацистськими військами. Тоді ж німецькими солдатами був вбитий місцевий священик М. Матусевич. В період нацистської окупації (1941-1944 рр.) населений пункт входив до складу Любомльського гебіту.

У роки Другої світової війни понад 80 жителів с. Вишнів загинули або ж пропали безвісті на фронті. Значна частина молоді була вивезена на примусові роботи в Німеччину. Чимало жителів села перебувало в складі

УПА. Місцеве єврейське населення в жовтні 1942 року було вивезено до м. Любомль і там знищено нацистами.

19 липня 1944 року село було зайняте радянськими військами. В післявоєнний період у селі знаходилась центральна садиба колгоспу імені КПРС, діяла восьмирічна школа, клуб, бібліотека та ін.

З проголошенням незалежності України в 1991 році, село – центр однойменної сільської ради Любомльського району Волинської області. Сьогодні населення с. Вишнів складає 1187 осіб. Тут діють ЗОШ I-III ст., дитячий садок, бібліотека, будинок культури, фельдшерсько-акушерський пункт, кілька магазинів тощо.

З 2017 року – село є центром Вишнівської об'єднаної територіальної громади.

Відомими уродженцями с. Вишнів є Сачук Степан – заслужений журналіст України, багаторічний головний редактор газети «Волинь» (Луцьк), нагороджений орденом «За заслуги» II, III ст.; Мінарченко Валентина – український ботанік, доктор біологічних наук, професор; Литвинюк Володимир – заслужений лікар України, член Європейської асоціації судинних хірургів, Вигера Сергій – кандидат сільськогосподарських наук, доцент Національного університету біоресурсів і природокористування України та ін.

Юрій Фініковський

Література:

Золота скриня: народні легенди й перекази Волині з Північної Волині й Західного Полісся. – Луцьк : Вежа, 1996. – 122 с.

Про село Вишнів Любомльського району – с. 102.

Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. – Київ, 1970. – 746 с.

Про село Вишнів Любомльського району – с. 511.

Ольховський І. Кривава Волинь. Кн. 1. Українсько-польське протистояння на теренах Любомльського та Шацького районів у 1939–1945 роках / І. Ольховський. – Київ : ГАРТ, 2008. – 248 с.

Про село Вишнів Любомльського району – с. 44–45.

Археологічні пам'ятки Шацького поозер'я / О. Остап'юк [та ін.] // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Шацьке поозер'я у світовій та українській історії : матеріали XLV міжнар. наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2013. – С. 13–21.

Бондаренко Г. Вишнів / Г. Бондаренко // Бондаренко Г. Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів. – Луцьк, 2016. – С. 130–131.

Коваль М. Ковельський укріплений район / М. Коваль // Невідома Україна: історія фортифікації XX ст.: міфи та реалії / М. В. Коваль. – Київ, 2013. – С. 294–364.

Левчук В. Народна етимологія прізвищ жителів села Вишнів Любомльського району / В. Левчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся.

Любомль в історії України та Волині : матеріали XXV Волин. обл. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 720-й річниці першої писемної згадки міста Любомля і 800-й річниці першої писемної згадки Угровська. – Луцьк, 2007. – С. 231–235.

Остапук О. З історії церкви Косми і Дем'яна в с. Вишнів Любомльського району / О. Остапук // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XII Міжнар. наук. конф. – Луцьк, 2005. – Вип. 12. – С. 135–141.

Gil A. Prawosławna eparchia Chełmska do 1596 roku. Archiwum Chełmskie / A. Gil. – Lublin-Chełm, 1999. – Т. III. – s. 162.

Sygowski P. Cerковь we wsi Wiszniów koło Lubomla w XVIII w. w świetle dokumentów wizytacji dekanatu lubomelskiego unickiej diecezji chełmskiej z Archiwum Państwowego w Lublinie / P. Sygowski // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XXII Міжнар. наук. конф. – Луцьк, 2015. – Вип. 22. – С. 198–202.

Боярчук С. Вишнів цвіте... / С. Боярчук // Наше життя. – 2011. – 24 верес.

Головачук С. Де мешкають митники... / С. Головачук // Волин. газ. – 2008. – 6 берез. – С. 6.

Зубчук К. Така дорога серцю мала батьківщина / К. Зубчук // Волинь. – 2005. – 7 лип.

Зубчук К. Яке воно – життя на хуторі за кілька кілометрів від Євросоюзу / К. Зубчук // Волинь-нова. – 2018. – 16 січ. – С. 4–5.

Кужель С. Розправа над родиною Білоків: до 55-річчя визволення України / С. Кужель // Наше життя. – 1999. – 9 груд.

Маїло І. Вишнівська ОТГ – перша ластівка реформ на Любомльщині / І. Маїло, А. Карась // Новий погляд. – 2017. – 6 трав. – С. 3.

М'якота О. Стояв спекотний липень 1942-го... / О. М'якота // Наше життя. – 2012. – 7, 12 лип.

Федончук Н. У Вишнівській ОТГ є свої геральдичні символи / Г. Федончук // Наше життя. – 2017. – 9 груд. – С. 5.

Вишнів [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Вишнів>. – Назва з екрану.

575 РОКІВ **від часу першої писемної згадки про смт Головне,** **тепер Любомльського району** **(1444)**

Селище Головне розташоване у верхів'ї річки Прип'ять. Зі слів старожилів, тут знаходилось джерело, яке вважалося початком, тобто «головою» річки Прип'ять.

Підтвердженням цьому на південь є урочище «За Прип'яттю», де протікала річка. Нині вона носить назву «Нережа». Звідси і походить назва

селища Головне.

На території селища найстаріші археологічні знахідки датуються мідним віком (III тис. до н. е.). Територія селища у 1920 р-х досліджувалась польським археологом Іреною Савицькою, яка виявила на північному сході від селища житло лужицької культури (II-I тис.до н.е.).

Найбільш ґрунтовні дослідження зроблені експедицією інституту археології СРСР під керівництвом Ю. В. Кухаренка, яка проводилась у 1956-1958 роках. Було виявлено матеріали II-I тис. до н.е. (ліпний посуд, кам'яні сокири). У 1958 році археологічна експедиція на чолі з Ю. В. Кухаренко на північ від Головне виявила чотири могильники поморської культури (V-II ст.до н.е.) де виявлено 34 поховання.

Знайдено срібні, залізні речі та ліпний посуд. Виявлені речі експонуються у Ермітажі (Санкт-Петербург).

Ю. В. Кухаренко провів також розкопки на городищі «Колесо» на північ від селища, яке відноситься до періоду Київської Русі і датується IX-X ст. н.е. Городище має круглу форму діаметром понад 30 метрів, яке обгороджене валом і ровом.

На території городища знаходили бойові залізні сокири, булави, стріли, енколпіони, ранньосередньовічні прикраси. Також там виявлено мідну візантійську монету X ст. і арабські дирхеми VIII-Xст.

Перша літописна згадка про селище відноситься до 1444 року . Тоді воно належало литовському боярину Волчку Рокутовичу.

Місцеві жителі розповідали, що в 1940 р. в селищі було викопано кам'яний саркофаг, на якому був вибитий напис, що тут захоронений учасник Грюнвальдської битви (1410 р.).

У документах від XV ст. до середини XX ст. селище носило назву Головно. Перша дерев'яна церква згадується у документах 1482 року.

Згідно поборових реєстрів за 1510 рік село сплачувало за кожен лан по сім грошів празьких.

З XIV ст. село, яке входило у Любомльське староство було в складі Польщі.

1564 року в селі було 15 робітних кметів, що проживали на 12 дворищах, платили податку по 14 грошів і по дві курки, 10 яєць і мірку вівса; 3 боярів, які давали мед і 8 флоринів; 17 городників і 2 коморників, 2 ковалів, 2 дьогтярів, 3 рибалок. В селі була корчма і водяний млин. Жителі села ще мали повинність орати 6 днів на рік в Любомльському фільварку, будувати ком'яги (великі човни) і сплавляти їх по Прип'яті, привозити дрова до Любомльського замку 5 возів і косити сінокос у Любомлі. В рік вони сплачували всього податків на 200 злотих 15 грошів 9 динарів.

Село Головно згідно поборових книг 1564 року мало 20 спадкових полів. В селі було 10 ремісників.

У 1618 році церква згадується як Покровська. В 1620 році церква була переведена в унію.

17 жовтня 1650 року комісари польської королеви, назначені для ревізії її Любомльського староства, підтвердили у Любомлі угіддя

Головнянської православної церкви по фундушевому запису, пред'явленому тодішнім священиком Олександром Оліхровичем. Гетьман Іван Виговський, якому Любомльське староство було надане в нагороду за заслуги перед королівством, підтвердив цю фундацію «як православний пан» у Любомлі 22 червня 1661 року. Ставши власником Любомльського староства гетьман І. Виговський, згідно Гадяцького акту, відмінив унію, і церква до 1664 року в Головно знову була православною.

З 1768 року село Головно належало графу, гетьману Францішку-Ксаверію Браницькому, який в урочищі «Паськи» мав фільварок.

Після третього поділу Польщі у 1795 році село Головно, як і вся Волинь, ввійшло у склад Російської імперії, ставши волосним центром Володимирського повіту Волинської губернії.

В 1796 році церква вже носила назву Зішестя Святого Духа. Село Головно тоді нараховувало 290 дворів і 1171 жителів. Це була найбільша парафія у Любомльському благочинні, яка нараховувала 8 приписних сіл. Церква мала орної землі у 3 зміни на 40 днів і сінокосу на 40 косарів.

У 1804 році церква записана уже під назвою як Троїцька.

8 травня 1820 року сталася пожежа і церква згоріла, згоріла також частина будинків села.

Через 20 років – у 1841 році – завдяки графу Владиславу Браницькому побудовано нову муровану церкву і при вході кам'яну дзвінницю. В композиції нової церкви вже відчувався вплив петербурзької архітектури.

У 30-40-х роках ХІХ ст. селяни відробляли 2-3 дні панщини, а також сплачували ренту. Граф Владислав Браницький мав у Головно 2 корчми. В 1839 році на 298 дворів в селі налічувався 201 кінь.

За участь у польському повстанні 1830 року царський уряд у 1849 році конфіскував володіння графа В.Браницького і селяни Головно стали державними.

З часом, коли кількість парафіян стала більше 2000, виникла потреба будівництва ще однієї церкви. Вже в 1856 році на кошти парафіян побудована в с. Головно приписна дерев'яна кладовищанська церква ікони Казанської Божої Матері.

Після указу царського уряду 1866-1867 років про поземельний устрій, рішенням губернської люстраційної комісії від 1875 року 387 селянським дворам с. Головно було виділено 6426 десятин землі, з яких 2002 десятино-орної. За ці землі селяни протягом 49 років мали щороку сплачувати державній казні по 2217 крб. 60 коп. викупу.

У 1876 році в с. Головно у приватному будинку відкрите однокласне сільське народне училище. До того в селі працювала церковно-парафіяльна школа.

Село Головно було центром волостного правління. В рік у селі проводилось 3 ярмарки, в четвер на Святій Неділі, 2 жовтня і 30 листопада. Також у селі діяв фельдшерський пункт, 2 крамниці, державна горілчана крамниця. На початку ХХ ст. в селі відкрили філіал сільського банку.

Крім православного населення у селі проживали євреї іудейської віри.

Під час першої світової війни у 1915 році, почалась примусова масова евакуація жителів села в східні губернії, у Пензенську, Самарську і Тамбовську.

Згідно даних повітової управи в с. Головно станом на 30.10.1908 проживало населення: 3229 чол., 3151 селянин, 60 євреїв.

У липні 1915 року село було окуповане австрійсько-угорськими військами.

Українські Січові стрільці, які були в австро-угорській армії, в грудні 1916 року в с. Головно відкрили українську школу, де вчителем був січовий стрілець ЯківКобилянський.

З 1915 по 1921 рік на цій території, в період війни і в період повернення біженців, почали лютувати пошесті. У Головно в 1920 році відмічено смерті від «іспанки», «японки».

Вже на початку 1919 року село окупувала Польща.

У серпні 1920 року війська 25-ї Чапаєвської дивізії Червоної Армії в селі встановили радянську владу, яка протрималась тільки два місяці і знову польські війська окупували цю територію. Польська окупація тривала до 1939 року.

У цей період в селі створено підпільну організацію КПЗУ. Польська адміністрація відібрала в церкви 24 десятин церковного лісу і 135 десятин землі.

У селі була загальна школа з польською мовою навчання, також паровий і вітряний млини. Становище селян погіршувалося безробіттям. Близько половини чоловіків виїздили на кілька місяців до Польщі і Німеччини. В 1925-1936 роках 16 сімей виїхало до Канади та Аргентини. Внаслідок війни, хвороб і еміграції населення Головно на 1935 рік зменшилось на половину і становило 1336 чол.

З 1920-х років південна частина с. Головно в документах відмічена як с. Кучани.

На початку 1930-х років у с. Головно виник кооператив «Поступ», який мав просвітницький характер. Він організовував колективні читання книг і газет, роботу гуртків художньої самодіяльності. В 1936 році кооператив польською владою було закрито, як такий що є політичною організацією.

У вересні 1939 року розпочалась друга світова війна. У селі було створено ревком і організовано загін Червоної гвардії. 24 вересня частини Червоної Армії вступили в село.

У січні 1940 року село стало центром Головнянського району. У вересні 1941 року створено колгосп «Правда», відкрито МТС.

25 червня 1941 року с. Головно було окуповане німецькими загарбниками. Село стало центром Головнянської цивільної управи. Активну участь в опорі загарбникам проявляли загони УПА, Червоних партизанів.

У період війни загинуло 103 жителі села, 40 юнаків і дівчат вивезено на каторжні роботи до Німеччини.

22 липня 1944 року Головно визволене Червоною Армією від німецьких окупантів.

У травні 1948 року відновив роботу колгосп «Правда». Загони УПА на території району діяли до кінця 1940-х років. 1945 року в селі прилюдно повішено енкеведистами і прикордонниками вояка УПА Володимира Головачука.

У післявоєнний період було відновлено лікарню, школу, почала розвиватись промисловість, виходила районна газета. У 1959 році побудовано овочесушильний завод, де працювало 250 штатних і 130 сезонних робітників. Беззмінним його директором був Костючик Є. К. Після укрупнення району у 1959 році Головніанський район ліквідовано і приєднано до Любомльського.

У 1961 році побудована школа-інтернат. У 1957 році село Головно отримало статус селища міського типу. У 1960-х роках село Кучани приєднане до селища Головно, а Головно перейменовано в Головне.

Станом на 1962 рік кількість населення селища становила 3500 осіб, які проживали на 665 дворах. Згідно перепису населення 2001 року кількість населення становила 3190 осіб.

Нині в селищі діє середня школа, школа-інтернат, будинок культури, амбулаторія, дитячий садок. Розпочалось будівництво церкви Київського Патріархату. Селище славиться своїм зразковим аматорським дитячим танцювальним колективом «Хуторянка», Народним чоловічим вокальним ансамблем «Соколи».

Відомими вихідцями селища є Герой Соціалістичної праці, прохідник Криворізького рудоуправління Солодуха Антон Якович, лауреат Шевченківської премії Оксентюк І. Я.

Олександр Остапюк

Література:

Годованюк О. Монастирі та храми Волинського краю / О. Годованюк. – Київ : Техніка, 2004. – 173 с.

Про церкву Св. Трійці в смт Головне Любомльського району – с. 140–142.

Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. – Київ, 1970. – 746 с.

Про смт Головне Любомльського району – с. 482–490.

Лазарук В. Світязь : роман-есе – Т. 1. / В. Лазарук. – Луцьк, 2002. – 360 с.

Про смт Головне Любомльського району – с.183.

Ольховський І. Кривава Волинь. Кн. 1: Українсько-польське протистояння та теренах Любомльського та Шацького районів у 1939–1945 роках / І. Ольховський. – Київ : ГАРТ, 2008. – 248 с.

Про смт Головне Любомльського району – с. 46.

Бондаренко Г. Головне / Г. Бондаренко // Бондаренко Г. Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів / Г. Бондаренко. –

Луцьк, 2016. – С. 142.

Остап'юк О. Археологічні пам'ятки Шацького поозер'я / О. Остап'юк // *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Шацьке поозер'я у світовій та українській історії* : матеріали XLV міжнар. наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2013. – Вип. 45. – С. 13–21.

Остапюк О. З історії церкви смт Головне Любомльського району / О. Остапюк // *Волинська ікона: Дослідження та реставрація* : матеріали XIV міжнар. конф. – Луцьк, 2007. – Вип. 14. – С. 112–117.

Рожко В. Біля витоків річки Прип'ять / В. Рожко // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Бібліотеки – осередки культури, освіти, науки: шлях довжиною у 75 років* : матеріали LIV Волин. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 75-річчю від дня заснування Волин. держ. обл. універс. наук. б-ки ім. Олени Пчілки : наук. зб. – Луцьк, 2015. – Вип. 54. – С. 6–17.

Головачук С. Школа на 600 місць / С. Головачук // *Волин. газ.* – 2011. – 15 груд. – С. 9.

Лазарук В. Де починається Прип'ять? / В. Лазарук // *Рад. Волинь.* – 1976. – 12 трав. – С.3.

Миколайчук С. Головненська селищна рада / С. Миколайчук // *Наше життя.* – 2016. – 18 черв. – С. 3.

Остапюк О. Дещо з історії назв населених пунктів Любомльського району: легенди краю / О. Остапюк // *Наше життя.* – 2012. – 22 берез.

Світяшук В. Головненський саркофаг. Міф чи реальність? / В. Світяшук // *Наше життя.* – 2001. – 22 груд.

Світяшук В. Загадка кам'яних валунів / В. Світяшук // *Наше життя.* – 2010. – 23 груд.

Світяшук В. Розповідають старі кургани... / В. Світяшук // *Наше життя.* – 2010. – 24 черв.

Серпенинов П. Головно / П. Серпенинов // *Рад. життя.* – 1966. – 17 верес.

Якименко М. Витік Прип'яті стане окрасою селища Головне / М. Якименко // *Відомості.* – 2014. – 13–19 листоп. – С. 6.

Мариньоха С. Головне – селище міського типу Любомльського району Волинської області / С. Мариньоха, С. Гаврилюк // *Енциклопедія Сучасної України.* – Київ, 2006. – Т. 6. – С. 67–68.

Цинкаловський О. Головне / О. Цинкаловський // *Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся. : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський.* – Вінніпег, 1984. – Т. 1. – С. 287–289.

Шульгач В. П. Головне / В. П. Шульгач // *Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід.* / В. П. Шульгач. – Київ, 2001. – С. 34.

Головне [Електронний ресурс] // Вікіпедія : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Головне>. – Назва з екрану.

575 РОКІВ
від часу першої писемної згадки про с. Запілля,
тепер Любомльського району
(1444)

Перша писемна згадка про с. Запілля датується 1444 роком.

Село розміщене на північний захід від Любомля. Було приписане до замку м. Любомля. В 1510 році село платило податок по 2 денаріїв від ланів. Церква була покинута. Димове не збиралось бо були зруйновані житла. Ці дані підтверджують про часті набіги татарів на цю територію. 1510 рік є роком першої згадки про церкву в селі.

Згідно податкових реєстрів за 1533 рік церква с. Запілля сплатила податок 16 грошів і за водяний млин 3 гроші. В другій половині року за церкву сплачено податку 8 грошів, а за млин не платили бо був покинутий.

У 1564 році селом сплачений податок за 10 спадкових ланів по 10 грошів, за 1 ремісника – 2 гроші, за 8 садів і полів з грядками по 2 гроші. Всього – 3 злотих 28 грошів.

По Люстрації Любомльського староства за 1564 рік у селі було 20 робітних кметів, які давали чиншу щорічно по 9 грошів; вівса корців – 4, кожен по 15 грошів; подимного по 1 грошу; курей по дві, ціною 2 гроші; яєць по десятку, ціною півгроша. Меду данинного від бортників поступало в рік відер або чвертей 17, кожна ціною по 2 гривні краківські.

Загородників у селі було 18, які сплачували щорічно чинш по 10 грошів. Боярів – 4, які платили в рік по 2 злотих. Громада з ріллі давала в рік 4 корці, ціною 2 злотих; 1 вепра, ціною 48 грошів; двадцятину – податок за овець, на той рік склав 4 баранів і одне ягня, ціною кожен баран по 12 грошів.

Крім того кметі мали повинність на своєму фільварку справити ріллю, заорати і засіяти збіжжям панським і весь врожай спровадити до гумна, муку з своїх млинів до замку відвезти, дров до замку привезти. Загородники працювали два дні в тиждень пішо (без коней). Кругом села було вдосталь пущ і лісів. Челядь фільварку складалась з двірника, двірної баби, двох дівок і пастуха. Сіножаті фільварок мав 3 стіжки.

У селі було два малих ставки, які використовувались на водопій худобі. Сума всіх податків з Запілля становила 126 злотих 4 гроші.

На 1620 рік церква вже була переведена в унію.

У 1627 році львівський каштелян Мартин Красіцький надав священику церкви с. Запілля Григорію Василевичу дозвіл на використання ріллі, полів, бджіл, лук, нив, як йому особисто так і наступникам його, священикам Запільським.

27 травня 1660 року ці документи підтвердив П. Тетеря, адміністратор гетьмана військ Запорозьких, тодішньої Любомльської економії Івана Виговського.

2 листопада 1664 року також підтвердження церкві були від ксьондза Яна Малаховського, схоластика Львівського, Варшавського королівського каноніка, комісара Любомльської економії, видане в Любомльському замку.

Коронний гетьман і Любомльський староста князь Дмитро Корибут Вишневецький також підтвердив у Любомлі 2 січня 1680 року священику Запільської церкви Григорію Василевичу дарування землі для церкви.

18 липня 1699 року княгиня Теофіла Людовіка Любомирська, Любомльська старостина, видала цьому ж священику документ на володіння церковними землями в урочищі Лузново, Матишевське, Калиновий Бір, Близниці. Вона дозволяла священику і його наступникам вільне виготовлення пива і паління горілки на свої власні домашні потреби, а також вилов риби на Великому болоті і косіння сіна у ньому. Грамота звільняла священика і його наступників від всіляких утисків, жовнірських переходів, наслідків постоевих стягнень і надавала інші свободи і права, якими наділені каплани греко-католицького обряду.

Всі ці привілеї підтвердив і доповнив 26 травня 1700 року польський король Август II.

Тоді парафія входила в склад Холмської уніатської дієцезії.

У 1763 році на кошти парафіян побудована нова дерев'яна церква. Церква була тридільна і маломістка. При церкві побудована міцна дерев'яна дзвіниця.

У 1773 році о. Варфоломій Назаревич провів візитацію Любомльського деканату. Новопобудована церква, за візитації, вже мала католицький вплив. Відмічено, що вітвар в центрі був повністю присунутий до стіни.

Після III поділу Польщі територія Волині відійшла до Росії, уніати на Волині були наведені в православ'я. Священик Іван Лілікович дав також згоду на перехід у православну віру.

Згідно клірової відомості за 1796 рік с. Запілья ввійшло в склад Згоранської волості Володимирського повіту Волинської губернії. До парафії були приписані села: Лісняки, Рогові Смоляри, Пензюхи. Село Запілья нараховувало 88 дворів і 509 парафіян.

З 1768 року с. Запілья, як і всі села Любомльського староства, стало власністю графа Францішка Ксаверія Браницького. На початку XIX ст. граф Браницький передав с. Запілья у життєве володіння генерал-майору Курдвановському. У 1803 році селяни і священик села судилися з Браницьким і генералом Курдвановським за порубку церковного лісу. Станом на 1811 рік село записане як володіння генерал-аншефа, графа Францішка Ксаверія Браницького.

Клірові відомості за 1828 рік відзначають, що власником села вже став граф Владислав Браницький. Після конфіскації російським урядом володінь Браницьких у 1849 році селяни села стали казенними.

Церква в 1855 році мала землі 131 десятину 1209 квадратних сажнів.

З 1858 (1856) року при церкві почала працювати церковно-парафіальна школа. Будинок школи побудований на громадській землі за кошти парафіян. У церковно-парафіальній школі, де законовчителем був настоятель М. Гвоздіковський, вчителем М. Мальчевський, на 1897 рік навчалось 27 хлопчиків. Вчитель отримував за навчання 60 рублів у рік. При

школі був організований церковно-співочий хор.

У 1868–1869 роках жителі села інтенсивно займались вирощуванням тютюну.

Протягом 45 років служив в Запільській парафії о. Микола Гвоздіковський, був нагороджений, срібною медаллю в пам'ять імператора Олександра III, а за 25-річчя на посаді законовчителя церковно-парафіяльної школи в 1902 році царським указом нагороджений орденом св. Анни III.

У 1911 році в школі навчалось 70 хлопчиків. Село нараховувало 177 дворів і 1422 жителі.

На початку XX століття найбільшими землевласниками в с.Запілья були Анна і Олександра Просоловичі, у володінні яких було 340 десятин землі.

У період Першої світової війни значна частина жителів парафії була евакуйована вглиб Росії. Територію парафії окупували австрійські війська, серед них було багато українців з Галичини. Військові, які були в складі Українських січових стрільців, в лютому 1917 року відкрили в селі Запілья першу українську школу. Викладачем був Осип Безпалко, пізніше Іван Мойсей. У школі навчалось 80 хлопчиків.

З 1919 року ця територія була завойована Польщею. Польська влада проводила політику вербування православних у католицьку віру. Особливу пропаганду вели місіонери в с. Запілья щодо переходу до унії східного обряду.

Згідно першого перепису, населення Польщі 1921 року в селі було 155 дворів, в яких проживало 862 українці і 22 поляки. 305 гектарів кращих земель польська влада надала 11-м родинам осадників. З 1921 року село належало до Любомльської гміни. У 1926 році було створено показово-господарський державний маєток «Запілья», у власності якого було 50 га землі, лісу – 13, решта сад і неугіддя. Пізніше площа маєтку була збільшена.

У 1930-х роках в Запільлі діяла організація «Українського Національного Козачого Руху» (УНАКОР), отаманом якого був Павло Яценюк, тому частина молоді була вихована на національних ідеях. Вони мали контакти з ОУН, за що були розгромлені і репресовані поліцією.

У селі також був осередок КПЗУ членом якого був Василь Матчук (Влас Мізинець), український поет і публіцист. У 1936 році в селі побудована початкова школа.

З встановленням радянської влади в 1939 році всі церковні і осадницькі землі були конфісковані. Осадники вивезені в Сибір. У селі створено колгосп ім. Т. Г. Шевченка.

У 1941 році в період німецької окупації молодь села приймала активну участь в українській «Просвіті». Багато молоді поповнили ряди ОУН, а пізніше УПА. За це сім'ї вояків УПА були розстріляні німцями. Посилилось протистояння між поляками і українцями. Стали непоодинокі напади військових формувань на село.

18 березня 1944 року сталась найбільша трагедія в історії села Запілья. Згряя польського батальйону АК Казимира Філіповича, псевдо «Корд»,

вранці оточила село, їх підтримував батальйон Міхала Фіалки «Сокола». В той час було вбито і замордовано більше 80 жителів села Запілля, а село спалене. Піднялась у них рука і на храм, який вони спалили. На другий день приїхали німці і спалили дзвіницю. У 1943 році за співпрацю з УПА окупантами був розстріляний у Любомлі поет Влас Мізинець. У відповідь УПА ліквідувала в селі німецький штатс-гут, що розташовувався на території колишнього державному маєтку «Запілля».

19 липня 1944 року село визволено Червоною Армією від окупантів. За час окупації з 1941 по 1944 роки в селі було знищено 161 житловий будинок, 103 чол. загинуло, 41 чол. вивезено на каторжні роботи в Німеччину.

У 1948 році відновив роботу колгосп, який у 1952 році був укрупнений і отримав назву ім. Мічуріна.

Частина жителів села до 1951 року продовжувала опір радянській владі. В боях загинули сотенний УПА Яценюк Микола, псевдо «Чумак», сотенний Хавхун Петро, зам. райпровідника Собуцький Іван, псевдо «Собута», Матчук Павло-провідник УПА й інші.

На початку 1950-х років було ліквідовано хутори Козачок, Пендзюхи, Кокоровець, Близниці, Калиння, Пасіка, Особняк, Сороки й інші. Почала діяти неповна середня школа, бібліотека, медпункт. У 1980-х роках побудований будинок культури. На 1962 рік у селі налічувалося 269 дворів з населенням 1020 чол.

У 2003 році жителі села побудували нову муровану Св. Миколаївську церкву, яку освячено в 2006 році.

Вдячні жителі села біля церкви спорудили пам'ятник з іменами Борців за волю України, а в 2018 році на місці страти, споруджено пам'ятник з іменами жителів села замордованих поляками в 1944 році. В 2001 році біля храму встановлено пам'ятний хрест на честь 2000-ліття Різдва Христового.

Згідно перепису населення в 2001 році в селі проживало 654 жителі.

Уродженкою села Запілля є редактор журналу «Кіно-Театр», автор 14 збірок Лариса Брюховецька.

Олександр Остапюк

Література:

Бондаренко Г. В. Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів / Г. В. Бондаренко, В. В. Кихтюк. – Луцьк : Надстир'я, 2016. – 368 с.

Про село Запілля Любомльського району – с. 171.

Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. – Київ, 1970. – 746 с.

Про село Запілля Любомльського району – с. 24.

Ольховський І. Кривава Волинь. Кн. 1: Українсько-польське протистояння та теренах Любомльського та Шацького районів у 1939–1945 роках / І. Ольховський. – Київ : ГАРТ, 2008. – 248 с.

Про село Запілля Любомльського району – с. 54–68.

Запілля // Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938–1944 років : Любомльський і Шацький райони / уклад. І. Пушук. – Луцьк, 2011. – С. 64–76.

Запільська сільська рада // Любомльщина історична, туристична, інвестиційно приваблива : довідник-путівник / упоряд. М. Ю. Склянчук. – Луцьк, 2011. – С. 120–121.

Люстрація Любомльського староства // Архивь Юго-Западной России, издаваемый комиссией для разбора древнихъ актовъ. – Ч.VII.: Т.II. – Кієвъ, 1890. – С.331–332, 348–350, 353–354.

Остапук О. З історії Свято-Миколаївської церкви с. Запілля Любомльського району / О. Остапук // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XVI Міжнар. наук. конф. – Луцьк, 2009. – С. 206–215.

Остапук О. Про спробу запровадження унії східного обряду на території Любомльського повіту / О. Остапук // Минуле і сучасне Волині і Полісся. Камінь-Каширський в історії Волині та України : матеріали ХХ Волин. обл. наук.-практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 15-й річниці Незалежності України, 810-й річниці першої писемної згадки м. Камінь-Каширського та 100-й річниці від дня народж. укр. літературознавця Євгена Шабліовського, 26 жовт. 2006 року, м. Луцьк-м. Камінь-Каширський : наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 206–207.

Шкляєва Н. Запілля / Н. Шкляєва // Шкляєва Н. Волинські та поліські села в народних переказах : збірник народних топонімічних переказів Західної Волині та Західного Полісся / Н. Шкляєва. – Київ, 2014. – С. 160.

Gil A. Prawosławna eparchia chełmska do 1596 roku / A. Gil. – Lublin-Chełm, 1999. – S. 162, 238.

Gil A. Chełmska diecezja unicka 1596–1810 / A. Gil. – Lublin, 2005. – Т. 1. –S.314.

Czarnecki W. Sieć osadnicza ziemi chełmskiej od połowy XIV do połowy XV wieku // Rocznik Chełmski. – Т.3.- Chełm, 1997.– S.59.

Запільська сільська рада // Наше життя. – 2016. – 28 трав. – С. 5.

Наумук С. Запільські священики мали право варити пиво та горілку / С. Наумук // Волинь-нова. – 2017. – 18 лип. – С. 2.

Факти з історії сіл Запільської сільської Ради // Рад. життя. – 1990. – 18 груд.

* * *

Цинкаловський О. Запілля / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. I. – С. 431.

Шульгач В. П. Запілля / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – Київ, 2001. – С. 54.

Запільська сільська рада [Електронний ресурс] // Запільська сільська

рада. Любомльський район, Волинська область : сайт. – Режим доступу : <https://rada.info/rada/04332489/>. – Назва з екрану.

Запілля [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану.

575 РОКІВ

від часу першої писемної згадки про с. Кримне, тепер Старовижівського р-ну (1444)

Кримне (Кримно) – одне з давніх волинських сіл, колись Велико-Глушської волості. Село було залюднено в епоху пізнього палеоліту, про що свідчать знахідки крем'яних знарядь праці на його території.

В етимологічному словнику «Ойконімія Волині» автор В. Шульгач тлумачить назву села, яка походить від слова «кремінь» – камінь, що залягав на поверхні на території села. Географічно село розташовувалось на старому тракті від Ковеля до Пінська і ділилось на частини «Шахи» від урочища Шахно, «Уюти» і «Діброва».

В історичних джерелах Кримне вперше згадується у 1444 році, коли було положене польським королем Казиміром Ягеллончиком за «вислугу років» князеві Дмитру Сангушку.

Кримне згадується в описах Ратенського староства за 1501–1512 роки. В «Описі...» за 1501 рік у переліку сіл староства є Кримне, яке нараховувало 11 дворич, що становило приблизно 66–70 чоловік (дворище 6–7 чоловік).

Соціально-економічний розвиток села в XVI–XVII ст. характеризувався архаїчністю форм, що знаходило свій вияв у «полюдді», «чоповому», «мостовому» – формах збирання данини. У «Реєстрі прибутків і данин з усіх дібр та з обох Ратенських волостей, зібраних паном Яковом Секлюцьким, їхнім старостою – у 1500-у році». Зазначається, що з нього ніколи не береться, оскільки у 1500 році. Кримне була спалена татарами й усіх людей з нього забрали. У наступному 1501 році мешканці відновленого села, зокрема, серед них чотири брати – Ян, Стецько, Неліп і Тимон платили з села 9 гривень, 24 гроші. У Кримному була корчма, з якої власник Рожко платив 6 грошей «старожевчизни». Крім корчми, у селі стояв млин, який працював тільки весною.

Згідно «Люстрації» 1564 році до Любомльського староства, окрім Любомля, входило 25 сіл, серед них і Кримне.

24 жовтня 1599 року польський король Сигизмунд III своєю грамотою надав Мартинові Красинському, синові каштеляна Перемишля – села, що належали до Любомльського замку, з ними і Кримне.

Село знаходилось на старому торговому тракті, що вів з Ковеля до Пінська.

Наприкінці XVIII–початку XIX ст. власниками Кримного були дворяни Терлицькі – останній з яких – Ян Терлицький згідно ерекції 1809 року іменувався дідичем (спадкоємцем). Кримно на цей час складалось із двох частин. Першу і головну частину села, власне Кримне, склали три

вулиці: «Шахи», «Уюта» і «Діброва», яка згадувалась в документах 1840 року. Дві інші вулиці носили назву «Бронія» і «Запілля». Після дворян Терлецьких селом володіли Богдановичі. При Іванові Богдановичу у селі була споруджена церква Різдва Івана Предтечі, яка капітально ремонтувалась у 1884 році, була збудована дзвіниця з трьома дзвонами. До земельної власності належали півтори десятин орних земель, 63 десятини сінокосів. У селі діяла церковно-приходська школа. Наприкінці XIX ст. у Кримному нараховувалось 120 домів, 700 жителів.

Тамара Садовник

Література:

Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. – Київ, 1970. – 746 с.

Про село Кримне Старовижівського району – с. 15, 675.

Історія Української РСР. В 2-х т. – Т. 1. – Київ : Наукова думка, 1967. – 802 с.

Про село Кримне Старовижівського району – с. 387.

Романюк Ф. Пам'ять предків: худ.-док. повість / Ф. Романюк. – Луцьк : Надтир'я, 2008. – 216 с.

Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938–1944 років. Камінь-Каширський, Любешівський, Ратнівський і Старовижівський райони / упоряд. і авт. комент. І. Пущук. – Луцьк : Твердиня, 2011. – 336 с.

Про село Кримне Старовижівського району – с. 271.

Тучемський М. По глухих закутках Волинського Полісся / М. Тучемський. – Луцьк, 2007. – 162 с.

Про село Кримне Старовижівського району – с. 36–40.

Шкляєва Н. Волинські та поліські села в народ. переказах : зб. народних топонім. переказів Західної Волині та Західного Полісся / Н. Шкляєва. – Луцьк : Терен, 2014. – 384 с.

Про село Кримне Старовижівського району – с. 152.

Бондаренко Г. Кримне / Г. Бондаренко // Бондаренко Г. Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів. – Луцьк, 2016. – С. 199–200.

Бондаренко Г. Проекти гербів сільських громад Старовижівського району / Г. Бондаренко, І. Хамежук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сереховичі та Старовижівщина у світовій та українській історії : матеріали ЛШ Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 24-й річниці Незалежності України. – Луцьк, 2015. – С. 131–146.

Про село Кримне Старовижівського району – с. 135.

Кичилюк В. Кримне: стежками минулого / В. Кичилюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Старовижівщина та її населені пункти в історії України та Волині : матеріали ХХХХ Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 20-й річниці Незалежності України. – Луцьк, 2011. – Вип. 40. – С. 185–205.

Яровенко С. Сім боїв війни 1812 року на Волині / С. Яровенко //

Минуле і сучане Волині та Полісся. Україна та Волинь у наполеонівських війнах : матеріали ХЛІ Міжнар. іст.-краєзн. конф., присвяч. 200-річчю війни 1812 року. – Луцьк, 2012. – С. 151–155.

Дудка Н. «Професійна освіта» на селі за часів Польщі / Н. Дудка // Волинь. – 2005. – 2 черв.

Дудка Н. Село моє, для мене єдине / К. Дудка, Є. Поліщук // Сіл. новини. – 2006. – 28 жовт.

Зубчук К. Останні свідки хутірського життя / К. Зубчук // Волинь-нова. – 2011. – 8 верес. – С. 5, 8 ; 10 верес. – С. 6.

Коваль Ю. Кримне і Яревище разом уже 50 років / Ю. Коваль // Сіл. новини. – 2009. – 5 верес. – С. 3.

Кондратович О. Правда про біле і чорне / О. Кондратович // Слово Просвіти. – 2010. – 4–10 берез. – С. 4.

Кравчук Н. Дорога, вимощена... кінськими зубами є у селі Кримне на Волині / Н. Кравчук // Вісник. – 2003. – 25 верес.

Крайванович С. Закрили залізничну станцію, яка працювала з 1873 року / С. Крайванович // Вісник+К. – 2013. – 28 листоп. – С. 3.

Михайлівському храму в Кримному – 150! // Волинь православна. – 2015. – № 1. – С. 4.

Поліщук Є. Відсвяткували 510-річчя / Є. Поліщук // Сіл. новини. – 2009. – 8 ; 15 серп.

Поліщук Є. Вулиця мого дитинства, яка зникає / Є. Поліщук // Сіл. новини. – 2009. – 24 січ. – С. 4.

Семенюк Л. Ініціативність і небайдужість очільників громад приносить позитивний результат / Л. Семенюк // Сіл. новини. – 2017. – 10 черв. – С. 2.

Цинкаловський О. Кримне / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся. : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. 1. – С. 575.

Шульгач В. П. Кримне / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – Київ, 2001. – С. 72.

Кримне [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрану.

575 РОКІВ
від часу першої писемної згадки про с. Радовичі, тепер
Іваничівського району
(1544)

Назва села Радовичі пов'язана з патронімом *Радовичь (за В.П. Шульгачем) і є достатньо розповсюдженою серед інших слов'янських народів.

Село Радовичі Іваничівського району Волинської області вперше згадується в писемних джерелах під датою 10 травня 1444 р. Цього року у львівську актову книгу був внесений запис, згідно якого село Радовичі Володимирського повіту було надане *Дементію Тирику Русину* польським королем Владиславом Варненчиком. Відомо, що нащадки *русина* Дементія Тирика ще й у XVI ст. володіли актом про власність села – королівським привілеєм, написаним латинською мовою на пергаменті, що містив привішену печать короля. В документі йшлося про село Радовичі як королівську власність у Руських землях, що є хронологічною вказівкою про тимчасове перебування частини Волинської землі під владою Польщі після анексії короля Казимира III у 1349 р.

Дементій Тирик став протопластою роду Радовицьких, прізвище якого утворене від назви села. Один з його синів – Петро, імовірно не залишив нащадків по мечу, оскільки в переписі русько-литовського війська 1528 р. фігурує вже його вдова «Петрова Радовицька», яка виставляє до війська 1 озброєного вершника. Ще один Радовицький без імені також зобов'язувався поставити до війська 1 вершника. Отже, двоє представників роду у 1528 р. постачали до війська 2 коней, що відповідає їхнім 16 службам і опосередковано вказує на розмір маєтку – в Радовичах того часу було біля 44 осель-димів.

Загалом відомо про трьох дітей Дементія і більшою мірою про нащадків від його старшого сина Дениса Дементійовича. Під час ревізії Луцького замку у 1545 р. відповідальним за утримання 1 дерев'яної городні Великого земського мосту в Луцьку названий тільки Денис Радовицький. Одна із городень Володимирського замку, що лежала між Королівською вежею і вежею Воротньою, також утримувалась за рахунок маєтку Радовичі, проте не зовсім зрозуміло про яке село йдеться, адже у Володимирському повіті був ще один населений пункт із такою ж назвою (с.Радовичі Турійського р-ну Волинської обл.). Троє синів Дениса – Василь, Богдан і Грицько Радовицькі стають співвласниками маєтку Радовичі у XVI ст.

Василь Денисович Радовицький (помер до 1570 р.) разом з дружиною Мариною Порванецькою мали 6 дорослих дітей – 4 синів і 2 дочок. Борг цього подружжя перед Іваном Вориським після смерті батька успадкували його дружина і діти. Можливо тому зі значної частини Радович у 1570 р. сплачує податки саме І. Вориський. Цього ж року платить з частини села і чоловік Денисової онуки Ганни Богданівни – Ілля Злотолинський. Того ж 1570 р. Марина Порванецька і четверо її дітей – Тихно, Василь, Олена і Ганна Васильовичі Радовицькі відпродують належні їм частини Радовицького маєтку королівському дворянинові Станіславу Граєвському. При цьому виникають проблеми, оскільки не усі зі співвласників присутні при транзакції. Дійсно, лише у 1574 році вертається в село Іван Васильович Радовицький, який зізнається, що тривалий час, із молодих років, перебував на службі у війську.

Податковий реєстр 1577 р. доносить інформацію про ще одну гілку Денисового роду; того року сплачує з 5 димів-осель і з половини млина села

Радович Ілля Грицькович Радовицький. Разом з тим за 13 сільських осель платить вже новий власник – С. Граєвський. Через 6 років Ілля Радовицький володіє в Радовичах лише 4 димами, половиною доходів з млина і сплачує за ¼ від сільського попа. Таким чином, вперше під датою 1583 р. дізнаємось про існування в Радовичах церкви.

Більше про Радовицьку церкву Різдва Богородиці є інформації в Генеральній візитації церков і монастирів Володимирської унійної єпархії за 1695 р. Церква названа там «стародавньою», мала опасання, дзвіницю, на якій 3 дзвони (один з 1684 р.). При храмі була стара плебанія. Як зазначалося, храм добре упосажений церковним начинням, але при ньому відсутні школа і шпиталь. До церковної парафії належало тільки село, в якому було 35 господарів. За середнім кофіцієнтом кількості проживаючих в одній сільській родині – 12 осіб, можемо приблизно обрахувати кількість мешканців Радович на кінець XVII ст. – 420 осіб.

Отже, впродовж XV–XVII ст. село Радовичі належало до середніх за розміром і потужністю та кількістю мешканців населених пунктів. Не сприяло розвитку Радович в ранньомодерну добу економічна слабкість родини власників, а також відсутність сталих господарів; село ділилось між членами родини, часто переходило з рук в руки. Військові лихоліття наступних епох також впливали негативно. В порівнянні зі старою добою не надто змінилась кількість сільських мешканців і в наш час. Тепер в селі проживає біля 450 осіб.

Олена Бірюліна

Література:

Бондаренко Г. В. Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів / Г. В. Бондаренко, В. В. Кихтюк. – Луцьк : Надстир'я, 2016. – 368 с.

Про село Радовичі Іванічівського району – с. 255.

Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. – Київ, 1970 – 746 с.

Про село Радовичі Іванічівського району – с. 244.

Кондратюк Л. На конкурс: «Моє село – маленька частка України»: Радовицька сільська рада // Колос. – 2011. – 12 квіт.

Петров-Хватов Є. Для історії важлива кожна крихта / Є. Петров-Хватов // Колос. – 1994. – 20 груд.

Шкляєва Н. Радовичі / Н. Шкляєва // Шкляєва Н. Волинські та поліські села в народних переказах : зб. нар. топонім. переказів Західної Волині та Західного Полісся / Н. Шкляєва. – Київ, 2014. – С. 160.

Цинкаловський О. Радовичі / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краезн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 286.

Шульгач В. П. Радовичі / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія

Радовичі [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану.

575 РОКІВ
від часу першої писемної згадки про с. Світязь,
тепер Шацького району
(1444)

Село Світязь вперше згадується в документах у 1444 році. Археологічні знахідки кам'яних знарядь і кераміки підтверджують, що поселення тут виникло ще в III тис. до н.е. У 1960 році В. Ф. Ісаєнко на підвищеному березі озера, на захід від села Світязь, відкрив неолітичну стоянку. Археологічні розкопки проведені у 2011 році дали багатий матеріал періоду Київської Русі X–XI ст.

Село Світязь розміщене на південному березі озера Світязь. Це озеро належить до найглибших в Україні (58 метрів). За площею – 27,5 км² – є найбільшим на Волині. За легендою озеро виникло на місці затонулого міста.

У 1510 році в селі Світязь нараховувалось 9 рибальських дворич, що мали 36 димів із котрих лише 26 віднесено до осілих.

Обживаючи цю місцевість, в селі постійно збільшувалась кількість жителів і в 1531 році є перша згадка про церкву і парафію в с. Світязь. Парафія тоді входила в склад Любомльської протопопії. Село на той час належало до Любомльського староства Холмської землі Руського воєводства Польщі. Через село проходив старий тракт Влодава-Шацьк-Любомль.

У податкових реєстрах Холмської землі за 1533 рік церква с. Світязь, платила за рік 16 грошів податку.

Згідно люстрації Любомльського староства в 1564 році в с. Світязь проживало 27 робітних кметів на 9 дворичах, загородників було 8, робітних людей 41 і 35 людей, які мають вільний вилов на Світязькому озері. Всього вони платили в рік податку 285 флоринів 14 грошів і 9 денаріїв.

Згадується церква і в податкових реєстрах за 1564 і 1589 роки, тоді вона вже платила в рік податку 2 флорини.

На початку XVII ст. церква вже була уніатською. Вона мала на свої угоддя ерекцію видану князем Дмитром Корибутом Вишневецьким, коронним гетьманом, староство Любомльським.

Після III поділу Польщі в 1795 році вся колишня територія Любомльського староства була знову приєднана до Волині і почався процес навернення уніатських священників і парафіян у православ'я.

У відомостях про церкву Св. Апостолів Петра і Павла с. Світязь від 23.XII.1796 року відмічено, що церква дерев'яна, стара, до священослужіння здатна, має приписні села Смоляри і Голядин. У с. Світязь тоді нараховувались 101 двір, 256 чоловіків і 252 жінки.

Станом на 31 грудня 1804 року село мало 99 дворів і 672 жителі.

У 1811 році кількість дворів у с. Світязь різко зменшилась до 42, а жителів до 567 чоловік. Причиною могла бути велика пожежа або якась морова язва. Село вже тоді належало гетьману, графу Францішку Ксаверію Браницькому. Тоді Браницький дозволив вільну рубку лісу для церкви.

22 січня 1834 року дерев'яна церква в с. Світязь згоріла від недопаленої свічки. Через те, що в церкві не було води і не швидко зібрався народ, то пожежу загасити не зуміли, врятували і винесли тільки легкі речі, книги, копії метричних книг, починаючи з 1799 року. Але вже в 1835 році старанням парафіян замість згорілої церкви була побудована дерев'яна каплиця з дзвіницею, яка мала таку саму назву.

На початку 1840-х років старанням графа Браницького розпочато будівництво мурованої церкви. У 1844 році вона була ще не повністю закінчена. Село тоді належало графині Браницькій, налічувало 140 дворів і 1150 жителів.

У 1846 році церква була освячена. Церква однокупольна. З півдня і півночі від центральної частини прибудовані чотирьохколонні тосканські портики з двосхилим дахом. На південь від споруди по вісі південного фасаду розміщена трьохпілонна, арочна дзвіниця без цоколя, увінчана трикутним фронтоном. В основу архітектури споруди церкви покладена традиційна для України трьохдільна схема, реформована від впливом класицизму в центричну ротондову композицію, яка відображає вплив петербурзької архітектури XIX ст. Розвинутий монументальний купол церкви підкоряє собі всі частини споруди, створюючи характерний для Волині силует.

У 1849 році землі графів Браницьких були конфісковані і селяни стали державними.

По документах 1860 року, при церкві знаходилась ветха дерев'яна каплиця з дзвіницею. В с. Світязь тоді нараховувалось 120 дворів, державних селян – 981 чоловік. Тоді ж відзначено, що селяни інтенсивно займалися цибулинним промислом.

В останній чверті XIX ст. село і озеро Світязь були подаровані Київському генерал-губернатору М. І. Драгомирову.

У 1891 році в с. Світязь відкрита церковно-парафіяльна школа, а в 1900 році на державні кошти побудоване приміщення. Від Волинської єпархіальної Ради на школу виділялось 120 карбованців і від громади селян 91 крб. Згідно даних Володимир-Волинської повітової управи від 1908 року село відносилось до Шацької волості. Всього населення було 2006 осіб, із них 1936 православних селян і 60 євреїв.

По церковних відомостях за 1911 рік церква мала землі 135 десятин, орної – 53 дес., сінокосу – 39 дес. і лісу – 29 дес. В школі навчалось 65 хлопчиків і 5 дівчаток. Село Світязь вже мало 315 дворів і 2264 жителів. Тоді на території парафії зареєстровано 7 римо-католиків, 140 іудеїв і 1 лютеранин. Земельні володіння Софії Драгомирової склали 2772 дес.

Під час експедиції польського науковця, професора Б. Дибовського у 1909 році було описано побут жителів села і озеро Світязь. Зроблено багато

фотознімків.

Через рік після початку Першої світової війни у 1915 році, більша частина жителів села була евакуйована в глиб Росії.

На початку 1919 року село захоплене Польськими легіонами. В серпні 1920 року протягом двох місяців в селі була встановлена радянська влада.

Після Першої світової війни згідно Ризького договору 1921 року Волинь була закріплена за Польщею. Село входило до гміни Шацьк Любомльського повіту.

Польська влада з перших років існування почала урізати церковні й поміщицькі землі. Так, в Петро-Павлівській церкві на 13 вересня 1921 року від 150 га залишилось тільки 114 га, а станом на 1937 рік – 38 га.

У селі діяла польська 3-х класна школа, у якій читали 10 лекцій релігії в тиждень. При церкві існувало братство Св. Пророка Іллі.

На 1937 рік с. Світязь мало 313 дворів і 2426 жителів. На той час збільшилось в парафії католиків 24 і баптистів 35 чол.

З 1918 року настоятелем у церкві став Анастасій Абрамович. Це був високоерудований священник. Він знаходив час і для активної громадської діяльності – входив до складу Виконавчого комітету допомоги безробітним у Шацьку. З 1919 року проповіді в церкві вів тільки на українській мові. В історію української педагогічної думки протоієрей (з 1929 р.) А. Абрамович увійшов як автор унікального посібника для вчителів і священників – викладачів Закону Божого у державних і церковно-парафіяльних школах. Праця стала підсумком багатолітньої душпастирської діяльності і носила назву «Методика Закону Божого». У 1938 році книга була надрукована в м. Крем'янці. Наприкінці 1943 року священник з рідними прийняв мученицьку смерть від рук убивць. Партизани, невідомо польські чи радянські, позвірячому розправились з душпастирем: священника з дружиною і сина-студента вбили і вкинули в криницю.

На 1930 рік найбільшим землевласником у селі був І. Прусакевич, в якого було 300 га землі. Він незаконно викупив озеро і після викриття покінчив життя самогубством, а його власність перейняв зять, інженер Поплавський. В селі діяли кооператив «Світ», вітряний млин і один коваль.

Польська влада в 1930-х роках розпочала облаштування рекреаційної зони в районі Шацьких озер. Архітектором С. Словіковським був виготовлений проект туристичної бази на озері Світязь, на лівому березі для 55 відпочиваючих. У 1939 році було виділено на будівництво 25 тис. злотих, але будівництву перешкодила Друга світова війна.

У вересні 1939 року на початку Другої світової війни в селі встановлена радянська влада.

26 червня 1941 року село окуповане німецькими загарбниками. За період війни загинуло 43 жителі села, 120 вивезено на каторжні роботи в Німеччину.

22 липня 1944 року Червона Армія звільнила село від окупантів. Були відновлені органи радянської влади. Село стало центром сільської ради. У 1947 році створено колгосп «Перемога». Ліквідовані хутори: Верхи, Висока,

Грабове, Гушів, Завис, Залука, Завис, Залука, Низ, Омеляне, Підвергать, Підманове, Пройда. Побудовані колгоспна електростанція, приміщення 8 річної школи.

На 1970 рік у селі вже була середня школа, бібліотека, клуб, майстерня побутового обслуговування, метеостанція, взята під охорону держави, як пам'ятка архітектури Петро-Павлівська церква. Колгосп носив назву «Світязь».

Свинарка Є. Мокренко була нагороджена орденом Леніна і також удостоєна звання «Мати- героїня». Населення складало 1603 осіб.

У 1960-х роках на березі озера Світязь планувалось побудувати атомну електростанцію, використовуючи для охолодження воду озера, але обласне керівництво відхилило цей проект.

У 1980-х роках вже діяв пансіонат «Шацькі озера», Шацька експериментальна база фізико-механічного інституту АН України, розпочато будівництво радіотелескопа «Уран-3» з 256 антенами для космічних досліджень. Будівництво закінчене в 1991 році.

На сьогодні в с. Світязь проживає 1950 осіб. Діють ресторани, готелі, метеостанція, пансіонат «Шацькі озера», бази відпочинку Волинських університетів, будинок культури, бібліотека, середня школа, дитячий садок. На території села розміщені контори «Шацького природного національного парку», Світязького лісництва. Широко розвинутий зелений туризм.

У 2003 році біля церкви розпочали будівництво Петро-Павлівського чоловічого монастиря, який освячено в 2014 році. При монастирі діє недільна школа.

Відомим вихідцем із с. Світязь є кандидат історичних наук, доцент Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, етнограф Алла Дмитренко. Нині село Світязь входить до Шацького району.

Олександр Остапюк

Література:

Адміністративно-територіальний поділ. Волинська область. Українська РСР. – Київ, 1947. – 133 с.

Про село Світязь Шацького району – с. 78.

Бондаренко Г. В. Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів / Г. В. Бондаренко, В. В. Кихтюк. – Луцьк : Надстир'я, 2016. – 368 с.

Про село Світязь Шацького району – с. 264.

Демедюк О. І. Світязь. Підманево. Омельне. Села Шацького регіону / О. І. Демедюк. – Луцьк : Волин. старожитності, 2012. – 256 с.

Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. – Київ, 1970 – 746 с.

Про село Світязь Шацького району – с. 516.

Лазарук В. Світязь – Т. 1. Кн. 1, 2. / В. Лазарук. – Луцьк : Вежа, 2002. – 360 с.

Лазарук В. А. Світязь : док. есе про поліський талісман : у 3-х т., 4-х

кн. із хронікою. Т. 2. кн. 3 / В. А. Лазарук. – Київ : Сам, 2017. – 446 с. : іл.

Цвид Н. І скринька Світязя / Н. Цвид ; ред. О. Ольхович. – Світязь : [б. м.], 2006. – 32 с.

Археологічні пам'ятки Шацького поозер'я // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Шацьке поозер'я у світовій та українській історії : матеріали XLV міжнар. наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2013. – Вип. 45. – С. 13–21.

Бондаренко Г. Проекти символіки сіл Шацького району Волинської області / Г. Бондаренко, І. Хамежук // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Шацьке поозер'я у світовій та українській історії : матеріали XLV міжнародної наук. істор.-краєзнав. конф. – Луцьк, 2013. – Вип. 45. – С. 69–75.

Дмитренко А. До вивчення історії села Світязь Шацького району Волинської області / А. Дмитренко, М. Костюк // Історія міст і сіл Великої Волині : наук. зб. «Велика Волинь». – Житомир, 2002. – Т. 25 (Ч. 1). – С. 84–89.

Дмитренко А. Село Світязь з найдавніших часів до кінця XVIII століття / А. Дмитренко, А. Цюп'яшук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки історії Камінь-Каширщини : матеріали XXXVII Всеукр. іст.-краєзн. наук.-практ. конф., м. Камінь-Каширський, 27 жовт. 2010 р. – Луцьк, 2010. – Вип. 37. – С. 311–315.

Дмитренко А. Село Світязь Шацького району у XIX столітті: за матеріалами фонду «Володимир-Волинський повітовий суд» Державного архіву Волинської області / А. Дмитренко // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль в історії України та Волині : матеріали XXV Волин. обл. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 720-й річниці першої писем. згадки міста Любомля і 800-й річниці першої писем. згадки Угровська, м. Любомль, 25 жовт. 2007 р. – Луцьк, 2007. – Вип. 25. – С. 72–76.

Мельник В. Перші згадки про села / В. Мельник // Мельник В. Шацьке поозер'я : краєзн. штрихи з минулого і сьогодення / В. Мельник. – Луцьк, 2010. – С. 10–11.

Никитюк Н. З історії села Світязь / Н. Никитюк, А. Дмитренко // Минуле і сучасне Волині й Полісся: край на межі тисячоліть : матеріали X наук. іст.-краєзн. конф., яка відбулася у Старому Чорторійську, Маневичах, Четвертні та Нововолинську в 2000–2002 рр. – Луцьк, 2002. – С. 195–197.

Остапук О. З історії Петро-Павлівської церкви с. Світязь Шацького району // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Володимир-Волинський в історії України та Волині : матеріали XIV Волин. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 13-й річниці Незалежності України та 680 річниці надання Володимир-Волинському Магдебурзького права, м. Володимир-Волинський, 2004. – Луцьк, 2004. – С. 449–452.

Світязь // Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938–1944 років : Любомльський і Шацький райони / уклад. І. Пушук. – Луцьк, 2011. – С. 310–312.

Шкляєва Н. Світязь / Н. Шкляєва // Шкляєва Н. Волинські та поліські

села в народних переказах : зб. нар. топонім. переказів Західної Волині та Західного Полісся / Н. Шкляєва. – Київ, 2014. – С. 171–172.

Charnecki Włodzimierz. Sieć osadnicza ziemi Chełmskiej od połowy XIV do połowy XV wieku / Włodzimierz Charnecki // Poczniak Chełmski. – Chełm, 1997. – Т. 3. – С. 59.

Gil A. Prawosławna eparchia Chełmska do 1596 roku / A. Gil // Prawosławna eparchia Chełmska do 1596 roku. Archiwum Chełmskie.– Lublin ; Chełm, 1999. – Т. III. – С. 162, 236.

Lustracja wojewódstw Ruskiego, Podolskiego i Bełskiego 1564–1565 / Wydali K. Chłapowski. H. Żytkowicz. – Cz. I. – Warszawa–Łódź, 1992. – С. 50.

Геренчук С. Переплітаються минуле і сьогодення / С. Геренчук // Шацьк. край. – 2014. – 12 лип. – С. 10.

З місяця розкопок // Шацьк. край. – 2011. – 11 черв. – С. 2.

Нагорний О. Нелегка доля «курортного» / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2006. – 19 серп.

Цюп'ях М. Там жили Світлана і Витязь: як святкували День села у Світязі / М. Цюп'ях, І. Новосад // Сім'я і дім. – 2016. – 21 лип. – С. 9.

Шепеля В. У шкільному музеї – уся історія світязької громади / В. Шепеля // Шацьк. край. – 2014. – 19 лип. – С. 9 ; 26 лип. – С. 8.

Цинкаловський О. Світязь / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. словник – від найдавніших часів до 1914 р.) – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 347.

Шульгач В. П. Світязь / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – Київ, 2001. – С. 122.

Історія походження назв Шацьк та Світязь [Електронний ресурс] // Буг : сайт. – Режим доступу : <http://bug.org.ua/news/shatsk/istoriya-pohodzhennya-nazv-shatsk-ta-svityaz-174813/>. – Назва з екрану.

Світязь [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану.

575 РОКІВ

від часу першої писемної згадки про с. Чаруків, тепер Луцького району (1444)

Чаруків – центр сільської ради, розташоване на правому березі р. Черногузки. Перша писемна згадка про Чаруків відноситься до 1444 року. Це не дата заснування села, а згадка в той час, коли воно серед інших стало досить помітним, становило значну вартість. Бо того року володар Волині і Східного Поділля князь Лев Свидригайло віддав село Чаруків за вірність і службу своєму улюбленцю, князеві Михайлові Васильовичу Чорторийському. Чаруків став маленькою часточкою його володінь. Інший

документ засвідчує, що 4 липня 1494 року новий власник села Андрушко Русинович чаруківське помістя продав «на вечність» княгині Марії Семеновій Ровенській.

Археологічні пам'ятки, знайдені в околицях цього населеного пункту, свідчать про давність заселення території. За селом серед заболоченої заплави р. Полонки виявлені залишки давньоруського городища. Поруч з ним було два кургани, в одному з яких виявлено залізне вістря стріли. На видовженому мисі першої надзаплавної тераси правого берега р. Полонки висотою 5–6 м над рівнем заплави – селище давньоруського періоду XII–XIV ст. площею до 2 га. Також на схилах та заплавах річки виявлені: багатопшарове поселення тшинецько-комарівської, вельбарської культур, давньоруського періоду XII–XIII ст., лежницької групи ранньозалізного часу та поселення XIV–XV ст.

Під 1547 роком власником села уже названі в документах Микита і Зінько Чаруківські. В 1548 році власником Чарукова став королівський дворянин Микола Дубровський. 20 липня 1584 року вісім родин селян втекли від Дубровського і знайшли притулок аж у маєтку полоцького воєводи Миколи Дорогостайського. Особливу непокору своєму панові виявили чаруківські селяни під час козацько-селянських повстань під проводом Криштофа Косинського і Северина Наливайка (1591–1596 рр.). В липні 1648 року козацько-селянський загін розгромив панський маєток у селі Городище, наводив жах на шляхту. В березні 1649 року розгромлений був і чаруківський маєток, знищені документи про повинності і борги. Багато селян покочалися, підтримали військо Богдана Хмельницького у боротьбі за волю України.

В останні роки XVIII століття в нашому краї панувала епідемія чуми. Від цієї недуги вимерла більша половина жителів Чарукова. Коли пошест було перемажено, сільська громада у 1893 році на знак подяки Господу встановили пам'ятний знак у формі хреста. Спереду викарбувано, що споруджений він від церковного приходу, місцевої влади та селян села Чарукова в пам'ять про 1793-1893 роки і позбавлення від холери в околиці. А ззаду вибито піснеслів Світільний на свято Воздвиження Чесного і Животворчого Хреста: «Хрест – охоронитель усієї Вселенної; Хрест – краса Церкви; Хрест – царів держава; Хрест – вірних утвердження; Хрест – ангелів слава і демонів ураження...».

Під час подій Російсько-французької війни влітку 1812 року в цьому населеному пункті була на постой австрійсько-французька окупаційна частина. В місцевих жителів брали продукти. 12 вересня село було визволено російськими військами.

У 1848 році в селі було лише 50 селянських дворів, які налічували 454 кріпаки. Володів ними пан В. Бушинський. У 1861 році його дочці К. Бушинській вже належало 70 дворів, з них 57 тяглих і 13 городників.

З 1866 року Чаруків став волосним центром. Діяла земська поштова станція, фельдшерський пункт, п'ять крамниць. При церкві Святої Параскеви, яка була побудована в 1759 році, діяла церковно-приходська

школа. Навчання в ній велося на російській мові.

У 1910 році тут налічувалося 130 дворів і 754 чоловіка населення. Багато страждань принесла жителям Чарукова Перша світова війна 1914–1918 рр. Чоловіків мобілізували в армію. Російсько-німецький фронт проходив недалеко від села і під час бомбардувань було зруйновано багато будинків.

У 1920–1939 роках Чаруків увійшов до Другої Речі Посполитої. В цей період між жителями цього населеного пункту існували різні політичні погляди. Частина чаруківців були членами КПЗУ, інші, не сприймаючи цілей комуністів щодо приєднання українських земель до СРСР, підтримували націоналістичний рух. Він був представлений певними політичними партіями та громадськими організаціями, серед них – «Просвіта». В Чарукові її філія була відкрита 5 вересня 1920 року. Також територія гміни Чаруків у 1937 році повністю опанована підпіллям, а значна кількість мешканців мала відношення до діяльності ОУН.

У вересні 1939 року на Волині, в тому числі і Чарукові, було встановлено радянську владу. В селі, як центрі гміни, було створено тимчасове гмінне управління, яке існувало до січня 1940 року, коли в результаті ліквідації старого адміністративного поділу Чаруків увійшов до складу Сенкевичівського району.

25 червня 1941 року Чаруків окупували німецькі війська. Вони грабували населення, вивозили в Німеччину худобу, хліб та іншу сільсько-господарську продукцію. Примушували селян працювати з ранку до ночі, а за найменший вияв опору жорстоко розправлялися з ними. Так, улітку 1943 року за те, що хтось розібрав міст через р. Черногузку, окупанти направили в село загін карателів, які підпалили його. Тих, що тікали з палаючих будинків, розстрілювали з автоматів. Всього загинуло 62 чоловіка і згоріло десятки будівель. Внаслідок бойових дій була знищена частина місцевої церкви Святої Параскеви. У храмі засів німецький снайпер і радянські війська вистрелили по ньому з танка.

Не минули цей нанесений пункт події україно-польського протистояння. 28 травня 1943 року в Чарукові було пограбовано церкву. В результаті спільних каральних акцій поляками та гітлерівцями, тут загинуло більше сотні селян.

1 квітня 1944 року Чаруків був очищений від німецьких військ. Понад 150 жителів села взяли участь у завершальній боротьбі з нацизмом.

Восени 1947 року група селян об'єдналися в колгосп «8 Березня», першим головою якого обрали К. І. Шевчука. Влітку 1966 року тут почав діяти Чаруківський консервний завод – колгоспне підприємство по переробці продуктів городництва, садівництва і м'ясного тваринництва. У 1967 р. на заводі працювало 113 робітників. У 1992 році колгосп перетворено в колективне господарство.

У 1972 році було встановлено пам'ятник воїнам, які загинули під час Другої світової війни.

У 1989 році почали зводити нову православну церкву на честь

Великомучениці Параскеви-П'ятниці. Ініціаторами її будівництва були Зоя Корнійчук, Марія Киричук, Мефодій та Михайло Тенчуки, Любов Мудрик. Перше богослужіння в цьому храмі провели в 1992 році. На дзвіницю було піднято повернутий дзвін, який знаходився Музеї дзвонів у Луцькому замку.

За три кілометри від Чарукова розміщена залізнична станція Несвіч, що відіграє певну роль в житті мешканців села.

На території цього населеного пункту знаходиться орнітологічний заказник «Чаруків». Такий статус ділянки надали задля збереження цінного природного комплексу в долині річки Полонка. Територія заказника охоплює стави, заплавні болота і луки. У Чарукові є амбулаторія загальної практики сімейної медицини, яка обслуговує й навколишні села. Окрім цього, функціонують дитсадок, одинадцятирічна школа, бібліотека та інші заклади, які забезпечують достойні умови проживання населення та забезпечують його робочими місцями.

Алла Сахнюк

Література:

Бондаренко Г. В. Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів / Г. В. Бондаренко, В. В. Кихтюк. – Луцьк : Надстир'я, 2016. – 368 с.

Про село Чаруків Луцького району – с. 297.

Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. – Київ, 1970. – 746 с.

Про село Чаруків Луцького району – с. 440–450.

Археологічні пам'ятки Луцького району // Археологічні пам'ятки Волинської області : (матеріали до «Зводу пам'яток історії та культури України. Волинська область») / упоряд.: М. М. Кучинко, Г. В. Охріменко, О. Є. Златогорський. – Луцьк, 2017. – С. 128–207.

Гуртовий Г. О. Село – краса Чаруків / Г. О. Гуртовий // Гуртовий Г. О. Вибрані краєзнавчі статті та бібліографія / Г. О. Гуртовий. – Луцьк, 1943. – С. 56–62.

Чаруків // Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938–1944 років : Луцький район і м. Луцьк / уклад. І. Пушук. – Луцьк, 2009. – С. 337–341.

Чаруків // Золота скриня : народні легенди й перекази з Північної Волині й Західного Полісся / зібрав і впорядкував В. Давидюк. – Луцьк, 1996. – С. 101–102.

Чаруківська сільська рада // Луцький район: минуле і сучасність. – Луцьк, 2002. – С. 82–83.

Яровенко С. Сім боїв війни 1812 року на Волині / С. Яровенко // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Україна та Волинь у наполеоновських війнах : матеріали ХІІ Міжнар. іст.-краєзн. конф., присвяч. 200-річчю війни 1812 року, 11–12 трав. 2012 р. – Луцьк, 2012. – Вип. 41. – С. 151–155.

Цинкаловський О. Чаруків / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 578.

Шульгач В. П. Чаруків / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – Київ, 2001. – С. 146–147.

Власюк О. Стежками району: мальовничий Чаруків приваблює гостей ставками / О. Власюк [Електронний ресурс] // Район Луцьк: сайт. – Режим доступу : <https://lutsk.rayon.in.ua/topics/842-stezhkami-raionu-malovnichii>. – Назва з екрану.

Чаруків [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану.

525 РОКІВ

від часу першої писемної згадки про с. Звірів, тепер Ківерцівського району (1494)

Перша писемна згадка про село Звірів Ківерцівського району Волинської області належить до 1494 р. Назву села виводять від антропоніма *Звѣр (згідно В.П. Шульгача).

26 травня 1494 р. великий князь литовський Олександр Ягелончик видав господарський лист, яким «потвердив» своє раніше надання «села нашого данного, на имя Звѣров» пану Богдану Сеньковичу Гостському, нащадку стародавнього руського роду Кирдеевичів. З тексту листа виходить, що тогочасний Звірів був заселений селянами-данниками – категорією феодално залежних селян, що жили в багатих на лісові угіддя державних і приватних маєтках, платили натуральну дань (хутро, мед), мали право переходу в інші маєтки. Данники займались здебільшого розробкою лісових угідь, вуглярством, рудною справою, мисливством, бджільництвом, меншою мірою хліборобством. У потвердному листі 1494 р. йдеться про передачу Звірова разом з орними та бортними землями та з усіма доходами. Доходи з маєтку забезпечувала відома Звірівська пуща, яка фігурує в документах у подальші роки.

У ревізії Луцького замку 1545 р. вказано, що Звірів спершу належав до замкової власності, але «за панування господарів старших» був переданий роду Гостських, що й підтверджує перша згадка. В середині – другій половині XVI ст. селом навпіл володіють нащадки Богдана Сеньковича – його онуки Роман Іванович і Ярофій Васильович Гостські. У 1563 р. Роман відпродує Ярофію свою половину села, й відтак останній стає єдиним його власником. Щоправда, коли у 1569 р. в Луцьку обивателі землі Волинської з Луцького повіту присягають Короні польській (за умовами Люблінської унії), то зі Звірова це робить не котрийсь з Гостських, а якийсь Михайло на прізвище «Звір».

Дружиною Ярофія Гостського була відома фундаторка Почаївського монастиря Ганна Гостська (Гойська), дочка Тихна Козинського. Дітей в подружжя не було, тому Звірів цілком перейшов до спадкоємців Ганни Тихнівни, – її внучатим племінникам Яну та Андрію Фірлеям з Домбровиці. У 1570-х рр. податки з 8 осель–димів і за 11 городників зі Звірова сплачував ще сам Ярофій Гостський. За податковим тарифом 1629 р. у Звірові було 56 димів-осель, сільським дідичем названий Ян Фірлей, а посесором села (тимчасовим державцею) – Гаврило Романович Гостський.

Про Звірівську пушу згадано під 1630 р. в скарзі Андрія Фірлея проти Андрія Линевського про зловживання останнім умовами оренди Фірлейських підданих. Зокрема там вказано, що пильнувати за пушею визначили дружину Ярмоли («Ярмолу») з синами, імовірно мешканців Звірова. Але через примушення Линевським останніх до невластивої їм сільської роботи, ті не вберегли Звірівської пущі, бо вона «мало не вся через пожар, за непилнованьем их, згорила».

Про сільських мешканців села збереглося мало інформації. Відомо, наприклад, про історію Антона Крупки зі Звірова, який видав свою сестру заміж до сусіднього Сапогова, за Мартина Фасуненя. Молодята недовго жили в парі, аж трапилась біда – татари «впадши до Корони Польської... под Луцьком пришедши плюндروвали» та взяли в неволю молоду дружину, уродженку Звірова. З такої причини, вочевидь не сподіваючись на повернення сестри з полону, брат Антон вирішив забрати у Мартина посаг за сестрою – корову з телям, бика-третяка та іншу худобу.

У 1677 р. мешканець Звірова Семен Курчич записав свій рід в церковний пом'яник Луцького Хрестовоздвиженського братства, чим підтвердив своє православне віросповідання.

За матеріалами О. Цинкаловського, в кінці XIX ст. у Звірові була 31 оселя і 449 жителів. Бачимо, що кількість мешканців зменшилась у порівнянні з 1629 р., коли в селі було 56 заселених дворів. Наводить Цинкаловський інформацію про наявність в селі 3 археологічних курганів, сільську дерев'яну церкву, водяний млин, смолярню, виробництво скипидару. Два останні промисли пов'язані з виробництвом лісу.

Сьогодні у Звірові проживає біля 700 осіб. Тут розміщена центральна садиба Звірівського лісництва, яке займає 3906,8 га угідь вкритих лісовою рослинністю. На території лісництва є мисливське господарство, об'єкти природо-охоронного фонду, рекреаційні пункти.

Олена Бірюліна

Література:

Богуш М. Ківерцівщина: крізь віки і долі : іст.-краєзн. нариси / М. Богуш, Г. Павленко. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 520 с.

Про село Звірів Ківерцівського району – с. 410–413.

Бондаренко Г. В. Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів / Г. В. Бондаренко, В. В. Кихтюк. – Луцьк : Надстир'я, 2016. – 368 с.

Про село Звірів Ківерцівського району – с. 175.
Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. – Київ, 1970. – 746 с.

Про село Звірів Ківерцівського району – с. 74, 310.

Гаврилюк Л. Звірів / Л. Гаврилюк, Р. Мосійчук, М. Палійчук // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині : матеріали краєзн. чит., 22 вер. 2017 р., м. Ківерці – смт. Олика. – Луцьк, 2017. – Вип. 62. – С. 48–52.*

Пушук І. Звірів / І. Пушук // *Пушук І. Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938–1944 років : Турійський район / І. Пушук. – Луцьк, 2009. – С. 102–103.*

Цинкаловський О. Звірів / О. Цинкаловський // *Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. I. – С. 453.*

Шульгач В. П. Звірів / В. П. Шульгач // *Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – Київ, 2001. – С. 56.*

Звірівська сільська рада [Електронний ресурс] // *Звірівська сільська рада. Ківерцівський район, Волинська область : сайт. – Режим доступу : <https://rada.info/rada/04333750/>. – Назва з екрану.*

Звірів [Електронний ресурс] // *Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану.*

475 РОКІВ від часу першої писемної згадки про с. Радовичі, тепер Турійського району (1544)

Село Радовичі, нині Турійського району є одним із найдавніших на території Волинського Полісся. М. І. Теодорович вказує, що село вперше згадується у писемних джерелах у 1544 році в договорі Анастасії Радовицької з князем Федором Сангушком. У документі йдеться про розмежування маєтку Радовичі та земель князя Сангушка. Наступна згадка про Радовичі датована 1545 роком. Тоді село було власністю все тієї ж Анастасії Радовицької. Від цього маєтку власниця зобов'язувалась утримувати одну городню в Володимирському замку. Радовичі також згадуються під час люстрації 1629 року. Село мало вигідне місце розташування на так званій «воловій дорозі», тобто торговому шляху.

Відносно мирні часи сприяли стабільності та неквапному розвитку села. Про це свідчить статистика кінця XIX - початку XX ст. Так, наприклад, у кінці XIX століття в селі було 103 доми, в яких мешкало 710 жителів. А у 1911 році населення Радович складало 794 жителів. Крім того, в селі діяли школа, крамниця та гуральня.

У роки Другої світової війни в районі села Радовичі відбулось одне з найзапекліших зіткнень УПА та німецьких військ. Бої тривали з 5 по 9 вересня 1943 року. По різних даних, з української сторони в зіткненнях брало участь до 1000 бійців, які завдали відчутних втрат каральному загону, однак змушені були відступити.

На даний момент в селі знаходиться Святодухівська церква, збудована у 1888 році на гроші парафіян. Первісно церква була дерев'яною, мала кам'яний фундамент та дах критий бляхою.

Тарас Верба

Література:

Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів : хронологія подій. У 2-х т. Т.1 : Волинь і Полісся. – Рівне, 2008. – 448 с.

Про село Радовичі Турійського району – с. 312.

Ольховський І. А. Кривава Волинь. Кн. 2. Українсько-польське протистояння на теренах Турійського району Волинської області у 1939–1945 роках / І. А. Ольховський. – Київ : ГАРТ, 2011. – 342 с.

Про село Радовичі Турійського району – с. 312–317.

Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938–1944 років. Турійський район / уклад. І. Пушук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 322 с.

Про село Радовичі Турійського району – див. Географічний покажчик.

Шкляєва Н. В. Волинські та поліські села в народних переказах : зб. народ. топонім. переказів Західної Волині та Західного Полісся / Н. В. Шкляєва. – Луцьк : Терен, 2014. – 383 с.

Про село Радовичі Турійського району – с. 160.

Савчук О. Православні культові споруди Турійського району / О. Савчук // Історія та сучасність православ'я на Волині. : матеріали V наук.-практ. конф. 11 лист. 2014 р. – Луцьк, 2014. – С. 66–68.

Собуцький А. П. Прізвища с. Радовичі Турійського району Волинської області / А. П. Собуцький // Студії з ономастики та етимології. – Київ, 2006. – С. 243–244.

Стрилюк О. Мікротопоніми фотографічного походження : (на матеріалах Любомльського та Турійського районів Волині) / О. Стрилюк // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. / ред. І. Я. Коцан. – Луцьк, 2011. – Ч. 9. – С. 124–130.

Ярмолюк З. Радовичі / З. Ярмолюк // Ярмолюк З. Від села Радовичі до річки Стохід : іст.-краєзн. нариси / З. Ярмолюк. – Луцьк, 2001. – С. 8–17.

Зозуля С. У Радовичах живуть радо / С. Зозуля // Волин. газ. – 2008. – 31 січ. – С. 11.

Куцик О. 3-д кінотеатр... у поліському селі / О. Куцик // Волинь-нова. – 2016. – 25 черв. – С. 4.

Лукашук С. Село моє, моя прадавня колиска : Радовичівський край багатий, красивий квітами й людьми / С. Лукашук // Нар. слово. – 2015. – 21 лют. – С. 4, 5.

Наурук С. Село має власні екстрені служби / С. Наурук // Волинь-нова. – 2014. – 24 лип. – С. 4.

Стець М. Творіння рук людських, які живуть віками / М. Стець // Нар. слово. – 2010. – 17 квіт.

УПА завоювала великий екран // Волин. газ. – 2017. – 9 берез. – С. 1, 8.

Цинкаловський О. Радовичі / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавні. часів до 1914 р.). – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 286.

Матейчук О. 125 років від часу спорудження церкви Святого Духа у с. Радовичі, тепер Турійського району (1888) / О. Матейчук // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2013 рік / Упр. культури і туризму Волин. ОДА, Волин. краєзнав. музей, Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки. – Луцьк, 2013. – С. 194–195.

Радовичі (Турійський район) [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрану.

450 РОКІВ від часу першої згадки про с. Козятин, тепер Горохівського району (1569)

Козятин (Кошатин) – одне з давніх волинських сіл колись Володимирського повіту Підберезької волості, розташоване за 49 кілометрів від Володимира.

Перші люди оселились на території села в епоху пізнього палеоліту, про що свідчать знайдені на його території крем'яні знаряддя праці.

Ойконіміст В. Шульгач в етимологічному словнику-довіднику «Ойконімія Волині», фіксуючи Козятин під 1569 роком, тлумачить назву села від антропоніма «Козатя».

Про згадку Козятини під 1569 роком свідчить документ «Зізнання возного Луцького повіту Івана Путошинського перед Луцьким гродським урядом про відмову вийтом і міщанами м. Рожища Луцького повіту видати підданих втікачів підканцлера Великого князівства Литовського Остафія Воловича з с. Козятин того ж повіту Волинського воєводства та збройний опір міщан урядовцям». Згідно документу, коли кілька селян з с. Козятини, не витримавши важких робіт, втекли разом з сім'ями до містечка Рожище Луцького повіту, то місцевий вїйт і мешканці Рожищ відмовились їх видавати.

У деяких селах Волині на цей період були вїйти. У Козятині Луцького повіту «вїйт» разом зі «старцями» і «мужами» керував сільською общиною.

Козятин згадується у «Тестаменті» князя Лева Олександровича

Сангушка» від 24 червня 1571 року. Йдеться про «посаджені» села Лемешов і Козятин на «горохувських» ґрунтах, які були у власності Миколи Сапєги, який перебував у родинних зв'язках з Левом Сангушком.

Документи за 1569–1573 роки свідчать про неодноразові втечі селян з Козятина до сіл Луцької єпископії.

У 1583 році власником Козятина був Станіслав Ювальський, який платив податки за 7 димів і 2 городників.

У 1629 році у Козятині нараховувалось 5 димів, власником села був Мишко Холоневський.

Козятин згадується в документах за 1569–1573 роки Луцької єпископії. За 1569–1570 роки згідно цих документів у вищеназваних роках зафіксовані три втечі підданих Остафія Воловича з с. Козятин.

Наприкінці XIX ст. у Козятині нараховувалось 54 доми і 302 жителі. За переписом 1911 року, до великої земельної власності в Козятині належать 120 десятин.

Тамара Садовник

Література:

Дмитрук В. Г. Вони боролися за волю України / В. Г. Дмитрук. – Вид. 2-ге, доп. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 282 с.

Про село Козятин Горохівського району – див. Географічний показник.

Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938–1944 років. Горохівський район / уклад. І. Пушук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 308 с.

Про село Козятин Горохівського району – с. 140.

Шкляєва Н. В. Волинські та поліські села в народних переказах : зб. народ. топонім. переказів Західної Волині та Західного Полісся / Н. В. Шкляєва. – Луцьк : Терен, 2014. – 383 с.

Про село Козятин Горохівського району – с. 240–241.

Луццюк О. Потрібно ж колись починати : деякі міркування з приводу можливостей місцевого самоврядування / О. Луццюк // Горохів. вісник. – 2005. – 27 верес. – С. 2.

Цинкаловський О. Козятин / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. I. – С. 515.

Шульгач В. П. Ойконімія Волині: етимологічний словник-довідник / В.П. Шульгач. – Київ : Кий, 2001. – 189 с.

Про село Козятин Горохівського району – с. 65.

Козятин (Горохівський район) [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wi>. – Назва з екрану.

450 РОКІВ від часу входження Волині до складу Речі Посполитої (1569)

Процес зближення Корони Польської і Великого князівства Литовського (ВКЛ) був започаткований ще Кревською унією 1385. Упродовж наступних років ВКЛ за польським зразком утворило воєводства, зокрема й Волинське воєводство (1566 р.). Це наблизило устрій ВКЛ до устрою Корони Польської. Поштовхом до укладання унії стала зростаюча загроза з боку Московського царства, Османської імперії та її васала – Кримського ханства.

Перші переговори у справі унії розпочалися 7 січня 1564 року. Згідно з проектом передбачалося, що в обох держав має бути один король, одне право, спільні урядовці. Проект було розглянуто на сеймах в Бельську (нині м. Бельс-Подляски) та Парчеві (1564) і в Любліні (1566). (Усі міста нині в Польщі). Панівні кола ВКЛ, як засвідчують результати цих сеймів, не сприйняли усіх пропозицій в цілому. Тим часом король Сигізмунд II Август скликав на 23 грудня 1568 до Любліна сейм за участю обох сторін для розгляду проблем унії. Обговорення питання унії розпочалося 10 січня 1569 року. Унаслідок значних розходжень у позиціях 1 березня 1569 майже всі представники ВКЛ покинули Люблін, але залишилися волинський маршалок і київський воєвода кн. В.-К. Острозький, земський підскарбій Л. Война, М. Гарабурда та кілька підляських послів (депутатів). Невдовзі потому частина середньої та дрібної шляхти ВКЛ, насамперед з українських земель, які у своїй більшості прагнули до розширення прав і зрівняння в цьому відношенні з польською шляхтою, висловилися за входження кількох воєводств ВКЛ (Брацлавське воєводство, Волинське воєводство, Київське воєводство) безпосередньо до Корони Польської. Король Сигізмунд II Август дав згоду на прилучення цих воєводств до Корони Польської, залишивши в них місцеве судове право і гарантувавши непорушність прав та привілеїв панівного класу. 9 березня 1569 за королівським наказом частина послів з теренів ВКЛ склала присягу на вірність Сигізмунду II Августу вже королеві та Короні Польської.

На початку червня послы ВКЛ повернулися до Любліна. Після дискусій 28 червня 1569 представниками Корони Польської та ВКЛ була укладена угода. 1 липня 1569 цю угоду роздільно затвердили представники Корони Польської та ВКЛ. Було складено присягу на унію, а потім – відправлено молитву за неї в костьолах. 4 липня унію формально затвердив король. Згідно з угодою, Корона Польська та ВКЛ з'єдналися в один організм – Річ Посполиту, нову державу мав очолити єдиний король,

спільно обраний і коронований як польський король і як великий князь литовський. Утворювалися спільний вальний сейм та спільний сенат. ВКЛ зберігало своє судочинство, окремі адміністрацію, армію, скарб тощо. Сучасна історіографія неоднозначно оцінює наслідки Люблінської унії. Укладення унії сприяло перемозі поляків і литовців у Лівонській війні 1558–1583 рр. Ця угода сприяла: посиленню польської експансії на українські землі, наступу католицизму; колонізації (ополяченню) української знаті; в) покріпаченню селян, що було остаточно затверджено Литовським статутом 1588 р., який увів 20-річний термін піймання селян-утікачів і надав право шляхтичам самим установлювати всі повинності, розпоряджатися селянським життям і майном. З іншого боку відбувалось зближення українських земель із західноєвропейською культурою: через Польшу до України потрапляли ідеї Відродження, Реформації та Контрреформації; поширювалася західноєвропейська система освіти: українці навчалися в європейських університетах. Могутнє піднесення культурно-просвітницького руху, що сприяв зародженню та розвитку української національної самосвідомості; за відсутності держави культура залишалася єдиною сферою, у якій українці могли захистити свою самобутність.

Спроби короля та уряду збалансували державний устрій Речі Посполитої, врахувавши певною мірою інтереси українців і білорусів, були запізними й практично не були реалізовані. Це стало однією з причин тяжкої кризи Речі Посполитої.

Михайло Вашета

Література:

Іванченко Р. П. Історія без міфів: бесіди з історії української державності / Р. П. Іванченко. – Київ : Укр. письменник, 1996. – 302 с.

Батюшков П. М. Волинь під владою Польщі й боротьби православ'я католицизмом та унією / П. М. Батюшков // Батюшков П. М. Волинь. Історичні долі південно-західного краю / П. М. Батюшков ; післямова В. С. Мороза ; пер. з рос. М. А. Миколаєнка. – Дніпропетровськ, 2004. – С. 128–163.

Літвін Г. З народу руського. Шляхта Київщини, Волині та Брацлавщини (1569–1648) / Г. Літвін ; пер. з пол. Л. Лисенко. – Київ : Дух і літера, 2016. – 612 с.

Бойко О. Д. Люблінська унія / О. Д. Бойко // Бойко О. Д. Історія України : навч. посіб. / О. Д. Бойко. – 3-е вид., випр., доп. – Київ, 2005. – С. 103–105.

Волинська земля // Україна: литовська доба 1320–1569 / Б. Черкас та ін. – Київ, 2016. – С. 46–76.

Галичина, Волинь та Поділля у складі Польського королівства // Довідник з історії України / О. М. Уривалкін. – Київ, 2015. – С. 138–141.

Жук О. Еволюція та особливості поселень українських земель у складі Речі Посполитої в 1569–1648 роках / О. Жук // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. / ред. І. Я. Коцан. – Луцьк, 2010. – Ч. 8. – С. 28–35.

Киричук М. Г. Під владою Польщі / М. Г. Киричук // Киричук М. Г. Волинь – земля українська : нариси історії Волині у 3-х т. / М. Г. Киричук. – 3-тє вид., переглян. і доп. (Вип. 1). – Луцьк, 2005. – Т. 1–3. – С. 231–239.

Пришляк В. Західне Полісся за Литовсько-Польської доби (XIV–XVIII ст.) / В. Пришляк // Західне Полісся: історія та культура / наук. ред. В. К. Баран. – Луцьк, 2012. – С. 101–181.

Рудецький П. Люблінська унія 1569 : здобутки чи втрати волинян / П. Рудецький // Волинський музей: історія і сучасність. – Луцьк, 2004. – Вип. 3. – С. 372–373.

Снайдер Т. Велике князівство Литовське (1569–1868) / Т. Снайдер // Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569–1999 / Т. Снайдер ; пер. з англ. А. Котенко, О. Надтока. – Київ, 2016. – С. 33–50.

Українські землі в політичній системі Речі Посполитої // Історія українського парламентаризму. Від допарламентських форм організації плітичного життя до сьогодення / ред. В. М. Литвин. – Київ, 2010. – Т. I–III. – С. 58–88.

Федака С. Д. Люблінська унія та її наслідки для українських земель / С. Д. Федака // Федака С. Д. Історія України з найдавніших часів до 1648 року : навч. посіб. / С. Д. Федака. – Київ, 2014. – С. 530–537.

Яковенко Н. Люблінська унія та перші поунійні десятиліття / Н. Яковенко // Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – 3-є вид., перероб. та розшир. – Київ, 2006. – С. 195–213.

Білоус Н. О. Люблінська унія 1569 р.: історіографічні погляди та інтерпретації : до 440-річчя Люблінської унії / Н. О. Білоус // Укр. іст. журн. – 2010. – № 1. – С. 65–83.

Люблінська унія // Новий довідник : історія України / упоряд. С. Крупчан, Т. Крупчан, О. Скопненко та ін. – Київ, 2005. – С. 122–124.

Мицик Ю. Хинчевська-Геннель Т. Люблінська унія 1569 / Мицик Ю., Т. Хинчевська-Геннель // Енциклопедія історії України. – Київ, 2009. – Т. 6 : Ла–Ми. – С. 380.

Люблінська унія [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/>. – Назва з екрану.

Приєднання українських земель до Великого князівства Литовського [Електронний ресурс] // Електронна бібліотека Князева : сайт. – Режим доступу : http://www.ebk.net.ua/Book/history/boyko_iu/chapter4/401.htm. – Назва з екрану.

Українські землі у другій половині XIV–XVII ст. [Електронний ресурс] // Підготовка до ЗНО – Освітній портал «Академія» : сайт. – Режим

доступу : <http://zno.academia.in.ua/mod/book/view.php?id=3477>. – Назва з екрану.

450 РОКІВ
з часу надання містечку Хорлупи,
тепер село Ківерцівського району магдебурзького права
(1569)

Хорлупи (Хоролупи або Хорлуп) – давнє волинське село, колись Олицької волості Дубенського повіту. Перші люди на території села з'явилися в епоху палеоліту, про що свідчать знахідки крем'яних знарядь праці. В період давньоруської держави тут знаходилися кілька городищ. Цікавою знахідкою цього часу є князівська бойова булава, яка нині експонується у відділі давньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Етимологічне тлумачення назви села «Хорлупи» – непевне. Вчений-ойконіміст В. Шульгач припускає, що в основу назви покладений апелятив «хоролуп» – «дуплисте дерево», оскільки на місці його заснування була гора, покрита лісами.

Документально Хорлупи згадуються у першій половині XV ст., коли Великий князь литовський Лев Свидригайло передав його разом з Новосілками, Бохорином, Покащевом у власність луцько-острозьких владик. З цього часу Хорлупи знаходилися у церковній власності.

У 40-х роках XVI ст. у Хорлупах був закладений замок – власність луцького владика Іони Борзобогатого-Красенського з потужним арсеналом – гарматами, гаківницями, рушницями. Гродські книги Луцька за 1569 р. згадують «людей хорлупських», які повинні були утримувати городню луцького замку.

Наступним власником Хорлуп став Юрій Борзобогатий-Красенський, син луцького владика. У замку стало ще більше зброї, оскільки власники не тільки захищали свої обійстя, але й нападали на сусідів з метою захвату землі.

Існує кілька версій переходу Хорлуп від луцьких владик до інших власників. Історик М. Грушевський у праці «Історія України-Руси XIV–XVII ст.» том V зазначає, що вже згаданий нами владика луцький Красенський обміняв Хорлупи на «дрантивє село», яке було у власності князів Радзивіллів з доплатою 1500 польських злотих. Натомість О. Цинкаловський у краєзнавчому словнику «Стара Волинь і Волинське Полісся» фіксує обмін Хорлуп між Красенським і Радзивіллами на села Фалемичі й Іваничі у Володимирському повіті згідно грамоти польського короля 1574 року.

У 1569 р. село Хорлупи стає містом, про що свідчить запис у луцькій гродській книзі від 1 травня 1569 р. про напад слуг королівського стольника Миколи Дорогостайського на замок і «місто» Хорлуп. Місто не згадується у поборових реєстрах, але фігурує у документальних джерелах за 1575, 1579, 1598 роки. Від 1609 р. Хорлупи знову стають селом.

На час надання Хорлупам магдебурзького права в місті проживало 32 чоловіка, з них: 3 боярини, 1 священник, 28 хорлупських міщан. Власник села

Станіслав Радзивілл платив податки від 34 ланів, 5 городників. Розвивались різні промисли. У 1562 р. луцький купець Яцко Стецкович підписав контракт з луцьким єпископом Марком Журавницьким на «паління попелу» в лісі біля маєтку Хорлупи. Оскільки село було положене на річці, в ньому працював водяний млин.

Наприкінці XVI ст. жителі України потерпали від татарських набігів. Як свідчать джерела внаслідок татарського набігу 1578 р. з міста Хорлупи забрали у татарський ясир (полон) 28 людей, 2 мешканців забили. Число людей, які залишились у Хорлупах після нападу, не зафіксовано.

У XVI – першій половині XVII ст. на Україні поширюється селянський рух, направлений проти колонізації українського народу, переслідування православної церкви, важкого становища селян. Ця форма протесту виливалася у втечі селян, про що свідчать актові книги. У 1578 р. піддані Григорія Колмовського з с. Боремель Луцького повіту втекли до маєтку князя Радзивілла в м. Хорлупи. Наступного року піддані королівського секретаря Василя Борзобагатого-Красенського втекли до Хорлуп з сіл Іванчиці, Красне. Подібні втечі відбувались у 1593–1594 роках.

На початку XIX ст. Хорлупи належали Сморщевським, пізніше перейшло до Миловичів. Наприкінці XIX ст. село було значним населеним пунктом, де проживало близько 700 жителів.

У Хорлупах діяла дерев'яна церква Святої Трійці, збудована 1802 р. Поруч знаходився будинок священика (1887 р.). При будинку священика був город, садок.

У селі функціонувала церковно-парафіяльна школа.

Нині у Хорлупах проживає 711 чоловік.

Тамара Садовник

Література:

Богуш М. Ківерцівщина: крізь віки і долі : іст.-краєзн. нариси / М. Богуш, Г. Павленко. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 520 с.

Про село Хорлупи Ківерцівського району – с. 479–486.

Бондаренко Г. Історична топоніміка Волинської області : назви населених пунктів / Г. Бондаренко, В. Кихтюк. – Луцьк : Надстир'я, 2016. – 368 с.

Про село Хорлупи Ківерцівського району – с. 293.

Заяць А. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII століття / Заяць. – Львів : Добра справа, 2003. – 205 с.

Про село Хорлупи Ківерцівського району – с. 53, 54, 69, 134.

Гулько Г. Нові знахідки предметів козацької доби на Волині ; Бердиш козацької доби з Хорлупів / Г. Гулько // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Старовижівщина та її населені пункти в історії України та Волині : матеріали XXXX Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 20-й річниці Незалежності України. – Луцьк, 2011. – Вип. 40. – С. 323–327, 327–330.

Кондрашина О. Село у верхів'ї Конопельки у спогадах мого батька Володимира Кондрашини / О. Кондрашина // Минуле і сучасне Волині та

Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині : матеріали краєзн. чит., 22 верес. 2017 р., м. Ківерці – смт. Олика. – Луцьк, 2017. – Вип. 62. – С. 117–120.

Морозюк Р. Хорлупи / Р. Морозюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині : матеріали краєзн. чит., 22 верес. 2017 р., м. Ківерці – смт. Олика. – Луцьк, 2017. – Вип. 62. – С. 195–198.

Цинкаловський О. Хорлупи / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. словник – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2 – С. 500.

Шульгач В. П. Хорлупи / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – Київ, 2001. – С. 143–144.

Вийшла друком книга про історію села Хорлупи [Електронний ресурс] // Район Ківерці : сайт. – Режим доступу : <https://kivertsi.rayon.in.ua/>. – Назва з екрану.

Хорлупи [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/>. – Назва з екрану.

350 РОКІВ

від дня народження і 300 років від дня смерті Кароля Станіслава Радзивілла (1669–1719) – 6-го олицького ордината

Кароль Станіслав Радзивілл – князь, магнат, державний і військовий діяч Великого Князівства Литовського Речі Посполитої, представник роду Радзивіллів, 6-й ординат Олики, ординат Несвіжу та власник Несвізького замку, небіж короля польсько-литовсько-руської держави Яна III Собеського.

Карл Радзивілл народився 27 листопада 1669 в Кракові в сім'ї Михайла Казимира Радзивілла та його дружини Катерини Собеської. Це трапилось напередодні коронації короля Речі Посполитої Михайла Вишневецького, в якій приймали участь і батьки немовляти. Не дивно, що король Михаїл і став хрещеним батьком новонародженого хлопчика.

Початкову освіту Кароль Станіслав отримав вдома в Несвіжі, а коли йому виповнилось 10 років, його віддали навчатися до Любліна. В 16 років Кароль Радзивілл отримує свій перший титул – стольник литовський. У 1684 році Радзивілл вирушає вчитися в Європу; за час подорожі він відвідує Краків, Франкфурт, Берлін, Прагу, Лондон та Оксфорд, і по поверненню в 1686 році його назначають конюшим Великого Князівства Литовського.

У воєнних діях Кароль Станіслав Радзивілл вперше проявив себе під час кампанії 1688 року проти турків і татар і через два роки в 1690 стає канцлером Великого Князівства Литовського. Наступну посаду маршала трибунала Великого Князівства Литовського він отримує в 1694 році.

Радзивілл, завдяки своїй діяльності став досить впливовою особою

Великого Князівства Литовського і за те, що займав центристську позицію в боротьбі магнатів за вплив, заслужив любовь у шляхти, в середовищі якої і отримав прізвище Юстус («Справедливий»). Кавалер ордена Білого Орла.

У боротьбі за владу в Речі Посполитій Кароля Радзивілла разглядали як одного із кандидатів на трон замість Августа II Сильного, якого частина магнатів прагнула змістити, що і стало однією із причин початку Північної війни в 1700-ому році. Радзивілл брав активну участь у війні проти шведів, які підтримували Августа II, і не раз зустрічався з даного приводу із російським царем Петром I. Шведи, яким не вдалося переманити на свою сторону впливового Кароля Радзивілла, спалили і пограбували майже всі його міста та маєтності, одними із перших серед них стали Несвіж та Олика, Укріплення Олики разом з міськими брамами останній раз довелося відновлювати великому гетьману, при цьому фортецю захищали високі земляні вали з двома (в тому числі Луцькою) брамами, кам'яна стіна, численна надвірна княжа міліція і двісті дві гармати з шістьма тисячами ядрами.

Підтримував греко-католицьку церкву, заснував кілька парафіяльних церков, також монастир василіан (1700 р.) в Мірі (церква Св. Трійці, фондуш 1705 р.). Вважався одним з добродійців василіан, але 27 вересня 1709 р. видав заборону селянам навчатись у них. У 1716 р. сприяв переїзду до Бялої-Подляської сестер-милосердець (шариток), довірив їм шпиталь та виховний заклад. Фондатор костелу в Налибоках (1704 р.), сприяв будівництву кляштору домініканів та костелу св. Хреста в Несвіжі (фондація батька 1673 р.), будівництву єзуїтами другого колегіуму в Несвіжі (1686–1688 р.), у 1699 р. передав їм привезені з Риму мощі святого Вінцентія.

У Супрасльському «Літургіконі» міститься його портрет роботи Леонтія Тарасевича. У 1690 р. надав кошти для будівництва дерев'яних церкви та монастиря василіан у Бялій-Подляській, які були збудовані на місці церкви з 16 ст. (сейм затвердив фундацію у 1690 р.). Надав привілеї мірським цехам.

Був одружений на Анні Катерині з роду Сангушків (1676–1746) – творчою особою, яка брала участь не лише в політичному житті суспільства, а й у культурних подіях. Культурно-просвітницьку і меценатську діяльність Анни Радзивілл високо оцінив польський король Станіслав Август. Мав 6 синів та 7 дочок.

Помер Кароль Станіслав Радзивілл 10 липня 1720 р.в Бяла Підляській після тривалої хвороби. Похований в Несвіжі.

Оксана Вознюк

Література:

Боярчук П. Радзивілли і стара Олика / П. Боярчук. – Луцьк : Надстир'я, 2013. – 504 с.

Князі Радзивіли / В. Александрович та ін. ; пер. на укр.: В. Журба, Н. Потапенкова. – Київ : Балтія Друк, 2012. – 272 с.

Ворончук І. Життєві пріоритети князя Станіслава Радзивілла / І.

Ворончук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України : матеріали XVIII Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2006. – С. 31–36.

Гаврилюк О. Радзивіли в контексті матеріально-духовного життя Волині / О. Гаврилюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Локачинський район і Затурці в історії України та Волині : матеріали XLVI Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 22-й річниці Незалежності України та 510-й річниці першої писем. згадки про Затурці – малу батьківщину В'ячеслава Липинського, с. Затурці, 14 черв. 2013 р. – Луцьк, 2013. – Вип.46. – С. 46–48.

Довбищенко М. Забуті імена української історії: князь Станіслав Радзивіл «Побіжний» у подіях релігійного життя Волині другої половини XVI ст. / М. Довбищенко // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України : матеріали XVIII Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2006. – С. 30–31.

Любецька Н. Видатний рід князів Радзивілів в історії Волині / Н. Любецька // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України : матеріали XVIII Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. 25 квіт. 2006 р., м. Луцьк – смт. Олика. – Луцьк, 2006. – Вип. 18. – С. 52–54.

Любецька Н. Видатний рід князів Радзивілів в історії Волині / Н. Любецька // Інтелектуальна еліта Волині. – Луцьк, 2012. – С. 149–155.

Степанюк Ф. Походження роду Радзивілів та їхні родинні зв'язки / Ф. Степанюк // Волинський музей: історія і сучасність. – Луцьк, 2004. – Вип. 3. – С. 132–136.

Кароль Станіслав Радзивілл (1669–1719) [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрану.

Радзивілли (рід, “бердичівська лінія”) [Електронний ресурс] // Мій Бердичів : сайт. – Режим доступу : <http://berdychiv.in.ua/%D1%80%D0%B0>. – Назва з екрану.

250 РОКІВ **від часу спорудження Іосафівської церкви в с. Бірки,** **тепер Любешівського району** **(1769)**

Церква є пам'яткою містобудування та архітектури національного значення відповідно до Постанови Ради Міністрів УРСР від 06.09.1979 р. № 442. Охоронний номер пам'ятки 1038.

Церква в с. Бірки була побудована у 1769 р. і освячена на честь святиителя Іосафа Білгородського. У 1868 р. храм був знищений пожежею, а у 1876 р. повністю перебудований та освячений на честь святого євангеліста Іоана Богослова. Відомо, що з 1892 р. при церкві існувала церковно-

парафіяльна школа. Станом на 1896 р. церква нараховувала 950 прихожан. У кінці XIX (з 1895 р.) – на початку XX століть священником був Михайло Антонов, уродженець с. Годомичі (тепер Маневицький р-н Волинської обл.).

Церква неушкодженою пережила Другу світову війну, але у 1962 р. була зачинена і залишалася недіючою до 1991 р. За цей час будівля зазнала мародерства та руйнувань. У 1990-х рр. розпочались роботи з відновлення. Було зроблене нове перекриття та дах, встелена підлога, пофарбовані стіни. За старими фото вдалося відновити втрачений іконостас.

Перші богослужіння з 1991 р. у церкві Іоана Богослова проводив протоієрей Володимир Сокол, який служив і в Успенській церкві с. Велика Глуша. З 1993 р. і до цього часу парафіяльним священником в с. Бірки є протоієрей Анатолій Мельничук.

Церква є яскравим зразком дерев'яної архітектури XIX ст., коли більшість храмів перебудовувались в так званому «синодальному стилі». Ряд указів Священного синоду після поділу Речі Посполитої та приєднання її земель до складу Російської імперії (у тому числі і Волині) забороняв будівництво церков у національних традиціях. Були створені типові проекти, за основу яких було взято російські церкви московської архітектурної школи XVI–XVII століть і, які передбачали в обов'язковому порядку приєднання дзвіниць з характерним шатровим завершенням до головного об'єму храму, баню або маківку, на завершнні, цибулястої форми, п'ятибічну форму вікон в обрамуванні, відкриті ганки при північному та південних фасадах, відповідний накладний декор. Перероблення місцевих церков під ці вимоги стало типовим для Волині в другій половині XIX – поч. XX ст.

Тож церква, яка постала у 1876 р. є дерев'яною, хрестоподібною у плані, орієнтована із заходу на схід. Частини храму були розташовані наступним чином: притвор, дзвіниця, центральний об'єм, витягнутий впоперек будівлі, завдяки чому будівля набула хрестоподібної форми та п'ятигранна, витягнута апсида. Дзвіниця була триярусна, з шатровим дахом, завершена маківкою з хрестом. Над центральним об'ємом церкви – купол на світловому восьмигранному барабані, над ним глухий барабан значно меншої форми увінчаний маківкою з хрестом. Після ремонтних робіт 1990-х рр. довжина апсиди була зменшена, а п'ятигранна форма замінена на півкруглу, з лівого боку добудована ризниця, яка слугує котельнею. Дах церкви було відновлено максимально наближеним до старого. Церква пофарбована масляною фарбою блакитного кольору з використанням білої фарби для декорування окремих елементів.

Храм використовується православною громадою Української Православної Церкви Московського Патріархату.

Оксана Важатко

Література:

Бущик П. Г. Православні храми краю: із забуття – в історію і душі людські / П. Г. Бущик // Бущик. П. Г. Ми від роду – українці : краєзн. нариси.

з історії Любешівського району / П. Г. Бушик. – Луцьк, 2004. – С. 182–213.

Муха Н. Бірки – село материнського щастя / Н. Муха // Нове життя. – 2006. – 22 лип. – С. 6–7.

Муха Н. Усі разом – на іменини села: Біркам – 325! / Н. Муха // Нове життя. – 2007. – 3 листоп. – С. 4.

Пінкевич О. Нове народження храму / О. Пінкевич // Нове життя. – 1991. – 22 жовт. – С. 3.

Волинь туристична : путівник / упоряд. Н. Бурець-Струк, О. Матвійчук ; ред. М. Морозенко. – Київ : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Фото Іосафівської церкви – с. 192.

Каталог метричних книг державного архіву Волинської області (1600–1933) : спец. довід. / упоряд. В. М. Гика. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 588 с.

Про Іосафівську церкву – с. 422.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. Л. Бабич. – Луцьк : Вісник, 2002. – 154 с.

Фото Іосафівської церкви – с. 108–114.

Державний реєстр національного культурного надбання (пам'ятки містобудування і архітектури України) : Волинська область // Пам'ятки України. – 1999. – № 2–3. – С. 46–56.

Про Іосафівську церкву – с. 53.

Йосафівська церква (Іоана Богослова). Луцьк [Електронний ресурс] // Zruchno. Travel : сайт. – Режим доступу : <https://zruchno.travel/Objec>. – Назва з екрану.

225 РОКІВ від часу спорудження Покровської церкви в с. Любитів, тепер Ковельського району

Церква є пам'яткою містобудування та архітектури місцевого значення відповідно до Рішення виконкому Волинської обласної ради № 76 від 03.04.1992 р. Охоронний номер пам'ятки 178.

Церква дерев'яна орієнтована з півночі на південь, що засвідчує про першочергове католицьке призначення храму, розташована в центрі села на невеликому пагорбі. Точна дата побудови невідома. На одвірку вхідних дверей є напис, що церква ремонтувалася (restaurata) в 1794 р. Ймовірно церква має глибшу історію, і її первісний вигляд відрізнявся від того, який вона набула протягом XIX ст. У 1830 р. будівля була встановлена на кам'яний фундамент. У 1871 р. перероблена згідно так званого «синодального стилю». Ряд указів Священного синоду після поділу Речі Посполитої та приєднання її земель до складу Російської імперії (у тому числі і Волині) забороняв будівництво церков у національних традиціях, а вже існуючі мали бути перебудовані. Були створені типові проекти, за основу яких було взято російські церкви московської архітектурної школи

XVI–XVII століть і які передбачали в обов'язковому порядку приєднання дзвіниць з характерним шатровим завершенням до головного об'єму храму, баню або маківку на завершенні цибулястої форми, п'ятибічну форму вікон в обрамуванні, відкриті ганки при північному та південних фасадах, відповідний накладний декор.

У 1871 р. в церкві с. Любитів було перероблено дах і споруду обшальовано дошками. Перед навою була прибудована дзвіниця, яка до цього стояла окремо, та притвор. Таким чином, будівля стала чотирийдільною: притвор, дзвіниця, нава, апсида, з прибудованими праворуч та ліворуч невеликими ризницею та пономаркою. В 1877 р. на кошти парафіян було облаштовано новий триарусний іконостас, який зберігся в храмі до сьогодні.

У кінці XIX ст., за свідченням М. І. Теодоровича, дзвіниця церкви мала 4 дзвони: перший – великий, вагою понад 17 пудів (приблизно 280 кг), відлитий в 1878 р. з образом Ісуса Христа і Іоана Хрестителя, другий – вагою понад 10 пудів (понад 160 кг), відлитий в 1877 р., третій – вагою понад 5 пудів (близько 82 кг), відлитий в 1877 р., четвертий – понад 3 пуди (близько 50 кг), відлитий в 1801 р. Тепер церква має 3 дзвони. З вищезгаданих зберігся лише великий, відлитий у 1878 р. Ще два – це малі дзвони відлиті 1929 р.

Протягом XX ст. змін, які б вплинули суттєво на вигляд церкви, не відбувалося. Церква дерев'яна, чотирирубна, крита бляхою, пофарбована в блакитний колір. Дзвіниця двоярусна, квадратна в плані, завершена шатровим дахом з невеликим глухим барабаном та маківкою з хрестом. Нава накрита чотирихилим дахом, по центру глухий восьмигранний барабан накритий маківкою, увінчаний хрестом.

Настоятелями храму в різні часи були Василій Конинський (1795–1798рр.), Павло Шашкевич (1798-1799 рр.), Федір Кирилович (1799–1800рр.), Фома Антонович (1800–1801 рр.), Антоній Ржондковський (1801–1844 рр.), Микола Ненадкевич (1845–1848 рр.), Іполіт Скабалланович (1848–1860 рр.). З 1860 р. і ще на початку XX ст. священником був Петро Дашкевич, випускник Волинської семінарії, могила якого знаходиться на церковному подвір'ї.

Протягом всього XX ст. храм залишався діючим. На сьогодні перебуває у користуванні Свято-Покровської релігійної громади Української Православної Церкви, настоятелем якої з 2009 р. є Василь Поліщук.

Оксана Вожатко

Література:

Ковальчук Є. До проблеми збереження пам'яток історії і культури у церквах Ковельського району / Є. Ковальчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали XII наук.-іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2003. – Ч. 1. – С. 75–76.

Войтюк Ю. Моє село – моя колиска / Ю. Войтюк // Вісті Ковельщини. – 2018. – 6 верес. – С. 9.

Войтюк Ю. День села у Любитові / Ю. Войтюк // Вісті Ковельщини. – 2015. – 8 верес. – С. 2.

Каталог метричних книг державного архіву Волинської області (1600–1933) : спец. довід. / упоряд. В. М. Гика. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 588 с.

Про церкву Покрови Святої Богородиці – с. 182.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. Л. Бабич. – Луцьк : Вісник, 2002. – 154 с.

Фото церкви Покрови Святої Богородиці – с. 53.

Волинські археологи дослідили таємниці Любитова. Луцьк [Електронний ресурс] // Волинські новини : сайт. – Режим доступу : <https://www.volynnews.com/news/society/volynski-arkheolohy-doslidyly-tayemnytsi-liubytov>. – Назва з екрану.

Покровська церква (Любитів). Луцьк [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org>. – Назва з екрану.

175 РОКІВ від часу спорудження ансамблю Вознесенської церкви та дзвіниці у м. Горохів (1844)

Ансамбль церква та дзвіниці є пам'яткою містобудування та архітектури місцевого значення відповідно до Рішення виконкому обласної ради від 03.04.1992 р. № 76. Охоронний номер пам'ятки 120.

Побудована у 1844 р. Споруда мурована, одноповерхова, однонавова, хрестоподібна у плані, двохкупольна, орієнтована з заходу на схід. Частини церкви розташовані наступним чином: притвор, дзвіниця, видовжена нава, трансепт, прямокутна апсида, з прибудованою ризницею ліворуч. Дзвіниця квадратна у плані, двоярусна, крита куполом, який увінчаний маківкою з хрестом. Другий купол розташований над середохрест'ям на круглому світловому барабані, завершений маківкою з хрестом. Куполи криті листовим металом «під позолоту».

Храм має два вівтарі. Перший, центральний, Свято-Вознесенський, другий, боковий, Свято-Хрестовоздвиженський. Стіни храму від початку будівництва були бідно оздоблені, не мали розпису, білені. Іконостас триярусний, датований 1906 р. з іконами іконописців Волинської школи іконопису XIX ст. Зовні будівля оштукатурена і пофарбована в світло-зелений колір.

Церква залишалася діючою протягом всього часу свого існування. У часи атеїзму, після зняття з реєстрації релігійних громад, до Свято-Вознесенського храму належали села Скобелка, Марковичі, Бистровиця, Терешківці, Озерці, Старостав.

Настоятелями храму були: о. Іоан Скульський, у 1869 р. відзначений

імператором орденом Святої Анни III ступеня; отець М. Журавський (1914р.); до 1941р. о. Юліан Мельников; 1941–1943 рр. о. Володимир Мисечко, після нього – о. Михаїл Грицай, потім о. Степан Науменко. У 1951–1957 рр. благочинним і настоятелем Свято-Вознесенського храму був о. Стефан Васильцев, у 1957–1960рр. - о. Пилип Шишковський. У 1960–1986рр. благочинним і настоятелем храму був митрофорний протоієрей о. Михаїл Сукманський. Псаломщиком з правом служити священником і помічником благочинного був отець Олександр Пасічник. Із вересня 1986 року по жовтень 1992 р. благочинним і настоятелем Свято-Вознесенського храму був митрофорний протоієрей о. Олександр Пасічник.

У жовні 1992 р. храм перейшов у користування громади Вознесіння Господнього Української Православної Церкви Київського Патріархату. Настоятелем парафії став о. Андрій Сидор, який несе службу до сьогодні і з 5 липня 1995 р. є ще деканом Горохівського благочиння. Другим священником при храмі у 1992 р. став о. Роман Янів, йому на зміну прийшов о. Ярослав Музичук. Зараз з протоієреєм Андрієм Сидором служить о. Валерій Братунь.

З 1992 р. розпочались ремонтні роботи храму. Спочатку був розписаний центральний вівтар, були зображені 4 євангелісти та 2 ікони на стелі. 1994 р. розписано центральний купол. Наступного року – праве крило храму, намальовані великі ікони «Вхід Господній в Єрусалим», «Суд Пілата», «Несіння Хреста на Голгофу», на колонах – святі Кирило і Мефодій, над хорами – велика ікона Животворчого Хреста. У 1997 р. повністю було розписано Хресто-Воздвиженський вівтар та притвор. У розписі в різний час брали участь художники-іконописці Корецький О., Гетьманчук В., Івашко І., Воскобойнік А., Семенюк В., Тимчук І., Шамрило Д.

Протягом 1996–1998 рр. здійснено газифікацію церкви, на підлозі дерев'яні дошки замінили на керамічну плитку. Також був відреставрований іконостас, покритий сусальним золотом.

Подвір'я церкви вимощене бруківкою. На території зведено водосвятну каплицю, вимурувана вхідна аркоподібна брама.

На церковному подвір'ї, в час будівництва церкви, було зведено і двоярусну дзвіницю, яка збереглась і до сьогодні, але не використовується за призначенням. Слугує для зберігання церковного начиння. Дзвіниця мурована, штукатурена, фарбована в світло-зелений колір, двоярусна, квадратна в плані. Перший ярус відділений від другого карнизом. На другому ярусі –по одному вікну з кожного боку із зображенням чотирьох євангелістів. Дах чотирихилий, з шпилеподібним завершенням, увінчаний невеликою маківкою з хрестом.

Дзвони розміщені в дзвіниці, яка є частиною храму. За переказами старожилів, у Горохівському Свято-Вознесенському храмі були хороші, мелодійні дзвони, але в час Другої світової війни вони зникли. Тривалий час церква залишалася без дзвонів. Лише у 1999 р. на гроші, зібрані колядниками, придбали дзвін вагою у 80 кг. А 28 березня 2004 р. був

освячений ще один дзвін – великий, вагою 230 кг.

На храмі розміщена меморіальна дошка, встановлена у 2015 р., отцю Володимирі Мисечку. Він був священиком Української Автокефальної Православної Церкви, щирим патріотом України і виступав за українізацію церкви. У серпні 1941 р. був одним із найбільш активних учасників масової акції на вшанування пам'яті розстріляних політ'язнів у Луцькій тюрмі 23-24 червня 1941 р., що відбулося наприкінці серпня 1941 р. в Луцьку. Служба Божа у Свято-Вознесенському храмі стала вестися українською мовою. Але служив о. Володимир у Горохові недовго. У 1942 р. був переведений у Рівне, де був заарештований німцями і 14 жовтня 1943 р. розстріляний. Отець Володимир Мисечко визнаний Новомучеником Православної Церкви місцевого пошанування.

Син теперішнього священика, протоієрея Андрія Сидора, Іван, який є кандидатом наук з богослів'я, викладачем кафедри церковно-історичних і практичних дисциплін Київської Православної Богословської Академії, священиком у храмі Святого благовірного князя Ярослава Мудрого (Мала, Тепла Софія) став відомий на всю Україну завдяки подіям, які відбувалися в Україні в грудні 2013 р. Коли в ніч проти 11 грудня, «Беркут» почав штурм Майдану, о. Іван попросив благословення і почав бити у дзвони Михайлівського Золотоверхого собору тривожний сполох, скликаючи киян на захист Майдану.

Храмове свято парафіяни відзначають в день Вознесіння Господнього. Особливі служби відбуваються і 27 вересня в день Воздвиження Чесного Хреста, так як бічний вівтар освячений в честь цього свята, та 4 листопада на день Казанської ікони Божої матері, так як саме це свято вважалося престольним у Горохові у радянський час.

При церкві діє два хори та недільна школа.

Оксана Важатко

Література:

Музей Волинської ікони / В. С. Александрович [та ін.]. – Київ : АДЕФ-Україна, 2013. – 399 с.

Про Вознесенську церкву – с. 18.

Боярчук П. Із Богом – у серці, з Україною – в душі / П. Боярчук // Волинь. – 2001. – 6 січ.

Боярчук П. Під похиленим хрестом / П. Боярчук // Волинь. – 1992. – 27 жовт.

Віра: діла й молитви парафіян Свято-Вознесенського храму // Волинь-нова. – 2014. – 13 листоп. – С. 2.

Гуковський І. ...і над храмом кружляли лелеки / І. Гуковський // Горохів. вісник. – 2004. – 10 квіт.

Дідик О. Засяяв храм золотоверхими куполами / О. Дідик // Горохів. вісник. – 2007. – 3 листоп.

Ланівець О. Берегиня Свято-Вознесенської каплиці / О. Ланівець // Горохів. вісник. – 2007. – 25 верес.

Презентації: відеорозповідь про Горохівську святиню // Волинь-нова. – 2013. – 1 серп. – С. 2.

Степовий А. І вона буде окрасою міста / А. Степовий // Нар. трибуна. – 1995. – 24 листоп.

Чучман Л. Горохівське вознесення / Л. Чучман // Волин. єпарх. відом. – 2008. – № 5. – С. 2, 4.

Волинь туристична : путівник / упоряд.: Н. Бурець-Струк, О. Матвійчук ; ред. М. Морозенко. – Київ : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Фото Вознесенської церкви – с. 95.

Каталог метричних книг державного архіву Волинської області (1600–1933) : спец. довід. / упоряд. В. М. Гика. – Луцьк : Надтир'я, 2008. – 588 с.

Про Вознесенську церкву – с. 354.

Вознесенська церква (Горохів) [Електронний ресурс] // IGoToWorld : сайт. – Режим доступу : <https://ua.igotoworld.com/ua>. – Назва з екрану.

Вознесенська церква [Електронний ресурс] // Zruchno.Travel : сайт. – Режим доступу : <https://zruchno.travel/ObjectEntity/ObjectEntity>. – Назва з екрану.

150 РОКІВ від часу спорудження Георгіївської церкви та дзвіниці в с. Піски, тепер Горохівського району (1869)

Церква є пам'яткою містобудування та архітектури місцевого значення відповідно до Рішення виконкому обласної ради від 03.04.92 №76. Охоронний номер пам'ятки 131.

Будівля мурована, однонавова, однокупольна, одноповерхова, хрестоподібна у плані, вівтарем орієнтована на південний схід. Зовні оштукатурена, сірого кольору, з використанням білої фарби для декорування окремих елементів. Має три входи – центральний і два бічних. Вікна та двері мають аркоподібне завершення. Зовнішні розміри будівлі: довжина – 20 метрів, ширина – 15 метрів. Купол розміщений над середохрест'ям. На світловому круглomu барабані з чотирма аркоподібними вікнами розташована маківка, увінчана хрестом. Купол покритий листовим металом «під позолоту».

Будівництво храму розпочалося у 1854 р. на місці старої дерев'яної церкви на стародавньому кладовищі і велось коштом парафіян. Відкриття і освячення відбулося у 1869 р. Тоді церква була приписана до Свято-Троїцької парафії м. Берестечка.

У «Волинських єпархіальних відомостях» за 1889 р. зазначено, що

біля церкви є дерев'яна дзвіниця на чотирьох стовпах. Теперішня дзвіниця побудована у 1915 р. Мурована, квадратна у плані, двоярусна, розміром 6,5 м на 6,5 м. Один ярус від іншого відділений піддашшям. Дах чотирискхилий, шпильастої форми, завершений маківкою, увінчаною хрестом.

На території церкви є могила настоятеля парафії о. Володимира Грисюка (помер у 1952 р.).

Протягом всього часу існування церкви богослужіння не припинялися.

Храм перебуває у користуванні православної громади Святого Георгія Української Православної Церкви. Настоятелем парафії є протоієрей Богдан Степанович Христинець.

Оксана Важатко

Література:

Атлас історії культури Волинської області / відп. ред Ф.В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Про Георгіївську церкву села Піски – с. 19.

Чучман Л. Св. – Георгіївський храм с. Піски Горохівського району / Л. Чучман // Горохів. вісник. – 1999. – 13 берез.

Георгіївська церква. Луцьк [Електронний ресурс] // Українська Церковна Архітектура : сайт. – Режим доступу : <https://parafia.org.ua/UCA/>. – Назва з екрану.

150 РОКІВ від часу спорудження Свято-Преображенської церкви у смт Стара Вижівка (1869)

Церква є пам'яткою містобудування та архітектури національного значення відповідно до Постанови Ради Міністрів УРСР від 06.09.1979 р. № 442. Охоронний номер пам'ятки 1054.

Церква побудована у 1869 р. на кошти держави, освячена на честь Преображення Господнього. Побудована на місці більш давньої церкви, яка була розібрана, а матеріали з неї використані для будівництва церкви Різдва Богородиці в с. Чевель Старовижівського району. Орієнтована із заходу на схід. Будівля дерев'яна, на кам'яному фундаменті, одноярусна, однокупольна. Має форму прямокутника. Покрита двосхилим дахом, по центру якого, на невеликому глухому восьмигранному барабані, розміщена маківка, увінчана хрестом. Має три входи – західний, південний і північний, прикрашені портиками. Пофарбована в блакитний колір, з використанням білого та синього для декорування окремих елементів.

М. Теодорovich пише, що в церкві зберігалася грамота, надана її князем Василем Михайловичем Сангушком 19 жовтня, 1521 р. Також він подає перелік священників, які служили на Свято-Преображенській парафії: Афанасій Йосипович Недбальський; до 1841 р. – Махевич; з 1841 р. –

Миколай Омелянович Левицький, уродженець с. Грив'ятки, Ковельського уїзду, який і лишався священником станом на 1899 р., коли М. Теодорович відвідав Стару Вижівку. Саме за його настоятельства і була побудована нова Свято-Преображенська церква. Станом на 1869 р. парафія нараховувала 2334 парафіян.

У міжвоєнний період настоятелем парафії був священник о. Концевич. Під час Другої світової війни в церкві рідко проводилися богослужіння. В 1950-х рр. настоятелем парафії був о. Мягкий, в 1960-х – о. Цибулька, потім о. Євгеній Червінський, протягом 1983–1989 рр. о. Віктор Ващук (нині архієпископ Рівненський і Острозький Української Православної Церкви Варфоломій).

Унікальною для Волині є дзвіниця біля Преображенської церкви, датована ХІХ ст., розміщена на північний захід від неї. Дерев'яна триярусна (четверик на четверику), покрита пірамідоподібним чотирихилим дахом. Кожен наступний ярус дзвіниці менший за попередній і оперезаний піддашшям. Нижній ярус – рублений, верхні – каркасні, спочатку мали відкриту аркаду. До Першої світової війни в дзвіниці було 6 дзвонів: перший відлитий у 1766 р. вагою майже 82 кг, із зображенням Спасителя і Богоматері; другий відлитий у 1776 р. вагою понад 57 кг, із зображенням Спасителя і Богоматері; третій та четвертий невідомо коли відлиті, вагою відповідно близько 35 кг та 55 кг; п'ятий відлитий у 1784 р. вагою приблизно 21 кг; шостий відлитий у 1740 р. вагою 10 кг. Але під час війни за переказами австро-угорські солдати виміняли дзвони на бочку рому.

На церковному подвір'ї є могили кількох місцевих жителів, похоронених тоді, коли через село проходила лінія фронту Другої світової війни і до кладовища, через постійні обстріли, було доїхати неможливо, а також захоронення німецьких солдат.

Храм перебуває у користуванні Свято-Преображенської громади Української Православної Церкви смт. Стара Вижівка. Настоятелем парафії є о. Дмитро Юхимук.

Оксана Важатко

Література:

Павлов В. Старовижівщина – поліський край : іст.-краєзн. нарис / В. Павлов. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 192 с.

Про Свято-Преображенську церкву селища Стара Вижівка – с. 179.

Теодорович Н. И. Волян в описаніи городовъ, местечекъ и сель въ церковно-историческомъ, этнографическомъ, географическомъ и друг. отношеніяхъ : историко-статистическое описаніе церквей и приходо въ Волянскій епархіи. Т. V : Ковельскій уезд / Н. И. Теодоровичъ. – Почаевъ : Тип. Почаев-Успен. Лавры, 1903. – 559 с.

Про Свято-Преображенську церкву селища Стара Вижівка – с. 66–69.

Тучемський М. По глухих закутках Волинського Полісся / М. Тучемський. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 162 с.

Про Свято-Преображенську церкву селища Стара Вижівка – с. 25–27.

Дем'янюк О. Православні храми Старовижівського району: стежками минулого / О. Дем'янюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сереховичі та Старовижівщина у світовій та українській історії : матеріали ЛІІ Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 24-й річниці Незалежності України, 20 трав. 2015 р., смт. Стара Вижівка – с. Сереховичі. – Луцьк, 2015. – Вип. 53. – С. 178–184.

Казмірчук О. А. Історія міста (населеного пункту) / О. А. Казмірчук, Г. І. Єрко // Основи краєзнавства : навч. метод. посіб. – Луцьк, 2014. – С. 86–132.

Коваль Ю. Свято-Преображенському храму незабаром виповниться 140 років / Ю. Коваль // Сіл. новини. – 2008. – 19 серп. – С. 2.

Коваль Ю. Спас у Старій Вижівці є престольним празником вже кілька століть / Ю. Коваль // Сіл. новини. – 2007. – 23 серп.

Коваль Ю. Старовижівській церкві – вже понад сто тридцять років / Ю. Коваль // Сіл. новини. – 2002. – 20 серп.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. Л. Бабич. – Луцьк : Вісник і К, 2004. – 130 с.

Фото Свято-Преображенської церкви селища Стара Вижівка – с. 195.

Цинкаловський О. Вижва Стара / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. I. – С. 191.

Преображенська церква, 1869 і дзвіниця, перша пол. – сер. XVIII ст. [Електронний ресурс] // Дерев'яні храми України : сайт. – Режим доступу : http://www.derev.org.ua/volyn/st_vyzh.htm. – Назва з екрану.

Преображенський храм селища Стара Вижівка [Електронний ресурс] // Старовижівське благочиння : сайт. – Режим доступу : <http://www.starblag.com>. – Назва з екрану.

125 РОКІВ від часу спорудження церкви Різдва Богородиці в с. Хворостів, тепер Любомльського району (1884)

Село Хворостів розміщене у верхів'ї річки Вижівка. Дата заснування села невідома. В документах XVI ст. воно не згадується, тому можемо припустити, що село постало в кінці XVI ст., або на початку XVII ст.

Коли побудована в селі перша церква, також відомостей немає. З архівних документів відомо, що раніше при церкві зберігались два

документи про надання церкві землі від колишнього гетьмана Запорозького і Любомльського старости Івана Виговського, і за 1669 рік польного гетьмана Дмитра-Корибута Вишневецького, який також був Любомльським старостою.

Виходячи з того, що Іван Виговський був Любомльським старостою з 1659 по 1664 р., можемо припустити, що церква була побудована в с. Хворостів в середині XVII ст.:

До сьогоднішнього дня збереглись богослужбові книги з Хворостівської церкви з вкладними записами. Так, на Євангелії 1670 року, виданому у Львові записано, що цю книгу купив у 1674 р. Олександр Антонович до храму Різдва Пресвятої Богородиці в с. Хворостів Любомльського повіту, за держави князя Дмитра (Вишневецького), гетьмана польного.:

В «Апостоли» 1654 року записано, що «куплена Гаврилихою Волошин з с. Комарів у 1660 р.». В Тріоді пісній, купленій у 1690 році Матвійом Волощуком до храму с. Хворостів за держави пана Любомирського, конюшого коронного, Любомльського старости, церква також названа Різдво-Богородицькою.

Відомий дослідник Волині О. Цинкаловський вважав, що церква була побудована в XVI ст. Станом на 1721 рік церква належала до Любомльського благочиння і мала приписні села Руда і Комарів.:

Пройшов час і стараннями парафіян у 1744 (1742) році побудована в селі нова церква, яка на той час вже була уніатською. Дерев'яна церква постала на кам'яному фундаменті.

Будучи в складі Холмської дієцезії, священник церкви с. Хворостів брав участь у генеральній конгрегації у Білополі 11 травня 1749 року.

Під час візитації у 1793 році відмічено відсутність у церкві іконостасу, царських воріт, і важко було пройти за великим вівтарем, що вказує на впливи католицької церкви.

Після III поділу Польщі Західна Волинь відійшла до Росії. 2 травня 1795 року в Любмлі відбувся Синод уніатської церкви. В листі до біскупа парох хворостівської церкви говорив про інтенсивну роботу російської влади на приєднання до православ'я.

Парафіяни с. Хворостів перейшли в 1796 році у православ'я, а священник Тимофій Теодорович відмовився прийняти православну віру, і російська влада позбавила його парафії.

Згідно клірової відомості за 1796 рік, Різдво Богородична церква відзначена як стара і ще до священослужіння здатна. До парафії були приписані села Комарів, Руда і Пілюга.

Села парафії були власністю генерал-аншефа російських військ графа Францишка Браницького.

Ще в 1844 році при церкві зберігалась історична відомість про церкву за 1806 рік, копії з метричних книг з 1729 року.

Церква відносилась до 4-го класу Володимирського повіту. В 1858 році міністерство прийняло рішення побудувати в 1865 році нову церкву. В

документах 1861 року церква вже відмічається як німецька. Начинням була забезпечена достатньо.

У 1867 році парафіяни с. Хворостів в честь спасіння імператора Олександра II подарували до церкви ікону «Вознесіння» з дарчим підписом.

Нова дерев'яна церква під тою ж назвою побудована в 1884 році на кошти парафіян. Церква зведена на кам'яному фундаменті разом з дзвіницею. Під дзвіницею вимуруваний підвал. Будівництво храму йшло протягом п'яти років з 1879 по 1884 роки. Це єдина церква в окрузі, побудована на перехресті доріг. За розповідями старожилів, фундамент церкви збудували з каміння, яке селяни збирали на полях. Кожен хто повертався з поля привозив конем до новобудови.

При будівництві церкви встановлено красивий, доброї малярської роботи, іконостас, який зберігся до наших днів. Іконостас підписаний, що зустрічається дуже рідко, оскільки не в традиції церковного малярства було залишати ім'я іконописця. На дияконських дверях збереглися написи, зроблені рукою майстра «... учитель Ковельського городського училища Лука Маляров. 1882 год» і другого майстра «П.Л. Малярови».

У 1895–1896 навчальному році в церковно-парафіяльній школі в с. Хворостів навчалось 47 хлопчиків.

З XIX ст. села парафії належали до Олеської волості Володимир-Волинського повіту. Будучи в складі Любомльського благочиння Волинської єпархії престольне свято церква відзначала 8 вересня (по ст. стилю).

У 1911 році церква мала присадибної землі 69 д. 1404 кв.с. Копії з метричних книг зберігались з 1725 року. В церковній бібліотеці книг для читання нараховувалось 75 томів, в основному Волинські Єпархіальні відомості (передані в Любомльський краєзнавчий музей).

У довіднику за 1914 рік відзначається, що храм просторий, чудово прикрашений.

У приписному селі Руда в 1911 році на кладовищі, старанням жителів села, збудована дерев'яна каплиця, на брусі якої є вирізаний напис : «Сия ограда сооружена прихожанами Хворостовского прихода деревни Руда 1911 года на ихъ собственныя средства стар(анием) Тимофея, Михаила...».

Різдво-Богородичний храм вцілів в роки I Світової війни.

У 1920–1930-х роках при церкві діяло братство. Збереглися у церкві дві ікони, подаровані братчиками, з дарчими написами. Серед них ікона Почаївської Божої Матері. В 1925 році для церкви відлито три дзвони, які датовані 1925 і 1927 роками. В цей же період придбано до церкви опускню ікону Почаївської Божої Матері.

До 1939 року церква належала до Волинської єпархії Автокефальної православної церкви в Польщі.

Під час німецької окупації з 1941 по 1944 роки церква буда діючою. Відступаючі німецькі війська в 1944 році розмістили в храмі свій військовий госпіталь. Померлих німецьких солдатів вони захоронили в дворі церкви з східного боку.

У період війни священник Леонович Микола сховав всі метричні книги, і, ризикуючи своїм життям, спас багатьох людей, яких мали вивезти на каторжні роботи в Німеччину. Після війни радянська влада нагородила його медаллю.

У 1950-х роках розпочалось насильне закриття храмів. Були закриті храми у сусідніх селах Підгородне, Сомин, Окунин, Новосілки і в сусідніх селах Турійського району. Частину богослужбових книг, ікон і начиння з закритих церков передано в церкву с. Хворостів. Почався також тиск влади на священника М. Леоновича, щоб він відрікся сану і закрити церкву. Але священник, відчуваючи підтримку парафіян, зумів відстояти церкву.

Згідно опису церковного майна за 1980-ті роки. в церкві зберігались іконостаси з с. Окунин і Новосілки, 4-х ярусний іконостас Хворостівської церкви нараховував 26 ікон.

Дзвіниця нараховує 5 дзвонів 1925, 1927 років і один XIX ст.

У 1982 році церкву обстежувала експедиція з відомим мистецтвознавцем П. Жолтовським. У Волинський краєзнавчий музей тоді було забрано багато книг і 7 ікон. У 1990-х роках частину книг та ікон передано в Любомльський краєзнавчий музей.

Серед кращих зразків іконопису, переданих з церкви, які реставровані і знаходяться в Музеї волинської ікони, є ікони XVIII ст. : «Антонія і Феодосія Печерського», «Св. Катерини», «Богородиця Одигітрія», «Преображення», «Моління», «Різдво Богородиці», «Апостол», а також декоративна різьба. В Любомльському музеї зберігається 15 стародруків і 4 ікони.

У фондах Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського зберігається Острозька біблія 1581 року, яка раніше зберігалась в церкві с. Хворостів: шифр Соф. 13а, що походить із зібрання Києво-Софійського собору. Також Тріюдь Пісна (Львів: Друкарня братства, 1664р.; шифр.607). Запис 1676 року «...за приводом і стараннем священного ієрея Григорія Чьжевича, на тот час резидуючого при той церкве Божой з повіту Любмьского села Форостова спод Любomla».

В 2001р. коло церкви побудований пам'ятник до 2000-ліття Різдва Христового, який освятив архієпископ Симеон.

На сьогодні внутрішній вигляд храму в с.Хворостів є одним з найкращих у Любомльському районі. Церква належить до Володимир-Волинської єпархії.

Олександр Остапюк

Література:

Бобрик В. Розміщення престола в уніатських церквах і практика обходу під час літургії в межах Кашгородського, Любомльського і Ратнівського деканатів / В. Бобрик // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали X Міжнар. наук. конф., м. Луцьк, 17–19 верес. 2003 р. – Луцьк, 2003. – С. 192–193.

Бондар Р. Кириличні стародруки XVI–XVII ст. з фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, що походять з волинських збірок / Р. Бондар // Старий Луцьк : наук. інформ. зб. ЛДІКЗ. – Луцьк, 2010. – Вип. VI. – С. 157–175.

Карпюк Л. Ікона Святої Великомучениці Катерини з с. Хворостів Любомльського району / Л. Карпюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль в історії України та Волині : матеріали XXV Волин. обл. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 720-й річниці першої писем. згадки міста Любомля і 800-й річниці першої писем. згадки Угровська, м. Любомль, 25 жовт. 2007 р. – Луцьк, 2007. – Вип. 25. – С. 345–346.

Остапюк О. З історії Різдва-Богородичної церкви с. Хворостів Любомльського району Волинської області / О. Остапюк // Волинська ікона: дослідження та реставрація : матеріали XVI міжнар. наук. конф., присвяч. 105-й річниці від дня народж. Павла Жолтовського, 70-й річниці утворення Волин. обл. та 810-й річниці Галицько-Волин. князівства, м. Луцьк, 4–5 листоп. 2009 р. – Луцьк, 2009. – Вип. 16. – С. 157–163.

Хворостівська сільська рада // Любомльщина історична, туристична, інвестиційно приваблива : довідник-путівник / упоряд. М. Ю. Склянчук. – Луцьк, 2011. – С. 142–143.

Штинько В. Церква на роздоріжжі : Церква Різдва Пресвятої Богородиці у с. Хворостів Любомльського району / В. Штинько, Є. Ковальчук // Волинь: храми і люди : краєзн. нарис / В. Штинько, Є. Ковальчук. – Луцьк, 2010. – С. 103–107.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. Л. Бабич. – Луцьк : Вісник і К, 2004. – 130 с.

Фото церкви Різдва Богородиці – с. 78.

Садовник Т. 475 років від часу першої писемної згадки про с. Хворостів Володимир-Волинського району Волинської області (1536) / Т. Садовник // Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2011 рік. / упр. культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук. – Луцьк, 2010. – С. 154.

Цинкаловський О. Хворостів / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. 2. – С. 490.

Хворостів (Любомльський район) [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/>. – Назва з екрану.

Церква Різдва Пресвятої Богородиці (м. Любомль, Волинська обл.): карта, фото, опис [Електронний ресурс] // Дримба : сайт. – Режим доступу :

115 РОКІВ
від дня народження С. В. Сарцевича (1904–1987) –
українського скульптора

Творчість Станіслава Валеріановича Сарцевича була мистецькою сенсацією Луцька другої половини ХХ століття. Вона дивувала професіоналів, надихала шанувальників мистецтва, вражала досвідчених мистецтвознавців. А для молоді із неформальних творчих угруповань була об'єктом пієтету. Феномен луцького мистця-аматора, який на взірєць француза-наївіста Анрі Руссо, або грузина Ніко Піросмані, створив об'ємний творчий доробок круглої скульптури, спонукавши приїздити до нього по інтерв'ю знаменитих науковців із Москви, Києва, Вільнюса, став своєрідною візитівкою Луцька того часу.

Точна дата народження Сарцевича Станіслава Валеріановича оповита таємницями. Навіть у родині мистця її нині піддають сумніву. Достеменно відомо лише, що він прийшов у світ 1904 року в селі Богдицька-Боярка, що на Житомирщині. Опісля закінчення середньої школи навчався у Житомирському педагогічному училищі, потім до 1941-го року вчителював. Під час Другої світової війни партизанів в об'єднанні С. Ковпака на Волині. Після завершення війни оселився із родиною у Луцьку, працюючи аж до пенсійного віку бухгалтером місцевого відділу соціального забезпечення. Із 1960 по 1987 роки створив понад 70 скульптур різноманітної тематики, які розмістив на території власної садиби, а також розписав барвистими орнаментами стіни хати, літньої кухні, погребу, виліпив рельєфи на підмурівках будівель, ін. Про будинок Станіслава Сарцевича лучани говорили «оселя скульптора», а його «сад скульптур» аж до кінця 1980-х рр. був своєрідним екскурсійним об'єктом.

Скульптурою як видом мистецтва Станіслав Парцевич цікавився завжди, але так склалася доля, що вступити до спеціального навчального закладу не було можливості. І тільки тоді, коли пішов на заслужений відпочинок, він почав надавати серйозну увагу улюбленій справі, пробуючи сили в анімалістичному жанрі, портреті, зображенні оголеної натури й літературних героїв. Улюбленим матеріалом був цемент. На його придбання художник витрачав майже всю пенсію. Твори після повного висихання обов'язково розфарбовував олійними фарбами. На запитання, навіщо так чинить, відповідав: «Довкола ж усе барвисте: і небо, і квіти, і одяг людей...». Скульптуру без кольору Станіслав Валеріанович вважав незавершеною. Він зростав серед мальовничої поліської природи, в оточенні яскравих аксесуарів побуту – сорочок-вишиванок, рушників, ряден, і все це, безумовно, не могло не вплинути на його розуміння краси.

Створені ним портрети письменників, бюсти партизанів, фігури танцівниць, ангелів, тварин були розміщені без будь-якої системи по всьому двору, в саду, на городі. Стіни хати, постаменти статуй рясно декорувались

рельєфами жовтих, червоних троянд. Щедро обдарована талантами людина, цей художник мав вроджене відчуття кольору й композиції, що компенсувало незнання анатомії та професійних прийомів роботи. Яскраві кольори, велика кількість гірлянд, букетів, неодмінні рум'яні щоки та губи «бантиком» на обличчях романтичних красунь – ці та інші характерні стильові ознаки притаманні майже всім роботам Станіслава Сарцевича, ріднять їх з виробами ярмаркових майстрів.

Позитивну роль у його творчості відіграло й професійне мистецтво. З ним аматор зіткнувся вже після того, як сам створив багато скульптур. А, оскільки, відбулося це достатньо пізно, традиції високого мистецтва не вплинули на його естетичні смаки, а стали лише своєрідним стимулом для праці: Станіслав Валеріанович запозичував у «великих» окремі теми, мотиви і деталі, хоча в процесі творення нічого не намагався запозичувати, вперто дотримуючись власного методу.

Станіслав Сарцевич помер в лютому 1987 року. Похоронений в с. Гаразджа. Створений ним «сад скульптур» у Луцьку на вулиці Хакімова було ліквідовано під час реконструкції та побудови котеджу. Низка творів художника, що врятована активістами, зберігається нині у Музеї Івана Гончара в Києві.

Зоя Навроцька

Література:

Андрєєв В. Музей під відкритим небом / В. Андрєєв // Мол. ленінець. – 1979. – 13 верес.

Котис О. Зруйновані скульптури Станіслава Сарцевича / О. Котис // Волин. новини. – 2017. – 5 жовт. – С. 22.

Навроцька З. Горіння – сутність життя / З. Навроцька // Соц. культура. – 1988. – № 11. – С. 22–23.

Навроцька З. Зберегти творчу спадщину / З. Навроцька // Рад. Волинь. – 1984. – 16 жовт.

Навроцька З. Сад нетанучих скульптур / З. Навроцька // Нар. трибуна. – 1992. – 1 січ.

Навроцька З. Скульптурний сад Станіслава Саркевича: монолог художника на тему краси / З. Навроцька // Віче. – 1995. – 1 верес.

Навроцька З. Станіслав Саркевич / З. Навроцька // Родовід. – 1998. – № 16. – С. 114–117.

Найден А. Портрет художника в старості / А. Найден // Декоративное искусство. – 1982. – № 5. – С. 36–38.

За що фільм кіностудії «Волинь» про луцького скульптора отримав гран-прі у Москві [Електронний ресурс] // Таблоїд Волині : сайт. – Режим доступу : <http://volyn.tabloyid.com/layf/za-shcho-film-kinostudiyi-volyn-pro-luckogo-skulptora-otrymav-gran-pri-u-moskvi>. – Назва з екрану.

Сарцевич Станіслав [Електронний ресурс] // Галерея мистецтв : сайт. – Режим доступу : <https://www.volart.com.ua/art/sar/>. – Назва з екрану.

Сарцевич Станіслав Валеріанович [Електронний ресурс] // Хроніки Любарта : сайт. – Режим доступу : <http://www.hroniky.com/dossiers/view/198-sartsevych-stanislav-valerianovych>. – Назва з екрану.

110 РОКІВ
з часу опублікування першої історичної праці В. К. Липинського
«Данило Братковський...»
(1909)

Пізнання історії рідного народу В'ячеславом Липинським розпочалось з раннього віку під впливом домашнього виховання. Він особливо завдячував у цьому своїй матері та дядькові Адамові Рокицькому. Навчаючись у І-ій чоловічій гімназії в Києві, В. Липинський, крім знайомства з ровесниками з інших середніх навчальних закладів, заприятелював з кількома студентами університету Св. Володимира та окремими представниками старшого покоління київської інтелігенції. Уже в цей період сучасники характеризували його як свідомого українця, який брав активну участь у проведенні різнопланових заходів, зокрема, був активним учасником відзначення Шевченківських свят.

Щирим товаришем В'ячеслава Липинського тих літ став уже відомий у ту пору літературний критик Василь Доманицький. Пізніше, лікуючись разом у Закопаному, саме він заохочує Липинського до співпраці зі щоденною українською газетою «Рада», що почала видаватись у Києві коштом Євгена Чикаленка. Публікація першої історичної розвідки про волинського шляхтича Данила Братковського, який за участь у повстанні під проводом Семена Палія був страчений на ринковому майдані в Луцьку у 1702 році, вийшла у тісній співпраці В. Липинського з В. Доманицьким. Останній не лише спонукав до цього молодого історика, але й додав деякі вірші Братковського у власному перекладі.

Із листування В'ячеслава Липинського довідуємося, що ця перша праця була написана ним ще на початку 1908 року, а видана лише взимку 1909-го. Зокрема, у листі до Василя Доманицького від 5 травня 1908 року історик-початківець дивується, чому його праця не надрукована у Записках НТШ, куди подавався рукопис, а в Літературно-науковому віснику (ЛНВ). На наш погляд, тут він з деякою гіркотою та розчаруванням у своїй спроможності проводити історичні наукові дослідження пише: «...для «Записок» це не важно, як взагалі, зрештою, не зовсім «важна» ціла та моя праця для «Записок». Я не дуже радий цій переміні, бо що для «Вістника» годиться, то для «Записок» ні».

Та все ж проглядається у листі бажання автора поширювати цю історичну розвідку серед знайомих. Липинський далі в листі пише: «Чи не знаєте, від кого залежить друкування відбиток, і чи випадає про це просити; мені ці відбитки (хоч 25 шт.) дуже б здалися для всяких моїх знайомих «філів» (нехай читають, менше говоритиму), і я б дуже радо вернув навіть кошти друку. Напишіть, що Ви про це думаєте і коли та до кого з цим треба звертатися».

Чому «Записки» не прийняли матеріал про Данила Братковського, поданий В. Липинським, достеменно не відомо. Можливо, Михайло Грушевський як редактор видання вважав рівень статті не достатнім для публікування в цьому академічному виданні. Хоча авторитетний історик Дмитро Дорошенко високо оцінив працю молодого дослідника, зазначивши: «Невелика, але високо цінна річ».

Цікаво, хто ж сприяв тому, щоб розвідка В'ячеслава Липинського таки була надрукована в ЛНВ? Звернемося знову до епістолярію науковця. В листі до Філарета Гладилевича, написаному 10 травня 1908 року, читаємо: «Від добродія Василя Доманицького я одержав вчора листа з проханням написати коротенький зміст праці про Данила Братковського і переслати його Вам. Зміст цей я написав, покладаючися тільки на свою пам'ять, і тому там можуть бути маленькі неточності». Напевно, якраз через Ф. Гладилевича В. Доманицький запропонував рукопис передати до ЛНВ, де редактором був Іван Франко. (Дослідження побачило світ у журналі за січень–березень 1909 року, Т. XLV, – С. 326–338 під назвою «Данило Братковський – діяч кінця XVII століття»). Можливо, через цю публікацію пізніше започаткувалося особисте листування Липинського з Франком.

Відомо також, що окремо ця розвідка була видана того ж 1909 року друкарнею І-ої Київської друкарської спілки по вул. Трьохсвятительській, 5 під назвою «Данило Братковський. Суспільний діяч і письменник XVII століття. І. В. Липинський. Данило Братковський і його доба. ІІ. В. Доманицький. Вірші Данила Братковського».

В одному з листів до Василя Доманицького Липинський писав: «Ваш гріх, що Ви на свою душу прийняли, в «письменники» мене виводячи, по маленьку все збільшується».

З цього часу розпочалась активна праця В'ячеслава Липинського на ниві скрупульозного історичного дослідження та публікування результатів подвижницької праці, що, зрештою, вилилося у стрункий і послідовний державницький напрямок в українській історіографії. Незаперечна роль провідної верстви у розвитку суспільних процесів висвітлена у працях послідовників Липинського, зокрема, Василя Кучабського, Івана Крип'якевича, Наталії Полонської-Василенко та представників молодшого покоління істориків.

Віталій Кушнір

Література:

Липинський В. Данило Братковський – суспільний діяч і письменник кінця XVII століття / В. Липинський // Братковський Д. Світ, по частинах розглянутий : фото тип. вид. Переклад. Джерела. Студії / Д. Братковський ; авт-упоряд. О. Бірюліна, пер. з пол., передмов., прим. В. Шевчук, вст. слово М. Г. Жулинський. – Луцьк, 2004. – С. 400–413.

Липинський В. Данило Братковський / В. Липинський // Волинь. – 1995. – № 2. – С. 69–77.

Липинський В. Данило Братковський і його доба / В. Липинський //

Мол. Волинь. – 1992. – 25 груд.

Гатальська Н. Г. Справа всього життя – Україна: життєвий і творчий шлях В'ячеслава Липинського / Н. Г. Гатальська, П. А. Рудецький // «Роде наш красний...» : Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1999. – Т. III. – С. 298–319.

Масненко В. Роль В. Липинського у становленні державницького напрямку української історіографії / В. Масненко // Молода нація : альманах. – Київ, 2002. – С. 36–55.

Монтрезор А. Вячеслав Липинський / А. Монтрезор // Вячеслав Липинський та його доба : наук. зб. / ред. Ю. Терещенко. – Київ ; Житомир, 2008. – С. 166–171.

Напханюк Н. Данило Братковський в публіцистичній спадщині В'ячеслава Липинського / Н. Напханюк, Л. Радчук // Данило Братковський – поет і громадянин : матеріали наук.-краєзн. конф., приуроч. 300-й річниці страти Данила Братковського. – Луцьк, 2002. – С. 56–58.

Пришляк В. В'ячеслав Липинський про Данила Братковського / В. Пришляк // Затурці в історії України та Волині : матеріали наук.-практ. конф., приуроч. 500-й річниці перш. писем. згадки про с. Затурці Локачинського району Волинської області. – Луцьк, 2004. – С. 186–191.

Пришляк В. З української «історії й теорії еліт»: розвідка В'ячеслава Липинського про Данила Братковського (1909 р.) / В. Пришляк // В'ячеслав Липинський в історії, теорії та практиці українського державотворення : матеріали Міжнар. конф. 26–27 квіт. 2007 р. / уклад. А. Г. Шваб. – Луцьк, 2007. – С. 521–529.

Соколова С. В'ячеслав Липинський / С. Соколова // Зрослись душею, сплелись корінням / упоряд. М. Рубанець. – Київ, 2008. – С. 213–221.

Липинський В'ячеслав Казимирович // Енциклопедія історії України. – Київ, 2009. – Т. 6 : Ла–Мі. – С. 147–150.

В'ячеслав Липинський та його доба [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. : сайт. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wi>. – Назва з екрану.

Видатні волиняни: Данило Братковський [Електронний ресурс] // Волинська правда : сайт. – Режим доступу : <https://pravda.lutsk.ua/177272-2/>. – Назва з екрану.

Іменний покажчик

Байдуков О. О. 98–99
Бахмачук Ю. Й. 162–164
Береза Г. С. 52–56
Більчик В. Б. 83–86
Брюховецька Л. І. 30–32
Букатевич Н.І. 175–180
Василько Романович 199–201
Вирович Н. Ф. 81–83
Вихованець А. А. 164–167
Вінцюк Т. К. 68–70
Вірковський В. П. 114–117
Гамченко С. С. 160–162
Гембік О. М. 35–37
Гоменюк Г. В. 86–87
Демчук В. В. 22–26
Дзямулич І. В. 38–41
Євницький З. М. 167–171
Жовтянський В. А. 58–63
Іващенко Д. П. 180–184
Киричук О. В. 101–104
Климчук Г. Є. 33–35
Корецький О. І. 73–77
Котович І. І. 152–156
Куликівський М. Й. 188–190
Куліш П. О. 144–148
Кухарська Г. С. 78–81
Кухарський В. В. 64–68
Лебедюк В. І. 90–92
Лелюков Ю. М. 148–152
Липинський В. К. 262–265
Липинський С. К. 184–188
Лойко Г. Г. 41–42
Малиновський В. Я. 13–20
Мах М. М. 26–29
Мельник А. Ф. 171–175
Недужко В. Д. 135–137
Оскілко В. П. 87–90
Отт-Скоропадська О. П. 123–127
Пилипчук В. В. 46–50
Потурай О. Г. 105–108
Прищук Л. Т. 194–196
Пчілка Олена 117–123
Радзивілл К. С. 244–246

Сарцевич С. В. 260–262
Синютін О. В. 56–58
Смолярчук Є. М. 92–94
Старушик П. П. 20–22
Трач Ю. Г. 100–101
Федченко Н. В. 142–144
Чубинський П. П. 42–46
Яцюк Н. В. 196–198

Географічний покажчик

- Бірки, с. тепер Любешівського району 246–248
Вишнів, с. тепер Любомльського району 205–208
Волинська область 137–142
Головне, смт тепер Любомльського району 208–213
Горохів, м. Волинської області 250–253
Запілля, с. тепер Любомльського району 214–219
Звірів, с. тепер Ківерцівського району 233–235
Ковель, м. Волинської області 127–130
Колодяжне, с. Тепер Ковельського району 130–134
Козятин, с. тепер Горохівського району 237–238
Кримне, с. тепер Старовижівського району 219–221
Луцьк, м. Волинської області 50–52, 94–97, 108–114, 201–205
Любитів, с. тепер Ковельського району 248–249
Піски, с. тепер Горохівського району 253–254
Радовичі, с. тепер Іваничівського району 221–224
Радовичі, с. тепер Турійського району 235–237
Сагринь, с. Грубешівського повіту Люблінського воєводства 70–73
Світязь, с. тепер Шацького району 224–229
Стара Вижівка, смт Волинської області 254–256
Торчин, смт тепер Луцького району 190–193
Хворостів, с. тепер Любомльського району 256–260
Хорлупи, с. тепер Ківерцівського району 241–243
Чаруків, с. тепер Луцького району 229–233

СПИСОК АВТОРІВ ІСТОРИЧНИХ ТА БІОГРАФІЧНИХ ДОВІДОК

- Андрейчук Т. Б.**, молодший науковий співробітник відділу методичної роботи з державними та громадськими музеями Волинського краєзнавчого музею.
- Бірюліна О. А.**, завідувач Музею історії Луцького братства, відділу Волинського краєзнавчого музею.
- Важатко О. Г.**, старший науковий співробітник відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею.
- Вашета М. П.**, завідувач відділу давньої історії Волинського краєзнавчого музею.
- Верба Т. В.**, науковий співробітник відділу давньої історії Волинського краєзнавчого музею.
- Вернидубов О. П.**, завідувач відділу методичної роботи з державними та громадськими музеями Волинського краєзнавчого музею.
- Вознюк О. А.**, науковий співробітник Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею.
- Гаврилюк О. І.**, старший науковий співробітник відділу природи Волинського краєзнавчого музею.
- Гатальська Н. Г.**, провідний науковий співробітник Затурцівського меморіального музею В'ячеслава Липинського, відділу Волинського краєзнавчого музею.
- Дубень О. М.**, науковий співробітник відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею.
- Зек Б. М.**, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею.
- Карабін Н. Д.**, старший науковий співробітник відділу фондів Волинського краєзнавчого музею.
- Ковальчук І. А.**, кандидат історичних наук, доцент Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.
- Корецька О. П.**, провідний науковий співробітник відділу фондів Волинського краєзнавчого музею.
- Кот Н. М.**, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії соціологічних досліджень та розвитку освіти Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.
- Кревська Л. І.**, старший науковий співробітник відділу фондів Волинського краєзнавчого музею.
- Куль Л. М.**, директор КЗ «Іваничівський історичний музей».
- Кушнір В. Г.**, завідувач Затурцівського меморіального музею В'ячеслава Липинського, відділу Волинського краєзнавчого музею.
- Левицька Т. Л.**, провідний науковий співробітник Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею.
- Лис С. В.**, провідний науковий співробітник, в. о. завідувача відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Мельник О. В., директор Торчинського народного історичного музею імені Григорія Гуртового.

Навроцька З. М., завідувач Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України.

Остапук О. Д., старший науковий співробітник Любомльського краєзнавчого музею.

Пась Н. О., директор Камінь-Каширського районного краєзнавчого музею.

Пушкар Н. Ю., головний хранитель Волинського краєзнавчого музею.

Романчук Г. Д., науковий співробітник науково-дослідної лабораторії соціологічних досліджень та розвитку освіти Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Садовник Т. Є., провідний науковий співробітник відділу давньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Сафулько І. І., молодший науковий співробітник відділу науково-освітньої роботи Волинського краєзнавчого музею.

Сахнюк А. В., науковий співробітник Торчинського народного історичного музею імені Григорія Гуртового.

Силюк А. М., в. о. директора Волинського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України.

Старикова О. Л., провідний науковий співробітник Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею.

Стасюк Л. А., директор Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки.

Філонюк М. М., старший науковий співробітник відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Фініковський Ю. М., директор Любомльського краєзнавчого музею.

Хвас Ю. В., науковий співробітник Любомльського краєзнавчого музею.

Чибирак С. В., кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу етнографії та народних промислів Волині Волинського краєзнавчого музею.

Чопко В. Ю., науковий співробітник Затурцівського меморіального музею В'ячеслава Липинського, відділу Волинського краєзнавчого музею.

УКЛАДАЧІ БІБЛОГРАФІЧНИХ СПИСКІВ

Понагайба А. А., завідувач відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ ім. Олени Пчілки

Гапонюк О. В., головний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ ім. Олени Пчілки

Голотюк Л. І., провідний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ ім. Олени Пчілки

Пилипюк Н. С., провідний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ ім. Олени Пчілки

Хомяк Н. Д., провідний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ ім. Олени Пчілки

Ціхоцька Ю. В., провідний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ ім. Олени Пчілки

Науково-популярне видання

Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2019 рік

Редактори-упорядники:

А.А. Понагайба

Є. І. Ковальчук, канд. іст. наук

Відповідальні за випуск:

А. М. Силюк

Л. А. Стасюк

Підписано до друку 25.12.2018 р.

Формат 84x60 1/16. Папір офсетний. Друк офсетний.

Гарнітура Minion Pro, Academy STT. Ум. друк. арк. 13,64

Видавництво Тов «Сігматрейд»

Віддруковано у ТОВ «Сігматрейд»

К 17

Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2019 рік / Упр. культури, з питань релігій та національностей Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд.: Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Київ, 2018. – 273 с.

«Календар знаменних і пам'ятних дат Волині» видається з 1991 року. До нього включаються матеріали про визначні події історії, громадсько-політичного і культурного життя області, ювілеї видатних уродженців краю та відомих діячів, життя і діяльність яких пов'язані з Волинню.

Посібник відкривається хронологічним переліком пам'ятних дат на 2019 рік. Про основні події подаються: дата, назва, авторська текстова довідка, список літератури, у якому вказуються документи, книги, статті зі збірників і періодичних видань, довідники та бібліографічні посібники.

У «Календарі» є Показчик імен видатних діячів, представлених у ньому, Географічний показчик населених пунктів, списки авторів, які брали участь у написанні історичних і біографічних довідок, та укладачів бібліографічних списків.

Видання буде корисним для працівників культури та освіти, викладачів, студентів, краєзнавців.

ISBN 978-966-97805-4-6

УДК 94(477.82)(059.3)